



**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η Στρατιωτική Διάσταση της Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής και πως
έχει διαμορφωθεί την Τελευταία Δεκαετία»**

Λάμπρος Σ. Καφετζής

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ρεβέκκα Παιδή

Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2022

Υπεύθυνη Δήλωση

Ο παρακάτω υπογεγραμμένος, Λάμπρος Καφετζής του Σεραφείμ με αριθμό μητρώου mad 21018.

δηλώνω υπευθύνως

ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Ο Δηλών

Λάμπρος Καφετζής

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract	7
Ευχαριστίες.....	8
Εισαγωγή.....	10
Σκοπός.....	12
Διάρθρωση της Μελέτης.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 -Περί Διεθνών Σχέσεων	14
1.1 Πολιτικός ρεαλισμός.....	14
1.2 Δομικός ρεαλισμός	15
1.3 Περί Ισχύος	16
1.4 Οι Πτυχές της Ισχύος.....	17
1.4.1 Σκληρή Ισχύς.....	17
1.4.2 Ήπια Ισχύς.....	17
1.4.3 Έξυπνη Ισχύς.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Περί Στρατηγικής.....	20
2.1 Ορισμός της Στρατηγικής	20
2.2 Τύποι Στρατηγικής.....	21
2.3 Δυνητικές Επιλογές Στρατηγικής.....	23
2.3.1 Ο Πόλεμος	23
2.3.2 Ο Πειθαναγκασμός.....	24
2.3.3 Η Εξισορρόπηση.....	25
2.3.4 Διαίρει και Βασίλευε	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Περί Υψηλής Στρατηγικής.....	30
3.1 Ορισμός Υψηλής Στρατηγικής.....	30
3.2 Sun Tzu και Υψηλή Στρατηγική.....	32
3.3 Οι Διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής.....	34
3.3.1 Η Μακροσκοπική Υψηλή Στρατηγική.....	34
3.3.2 Η Μικροσκοπική Υψηλή Στρατηγική.....	36
3.4 Η Χάραξη της Υψηλής Στρατηγικής	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Περί Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής.....	42
4.1 Ιστορική Αναδρομή	42
4.1.1 Η «Μεγάλη Ιδέα»	42
4.1.2 Περίοδος Μεσοπολέμου	42
4.1.3 Η Μεταπολεμική Περίοδος.....	45

4.1.4	Ο Ρόλος της Τουρκίας.....	49
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Τα Κρίσιμα Γεγονότα που στιγματίσαν την Τελευταία Δεκαετία.....	53
5.1	Η Επίδραση της Δεκαετούς Οικονομικής Κρίσης	53
5.2	Η Ελληνοτουρκική Κρίση στον Έβρο	61
5.2.1	Συμπεράσματα.....	63
5.3	Η Ελληνοτουρκική Κρίση του 2020	65
5.3.1	Το Προοίμιο.....	65
5.3.2	Απόπλους του Ογuc Reis	72
5.3.3	Η Επακούμβηση	74
5.3.4	Συγκέντρωση Πολεμικών Δυνάμεων	74
5.3.5	Αποτίμηση	75
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η Διαμόρφωση της Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής Σήμερα.....	78
6.1	Η Ελλάδα μετά την Κρίση του Αυγούστου	78
6.2	Δόγμα Ελλάδος.....	80
6.3	Ο Νέος Ρόλος του «Αεροπλανοφόρου» της Ελλάδας	82
6.4	Αύξηση Στρατιωτικής Θητείας.....	83
6.5	Σύναψη Αμυντικών Συμφωνιών.....	85
6.5.1	Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας-ΗΑΕ	85
6.5.2	Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-Σαουδικής Αραβίας	86
6.5.3	Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας-Ισραήλ.....	87
6.5.4	Ελληνογαλλική Συμφωνία	90
6.5.5	Ελληνοαμερικανική Συμφωνία	94
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - Η Διαμόρφωση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων του Μέλλοντος	100
7.1	Πολεμική Αεροπορία	100
7.1.1	Ελληνικό Drone «Αρχύτας»	101
7.1.2	Στο βάθος...F-35	103
7.2	Πολεμικό Ναυτικό	105
7.2.1	Εκσυγχρονισμός Φρεγατών Τύπου MEKO	106
7.2.2	Τορπίλες Βαρέως Τύπου για τα 214.....	107
7.3	Στρατός Ξηράς.....	108
7.3.1	Spike NLOS.....	108
7.3.2	Επιχείρηση «Σιδερένιος Θόλος»	109
7.3.3	Αναβάθμιση των M-270 MLRS	110
7.3.4	Αναβάθμιση των Αρμάτων Μάχης Leopard	114
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 – Συμπεράσματα	117

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	124
Παράρτημα Α	124
Παράρτημα Β.....	125
Παράρτημα Γ.....	126
Παράρτημα Δ.....	127
Παράρτημα Ε.....	128
Παράρτημα ΣΤ.....	129
Παράρτημα Ζ.....	130
Παράρτημα Η	131
Παράρτημα Θ	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	134

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία σχετίζεται με τη χάραξη της Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής, με επίκεντρο τη Στρατιωτική της Διάσταση και πώς έχει διαμορφωθεί τη τελευταία δεκαετία, υπό το πλαίσιο των κρίσιμων γεγονότων που τη στιγματίσαν, ήτοι η δεκαετής δημοσιονομική κρίση και οι ελληνοτουρκικές κρίσεις που διαδραματίστηκαν στον Έβρο και στην Ανατολική Μεσόγειο το 2020. Ωστόσο, για την καλύτερη κατανόηση του θέματος, πραγματοποιείται αρχικά, εκτενής ανάλυση των όρων «στρατηγικής» και «Υψηλής Στρατηγικής».

Στη συνέχεια, γίνεται σύντομη ιστορική αναδρομή περί ύπαρξης Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής, από την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους έως και την έναρξη της χρονικής περιόδου που εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Η επιτυχής αντιμετώπιση των ελληνοτουρκικών κρίσεων, παρόλο τις συνέπειες της δημοσιονομικής κρίσης, ανέδειξαν την Ελλάδα ως μία χώρα με σαφή εξωτερική πολιτική και καθορισμένη Υψηλή Στρατηγική. Η αναθεωρητική στάση της Τουρκίας, οδήγησε τη χώρα μας στο να προβεί στη σύναψη αμυντικών συμφωνιών με ισχυρά κράτη του διεθνούς συστήματος και στον εξοπλισμό των Ενόπλων Δυνάμεων της με υπερσύγχρονα οπικά συστήματα, καθιστώντας την ως μία ισχυρή «έξυπνη» δύναμη. Μέσα από την παραπάνω διαδικασία, η Ελλάδα χρησιμοποιώντας την «έξυπνη» ισχύ ως «εργαλείο» της Υψηλής της Στρατηγικής, αναδεικνύεται ως πρωταγωνιστής των εξελίξεων τόσο σε περιφερειακό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Υψηλή Στρατηγική, «Εξυπνη» Ισχύς, Ελλάδα, Τουρκία, Αποτροπή, Αμυντική Συμφωνία, Ένοπλες Δυνάμεις, Ρεαλισμός

Abstract

The present diploma thesis is related to the formulation of the Greek Grand Strategy, focusing on its Military Dimension and how it has been shaped in the last decade, in the context of the critical events that marked it, the ten-year fiscal crisis and the Greek-Turkish crises that took place in the Evros and in the Eastern Mediterranean in 2020. However, for a better understanding of the subject, takes place initially, an extensive analysis of the terms “strategy” and “Grand Strategy”.

Then, there is a brief historical review of the existence of Greek Grand Strategy, from the foundation of the newly established Greek state to the beginning of the time period examined in this thesis. The successful handling of the Greek-Turkish crises, despite the consequences of the fiscal crisis, highlighted Greece as a country with a clear foreign policy and a defined Grand Strategy. Turkey’s revisionist attitude led our country to enter into defense agreements with powerful states of the international system and to equip its Armed Forces with state-of-the-art weapon systems, making it a strong “smart” power. Through the above procedure, Greece, using “smart” power as a “tool” of the its Grand Strategy, emerges as a protagonist of developments both at the regional and international level.

Keywords: Grand Strategy, “Smart” Power, Greece, Turkey, Deterrence, Defense Agreement, Armed Forces, Realism

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών, μου δίδεται η ευκαιρία να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που επίδρασαν καταλυτικά έτσι ώστε να βρίσκομαι σήμερα στην ευχάριστη θέση να παρουσιάζω το παρόν πόνημα. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου, **Εύη**, για την απεριόριστη συμπαράσταση και ηθική της υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και κυρίως για το γεγονός ότι βρίσκεται ΠΑΝΤΑ εκεί για μένα.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον αείμνηστο Καθηγητή κ. **Ηλία Κουσκουβέλη**, ο οποίος μου έκανε τη τιμή να είναι ο επιβλέπων καθηγητής της παρούσας εργασίας, αλλά, δυστυχώς, η υγεία του δεν του επέτρεψε να συνεχίσει να βρίσκεται ανάμεσά μας. Τέλος, δεν θα μπορούσα να παραλείψω να ευχαριστήσω την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κ. **Ρεβέκκα Παιδή**, η οποία αποδέχτηκε να αναλάβει την επίβλεψη της διπλωματικής μου εργασίας.

Εισαγωγή

Το άναρχο διεθνές σύστημα, ο ανταγωνισμός και η ρευστότητα των σχέσεων μεταξύ των κρατών αποτελούν τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν το διεθνές περιβάλλον σήμερα. Τα κράτη, τα οποία αποτελούν τους κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος, λειτουργούν με βάση το «εθνικό» τους συμφέρον, το οποίο δεν είναι άλλο από την εξασφάλιση της επιβιώσής τους, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της ισχύος. Ισχύς, η οποία δεν αποδίδεται μόνο στις οικονομικές, στρατιωτικές και διπλωματικές δυνατότητες ενός κράτους (σκληρή ισχύς) αλλά και σε δυνατότητες επίτευξης του επιθυμητού μέσω της έλξης και του γοήτρου (ήπια ισχύς), καθώς και στον συνδυασμό των παραπάνω πτυχών ισχύος (έξυπνη ισχύς).

Όλα τα παραπάνω επιβάλλουν τη δημιουργία και την εφαρμογή μίας Υψηλής Στρατηγικής για κάθε κράτος, έχοντας ως κεντρική της πτυχή τον καθορισμό προτεραιοτήτων, οι οποίες με τη σειρά τους πρέπει να καθορίζονται «μεταξύ τόσο των διαφόρων απειλών, όσο και των πιθανών τρόπων αντιμετώπισης αυτών, δεδομένου, ότι σε ένα άναρχο διεθνές περιβάλλον ο αριθμός των πιθανών απειλών είναι μεγάλος και οι πόροι για την αντιμετώπισή τους δεν είναι ποτέ επαρκείς»¹. Για να σχεδιαστεί επιτυχώς η Υψηλή Στρατηγική κάθε κράτους πρέπει να καλύπτει τις εξής τέσσερις διαστάσεις: α) διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, β) καθορισμός των πολιτικών στόχων με βάση τα διαθέσιμα μέσα και τις υπαρκτές απειλές, γ) Καθορισμός του αποτελεσματικότερου συνδυασμού μέσων με σκοπό την προώθηση και την επίτευξη των πολιτικών στόχων του κράτους, (οι οποίοι πρέπει να καθορίζονται ιεραρχικά) και τέλος δ) διαμόρφωση εσωτερικής και διεθνούς νομιμοποίησης.

Ωστόσο, όσο επιτυχής και να είναι ο σχεδιασμός της, τέλεια Υψηλή Στρατηγική δεν υπάρχει. Η χάραξη της αποτελεί μία διαρκή και όχι στατική διαδικασία, δεδομένου ότι οι πόροι και τα διατιθέμενα μέσα μεταβάλλονται ανά περίπτωση². Παράλληλα, σχεδιάζεται με σκοπό την ορθή διαχείριση επιλογών προς αντιμετώπιση μελλοντικών καταστάσεων με απώτερο σκοπό την κατά το δυνατόν καλύτερη εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων³. Επομένως, «η ουσία της Υψηλής Στρατηγικής βρίσκεται στην πολιτική (policy, όχι politics), δηλαδή στην ικανότητα των ηγετών του έθνους να συγκεράσουν όλα τα στοιχεία, τόσο τα στρατιωτικά, όσο και τα μη στρατιωτικά, με στόχο την υπεράσπιση και προαγωγή των μακροπρόθεσμων (δηλαδή σε καιρό πολέμου και ειρήνης) εθνικών συμφερόντων»⁴.

Με βάση τα παραπάνω, στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί η Ελληνική Υψηλή Στρατηγική και συγκεκριμένα η Στρατιωτική της Διάσταση, η οποία δεν αποτυπώνεται μόνο σε στρατιωτικά μέσα, αλλά και στην ισχύ της οικονομίας καθώς και στο επίπεδο ανάπτυξης της διπλωματίας της χώρας μας την τελευταία δεκαετία. Δεν θα ήταν όμως δυνατόν, η συγκεκριμένη ανάλυση του θέματος, να πραγματοποιηθεί χωρίς την εξέταση των εξελίξεων

¹ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 8η Έκδοση, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2020, σελ. 83.

² Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 15.

³ Ο.π., σελ. 9.

⁴ *Grand Strategies in War and Peace*, Edited by Paul Kennedy, New Haven: Yale University Press, 1991, σελ. 5.

διεθνώς αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο όπου το υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου πρωταγωνιστεί σήμερα στη διεθνή σκηνή.

Οι μεταναστευτικές ροές από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και άλλων περιοχών, ο μεγάλος αριθμός κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, η ανάπτυξη του εμπορίου, καθώς και η μετατόπιση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος από την Ευρώπη στην περιοχή του Ινδικού-Ειρηνικού ωκεανού, έχουν αναδείξει την τεράστια σημασία της Ανατολικής Μεσογείου τόσο γεωπολιτικά όσο και γεωστρατηγικά. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται, παράλληλα με την αναβάθμιση του γεωπολιτικού και γεωστρατηγικού ρόλου της Ελλάδας και τον καθορισμό της ως πρωταγωνιστή στις εξελίξεις όχι μόνο σε περιφερειακό, αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Επιπρόσθετα, οι τελευταίες εξελίξεις που σηματοδοτούνται στην Ουκρανία, λόγω της εισβολής της Ρωσίας, αναδεικνύουν ακόμα περισσότερο τον προαναφερθέν ρόλο της χώρας μας, τόσο στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, όσο και ως ενεργειακός κόμβος στην ευρύτερη περιοχή. Σαφώς, δεν θα μπορούσε να απουσιάσει από τα ανωτέρω η δεκαετής οικονομική ύφεση και οι επιπτώσεις της στη χώρα μας, καθώς και ο αναθεωρητικός ρόλος της Τουρκίας, η οποία υπό την ηγεσία του προέδρου Ερντογάν (ειδικά μετά το πραξικόπημα του 2016), προσπαθεί να αναβιώσει μνήμες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προβαίνοντας σε επιθετικές ρητορικές, υψηλούς τόνους αντιπαράθεσης με τη Δύση, εισβολές εναντίων άλλων κρατών όπως η Συρία και η Λιβύη και παράνομες διεκδικήσεις έναντι της εδαφικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και της Κύπρου.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη, να μην γίνει αναφορά στην ένταξη της χώρας μας στο πλαίσιο της ευρύτερης στρατηγικής του ΝΑΤΟ και της ΕΕ. Σύμφωνα με τη «Λευκή Βίβλο»⁵, που εκδόθηκε από το ΥΠΕΘΑ το 2014, η Ελλάδα ως μέλος των ανωτέρω θεσμών, συμμετέχει ενεργά σε ποικίλες αποστολές – επιχειρήσεις ανά τον κόσμο, συνεισφέροντας με κάθε τρόπο στην διεξαγωγή τους. Ωστόσο, η χώρα μας λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης, καλείται να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο σε θέματα περιφερειακής ασφάλειας. Για το λόγο αυτό η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην ανάλυση της Υψηλής Στρατηγικής της Ελλάδας υπό το πρίσμα των εξελίξεων που διαδραματίζονται στο περιφερειακό της περιβάλλον, συμπεριλαμβάνοντας τη σύναψη συμφωνιών σε διμερές και τριμερές επίπεδο με δρώντες της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου και μη.

⁵ Βλ. Λευκή Βίβλο του ΥΠΕΘΑ, στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΘΑ www.mod.mil.gr, Αθήνα 2015.

Σκοπός

Βασικός σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι, αρχικά, η εξέταση της ύπαρξης Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής καθ' όλη τη χρονική διάρκεια από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως και σήμερα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη Στρατιωτική της Διάσταση για την τελευταία δεκαετία. Μία χρονική περίοδος ιδιαίτερα επιζήμια για τη χώρα μας εξαιτίας της δημοσιοοικονομικής κρίσης, η οποία συντέλεσε σε μεγάλο βαθμό στον διεθνή «διασυρμό» της Ελλάδας. Ωστόσο, η εργασία δεν επικεντρώνεται στο παραπάνω γεγονός, αλλά κυρίως στην εικόνα της Ελλάδας μετά την κρίση.

Υπό το πρίσμα της ρεαλιστικής θεώρησης και συγκεκριμένα του δομικού και επιθετικού ρεαλισμού, εξετάζονται και αναλύονται τα επιμέρους στοιχεία της παρούσας εργασίας, καθώς η Ελλάδα είναι μία χώρα η οποία έχει ως πρωταρχικό της στόχο την ασφάλεια και την επιβίωση του κράτους, όντας πυλώνας σταθερότητας και ειρήνης στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια. Από την άλλη όμως, έχει στην απέναντι πλευρά μία αναθεωρητική Τουρκία, η οποία, στην προσπάθεια της να αναβιώσει την οθωμανική αυτοκρατορία, προβαίνει σε σκληρές επιθετικές ρητορικές εναντίον της Ελλάδας, καθημερινές υπερπτήσεις πάνω από τα ελληνικά νησιά, για τα οποία απαιτεί διακαώς την αποστρατικοποίησή τους και τέλος, εξαγγέλλει προς κάθε κατεύθυνση το δόγμα της περί Γαλάζιας Πατρίδας, εποφθαλμιώντας την εθνική μας κυριαρχία και τα κυριαρχικά μας δικαιώματα.

Η Ελλάδα απαντάει στην παραπάνω εξωτερική πολιτική της Άγκυρας με τη δημιουργία ισχυρών συμμαχιών και το χτίσιμο ισχυρών ενόπλων δυνάμεων. Η χώρα μας, για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, χαράσσει και θέτει σε εφαρμογή τη δική της Υψηλή Στρατηγική, η οποία βασίζεται στην «έξυπνη ισχύ». Με όπλα τη διπλωματία και την ενίσχυση της αποτρεπτικής της ικανότητάς, η χώρα μας αναδεικνύεται ως μία ισχυρή «έξυπνη δύναμη», όχι μόνο σε περιφερειακό, αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Τέλος, σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να εξαχθεί το ανωτέρω συμπέρασμα κατόπιν ολοκλήρωσης της προαναφερθείσας ανάλυσης.

Διάρθρωση της Μελέτης

Αναλυτικά, η δομή της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής παρουσιάζεται ως ακολούθως: Στο Κεφάλαιο 1 αναλύονται βασικές έννοιες των Διεθνών Σχέσεων, απαραίτητες για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, όπως και η έννοια της «έξυπνης ισχύος», η οποία αποτελεί το εργαλείο της σημερινής Υψηλής Στρατηγικής της Ελλάδας. Στο Κεφάλαιο 2 πραγματοποιείται μία βαθιά ανάλυση του όρου της στρατηγικής, των τύπων της, καθώς και των δυνατικών επιλογών που προσφέρει στα κράτη να επιλέξουν μέσω των οποίων διαμορφώνουν την εξωτερική τους πολιτική. Στο Κεφάλαιο 3 αναλύεται διεξοδικά ο όρος «Υψηλή Στρατηγική», καθώς και οι διαστάσεις και οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί για να είναι η χάραξή της επιτυχής. Σημειώνεται ότι στον προαναφερθέν όρο δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα, δεδομένου ότι αποτελεί την κεντρική έννοια του θέματος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας.

Εν συνεχεία, στο Κεφάλαιο 4 πραγματοποιείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή όσον αφορά την Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως και την προ δημοσιονομικής κρίσης εποχή. Στο Κεφάλαιο 5 πραγματοποιείται η αναφορά των σημαντικότερων γεγονότων που στιγμάτισαν την τελευταία δεκαετία τη χώρα μας, ήτοι η οικονομική κρίση, η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού από την Άγκυρα με στόχο την προώθηση χιλιάδων παράνομων μεταναστών στην Ευρώπη μέσω της χώρας μας τον Φεβρουάριο του 2020 και τέλος, η ελληνοτουρκική κρίση του Ογuc Reis στην Ανατολική Μεσόγειο το καλοκαίρι του ίδιου έτους και η αντίδραση της Ελλάδας. Στο Κεφάλαιο 6 γίνεται αναφορά σε όλες τις διπλωματικές ενέργειες και αμυντικές συμφωνίες που σύναψε η Ελλάδα με δρώντες, όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά και διεθνές επίπεδο. Ακολουθεί το Κεφάλαιο 7 στο οποίο αναγράφονται διεξοδικώς όλα εκείνα τα εξοπλιστικά προγράμματα που ήδη διεξάγονται, καθώς και κάποια άλλα τα οποία θα υλοποιηθούν μελλοντικά, αυξάνοντας κατακόρυφα την ελληνική αποτρεπτική ισχύ. Τέλος, στο Κεφάλαιο 8 παρατίθενται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Περί Διεθνών Σχέσεων

1.1 Πολιτικός ρεαλισμός

Από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά ο ρεαλισμός, ως θεωρητικό ρεύμα σκέψης περί της λειτουργίας της διεθνούς πολιτικής, συνιστά την κυρίαρχη θεώρηση της επιστήμης των διεθνών σχέσεων⁶. Σύμφωνα με τον Αθανάσιο Πλατιά ο πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί αναμφίβολα την κυρίαρχη προσέγγιση στη μελέτη των διεθνών σχέσεων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα⁷. Πατέρας του πολιτικού ρεαλισμού θεωρείται ο Θουκυδίδης και η ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου θεωρείται η βίβλος των ρεαλιστών.

Αναλυτικά, ο πολιτικός ρεαλισμός συντίθεται από συγκεκριμένα αξιώματα, σύμφωνα με τα οποία το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, επικρατεί δηλαδή η απουσία μιας κεντρικής εξουσίας, η οποία θα ήταν ικανή να επιβάλλει την τάξη κατά το πρότυπο της εσωτερικής διακυβέρνησης των κρατών. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες του διεθνούς συστήματος είναι τα κράτη, τα οποία λόγω της ορθολογικής τους συμπεριφοράς, στα πλαίσια του κλίματος της αβεβαιότητας και του ανταγωνισμού που επικρατεί, λειτουργούν με βάση το εθνικό τους συμφέρον. Υπέρτατο εθνικό συμφέρον είναι η ασφάλεια του κράτους και η επιβίωσή του⁸, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της ισχύος και μάλιστα της στρατιωτικής ισχύος.

Ωστόσο, προέχων σκοπός του κάθε κράτους είναι να μεγιστοποιήσει το μερίδιο του επί της παγκόσμιας ισχύος, αποκτώντας ισχύ σε βάρος άλλων κρατών. Όπως αναφέρει ο Mearsheimer, ότι είναι τα χρήματα για τα οικονομικά, είναι η ισχύς για τις διεθνείς σχέσεις⁹. Προς εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού, της εξασφάλισης δηλαδή της ασφάλειας τους, ο πόλεμος για τα κράτη είναι πάντοτε πιθανός, με αποτέλεσμα να αναγκάζονται συνεχώς να προετοιμάζονται για αυτό το ενδεχόμενο. Βέβαια, όταν η εξωτερική πολιτική δεν κατορθώνει να επιτύχει τον στόχο της, τη διασφάλιση δηλαδή του εθνικού συμφέροντος με ειρηνικά μέσα, η προσφυγή στον πόλεμο είναι ένας ώριμος τρόπος της εξωτερικής πολιτικής. Τέλος, οι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς οργανισμοί εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυρών και μόνο αυτών.

⁶ Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση – Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 23.

⁷ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, 8η Έκδοση, Αθήνα 2020, σελ. 25.

⁸ Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 60.

⁹ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 42.

1.2 Δομικός ρεαλισμός

Εξέλιξη του κλασσικού ρεαλισμού αποτελεί ο δομικός ρεαλισμός ή νεορεαλισμός (structural realism ή neorealism) του Kenneth Waltz. Ο δομικός ρεαλισμός ή αμυντικός ρεαλισμός, όπως τον διατυπώνει ο Mearsheimer, αποδέχεται και αυτός ότι οι μονάδες (τα κράτη) αποτελούν τους σημαντικότερους δρώντες στο άναρχο διεθνές σύστημα, εισάγοντας παράλληλα τη δομή του διεθνούς συστήματος. Αυτό σημαίνει ότι οι αλλαγές στη συμπεριφορά των κρατών δεν οφείλονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ή στις εσωτερικές διεργασίες, αλλά στις πιέσεις της δομής του διεθνούς συστήματος¹⁰.

Η άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος που δημιουργεί συνθήκες ανταγωνισμού, είναι σύμφωνα με τον Kenneth Waltz το κύριο αίτιο πολέμου στις διεθνείς σχέσεις. Συνέπεια του ανωτέρω, είναι η δημιουργία αισθήματος ανασφάλειας και φόβου στις μονάδες του συστήματος, το οποίο με τη σειρά του αναγκάζει τα κράτη να μεριμνήσουν για την αυτοπροστασία τους (αρχή της αυτοβοήθειας). Τα κράτη πρέπει να συμπεριφέρονται ορθολογικά. Βέβαια, δεδομένου ότι τα κράτη είναι ευαίσθητα στο κόστος, έχουν κάθε κίνητρο να συμπεριφέρονται ορθολογικά¹¹. Ωστόσο, μία μη ορθολογική συμπεριφορά τους περισσότερες των περιπτώσεων οδηγεί σε λάθη τα οποία μπορεί να αποβούν μοιραία.

Σύμφωνα με τον κλασσικό ρεαλισμό, τα κράτη επιδιώκουν συνεχώς να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους, δεδομένου ότι διευθύνονται από ανθρώπινα όντα, τα οποία εκ γενετής έχουν μέσα τους τη θέληση για ισχύ, ή όπως αλλιώς το ονομάζει ο Morgenthau, έναν απεριόριστο πόθο για ισχύ¹². Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό ρεαλισμό, στον δομικό ρεαλισμό η πρώτη έγνοια των κρατών δεν είναι να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους, αλλά να διατηρήσουν τη θέση τους στο σύστημα. Υπέρτατος σκοπός των μονάδων είναι η ασφάλεια τους. Μόνο αν η επιβίωση είναι εξασφαλισμένη, μπορούν τα κράτη να επιδιώξουν με ασφάλεια άλλους σκοπούς, όπως είναι η ειρήνη, το κέρδος και η ισχύς¹³. Βέβαια, η ισχύς είναι μέσο και όχι σκοπός. Τα κράτη εξισορροπούν την ισχύ, ενώ σπάνια επιλέγουν να θέσουν ως σκοπός τους την μεγιστοποίησή της. Επιπρόσθετα, όπως αναφέρει ο Mearsheimer, η ενθαρρύνει τα κράτη να συμπεριφέρονται αμυντικά και να διατηρούν, παρά να αποτρέπουν την ισορροπία ισχύος¹⁴. Τέλος, στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα τα κράτη για να μεγιστοποιήσουν την ασφάλεια τους, είναι αναγκασμένα να εξισορροπούν τους αντιπάλους τους ή όποια κράτη εμφανίζονται ισχυρότερα, δεδομένου ότι, η σταθερότητα ή η αστάθεια στο διεθνές σύστημα εξαρτάται από την επίτευξη της ισορροπίας ισχύος¹⁵.

¹⁰ Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα, 5η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 65.*

¹¹ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 15.*

¹² John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 56.*

¹³ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, σελ. 269.*

¹⁴ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, σελ. 58.*

¹⁵ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, σελ. 21.*

1.3 Περί Ισχύος

Σύμφωνα με τον Hans Morgenthau, η πολιτική δεν είναι τίποτε άλλο παρά «η πάλη για ισχύ»¹⁶, ενώ κατά τον Edward Carr η πολιτική είναι, κατά μια έννοια, πάντα πολιτική της ισχύος¹⁷. Για να μπορέσουν να επιτύχουν την επιβίωση τους μέσα σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, άλλα και για να κατορθώσουν να προασπίσουν και να διασφαλίσουν τα συμφέροντα τους, τα κράτη είναι αναγκασμένα να αναζητούν ισχύ. Ο ίδιος ο Θουκυδίδης αναγάγει την ισχύ σε κεντρικό ζήτημα της διεθνούς πολιτικής. Ο Morgenthau ορίζει ότι η ισχύς αποτελεί προσδιοριστικό μίας πολιτικής, η οποία διεξάγεται με τρόπο άριστο, αφού όποιοι και αν είναι οι έσχατοι στόχοι της διεθνούς πολιτικής, η ισχύς είναι πάντοτε ο πρωταρχικός της στόχος¹⁸.

Γενικότερα, ισχύς είναι η δυνατότητα να ενεργεί κανείς θετικά ή αρνητικά (με διαταγή ή απαγόρευση) πάνω σε κάποιον ή σε κάτι. Ισχύς είναι επίσης η δυνατότητα πρόκλησης ή παραγωγής αποτελεσμάτων, τα οποία δεν θα συνέβαιναν διαφορετικά¹⁹. Η ισχύς είναι μία ψυχολογική σχέση που φέρνει αντιμέτωπες βουλήσεις, που αναζητούν, μέσω άσκησης πιέσεων, την παρέκκλιση από μία αρχική πορεία, χωρίς ωστόσο να καταφεύγουν στη φυσική βία²⁰. Είναι η ικανότητα να επηρεάζει κάποιος τη συμπεριφορά άλλων έτσι ώστε να φτάνει στα αποτελέσματα που θέλει²¹. Σύμφωνα με τον Mearsheimer η ισχύς δεν αντιπροσωπεύει τίποτα περισσότερο από τα συγκεκριμένα στοιχεία ή τους υλικούς πόρους που έχει στη διάθεσή του ένα κράτος²². Ο ίδιος διακρίνει δύο είδη ισχύος: τη λανθάνουσα και τη στρατιωτική ισχύ. Η λανθάνουσα ισχύς αναφέρεται στα κοινωνικοοικονομικά στοιχεία τα οποία υπεισέρχονται στην οικοδόμηση της στρατιωτικής ισχύος· σε μεγάλο βαθμό εδράζεται στον πλούτο ενός κράτους και στο συνολικό μέγεθος του πληθυσμού του. Από την άλλη, η στρατιωτική ισχύς εδράζεται σε μεγάλο βαθμό στο μέγεθος και τη δύναμη του στρατού ξηράς ενός κράτους και στις αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις που τον υποστηρίζουν.²³

¹⁶ Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations*, 5^η Έκδοση, Knopf, N. York, 1973, σελ. 25.

¹⁷ Edward H. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939*, 4^η Έκδοση, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 147.

¹⁸ Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations*, ο.π. σελ. 15.

¹⁹ Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, 5^η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 140.

²⁰ Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση – Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 99.

²¹ Joseph Nye, «Soft Power and Smart Power», *Internationalepolitik, Transatlantic Edition*, 3/2006, Volume 7, σελ. 10-13.

²² John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 130.

²³ Στο ίδιο, σελ. 127-128.

1.4 Οι Πτυχές της Ισχύος

1.4.1 Σκληρή Ισχύς

Όσον αφορά τη σκληρή ισχύ, αυτή είναι η πιο ευρέως διαδεδομένη (hard power), η οποία βασίζεται στη χρησιμοποίηση του πειθαναγκασμού, με τη χρήση της στρατιωτικής και της οικονομικής ισχύος. Στην πολιτική, η σκληρή ισχύς αναφέρεται στη χρήση των στρατιωτικών και οικονομικών μέσων με σκοπό την επιρροή της συμπεριφοράς ή των ενδιαφερόντων των άλλων κρατών. Αυτή η μορφή της καταναγκαστικής πολιτικής δύναμης είναι συχνά επιθετική και είναι πιο άμεσα αποτελεσματική όταν επιβάλλεται από έναν πολιτικό φορέα σε έναν άλλον χαμηλότερης στρατιωτικής ή/και οικονομικής ισχύος²⁴. Αναλυτικά, η αστυνομική ισχύς, η οικονομική ισχύς και η ικανότητα πρόσληψης και απόλυσης είναι παραδείγματα χειροπιαστής σκληρής ισχύος τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποχρεώσουν άλλους να αλλάξουν τη θέση τους²⁵.

Σύμφωνα με τον Joseph Nye, η σκληρή ισχύς περιλαμβάνει την ικανότητα να χρησιμοποιεί τα καρότα και τα μπαστούνια της οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος για να κάνει τους άλλους να ακολουθούν την θέλησή σου²⁶. Επίσης, είναι η δύναμη της επιβολής και της καταστολής με στρατιωτικά μέσα²⁷. Τα καρότα αντιπροσωπεύουν κίνητρα όπως η μείωση των εμπορικών φραγμών, η προσφορά μίας συμμαχίας ή η υπόσχεση στρατιωτικής προστασίας. Από την άλλη, τα μπαστούνια αντιπροσωπεύουν απειλές, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης καταναγκαστικής διπλωματίας, της απειλής στρατιωτικής επέμβασης ή της εφαρμογής οικονομικών κυρώσεων.

1.4.2 Ήπια Ισχύς

Σύμφωνα με τον Joseph Nye, ήπια ισχύς είναι η ικανότητα να παίρνεις αυτό που θέλεις μέσω της έλξης και όχι μέσω του εξαναγκασμού ή της εξαγοράς. Είναι η ικανότητα της πειθούς που βασίζεται στην πολιτισμική συνεργασία, την αλληλοκατανόηση και τα αμοιβαία οφέλη. Δημιουργείται από τη θελκτικότητα της κουλτούρας, των πολιτικών ιδανικών και της πολιτικής μιας χώρας. Όταν δε η πολιτική χαίρει διεθνούς νομιμοποίησης, τότε η ήπια ισχύς ενισχύεται²⁸. Επίσης, αναφέρεται στη δυνατότητα μιας χώρας να προσδιορίζει τη συμπεριφορά των άλλων μέσα από την πολιτισμική ή ιδεολογική θελκτικότητα της ή τη δυνατότητα της να διαμορφώνει κατάλληλα το διεθνές θεσμικό πλαίσιο²⁹. Με απλά λόγια, η ήπια ισχύς είναι ο τρόπος να κάνεις τους άλλους να θέλουν τα ίδια που θέλεις και εσύ³⁰.

²⁴ Daryl Copeland, "Hard Power Vs Soft Power", *The Mark*, 2 Feb 2010.

²⁵ Joseph Nye, *Ηγεσίες που Πρωτοπορούν*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009, σελ. 73.

²⁶ Joseph Nye, "Propaganda is not the Way: Soft Power", *International Herald Tribune*, 10 January 2003.

²⁷ Joseph Nye, *Ηγεσίες που Πρωτοπορούν*, σελ. 23.

²⁸ Joseph Nye, *Ήπια Ισχύς. Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ. 18-19.

²⁹ Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση – Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 98.

³⁰ Joseph Nye, *Ηγεσίες που Πρωτοπορούν*, σελ. 257.

Με τον όρο αυτόν, ο Joseph Nye καθιέρωσε έναν έμμεσο τρόπο άσκησης εξουσίας, κατά την οποία μία χώρα μπορεί να επιτύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα στην παγκόσμια πολιτική, επειδή άλλες χώρες θέλουν να την ακολουθήσουν, θαυμάζοντας τις αξίες της, μιμούμενοι το παράδειγμά της, φιλοδοξώντας να φθάσουν στο επίπεδό της σε ευημερία και ελευθερία. Αυτή η μορφή ισχύος έρχεται σε αντίθεση με τη σκληρή ισχύ, αλλά δεν αποκλείει η μία ισχύς τη χρήση της άλλης. Ο Joseph Nye υποστηρίζει την άποψη ότι η ήπια ισχύς δεν είναι αρκετή, αλλά πρέπει να συνοδεύεται από την απειλή της άσκησης σκληρής ισχύος. Αντιμέτωπο με μία άλλη χώρα, ένα κράτος, όσο καλή φήμη και αν έχει, δεν μπορεί να στηρίζει τις αποφάσεις του αποκλειστικά και μόνον στη δημοτικότητα του. Στο σημείο αυτό, ήπια και σκληρή ισχύς αλληλοσυμπληρώνονται, προκειμένου να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα³¹.

1.4.3 Έξυπνη Ισχύς

Σύμφωνα με τον Joseph Nye, η σκληρή και η ήπια ισχύς συνδέονται και μπορούν να ενισχύσουν η μία την άλλη. Και οι δύο αποτελούν όψεις της ικανότητας να επιτυγχάνουμε τους σκοπούς μας επηρεάζοντας τη συμπεριφορά των άλλων. Αποτέλεσμα του παραπάνω συνδυασμού είναι η έξυπνη ισχύς (smart power). Κατά τον Chester Crocker, η έξυπνη ισχύς συνίσταται στη στρατηγική χρήση της διπλωματίας, στην πειθώ, στην ανάπτυξη ικανοτήτων και στην προβολή ισχύος και επιρροής, με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αποδοτική και να διαθέτει πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση³². Η έξυπνη ισχύς δεν είναι ούτε σκληρή ούτε ήπια, αλλά αποτελεί συνδυασμό και των δύο. Δίνει προτεραιότητα στη δημόσια διπλωματία, κρατώντας τη στρατιωτική ισχύ σαν εφεδρικό μοχλό για την αποτροπή αναθεωρητικών πολιτικών δυνάμεων και την εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών³³. Έτσι, η έξυπνη ισχύς είναι η ικανότητα συνδυασμού σκληρής και ήπιας ισχύος σε μια αποτελεσματική στρατηγική³⁴.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής «έξυπνης ισχύος» αποτελεί η υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ενώ η σκληρή στρατιωτική ισχύς ήταν απαραίτητη για την αποθάρρυνση της σοβιετικής επιθετικότητας, η ίδια συνδυαζόταν με την ήπια ισχύ της κουλτούρας και των ιδεών που υπομόνευαν την πίστη στον κομμουνισμό πίσω από το Σιδηρούν Παραπέτασμα. Το Τείχος του Βερολίνου δεν έπεσε από πυρά του πυροβολικού, αλλά από σφυροκοπήματα και μπουλντόζες που οδηγούσαν άνθρωποι, οι απόψεις των οποίων είχαν αλλάξει. Από την άλλη πλευρά, η Σοβιετική Ένωση, παρά το γεγονός ότι ήταν αρκετά ελκυστική και συμπαθής στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1940, η κτηνώδης εφαρμογή δε της σκληρής στρατιωτικής ισχύος στην Ουγγαρία το 1956 και στη Τσεχοσλοβακία το 1968 μείωσε δραματικά την ήπια ισχύ της. Αυτό ισχύει και για τις ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια, αφού η δημοτικότητά της παγκοσμίως έχει μειωθεί δραματικά, ακόμα και σε χώρες που θεωρούνται παραδοσιακοί της σύμμαχοι, όπως η Μεγάλη Βρετανία.³⁵

³¹ Joseph Nye, *Ηγεσίες που Πρωτοπορούν*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009, σελ. 13-15.

³² Chester A. Crocker, F.O. Hampson & P. Aall, *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World*, Washington: United States Institute of Peace Press, 2007, σελ. 13.

³³ Joseph Nye, *Ηγεσίες που Πρωτοπορούν*, σελ. 24.

³⁴ *Ο.π.* σελ. 96.

³⁵ *Ο.π.* σελ. 258-259.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Περί Στρατηγικής

2.1 Ορισμός της Στρατηγικής

Ο όρος «στρατηγική» προέρχεται από την αρχαία ελληνική γραμματεία (στρατός + ηγούμαι). Σύμφωνα με τον Karl von Clausewitz, η στρατηγική είναι η χρήση της συμπλοκής για τους στόχους του πολέμου³⁶. Γι' αυτό και υποχρεούται να «ορίσει στο σύνολο της πολεμικής πράξης έναν σκοπό, που να ανταποκρίνεται στο αντικείμενο του πολέμου»³⁷. Ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος ορίζει τη στρατηγική, ως τη σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης. Με άλλα λόγια, η στρατηγική συνίσταται στο τρίπτυχο «μέσα-σκοποί-αντίπαλος»³⁸. Σύμφωνα με τον Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, ο όρος στρατηγική περιγράφεται ως μία έννοια που αφορά τις συγκρούσεις δύο ή περισσότερων αντιπάλων θελήσεων. Αναφέρεται στην αλληλεπίδραση αντιμαχόμενων πλευρών, στα διαδοχικά αλληλοκτυπήματα που αποσκοπούν στην κάμψη της θέλησης του αντιπάλου³⁹.

Ο στρατηγός Beaufre ορίζει τη στρατηγική ως την τέχνη της διαλεκτικής της ισχύος ή, ακριβέστερα, την τέχνη της διαλεκτικής των βουλήσεων που χρησιμοποιούν την ισχύ για την επίλυση της διένεξης τους⁴⁰. Τέλος, σύμφωνα με τον Σπύρο Λίτσα, στρατηγική είναι η δυνατότητα των οργανικών συνισταμένων του διεθνούς συστήματος, τα έθνη-κράτη, να θέτουν σε οργανωμένη και συνδυαστική λειτουργία τα πολιτικά, διοικητικά, οικονομικά, κοινωνικά και στρατιωτικά μέσα που έχουν στη διάθεση τους με σκοπό την προβολή ενός αμυντικού ή επιθετικού πλαισίου ανάπτυξης προς άλλες οργανικές μονάδες του διεθνούς συστήματος με στόχο την προάσπιση αλλά και διεύρυνση των συμφερόντων τους⁴¹. Κατ' ουσίαν, πρόκειται για το σχέδιο δράσεως, στο οποίο αναλύονται οι μέθοδοι και οι τακτικές που θα χρησιμοποιηθούν προς επίτευξη ενός σκοπού⁴². Πρέπει να τονιστεί, ότι η στρατηγική δεν βρίσκει εφαρμογή μόνο στο πολεμικό πεδίο αλλά και σε διαφορετικά άλλα πεδία όπως πολιτική, οικονομία, εμπόριο, τεχνολογία κ.α., αν και αρχικά είχε έννοια καθαρά στρατιωτική.

³⁶ Karl von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, Εκδόσεις Βάνιας, 5^η Έκδοση, Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 201.

³⁷ Στο ίδιο.

³⁸ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σελ. 44.

³⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 16-17.

⁴⁰ Andre Beaufre, *Εισαγωγή στη Στρατηγική, Μετάφραση: Αντγος ε.α. Μαυρόπουλος Παναγιώτης*, Εκδόσεις ΓΕΕΘΑ, Αθήνα 2015, σελ. 15.

⁴¹ Σπυρίδων Ν. Λίτσας, *Πόλεμος και Ορθολογισμός*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 226.

⁴² Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 14.

2.2 Τύποι Στρατηγικής

Σύμφωνα με τον Γερμανό ιστορικό Hans Delbruck, υπάρχουν δύο βασικοί τύποι στρατηγικής: η στρατηγική της εκμηδένισης και η στρατηγική της εξουθένωσης. Η στρατηγική της εκμηδένισης αποσκοπεί στην καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου μέσω αποφασιστικής μάχης, ενώ η στρατηγική της εξουθένωσης, εκτός από τη μάχη, δίνει έμφαση και στον οικονομικό παράγοντα προσπαθώντας να προκαλέσει οικονομικές βλάβες στον αντίπαλο (π.χ. μέσω καταστροφής καλλιεργειών ή ναυτικού αποκλεισμού)⁴³. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο παραπάνω τύπος στρατηγικής δεν αποτελεί ούτε παραλλαγή, αλλά ούτε είναι κατώτερος σε σύγκριση με τη στρατηγική της εκμηδένισης. Απεναντίας, ανά τους αιώνες, για διάφορους λόγους, αποτέλεσε τη μοναδική στρατηγική που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, προκειμένου να επιτύχει ένα κράτος τους πολιτικούς του σκοπούς.

Οι παραπάνω τύποι στρατηγικής, αν και ο Hans Delbruck αναφέρονταν στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής, επεκτείνονται στις μέρες μας και στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής. Σε μία υψηλή στρατηγική εκμηδένισης, το κράτος βασίζεται κυρίως στη στρατιωτική στρατηγική, ενώ όλες οι άλλες στρατηγικές (οικονομική, διπλωματική, κ.λπ.) είναι βασικά υποδεέστερες από αυτή. Από την άλλη πλευρά, μία υψηλή στρατηγική εξουθένωσης κάνει ταυτόχρονη χρήση όλων των δυνατών μέσων, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους που έχουν τεθεί από την κρατική πολιτική⁴⁴.

Κλασικό παράδειγμα εφαρμογής της στρατηγικής εξουθένωσης, αποτελεί η στρατηγική της Αθήνας στον Πελοποννησιακό πόλεμο την οποία σχεδίασε και εφάρμοσε ο μεγάλος Περικλής. Η στρατηγική της Αθήνας ήταν η διατήρηση του status quo μέσω της αποθάρρυνσης του αντιπάλου της να το αλλάξει. Προς επίτευξη του παραπάνω, χάραξε μία υψηλή στρατηγική εξουθένωσης, η οποία αποσκοπούσε στον εξαναγκασμό της Σπάρτης να αντιληφθεί τη ματαιότητα της οποιαδήποτε προσπάθειας αλλαγής του status quo, αφού οι άφθονοι πόροι της Αθήνας τις προσέδιδαν το πλεονέκτημα να διεξάγει επιχειρήσεις μακροχρόνια, δυνατότητα, την οποία ο αντίπαλος δεν διέθετε. Συνεπώς, η Αθήνα θα κέρδιζε τον πόλεμο, χωρίς να εμπλακεί στρατιωτικά. Από την άλλη πλευρά, η Σπάρτη χάραξε μία στρατηγική εκμηδένισης, με σκοπό να εξαναγκάσει τους Αθηναίους να οδηγηθούν σε χερσαία μάχη, όπου η ανώτερη στρατιωτική της ισχύ θα της έδινε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής της στρατηγικής εξουθένωσης στη σύγχρονη εποχή αποτελεί η στρατηγική του βρετανικού ναυτικού στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έναντι της αντίστοιχης στρατηγικής της ηγεσίας του πολεμικού ναυτικού της Γερμανίας. Ενώ οι γερμανικές ναυτικές δυνάμεις, ανέμεναν βρετανική επίθεση στα παράλια της Βόρειας Θάλασσας, προετοιμάζοντας την περιοχή, ναρκοθετώντας την και συγκεντρώνοντας το σύνολο των υποβρυχίων τους για να αντισταθμίσουν το αριθμητικό μειονέκτημα τους έναντι του βρετανικού στόλου, οι Βρετανοί επέλεξαν να αποκλείσουν όλα τα περάσματα που οδηγούσαν από τη Βόρεια Θάλασσα στον Ατλαντικό ωκεανό. Το τελευταίο είχε ως αποτέλεσμα την

⁴³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σελ. 177. Βλ. επίσης Αθανάσιος Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη, ο.π., σελ. 80.*

⁴⁴ *Ο.π., σελ. 81.*

απομόνωση του γερμανικού στόλου, την ακύρωση της στρατηγικής των Γερμανών και κατά επέκταση την οικονομική κατάρρευση της Γερμανίας, αφού την περίοδο εκείνη, όπως και σήμερα, το μεγαλύτερο ποσοστό της παγκόσμιας διακίνησης των απαραίτητων αγαθών για τη λειτουργία των σύγχρονων οικονομιών περνούσε από τη θάλασσα.

Σε αυτό το σημείο, μέσα και από τα παραπάνω παραδείγματα, είναι αναγκαίο να αναφερθεί το εξής: η τεράστια σημασία και η σπουδαιότητα της ανάλυσης του πατέρα των Διεθνών Σχέσεων, του Θουκυδίδη. Διαβάζοντας το κείμενό του, ο οποιοσδήποτε αναγνώστης μπορεί να αντιληφθεί την εφαρμογή των δύο στρατηγικών, καταδεικνύοντάς τον επάξια ότι είναι ο πρώτος που ανέπτυξε μία ολοκληρωμένη θεωρία υψηλής στρατηγικής στην ιστορία. Η ανάλυση της στρατηγικής εξουθένωσης της Αθήνας, δηλαδή, η ματαίωση του σχεδίου νίκης της Σπάρτης, χωρίς να νικήσει τα στρατεύματά της, προηγείται κατά πολύ τόσο από τον Liddel Haart, ο οποίος μίλησε για τη στρατηγική της έμμεσης προσέγγισης, όσο και από τον σύγχρονο του, τον Sun Tzu, όπου είναι χαρακτηριστική η αναφορά του στην στρατηγική επίθεση εναντίον της στρατηγικής του αντιπάλου, κυρίως αναδεικνύοντας την αρχή της ματαίωσης της θεωρίας της νίκης. Σύμφωνα με τον ίδιο, «εκείνο που έχει πρωταρχική σημασία στον πόλεμο, είναι να επιτεθείς στην ίδια τη στρατηγική του εχθρού. Γιατί το αποκορύφωμα της στρατηγικής ικανότητας δεν είναι να δώσεις εκατό μάχες και να κερδίσεις και τις εκατό, αλλά να υποτάξεις τον εχθρό, χωρίς να δώσεις ούτε μία μάχη»⁴⁵ (Win All Without Fighting).

⁴⁵ Sun Tzu, *Η Τέχνη του Πολέμου*, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2003, σελ. 29-30.

2.3 Δυνητικές Επιλογές Στρατηγικής

Σε επίπεδο συμμετοχής των κρατών στη διεθνή πολιτική ή στο πεδίο της εξωτερικής τους πολιτικής, παρουσιάζονται τέσσερις βασικές στρατηγικές, οι οποίες αναλύονται ως ακολούθως:

2.3.1 Ο Πόλεμος

Ο πόλεμος αποτελεί την πιο γνωστή στρατηγική που μπορεί να ακολουθήσει ένα κράτος στο διεθνές σύστημα⁴⁶. «Μια πράξη βίας, περιορισμένη στο να καταναγκάσει τον αντίπαλο να εκτελέσει τη θέλησή μας»⁴⁷ αναφέρει ο Karl von Clausewitz. «Είναι η κυριότερη στρατηγική που χρησιμοποιούν τα κράτη για να αποκτήσουν σχετική ισχύ»⁴⁸, αναφέρει ο Mearsheimer. «Αποτελεί μία στρατηγική επιθετικού χαρακτήρα, που σκοπό έχει τη βελτίωση των συσχετισμών ισχύος του επιτιθέμενου κράτους είτε μέσω της άμεσου συγκρούσεως με τον αντίπαλο και της αποδυναμώσεως που ακολουθεί ή καθυποτάξεως του αντιπάλου είτε μέσω της καταστροφής των συμμάχων του αντιπάλου»⁴⁹ αναφέρει ο Κουσκουβέλης. «Χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό επικινδυνότητας ειδικά σε σχέση με τις άλλες στρατηγικές, καθώς η αποτυχία στον πόλεμο έχει υψηλό κόστος σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικούς πόρους, ενώ σε περίπτωση ήττας μπορεί να προκαλέσει ακόμα και την εξάλειψη του κράτους»⁵⁰.

Ωστόσο, ο πόλεμος αποτελεί πλέον μία αμφιλεγόμενη στρατηγική που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι δρώντες του διεθνούς συστήματος προκειμένου να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους. Δεν ωφελεί ούτε το νικητή ούτε τον ηττημένο αφού προκαλεί θάνατο και καταστροφή και μάλιστα σε τεράστια κλίμακα λόγω της καταστροφικής ισχύος των σύγχρονων οπλικών συστημάτων. Επιπρόσθετα, η ματαιότητα της επιλογής του πολέμου ως στρατηγικής υποστηρίζεται διότι πρώτον, η επίθεση ενός κράτους εναντίον ενός άλλου μπορεί να οδηγήσει στη συσπείρωση κρατών έναντι του επιτιθέμενου και στην υπερίσχυση τους τελικά. Δεύτερον, διότι ο αμυνόμενος βρίσκεται συνήθως σε πλεονεκτικότερη θέση από τον επιτιθέμενο και τρίτον, η κατάκτηση εδαφών μέσω του πολέμου συνεπάγεται σχεδόν πάντα μηδενικά οφέλη για τον επιτιθέμενο αφού το κόστος επίτευξης του παραπάνω είναι ιδιαίτερα υψηλό σε προσωπικό και μέσα και δεν μπορεί να εκμεταλλευτεί τις οικονομικές δυνατότητες του κατακτημένου αφού οι σύγχρονες οικονομίες δεν λειτουργούν υπό καθεστώς κατάληψης και καταπίεσης.

Σαφώς, το παραπάνω δεν ισχύει πάντα. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα κρατών που επεκτάθηκαν διά του ξίφους και παρ' όλα αυτά, κατά τη διαδικασία αυτή δεν κατέστρεψαν τις οικονομίες τους⁵¹. Οι πόλεμοι που διεξήγαγε η Πρωσία, τόσο εναντίον των Αυστριακών, όσο και εναντίον των Γάλλων, τις απέφεραν σημαντικά οικονομικά οφέλη και την οδήγησαν στην

⁴⁶ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 15.

⁴⁷ Karl von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, Εκδόσεις Βάνιας, 5^η Έκδοση, Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 31.

⁴⁸ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 292.

⁴⁹ Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, 5^η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 208.

⁵⁰ Στο ίδιο, σελ. 208-209.

⁵¹ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ. 307.

εκπλήρωση του πολιτικού της σκοπού, μία ενωμένη και συσπειρωμένη Γερμανία γύρω της. Η συντριπτική νίκη της εναντίον των Αυστριακών στη μάχη της Σάντοβα (Κένιγκκρετς) το 1866, εξουδετέρωσε την αντίπαλό της με ένα χτύπημα, εξαλείφοντας τις αυστριακές διεκδικήσεις επί των γερμανικών εδαφών. Οι γαλλικές εφημερίδες ανέφεραν εκείνη την εποχή πως μία από τις φοβερές μάχες που κρίνουν με την αμετάκλητη ετυμηγορία της δύναμης τη μοίρα των εθνών, έλαβε χώρα στη Βοημία. Η μάχη της Σάντοβα (Κένιγκκρετς) αποκάλυψε τη στρατιωτική ισχύ της Πρωσίας και κατάφερε ένα ανεπανόρθωτο, ίσως, κτύπημα στην πολιτική δύναμη της Αυστρίας⁵².

Η παραπάνω επιλογή στρατηγικής του πολέμου αποδείχθηκε εξίσου επιτυχής για τους Πρώτους πάλι εναντίον των Γάλλων αυτή τη φορά. Η Πρωσία, μετά τη νίκη της εναντίον της Αυστρίας, αναδείχθηκε το ισχυρότερο γερμανικό κράτος, με τη Γερμανία όμως να παραμένει και πάλι μία συνομοσπονδία. Επιπλέον, τα νότια γερμανικά κράτη στον πόλεμο του 1866 είχαν ταχθεί με την Αυστρία εναντίον της Πρωσίας. Γι' αυτούς τους λόγους, ο καγκελάριος της Πρωσίας, Όττο φον Μπίσμαρκ, αποφάσισε πως ένας πόλεμος με τη Γαλλία θα αποτελούσε τον καλύτερο τρόπο για να ενωθούν τα υπόλοιπα γερμανικά κράτη σε ένα ενιαίο σύνολο και να «δεθούν» στο πρωσικό άρμα. Η επιβολή της «σκληρής ισχύος» των Πρώτων αποδείχθηκε ξανά άκρως επιτυχημένη αφού στη μάχη της Σεντάν το 1870, οι γαλλικές στρατιές ηττήθηκαν κατά κράτος από τις πρωσικές δυνάμεις. Η έκβαση του αποτελέσματος της παραπάνω μάχης σηματοδότησε τη δημιουργία της Γερμανικής αυτοκρατορίας, τη προσάρτηση των γαλλικών επαρχιών της Αλσατίας και της Λωρραίνης στους Γερμανούς και τέλος ανέδειξε τη Γερμανία ως το ισχυρότερο κράτος της Ευρώπης, ανατρέποντας την ισορροπία δυνάμεων που υπήρχε μέχρι τότε, γεγονός το οποίο όμως οδήγησε σταδιακά στην έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

2.3.2 Ο Πειθαναγκασμός

Ο πειθαναγκασμός αποτελεί τη δεύτερη βασική στρατηγική που επιλέγουν τα κράτη στο πεδίο της εξωτερικής τους πολιτικής. Συγκεκριμένα, ο πειθαναγκασμός έγκειται στην προσπάθεια ενός κράτους να εξασφαλίσει οφέλη από κάποιο άλλο χρησιμοποιώντας την απειλή της βίας⁵³. Ένα κράτος μπορεί να αποκτήσει ισχύ εις βάρος ενός αντιπάλου χωρίς να πάει σε πόλεμο, απειλώντας να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία ενάντια στον αντίπαλό του. Το επιθυμητό αποτέλεσμα προκαλείται από εξαναγκαστικές απειλές και εκφοβισμό, και όχι από χρήση βίας⁵⁴. Ο πειθαναγκασμός αποτελεί μία διαδικασία σύμφωνα με την οποία επιτυγχάνονται οι στόχοι ενός κράτους μέσω του εξαναγκασμού του αντιπάλου να συμμορφωθεί στα θέλω του ασκούντος αυτή τη στρατηγική χωρίς όμως την άσκηση «ωμής βίας». Συνεπώς, για να είναι επιτυχημένη η άσκηση της συγκεκριμένης στρατηγικής, θα πρέπει να αποφευχθεί η προσφυγή στον πόλεμο.

⁵² *Geoffrey Regan, Μάχες που Άλλαξαν την Ιστορία, μτφρ. Γιάννης Νάκος, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2007, σελ. 165.*

⁵³ *Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα, 5η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 210.*

⁵⁴ *John J. Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 318.*

Παρ' όλα αυτά, ο πειθαναγκασμός έχει πλέον συμπεριλάβει και τακτικές οι οποίες προϋποθέτουν την άσκηση «ελεγχόμενης βίας». Τα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας, γενικότερα στον τομέα των Ενόπλων Δυνάμεων και πιο συγκεκριμένα στον κλάδο της πολεμικής αεροπορίας (υπερσύγχρονα μαχητικά και πυραυλικά συστήματα), καθιστούν την τελευταία ως το κατεξοχήν όπλο πειθαναγκασμού. Χαρακτηρίζονται από απόλυτη ακρίβεια και το ποσοστό αποτυχίας τους είναι σχετικά χαμηλό. Η αεροπορία, όπως γράφει ο John Mearsheimer, μπορεί να προβάλλει ανεξάρτητα ισχύ εναντίον ενός αντιπάλου με στρατηγικό βομβαρδισμό, στον οποίο η αεροπορία πλήττει άμεσα τη χώρα του εχθρού, δίνοντας ελάχιστη προσοχή στο τι συμβαίνει στο πεδίο της μάχης⁵⁵. Στόχος της παραπάνω αποστολής προβολής ισχύος από την αεροπορία είναι ο εξαναγκασμός του εχθρού σε παράδοση, είτε μέσω μαζικών πληγμάτων κατά του άμαχου πληθυσμού, είτε καταστρέφοντας την οικονομία του, συντελώντας με αυτόν τον τρόπο στην παράλυση των ενόπλων δυνάμεων του. Παρ' όλα αυτά η αποτελεσματικότητα της αεροπορίας ως μέσο πειθαναγκασμού δεν επιφέρει πάντα τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο βομβαρδισμός των βρετανικών πόλεων από την γερμανική αεροπορία στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος όχι μόνο απέτυχε να εξαναγκάσει την Αγγλία σε παράδοση, αλλά οδήγησε τη Γερμανία να χάσει τον πόλεμο.

Δύο είναι τα βασικά προαπαιτούμενα της στρατηγικής του πειθαναγκασμού. Πρώτον, η ύπαρξη τέτοιας στρατιωτικής ισχύος, ώστε η άσκηση πίεσης στον αντίπαλο να συνδέεται και με την αυξημένη πιθανότητα επικράτησης σε περίπτωση απώλειας του ελέγχου διαχείρισης της κρίσης· και, δεύτερον, η ύπαρξη αλλά και η προβολή ενός αποφασιστικού κινήτρου εκ μέρους εκείνου που απειλεί. Το πρώτο προαπαιτούμενο προσφέρει στον επιτιθέμενο τη δυνατότητα άσκησης ελέγχου της κλιμάκωσης (escalation dominance). Επομένως, είναι εις θέση να αναβαθμίσει συνεχώς το κόστος για την μη συμμόρφωση του αντιπάλου του, ακόμη και να τον καταστρέφει, δίχως ο τελευταίος να είναι σε θέση να πράξει το ίδιο». «Το δεύτερο δίνει αξιοπιστία στην απειλή, δηλαδή, της προσδίδει πραγματικό βάρος και την καθιστά κρίσιμο παράγοντα λήψης αποφάσεων για τον αντίπαλο⁵⁶.

2.3.3 Η Εξισορρόπηση

Μια τρίτη στρατηγική είναι η εξισορρόπηση. Η συγκεκριμένη στρατηγική αποτελεί συμπεριφορά ή τακτική που απορρέει ή και εντάσσεται στο γενικότερο φαινόμενο προσπαθειών εξισορρόπησης των αντιπάλων και στη θεωρία της «ισορροπίας της ισχύος»⁵⁷. Σύμφωνα με τον John Mearsheimer, με την εξισορρόπηση, μία μεγάλη δύναμη αναλαμβάνει άμεσα την ευθύνη να παρεμποδίσει έναν επιτιθέμενο να ανατρέψει την ισορροπία ισχύος. Ο αρχικός σκοπός είναι να αποτραπεί ο επιτιθέμενος, αλλά αν αυτό αποτύχει, το εξισορροπητικό κράτος θα διεξαγάγει τον επακόλουθο πόλεμο⁵⁸. Η εξισορρόπηση ενός αντιπάλου, σύμφωνα με τον Kenneth Waltz,

⁵⁵ *Ο.π.*, σελ. 207.

⁵⁶ *Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα, 5η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 211-212.*

⁵⁷ *Στο ίδιο, σελ. 212-213.*

⁵⁸ *John J. Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 325-326.*

μπορεί να διακριθεί ως εξής: α) την εσωτερική εξισορρόπηση και β) την εξωτερική εξισορρόπηση.

Η εσωτερική εξισορρόπηση χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειες ενός κράτους να αναβαθμίσει τις αμυντικές δυνατότητές του με την εντατικοποίηση της εκμεταλλεύσεως των εγχώριων παραγόντων ισχύος, όπως για παράδειγμα αύξηση αμυντικών δαπανών, εφαρμογή στρατιωτικής θητείας, εξοπλιστικά προγράμματα, τεχνολογική καινοτομία κ.λπ.⁵⁹. Δηλαδή το κράτος που τελεί υπό καθεστώς απειλής, μπορεί να εξισορροπήσει έναν επιτιθέμενο με το να κινητοποιήσει επιπλέον δικούς του πόρους. Βασίζεται στις δικές του δυνατότητες, χρησιμοποιώντας «εσωτερικά» μέσα παρά «εξωτερικά» που συνίστανται στις δυνατότητες των συμμάχων του. Το συγκεκριμένο είδος εξισορρόπησης έγκειται στην αρχή της αυτοβοήθειας (self help). Τα κράτη, που αποτελούν τους βασικούς δρώντες του άναρχου διεθνούς συστήματος, έχουν ως κύριο μέλημα την ασφάλειά τους. Για να το επιτύχουν αυτό, πρέπει από μόνα τους να μεριμνήσουν για την εξασφάλισή της. Το τελευταίο επιτυγχάνεται με τη δυνατότητα άσκησης αυτόνομης στρατιωτικής ισχύος που μοναδικό σκοπό έχει την προστασία της ανεξαρτησίας του κράτους, καθώς και τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητάς του.

Αντίθετα, η εξωτερική εξισορρόπηση αφορά στη δημιουργία συμμαχιών ή στην εξασθένιση των συμμαχιών του αντίπαλου στην προσπάθεια που καταβάλουν τα απειλούμενα κράτη με σκοπό να αναχαιτίσουν τον επικίνδυνο αντίπαλό τους. Συνασπίζονται μεταξύ τους, εφαρμόζοντας την αρχή «εν τη ενώσει η ισχύς», απέναντι στην απειλή που προβάλλει ένα ισχυρότερο κράτος. Το συγκεκριμένο είδος εξισορρόπησης προσφέρει στα συνασπισμένα κράτη αύξηση της διαθέσιμης ισχύος τους, της «σκληρής» ισχύος τους, καθώς ο όγκος των πόρων που συγκεντρώνονται, κατευθύνονται προς χρήση για ένα κοινό σκοπό. Επιπλέον, η διεξαγωγή ασκήσεων και γενικότερα δραστηριοτήτων τους από κοινού, αποβλέπουν στον καλύτερο συντονισμό τους, τη βελτίωση της συνεργασίας τους και εκπέμπουν μήνυμα ισχύος και αποτροπής εναντίον του αντίπαλου κράτους που επιδεικνύει ηγεμονικές βλέψεις.

Η εσωτερική εξισορρόπηση αδυνατεί τις περισσότερες φορές να αποτελεί το μοναδικό μέσο επιβίωσης ενός κράτους στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Για τον λόγο αυτόν, αποτελεί επιτακτική ανάγκη των κρατών να συνδυάζεται με την εξωτερική εξισορρόπηση, δηλαδή τη διαμόρφωση συμμαχιών, οι οποίες με παρονομαστή το κοινό τους συμφέρον, δημιουργούνται για την αντιμετώπιση της απειλής. Παρόλα αυτά, όπως γράφει ο Kenneth Waltz στο βιβλίο του με τίτλο «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», η εσωτερική εξισορρόπηση είναι πιο αξιόπιστη και πιο ακριβής από ότι η εξωτερική εξισορρόπηση. Τα κράτη είναι λιγότερο πιθανόν να εκτιμήσουν λανθασμένα τις σχετικές τους δυνάμεις από ότι να εκτιμήσουν λανθασμένα τη δύναμη και την αξιοπιστία αντιτιθέμενων συνασπισμών⁶⁰. Σε ένα πολυπολικό σύστημα, το οποίο απαιτείται για να λειτουργήσει η εξισορρόπηση, τα κράτη είναι δρώντες που κοιτάζουν το δικό τους συμφέρον και έχουν ισχυρά κίνητρα να μειώσουν το κόστος που υφίστανται προκειμένου να αναχαιτίσουν έναν επιτιθέμενο. Το πρόβλημα αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι το κάθε μέλος μίας συμμαχίας έχει την παρόρμηση να μεταφέρει

⁵⁹ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 20.*

⁶⁰ Στο ίδιο, σελ. 350-351.

τα βάρη στα άλλα μέλη⁶¹. Επιπλέον παρατηρείται μία ευελιξία μεταξύ των συμμαχιών. Το τελευταίο συνεπάγεται στο γεγονός ότι αφενός η χώρα που κάποιος προσπαθεί να προσελκύσει μπορεί να προτιμήσει άλλον μνηστήρα, αφετέρου δε ότι ο τωρινός συμμαχικός εταίρος μπορεί να αποσκιρτήσει, διότι η στρατηγική ενός κράτους θα πρέπει να ευχαριστεί έναν μελλοντικό ή παρόντα εταίρο, διότι σε διαφορετική περίπτωση δεν θα επιθυμεί ή θα αποσχιστεί από την συμμαχία⁶².

Παράλληλα, η εξωτερική εξισορρόπηση συχνά είναι αργή και αναποτελεσματική. Η συνεννόηση και ο συντονισμός μεταξύ των κρατών δεν καταλήγει πάντα στα επιθυμητά αποτελέσματα και δημιουργούνται τριβές μεταξύ των μελών μίας συμμαχίας σχετικά με το ποιο κράτος θα έχει τον πρώτο λόγο και θα κατέχει τον πρώτο ρόλο στα πλαίσια του συνασπισμού. Η απόφαση για το τι πρέπει να γίνει, πρέπει να είναι ομόφωνη και να μην επηρεάζεται από ατομικά κίνητρα κρατών που επιδιώκουν μέσα από τη συμμαχία να πετύχουν τους πολιτικούς τους σκοπούς με το μικρότερο ή και αν είναι δυνατόν με κανένα κόστος, επιβαρύνοντας τα υπόλοιπα συμμαχικά κράτη σε αυτή τη διαδικασία.

2.3.4 Διαιρεί και Βασίλευε

Μία τέταρτη στρατηγική, εμπνευσμένη από την αρχαία Ρώμη, είναι η επιλογή του «Διαιρεί και βασίλευε». Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, επιτρέπεται η έμμεση αντιμετώπιση του αντιπάλου και έχει τρεις εκφάνσεις: μία επιθετική και δύο αμυντικές⁶³.

A) Επιθετική προσέγγιση

Σκοπός αυτής της προσέγγισης είναι η αύξηση της σχετικής ισχύος του κράτους. Το κράτος στοχεύει στην αποδυνάμωση των αντιπάλων του, υποκινώντας και πυροδοτώντας τις αντιθέσεις μεταξύ τους, με σκοπό τον εξαναγκασμό σε σύγκρουση μεταξύ τους. Πρόκειται για μία στρατηγική χαμηλού κόστους αλλά και υψηλής αβεβαιότητας. Εάν επιτύχει, το κράτος που την επιχειρεί παραμένει στο περιθώριο, δεν επιβαρύνεται στρατιωτικά, ενώ η ισχύς του αυξάνεται. Αντίθετα, στην περίπτωση αποτυχίας, οι όροι αντιστρέφονται: οι σχέσεις του επιχειρούντος κράτους με τους εχθρούς του επιβαρύνονται και ο ανταγωνισμός οξύνεται.

Στο σύγχρονο διεθνές πολυπολικό περιβάλλον, όπου οι σχέσεις μεταξύ των κρατών χαρακτηρίζονται από υψηλή ρευστότητα, για να επιτύχει αυτή η στρατηγική, απαιτείται διπλωματική επιδεξιότητα και αυτό διότι οι συσχετισμοί ισχύος μεταλλάσσονται μέσα συγκρούσεις και συμμαχίες. Ο ρόλος της στρατιωτικής ισχύος είναι περιορισμένος: αφορά κυρίως την υποστήριξη των ευαίσθητων διπλωματικών κινήσεων μέσα από την προβολή περιορισμένης ισχύος υπέρ ευκαιριακών εταίρων. Από την άλλη, η οικονομική ισχύς αποδίδει καρπούς, στον βαθμό που επηρεάζει τη σχετική ισχύ της τρίτης χώρας.

⁶¹ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 328-329.

⁶² Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σελ. 345.

⁶³ Βλ. Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, 5η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 218-223.

B) Αμυντική προσέγγιση

Σύμφωνα με την αμυντική στρατηγική, το κράτος, στην προσπάθειά του να εμποδίσει την αναβάθμιση της ισχύος του αντιπάλου, αναζητά ένα άλλο κράτος-θύμα, το οποίο θα πάρει τη θέση του για να το αντιμετωπίσει και αυτό γιατί, είτε δεν διαθέτει επαρκή ισχύ, είτε γιατί θέλει να αποφύγει περαιτέρω υποβάθμιση της σχετικής του ισχύος. Για την επίτευξη της παραπάνω στρατηγικής, απαιτείται αρχικά η διατήρηση καλών διπλωματικών επαφών με τον αντίπαλο, ώστε να μην οδηγηθούν σε σύγκρουση μεταξύ τους. Δεύτερον, αποστασιοποίηση και τυπικές σχέσεις με το κράτος-θύμα, έτσι ώστε σε περίπτωση που ξεσπάσει πόλεμος, να μην υπάρχει η παραμικρή υπόνοια εμπλοκής του κράτους που χρησιμοποιεί την συγκεκριμένη στρατηγική και τρίτον και τελευταίο, η ορθολογική επιλογή του κράτους «θύματος», το οποίο θα πρέπει να αποτελεί υπολογίσιμη δύναμη και ταυτόχρονα απειλή για τον αντίπαλο. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσει να τραβήξει την προσοχή του αντιπάλου πάνω του. Για να καθιστούν εφικτά τα παραπάνω, θα πρέπει το κράτος-θύμα να έχει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και να μπορεί να ασκήσει την «σκληρή» του ισχύ.

Τα πλεονεκτήματα της αμυντικής έμμεσης προσέγγισης δεν διαφέρουν από τα αντίστοιχα της επιθετικής. Εάν επιτύχει, το κράτος έχει πετύχει τον πολιτικό του σκοπό, χωρίς να χρειαστεί να εμπλακεί ενεργά και ταυτοχρόνως αποφεύγει την απώλεια έμπυχου δυναμικού, υλικών και μέσων. Επίσης, μπορεί να αποφέρει ακόμα περισσότερα οφέλη, στην περίπτωση που τα κράτος-θύμα χρειαστεί να έρθει αντιμέτωπο με περισσότερους από έναν αντιπάλους. Από την άλλη, εάν αποτύχει η συγκεκριμένη στρατηγική, οι συνέπειες μπορεί να αποβούν ολέθριες για το κράτος που την εφαρμόζει. Σε περίπτωση που ο αντίπαλος καταφέρει να νικήσει το κράτος-θύμα, θα οδηγήσει το γεγονός αυτό στην αύξηση ισχύος και γοήτρου του πρώτου και στην ανάδειξή του ως μεγαλύτερη απειλή. Ωστόσο, υπάρχει και η αντίθετη περίπτωση, όπου το κράτος-θύμα επικρατεί εναντίον του αντιπάλου, αναβαθμίζοντας έτσι τον ρόλο του και τη θέση του και αναδεικνύοντάς το ως νέα απειλή.

Γ) Αποτροπή συμμαχίας

Προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία ισχύος μεταξύ των κρατών, η επιλογή της συγκεκριμένης έμμεσης αμυντικής στρατηγικής αποσκοπεί στην αποτροπή του αντιπάλου να συνάψει συμμαχίες, γεγονός το οποίο θα συντελούσε στην αύξηση της ισχύος του και στην ανατροπή της ισορροπίας. Η εφαρμογή της παραπάνω στρατηγικής απαιτεί μεθοδικότητα και λεπτούς διπλωματικούς χειρισμούς, έτσι ώστε να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αν αποτύχει η διπλωματία, δεν θα υπάρχουν τουλάχιστον άλλες συνέπειες, πλην της εξωτερικής ενδυνάμωσης του αντιπάλου στην οποία αποσκοπούσε η συγκεκριμένη στρατηγική. Διότι, αν χρησιμοποιηθούν άλλα μέσα, υπάρχει περίπτωση να επιδεινωθούν περισσότερο οι σχέσεις μεταξύ των δύο αντιπάλων και να πληγεί το κύρος του κράτους διεθνώς που επέλεξε να εφαρμόσει τη στρατηγική αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Περί Υψηλής Στρατηγικής

3.1 Ορισμός Υψηλής Στρατηγικής

Η ερμηνεία αλλά και το περιεχόμενο της επονομαζόμενης «Υψηλής Στρατηγικής», η οποία είναι η ελληνική απόδοση του όρου «Grand Strategy», αποτελεί ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο των στρατηγικών σπουδών. Σύμφωνα με τον Βρετανό αξιωματικό και συγγραφέα Basil Liddell Hart: «Ο ρόλος της υψηλής στρατηγικής είναι να συντονίζει και να διευθύνει όλες τις πηγές ενός έθνους ή μιας ομάδας εθνών προς την κατεύθυνση επιτεύξεως του πολιτικού σκοπού του πολέμου: του σκοπού που καθορίζεται από τη θεμελιώδη πολιτική. Η υψηλή στρατηγική πρέπει να υπολογίζει και να αναπτύσσει τους οικονομικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό των εθνών για να υποστηρίξει τα μαχόμενα στρατεύματα, παράλληλα με τις ηθικές δυνάμεις, καθώς, για να αναπτυχθεί το πνεύμα και η θέληση του λαού, συχνά οι ηθικές δυνάμεις είναι το ίδιο σπουδαίος παράγοντας όσο και η κατοχή πιο συγκεκριμένων μορφών ισχύος. Η υψηλή στρατηγική πρέπει ακόμη να κανονίζει την κατανομή ισχύος μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών και μεταξύ των υπηρεσιών και της βιομηχανίας. Ακόμη περισσότερο, η μάχιμη ισχύς δεν αποτελεί παρά ένα μόνο από τα όργανα της υψηλής στρατηγικής, η οποία πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και να χρησιμοποιεί την ισχύ της οικονομικής πίεσεως, της διπλωματικής πίεσεως, της εμπορικής πίεσεως και -δεν είναι μικρότερης σημασίας αυτό-της ηθικής πίεσεως, για να εξασθενήσει τη θέληση του αντιπάλου»⁶⁴.

Ο Edward Luttwak θεωρεί ότι όλα τα κράτη έχουν μια Υψηλή Στρατηγική, την οποία ορίζει ως την εφαρμογή της μεθόδου και της ευφυΐας στην χρήση τόσο της πειθούς όσο και της ισχύος – δηλαδή τη στρατηγική σε όλες τις πτυχές της, από την υψηλότερη πολιτειακή οργάνωση μέχρι τις στρατιωτικές τακτικές⁶⁵. Σύμφωνα με τον Αθανάσιο Πλατιά, η Υψηλή Στρατηγική ορίζεται ως «η χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα κράτος προκειμένου να επιτύχει τους μακροχρόνιους πολιτικούς του σκοπούς, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης»⁶⁶. Ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος έγραψε ότι η στρατηγική χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα με ύψιστο επίπεδο την Υψηλή Στρατηγική, σύμφωνα με το οποίο χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα ενός κράτους (στρατιωτικά, διπλωματικά, οικονομικά κ.λπ.) για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης⁶⁷.

Ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου αναφέρει ότι η υψηλή στρατηγική σε μια ένοπλη σύρραξη περιλαμβάνει το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιούν οι αντίπαλες πλευρές για την

⁶⁴ Basil Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, μτφρ. Κ. Γεωργαντάς, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 501-502.

⁶⁵ Edward N. Luttwak, *Strategy: The Logic of War and Peace*, Cambridge, Mass., The Belknap Press of Harvard University Press, 1987.

⁶⁶ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 8η Έκδοση, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2020, σελ. 81.

⁶⁷ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σελ. 44.

προώθηση των πολεμικών τους στόχων⁶⁸. Ο John Frederick Charles Fuller (J.F.C. Fuller), Βρετανός αξιωματικός και ένας από τους σημαντικότερους στρατηγικούς αναλυτές του 20^{ου} αιώνα, ορίζει την Υψηλή Στρατηγική «ως τα πλήγματα ενάντια στις πηγές της εχθρικής ισχύος»⁶⁹. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ταιριάζει σε μεγάλο βαθμό με τη σημερινή εποχή αφού το ζητούμενο είναι όχι τόσο η καταστροφή του εχθρικού στρατού, όσο η καταστροφή ή η κατοχή της ζωτικής περιοχής επιχειρήσεων του εχθρού, εκείνου του τμήματος της χώρας του που είναι απαραίτητο για τη διατήρηση των δυνάμεών του στο πεδίο της μάχη – ανθρακωρυχεία, πετρελαιοπηγές, βιομηχανίες κ.λπ.⁷⁰.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Paul Kennedy, η δυσκολία της υψηλής στρατηγικής βρίσκεται στην πολιτική (policy, όχι politics), δηλαδή στην ικανότητα των ηγετών του έθνους να συγκεράσουν όλα τα στοιχεία, τόσο τα στρατιωτικά όσο και τα μη-στρατιωτικά, με στόχο την υπεράσπιση και προαγωγή των μακροπρόθεσμων (δηλαδή σε καιρό πολέμου και ειρήνης) εθνικών συμφερόντων⁷¹. Ο Barry Posen προσφέρει ένα πολύ πιο συνοπτικό ορισμό, καθώς ορίζει την υψηλή στρατηγική ως τη θεωρία ενός κράτους για το πώς μπορεί να προκαλέσει ασφάλεια για τον εαυτό του⁷².

Συνοψίζοντας, με βάση τα παραπάνω, ως Υψηλή Στρατηγική ή αλλιώς Εθνική Στρατηγική ορίζεται στην ουσία η θεωρία ενός κράτους για την ασφάλειά του που αποσκοπεί στον εντοπισμό πιθανών απειλών και τον προσδιορισμό των κατάλληλων μέσων αντιμετώπισής τους με βασικό της στόχο την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που διαθέτει το κράτος και τον περιορισμό των αντίστοιχων του αντιπάλου. Αποτελεί μία διαδικασία, η οποία μέσω των θεμελιωδών πυλώνων της (οικονομία, στρατιωτική ισχύς και διπλωματία), μία συντεταγμένη πολιτεία δύναται να χρησιμοποιήσει προς επίτευξη των αντικειμενικών της σκοπών. Η χάραξη της δεν είναι μια στατική, αλλά αντιθέτως, μία διαρκής διαδικασία αφού οι πόροι και τα διατιθέμενα μέσα μεταβάλλονται ανά περίπτωση. Σχεδιάζεται με σκοπό την ορθή διαχείριση επιλογών προς αντιμετώπιση μελλοντικών καταστάσεων με απώτερο σκοπό την κατά το δυνατόν καλύτερη εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων⁷³.

⁶⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 17.

⁶⁹ Fuller J.F.C., *Η Ιδιοφυής Στρατηγική του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, μτφρ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, σελ. 552-3.

⁷⁰ Fuller J.F.C., *Armament and History*, London, Eyre & Spottiswoode, 1961, σελ. 146.

⁷¹ *Grand Strategies in War and Peace*, Edited by Paul Kennedy, New Haven: Yale University Press, 1991, σελ. 5.

⁷² Barry Posen, *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2014, σελ. 1.

⁷³ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 9.

3.2 Sun Tzu και Υψηλή Στρατηγική

Ο Sun Tzu, ένας από τους κορυφαίους στρατηγικούς αναλυτές όλων των εποχών, μέσω του έργου του με τίτλο «The Art of War» (η Τέχνη του Πολέμου), εισέρχεται και ο ίδιος στο επίπεδο της Υψηλής Στρατηγικής. Σύμφωνα με τον ίδιο, η Υψηλή Στρατηγική ασκείται τόσο σε καιρό πολέμου όσο και σε καιρό ειρήνης. Ο πόλεμος για τον Sun Tzu είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια και την επιβίωση του κράτους. Ωστόσο, πρέπει να διεξάγεται μόνο όταν διακυβεύονται εθνικά συμφέροντα, τονίζοντας την αναγκαιότητα της ορθολογικής χρήσης της πολεμικής διαδικασίας, παραμερίζοντας οποιονδήποτε άλλον λόγο που μπορεί να αποτελέσει αιτία ή αφορμή για τη διεξαγωγή ενός πολέμου.

Επιπλέον, ο Sun Tzu προσεγγίζει τον πόλεμο ως ένα εργαλείο από τα πολλά που έχει στη διάθεσή της η πολιτική ηγεσία για να επιτύχει τους πολιτικούς της σκοπούς. Ο κομβικός παράγοντας για την επιτυχή έκβαση μίας πολεμικής διαδικασίας είναι η ύπαρξη αρμονίας μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής ηγεσίας. Το παραπάνω αποτελεί βασική προϋπόθεση με σκοπό την επίτευξη των στόχων της Υψηλής Στρατηγικής που έχει χαράξει η πολιτική ηγεσία του εκάστοτε κράτους. Καθορίζεται για πρώτη φορά η διαδικασία της εσωτερικής νομιμοποίησης, η οποία είναι πολύ σημαντική και για την εθνική ενότητα, αλλά ταυτόχρονα και για να μπορέσει το κράτος να ανταπεξέλθει των βαρών που το ίδιο μεταφέρει αναφορικά με την επίτευξη της επιβιώσής του στη διεθνή αρένα. Σύμφωνα με τον Σπυρίδων Λίτσα, η νομιμοποίηση του πολέμου πρέπει να «εισέρχεται» στην κοινωνική συνείδηση μέσω της κρατικής προπαγάνδας. Η διάσταση της προπαγάνδας στο εσωτερικό ενός κράτους ως διαδικασία νομιμοποίησης ενός πολέμου είναι σημαντική και διαχρονική. Κανένας λαός δεν επιθυμεί να διεξάγει έναν πόλεμο, εάν δεν πιστεύει στο «δίκαιο» του σκοπού του, ενώ από την άλλη η χρήση ηθικολογικών μέτρων κοινωνικής συσπείρωσης ως προς την αποδοχή της λειτουργικότητας του βοηθάει τα μέγιστα στην πολυεπίπεδη συμμετοχή του άμαχου πληθυσμού από τα μετόπισθεν στην όλη διαδικασία⁷⁴.

Εκτός από τη διαδικασία της εσωτερικής νομιμοποίησης, ο Sun Tzu εισέρχεται στην οικονομική και διπλωματική διάσταση της Υψηλής Στρατηγικής. Όσον αφορά την πρώτη, ο ίδιος ο Sun Tzu είχε πλήρη επίγνωση των οικονομικών επιπτώσεων της πολεμικής διαδικασίας. Προκαλεί έλλειψη τροφίμων, μείωση του πληθυσμού, καταστρέφει την οικονομία και κοστίζει πολύ περισσότερο από ότι είχε υπολογιστεί. Για τον λόγο αυτόν, τάσσεται κατά της διεξαγωγής μακροχρόνιων πολέμων, διότι επιφέρουν τεράστιο οικονομικό πλήγμα στα κράτη που συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία. Ο Sun Tzu αναφέρει στο έργο του με τίτλο «η Τέχνη του Πολέμου» ότι όταν ο στρατός επιδίδεται σε παρατεταμένες εκστρατείες, οι πόροι της Πολιτείας δε θα επαρκέσουν, γιατί δεν υπήρξε παρατεταμένος πόλεμος από τον οποίο να ωφελήθηκε μια χώρα⁷⁵.

Επίσης, όσον αφορά την οικονομική διάσταση του πολέμου, ο Sun Tzu δίνει μεγάλη έμφαση ακόμα και στη χιλιομετρική απόσταση που διεξάγεται η μάχη ή γενικότερα ο πόλεμος από τη βάση του στρατεύματος. Αποτελεί κομβικής σημασίας αυτή η διαδικασία αφού

⁷⁴ Σπυρίδων Ν. Λίτσα, *Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 116-117.*

⁷⁵ *Η Τέχνη του Πολέμου, Sun Tzu, Μετάφραση Ρένα Λέκκου-Δάντου, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2003, σελ. 25.*

σύμφωνα με τον ίδιο, η συντήρηση ενός στρατού, όταν αυτός βρίσκεται μακριά, κάνει τον λαό φτωχότερο⁷⁶. Η χώρα περιέρχεται σε ένδεια και αυτό οφείλεται στη μεταφορά προμηθειών από μακρινές αποστάσεις. Το τελευταίο συντελεί στην αύξηση των τιμών των αγαθών και ταυτόχρονα στη μείωση του πλούτου των πολιτών και την υποχρεωτική καταβολή εισφορών από αυτούς. Συνοψίζοντας, η νίκη είναι ο βασικός στόχος αλλά δεν πρέπει να καθυστερεί να έρθει γιατί οι οικονομικές επιπτώσεις είναι τεράστιες.

Όσον αφορά τη διάσταση της διπλωματίας της Υψηλής Στρατηγικής, ο Sun Tzu πίστευε βαθιά στον ρόλο της, αναδεικνύοντας τη σημασία της κατά τη διάρκεια του πολέμου, τόσο ως εργαλείο επίτευξης ειρήνης, όσο και ως μοχλό απομόνωσης του αντιπάλου, διασπώντας τις συμμαχίες του. Είναι η πρώτη φορά στο πλαίσιο της χρήσης του πολέμου, αλλά και ταυτόχρονα στο πλαίσιο της ανάδειξης βασικών αρχών μίας Υψηλής Στρατηγικής, που γίνεται αναφορά στη διπλωματική απομόνωση του εχθρού, η οποία βασίζεται αποκλειστικά στη δωροδοκία, στον δόλο και στην απάτη. Αιώνες αργότερα, ο Machiavelli αλλά και κάποιοι άλλοι θεωρητικοί της εποχής του θα αρχίσουν να συζητούν γύρω από την αναγκαιότητα της μόνιμης εκπροσώπησης των κρατών ή των βασιλείων σε άλλες αυλές από ανθρώπους με ιδιαίτερες ικανότητες όπως είναι οι διπλωμάτες.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ο Sun Tzu αφενός δηλώνει ότι η Υψηλή Στρατηγική χαράσσεται από την πολιτική ηγεσία η οποία καθορίζει τους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς, αφετέρου όμως για τα υπόλοιπα επίπεδα της στρατηγικής ήτοι τη στρατιωτική στρατηγική, την επιχειρησιακή τέχνη και την τακτική υποστηρίζει ότι υπεύθυνη είναι η στρατιωτική ηγεσία, η οποία πρέπει να είναι ανεξάρτητη από την πολιτική στις αποφάσεις ζητημάτων που σχετίζονται με τα παραπάνω επίπεδα. Ο παραπάνω διαχωρισμός δεν πρέπει επ' ουδενί να συμβαίνει. Θα πρέπει να υπάρχει αρμονική σύμπραξη μεταξύ όλων των επιπέδων της στρατηγικής που θα ακολουθήσει το κράτος προς επίτευξη των πολιτικών του σκοπών. Θα πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά το ένα προς το άλλο διότι τότε μόνον θα έχουμε την πραγματική ανάδειξη του βασικού ορθολογικού μέτρου της σύνδεσης των διατιθέμενων μέσων με το τελικό σκοπό⁷⁷. Η Υψηλή Στρατηγική θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μία πολιτικο-στρατιωτική αλυσίδα μέσων-σκοπών, στην οποία οι στρατιωτικές δυνατότητες συσχετίζονται με πολιτικούς σκοπούς⁷⁸.

⁷⁶ Στο ίδιο, σελ. 26.

⁷⁷ Σπυρίδων Ν. Αίτσας, *Πόλεμος και Ορθολογισμός*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 116.

⁷⁸ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 8η Έκδοση, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2020, σελ. 82.

3.3 Οι Διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής

Στο πλαίσιο ανάλυσης της υψηλής στρατηγικής προκύπτει ο διαχωρισμός της σε μακροσκοπική και μικροσκοπική υψηλή στρατηγική. Η μακροσκοπική υψηλή στρατηγική χαρακτηρίζει τον προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, με πεδίο εφαρμογής τόσο στην ειρηνική όσο και στην πολεμική περίοδο. Αναλύεται σε τέσσερις αρχέτυπες στρατηγικές τις οποίες τα κράτη επιλέγουν με στόχο την εξασφάλιση της επιβίωσής τους. Τις περισσότερες φορές, με απώτερο σκοπό το βέλτιστο αποτέλεσμα, τα κράτη συνδυάζουν δύο ή περισσότερες στρατηγικές και δεν εμμένουν σε μία συγκεκριμένη. Σημαντικό βέβαια στην όλη διαδικασία αποτελεί το γεγονός ότι κανείς από τους τέσσερις ιδεατούς τύπους δεν αποκλείει ο ένας τον άλλον.

3.3.1 Η Μακροσκοπική Υψηλή Στρατηγική

Υπάρχουν τέσσερις αρχέτυπες μακροσκοπικές στρατηγικές:⁷⁹

A) Στρατηγική της στρατιωτικής ανάσχεσης – επέκτασης

Το κεντρικό χαρακτηριστικό της στρατηγικής αυτής είναι η χρήση ή απειλή ένοπλης βίας και η άσκηση σκληρής ισχύος, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους με σκοπό να είναι σε θέση να υπερασπίσουν την εδαφική ακεραιότητα του κράτους μέσω αρχικά, της αποτροπής και ύστερα, της άμυνας ή να είναι ικανές να επιβληθούν σε εκείνους τους δρώντες που αποτελούν απειλή για το κράτος. Το πλεονέκτημα της στρατηγικής αυτής έγκειται στο γεγονός ότι η στρατιωτική ισχύς αποτελεί την ύστατη κύρωση στη διεθνή πολιτική, ενώ αντίθετα, το μειονέκτημά της σχετίζεται με το γεγονός ότι όταν η παραπάνω στρατηγική χρησιμοποιείται από μόνη της, συνεπάγεται την αύξηση της ασφάλειας του δρώντος μέσω της ενίσχυσης των ενόπλων δυνάμεών του, το οποίο με τη σειρά του προκαλεί ανασφάλεια στα άλλα κράτη και στην αύξηση των δικών τους εξοπλισμών, το λεγόμενο «δίλημμα ασφάλειας».

B) Στρατηγική των συμμαχιών

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο ιδεατό τύπο της μακροσκοπικής υψηλής στρατηγικής, διάφοροι δρώντες του διεθνούς συστήματος, έχοντας κοινά συμφέροντα ή απέναντί τους μία κοινή απειλή, δημιουργούν συμμαχίες. Το πλεονέκτημα της στρατηγικής αυτής είναι ότι επικεντρώνονται όλοι οι πόροι και η ισχύς των συμμάχων προς την επίτευξη των κοινών σκοπών. Από την άλλη, τα μειονεκτήματά της σχετίζονται με την αδυναμία κάποιου από τα συμμετέχοντα κράτη σε μία συμμαχία να έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων ή να δρα ανεξάρτητα, καθώς η διατήρηση της συνοχής των συμμάχων αποτελεί και το βασικότερο πρόβλημα. Το τελευταίο προκύπτει όταν τα συμφέροντα των συμμάχων αρχίζουν να

⁷⁹ Βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 22-29.

αποκλείουν ή ο κοινός αντίπαλος παύει να αποτελεί απειλή, που συνεπάγεται τη μη αναγκαιότητα ύπαρξης της συμμαχίας.

Γ) Στρατηγική των εξισορροπήσεων

Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, ο δρών προσπαθεί να αντιμετωπίσει την απειλή, με τη συμμετοχή του σε διεθνείς οργανισμούς και συμμαχίες (εξωτερική εξισορρόπηση) ή με την ενίσχυση της οικονομίας τους και ταυτόχρονη αύξηση της στρατιωτικής του ισχύος δηλαδή να βασιστεί στα δικά του μέσα (εσωτερική εξισορρόπηση). Το πλεονέκτημα της στρατηγικής αυτής έγκειται στο γεγονός ότι για την εξουδετέρωση της απειλής απαιτείται χαμηλό κόστος και περιορισμένοι πόροι, ενώ αντίθετα, το μειονέκτημά της είναι το μεγάλο ποσοστό αβεβαιότητας που εμπεριέχει. Απαιτεί μεγάλες διπλωματικές ικανότητες και οι συγκυρίες να είναι τέτοιες ώστε να επιτρέπουν την αντιμετώπιση του αντιπάλου μέσω των συγκεκριμένων ρευστών και ευκαιριακών εξισορροπητικών συνεργασιών όπου συμμετέχει ο δρών.

Δ) Στρατηγική του κατευνασμού

Σύμφωνα με αυτή την στρατηγική, το κράτος που απειλείται, προσπαθεί να αμβλύνει τις διαφορές του με τον ισχυρό αντίπαλο, υποχωρώντας στις πολιτικές, οικονομικές και εδαφικές απαιτήσεις του. Με αυτόν τον τρόπο, το κράτος εφαρμόζει τη συγκεκριμένη στρατηγική επιδιώκει να κατευνάσει τον αντίπαλό του και να τον αποτρέψει από το να εντείνει την επιθετικότητά του. Σύμφωνα με το John Mearsheimer, «ο κατευνασμός αποτελεί να μην βιώσιμη εναλλακτική επιλογή για ένα κράτος, προβλέπει όμως στην παραχώρηση ισχύος σε έναν επιτιθέμενο, γεγονός που παραβιάζει τη λογική της ισορροπίας ισχύος και αυξάνει τον κίνδυνο για το κράτος που εφαρμόζει την εν λόγω στρατηγική»⁸⁰. Ο κατευνασμός αναμένεται να ανοίξει και όχι να περιορίσει την όρεξη ενός επιτιθέμενου για κατακτήσεις⁸¹.

Τέλος, ο John Mearsheimer προσθέτει ακόμα έναν τύπο στρατηγικής, εκείνης της **πρόσδεσης στο άρμα του αντιπάλου**, ή όπως αλλιώς την ονομάζει ο καθηγητής Ηλίας Κουσκουβέλης, «**Στρατηγική της σύμπλευσης**». Μαζί με τη στρατηγική του κατευνασμού, αποτελούν μορφές ή συμπεριφορές της υποχωρητικότητας, οι οποίες αποτελούν στρατηγικές προς αποφυγή. Η στρατηγική της σύμπλευσης αποτελεί μία στρατηγική για τους αδυνάτους, η οποία στηρίζεται στην υπόθεση ότι αν ένα κράτος υστερεί κατά πολύ σε ισχύ από έναν αντίπαλο, δεν έχει νόημα να αντισταθεί στις απαιτήσεις του, επειδή ο αντίπαλος ούτως ή άλλως θα αποκτήσει δια της βίας αυτό που θέλει και στο μεταξύ θα προξενήσει σημαντικά πλήγματα στο εν λόγω κράτος⁸². Η στρατηγική αυτή πηγάει πάνω από όλα από την κατανόηση της αδυναμίας από τον ανίσχυρο και της υπεροχής από τον ισχυρό⁸³.

⁸⁰ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 339.

⁸¹ Ο.π. σελ. 343.

⁸² Στο ίδιο, σελ. 340.

⁸³ Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, 5η Έκδοση, Αθήνα 2007, σελ. 205.

3.3.2 Η Μικροσκοπική Υψηλή Στρατηγική

Η μικροσκοπική υψηλή στρατηγική περιλαμβάνει πέντε βασικές διαστάσεις, μέσα στις οποίες οι δρώντες κινούνται στα πλαίσια του πολέμου. Οι διαστάσεις της μικροσκοπικής υψηλής στρατηγικής είναι οι ακόλουθες:⁸⁴

A) Στρατιωτική Στρατηγική

Αποτελεί επίπεδο της στρατηγικής και αναπόσπαστο μέρος κάθε υψηλής στρατηγικής, αφού η απειλή ή η χρήση βίας παραμένει κεντρικό στοιχείο της διεθνούς πολιτικής. Η στρατιωτική στρατηγική είναι η χρήση όλων των στρατιωτικών μέσων ενός κράτους για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης⁸⁵. Ωστόσο, η χρήση ένοπλης βίας στον πόλεμο δεν είναι αυτοσκοπός. Εάν ανάμεσα στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, η μία υποχωρήσει εξαρχής στις απαιτήσεις της άλλης, τότε δεν υπάρχει λόγος να οδηγηθούν σε ένοπλη σύρραξη. Καθ' όλη τη διάρκεια της πολεμικής διαδικασίας, οι πολιτικοί στόχοι δεν χαρακτηρίζονται από τη στασιμότητά τους, αλλά μεταβάλλονται σύμφωνα με την εξέλιξη του πολέμου.

Η στρατιωτική στρατηγική διακρίνεται στην επιχειρηματική στρατηγική και την τακτική. Με τον όρο «επιχειρησιακή στρατηγική» νοείται η χρήση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μίας εκστρατείας, ενός θεάτρου επιχειρήσεων ή ενός κλάδου των ΕΔ, ενώ τακτική είναι η χρήση των στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιας μάχης⁸⁶. Η σχέση επιχειρησιακής στρατηγικής και τακτικής έγκειται στο γεγονός ότι η μεν πρώτη αφορά το θεωρητικό κομμάτι στα πλαίσια της προετοιμασίας και διεξαγωγής της επιχείρησης, ενώ η τακτική αποτελεί το κομμάτι της εκτέλεσης, δηλαδή τη μετουσίωση της θεωρίας σε πράξη. Με άλλα λόγια, ενώ η στρατηγική (ή η επιχειρησιακή τέχνη) ορίζει το που, το πότε και με τι είδους δυνάμεις θα εκτελεστεί μία ενέργεια, η τακτική διέπει τον τρόπο εκτέλεσης της ενέργειας⁸⁷.

Η στρατιωτική στρατηγική έχει τρεις βασικούς στόχους. Ο πρώτος, που είναι και ο σπουδαιότερος, είναι η καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου. Για την υλοποίηση του στόχου αυτού, δεν είναι απαραίτητη η ολοκληρωτική νίκη και η συντριβή του αντιπάλου στο πεδίο της μάχης, αλλά να καταστούν οι αντίπαλες ένοπλες δυνάμεις ανίκανες να προβάλουν περαιτέρω αντίσταση. Ο στόχος αυτός αποτελεί βασική προϋπόθεση για την προώθηση του δευτέρου, που είναι η κατοχή και η υπεράσπιση του εδάφους. Ο τρίτος στόχος αναφέρεται στην καταστροφή των συντελεστών ισχύος (οικονομία, πληθυσμός, ηθικό του πληθυσμού, κ.α.) και αποσκοπεί στην απόλυτη κάμψη της θέλησης του αντιπάλου να συνεχίσει τον αγώνα και στην ολοκληρωτική ήττα του.

⁸⁴ Βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 22-29.

⁸⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σελ. 44.

⁸⁶ Ο.π. σελ. 45.

⁸⁷ Στο ίδιο.

B) Η Οικονομική Διάσταση

Η στρατιωτική διάσταση ταυτίζεται με την οικονομική διάσταση της υψηλής στρατηγικής ενός κράτους, ανέφερε σε ομιλία του χαρακτηριστικά ο Α/ΓΕΕΘΑ Στρατηγός κ. Κωνσταντίνος Φλώρος⁸⁸. Για να μπορεί ένα κράτος να διαθέτει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη ισχυρής οικονομίας. Ο πλούτος ενός κράτους, καθώς και το μέγεθος του πληθυσμού είναι τα δύο σημαντικότερα συστατικά στοιχεία για τη δημιουργία στρατιωτικής δύναμης. Ένα κράτος δεν μπορεί να οικοδομήσει ισχυρό στρατό αν δεν διαθέτει τα χρήματα και την τεχνολογία για να εφοδιάσει, να εκπαιδεύσει και να εκσυγχρονίσει συνεχώς τις ένοπλες δυνάμεις του⁸⁹.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της οικονομικής διάστασης αποτελεί η πρόσφατη ενίσχυση των ελληνικών ΕΔ με υπερσύγχρονα οπλικά συστήματα και με αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων, που αλλάζουν την ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα σε Ελλάδα – Τουρκία. Το παραπάνω δεν θα ήταν εφικτό, αν δεν υπήρχε ισχυρή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Μία οικονομία, που σε αντίθεση με το σήμερα, επλήγη σε μεγάλο βαθμό τη προηγούμενη δεκαετία με αποτέλεσμα τη δεκαετή οικονομική κρίση στη χώρα μας και τις ανάλογες συνέπειές της ειδικά στον εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων της.

Τέλος, σημειώνεται ότι η οικονομική διάσταση της υψηλής στρατηγικής δεν σχετίζεται μόνο με την υποστήριξη των ενόπλων δυνάμεων της μιας πλευράς, αλλά και την υπομόνευση της δυνατότητας οικονομικής υποστήριξης των ΕΔ της αντίπαλης πλευράς. Ένας από τους τρεις βασικούς στόχους της στρατιωτικής στρατηγικής, όπως αναφέρθηκε ήδη παραπάνω, είναι η οικονομική καταστροφή του αντιπάλου.

Γ) Η Εσωτερική Πολιτική

Η συγκεκριμένη διάσταση της υψηλής στρατηγικής έχει τεράστια σημασία για τον σχεδιασμό και την επιτυχή υλοποίησή της. Εάν η υψηλή στρατηγική ενός κράτους δεν έχει την αναμενόμενη απήγηση και υποστήριξη του πληθυσμού του, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία, ακόμα και αν το κράτος αυτό είναι οικονομικά και στρατιωτικά ισχυρό. Η διαδικασία της εσωτερικής νομιμοποίησης αποτελεί κομβικής σημασίας για την επιτυχία της υψηλής στρατηγικής. Για να επιτευχθούν οι πολιτικοί σκοποί, πρέπει η κυβέρνηση να είναι σε αρμονία με τον λαό. Όταν ο λαός πιστεύει ότι η πολιτική του ηγεσία είναι χρηστή, εξασφαλίζεται η κινητοποίηση του για την επίτευξη των στόχων της υψηλής στρατηγικής που έχει χαράξει η πολιτική ηγεσία⁹⁰. Η προετοιμασία της κοινωνίας για έναν πόλεμο είναι εξίσου σημαντική. Κανένας λαός δεν επιθυμεί να διεξάγει έναν πόλεμο, εάν δεν πιστεύει στο «δίκαιο» του σκοπού του⁹¹.

⁸⁸ Βλ. Συμβούλιο Διεθνών Σχέσεων, *Συζήτηση για την Ελληνική Υψηλή Στρατηγική: Η Στρατιωτική Διάσταση. Με τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Στρατηγό Κωνσταντίνο Φλώρο, Μάιος 2021.*

⁸⁹ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 138-139.*

⁹⁰ Sun Tzu, *Η Τέχνη του Πολέμου, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, κεφ. 1.*

⁹¹ Σπυρίδων Ν. Αίτσας, *Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ. 117.*

Δ) Η Διεθνής Νομιμοποίηση

Για να είναι επιτυχής ο σχεδιασμός μίας υψηλής στρατηγικής πρέπει να είναι αποδεκτή τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στο εξωτερικό. Πρέπει να εναρμονίζεται με τις διεθνείς αξίες και το διεθνές δίκαιο έτσι ώστε να χαίρει της υποστήριξης τρίτων δυνάμεων. Σε διαφορετική περίπτωση, το κράτος αναγκάζεται να στηριχθεί μόνο στις δυνάμεις εκ των έσω του, απομονώνεται διεθνώς και οδηγείται η στρατηγική του σε αποτυχία, αφού οι πόροι δεν είναι απεριόριστοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην Ελληνική Ιστορία αποτελεί η Μικρασιατική εκστρατεία, όπου μετά από την πτώση του Ελευθέριου Βενιζέλου, η Ελλάδα έχασε κάθε υποστήριξη διεθνώς και συνέχισε να πολεμάει μόνη της στηριζόμενη στα δικά της μέσα ενώ ταυτόχρονα η Τουρκία, με τους διπλωματικούς χειρισμούς του Κεμάλ Ατατούρκ, εξασφάλισε την οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη τρίτων χωρών όπως της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ρωσίας.

Υπάρχει όμως και η περίπτωση σχεδιασμού υψηλής στρατηγικής, όπου απαιτείται η εξασφάλιση της διεθνούς νομιμοποίησης, την ίδια στιγμή που η ίδια η υψηλή στρατηγική του κράτους τη στερείται. Προσπαθεί το εμπλεκόμενο κράτος να παρουσιάσει την ευνοϊκή πλευρά της στρατηγικής του, δίνοντας βαρύτητα σε αυτή και ταυτόχρονα να αποκρύψει τα αληθινά αίτια και τους πραγματικούς πολιτικούς της σκοπούς. Η εισβολή των ΗΠΑ και των συμμάχων της στο Ιράκ το 2003, αποτελεί οφθαλμοφανές παράδειγμα της παραπάνω περίπτωσης. Προφασιζόμενες οι ΗΠΑ ότι πρέπει να ανατραπεί η ιρακινή κυβέρνηση διότι είχε στην κατοχή της όπλα μαζικής καταστροφής, προβάλλοντας διάφορα «στοιχεία», απέκρυψε τους πραγματικούς στόχους της εισβολής.

Ε) Η Διπλωματία

Η διπλωματία είναι μέσο ή τρόπος για ειρηνικές επαφές ή ανταλλαγές μεταξύ των παραγόντων του διεθνούς συστήματος, έχοντας ως στόχο την επιδίωξη ικανοποίησης των διαφόρων συμφερόντων με τις ελάχιστες δυνατές τριβές⁹². Περιλαμβάνει αφενός τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους και αφετέρου την εκτέλεσή της. Η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής σχετίζεται με τη συγκέντρωση και την εκτίμηση πληροφοριών όσο αφορά το διεθνές περιβάλλον και την αποτίμηση εναλλακτικών επιλογών. Η εκτέλεση περιλαμβάνει τη γνωστοποίηση της κατεύθυνσης της εξωτερικής πολιτικής που αποφασίστηκε προς τις άλλες κυβερνήσεις και τους άλλους λαούς, τις προσπάθειες εξήγησης και αιτιολόγησης αυτής της πολιτικής σε αυτές και τέλος, εάν απαιτηθεί, τη διασφάλιση της συνεργασίας τους ή την εξουδετέρωση της αντίστασής τους στην εφαρμογή της – με τη λογική και την πειθώ, αν αυτό είναι δυνατόν, αλλά μερικές φορές και με απειλές βίας ή άλλα είδη καταναγκασμού⁹³.

Μέσω της συγκεκριμένης διάστασης της υψηλής στρατηγικής, το κράτος επιδιώκει να εξασφαλίσει την υποστήριξη άλλων κρατών προς υλοποίηση των πολιτικών του σκοπών. Δεν πρέπει να συνδέεται με τη διάσταση της διεθνής νομιμοποίησης αφού η διπλωματία επικεντρώνεται στο εθνικό συμφέρον κάθε κράτους, σε αντίθεση με τη διεθνή νομιμοποίηση

⁹² Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, *Λήψη Αποφάσεων-Κρίση-Διαπραγμάτευση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997, σελ. 123.

⁹³ Βλ. *Hedley Bull, Η Αναρχη Κοινωνία, Δ' Έκδοση*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ. 217.

που έγκειται στις γενικές αξίες που διέπουν το διεθνές σύστημα. Τα κράτη, ως ορθολογικοί δρώντες, που ως στόχο έχουν την επιβίωσή τους, είναι δύσκολο να το επιτύχουν χωρίς την οικοδόμηση ανθεκτικών συμμαχιών σε όλα τα επίπεδα με άλλους δρώντες του διεθνούς συστήματος. Η διαδικασία αυτή κάθε άλλο παρά εύκολη δεν είναι αφού η επιλογή των συμμάχων για τη δημιουργία ενός συμμαχικού δικτύου εξωτερικής εξισορρόπησης της ισχύος ή της απειλής, ίσως αποτελεί την πλέον δύσκολη διαδικασία κατά τη χάραξη της υψηλής στρατηγικής ενός κράτους⁹⁴.

⁹⁴Σπυρίδων Ν. Λίτσας, «Με επιστημονική ενάργεια και ρεαλισμό», *Δημοκρατία*, στην ιστοσελίδα <https://www.dimokratia.gr>, Απρίλιος 2014.

3.4 Η Χάραξη της Υψηλής Στρατηγικής

Η οικοδόμηση της Υψηλής Στρατηγικής αποτελεί μία διαδικασία άκρως τεχνοκρατική που εμπίπτει σε ένα αυστηρό θεωρητικό πλαίσιο εφαρμογών. Για να είναι επιτυχής ο σχεδιασμός της, πρέπει να πληροί τις κάτωθι τέσσερις διαστάσεις:⁹⁵

A) Διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, με σκοπό τον καθορισμό των διαφόρων απειλών, υπαρκτών ή δυνητικών, κατά της εθνικής ασφάλειας, καθώς και να προσδιοριστούν οι διάφοροι περιορισμοί και οι ευκαιρίες που προκύπτουν. Είναι εξαιρετικά σημαντικό η Υψηλή Στρατηγική να εναρμονίζεται με το διεθνές περιβάλλον και να ταιριάζει με τις γεωπολιτικές πραγματικότητες που απορρέουν από τον διεθνή καταμερισμό ισχύος.

B) Καθορισμός των πολιτικών στόχων που θα επιδιώξει η Υψηλή Στρατηγική, βασισμένη στα διαθέσιμα μέσα που υπάρχουν. Κεντρική πτυχή της Υψηλής Στρατηγικής αποτελεί ο καθορισμός προτεραιοτήτων. Οι τελευταίες πρέπει να προσδιορίζονται σύμφωνα με τις υπαρκτές απειλές, αλλά ταυτοχρόνως, και με τους τρόπους αντιμετώπισης αυτών, αφού δεδομένου ότι οι διαθέσιμοι πόροι δεν είναι απεριόριστοι, πρέπει οι επιδιωκόμενοι στόχοι να μην είναι πέρα των πραγματικών δυνατοτήτων του κράτους. Εάν υπάρχει ανισορροπία σύνδεσης μεταξύ μέσων και σκοπών, θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην υπερεξάπλωση (overextension).

Γ) Καθορισμός του αποτελεσματικότερου συνδυασμού μέσων για την προώθηση ιεραρχημένων πολιτικών στόχων. Απαιτείται εναρμονισμός μέσων και σκοπών για την επίτευξη των επιθυμητών αντικειμενικών σκοπών, έτσι ώστε να αποφεύγεται η άσκοπη σπατάλη πόρων και προσπάθειας.

Δ) Διεθνής και εσωτερική νομιμοποίηση, ώστε η χάραξη της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους να έχει την ενεργή υποστήριξη της κοινωνίας του και ταυτόχρονα να είναι αποδεκτή στο εξωτερικό.

⁹⁵ Βλ. Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 8η Έκδοση, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2020, σελ. 84-85.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Περί Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής

4.1 Ιστορική Αναδρομή

4.1.1 Η «Μεγάλη Ιδέα»⁹⁶

Η Ελλάδα, με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου από τις Μεγάλες Δυνάμεις στις 3 Φεβρουαρίου του 1830, κατέστη ανεξάρτητο κράτος. Αυτό ήταν το επιστέγασμα της πολεμικής προσπάθειας των Ελλήνων σε στεριά και θάλασσα αλλά και των διπλωματικών ενεργειών του πρώτου κυβερνήτη της χώρας Ιωάννη Καποδίστρια. Έκτοτε, για 90 περίπου χρόνια, κύριος μοχλός για τη χάραξη της τότε ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής αποτελούσε η «Μεγάλη Ιδέα». Ο σχεδιασμός και η υλοποίησή της απέφερε μεγάλα κέρδη για τη χώρα μας, αφού σταδιακά, πλην της ενσωμάτωσης των Επτανήσων το 1864 που προσφέρθηκαν ως δώρο στη Ελλάδα από τους Βρετανούς που τα κατείχαν αρχικά, η εδαφική επικράτειά της υπερδιπλασιάστηκε.

Αρχικά με την προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881 και έπειτα με την νικηφόρα έκβαση των Βαλκανικών Πολέμων, ενσωματώθηκαν στην ελληνική επικράτεια η Ήπειρος, η Μακεδονία, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και η Κρήτη. Όμως, το απόγειο της ελληνικής εδαφικής εξάπλωσης επήλθε με τη συμμετοχή της χώρα μας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκατομμύρια ομογενείς απελευθερώθηκαν από τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις στη Θράκη και στην Ιωνία. Η ορθή επιλογή της πολιτικής του Ελευθέριου Βενιζέλου να ταχθεί με το μέρος των δυνάμεων της Αντάντ, παρά τις διαφωνίες και τα εμπόδια που αντιμετώπισε στο εσωτερικό της χώρας, οδήγησε στη Συνθήκη των Σεβρών και την ανάδειξη της Ελλάδας των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών. Ωστόσο το τελευταίο δεν έμελλε να κρατήσει για πολύ.

Η αποτυχία της Μικρασιατικής εκστρατείας και η μετέπειτα υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, είχε τεράστιες συνέπειες στη διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής. Η «Μεγάλη Ιδέα» εγκαταλείφθηκε και η Αθήνα υιοθέτησε την πολιτική της προστασίας της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας από όσους την επιβουλεύονταν. Οι προκλήσεις της περιόδου ήταν πολλές, καθώς έπρεπε να στεγαστούν, να τραφούν και να εργαστούν εκατομμύρια πρόσφυγες, σε μία πολιτικά διχασμένη κοινωνία, ενώ η οικονομία του κράτους βρισκόταν σε κακή κατάσταση.

4.1.2 Περίοδος Μεσοπολέμου

Καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου η χώρα ταλανίστηκε από εσωτερική αστάθεια, παρεμβάσεις στελεχών των ενόπλων δυνάμεων στο πολιτικό γίγνεσθαι, καθώς και από οικονομικά σκάνδαλα. Η Υψηλή Στρατηγική της Ελλάδος συνίστατο στην προάσπιση της

⁹⁶ Βλ. Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 249-250 και André Gerolymatos, *Εμφύλιος – Ελλάδα, 1943-1949: Ένας Διεθνής Πόλεμος, μτφρ. Διονύσης Αρκαδιανός*, Εκδόσεις Διόπτρα, Αθήνα 2018, σελ. 38.

χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, η Αθήνα μερίμνησε να έχει άψογες σχέσεις με τους Αγγλογάλλους και να αναβαθμίσει τις αντίστοιχες με τους Ιταλούς, οι οποίες είχαν τρωθεί σφοδρά εξαιτίας της πολιτικής της Ρώμης⁹⁷. Η ανόρθωση της χειμαζόμενης οικονομίας της χώρας και η ανάγκη εξεύρεσης χρηματοδότησης για την αποκατάσταση ενάμιση περίπου εκατομμυρίου εξαθλιωμένων προσφύγων από τη Μικρά Ασία, ως απόρροια της Μικρασιατικής Καταστροφής, ώθησε τις ελληνικές κυβερνήσεις στο να προσεταιριστούν τις ιδέες της Βρετανίας και της Γαλλίας για συναδέλφωση των λαών της Ευρώπης υπό τη μορφή της Κοινωνίας των Εθνών, ενώ από την άλλη αναζήτησε την ασφάλεια από τις αναθεωρητικές δυνάμεις των γειτόνων, ιδίως της Βουλγαρίας⁹⁸. Η τελευταία επεδίωκε την έξοδο της στο Αιγαίο με την προσάρτηση εκ νέου της Δυτικής Θράκης, περιοχή που κατείχε πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και παραχωρήθηκε στην Ελλάδα με τη Συνθήκη των Σεβρών μαζί με το ανατολικό της τμήμα στις 10 Αυγούστου 1920⁹⁹.

Η Ιταλία, εκτός του ότι κατείχε τα Δωδεκάνησα από τον Ιταλοτουρκικό πόλεμο του 1912, είχε βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό τις τουρκικές δυνάμεις του Κεμάλ Ατατούρκ να νικήσουν τις αντίστοιχες ελληνικές στη Μικρά Ασία, καθώς κατέλαβε στις 31 Αυγούστου του 1923, υπό διακυβέρνησης του Μπενίτο Μουσολίνι, την Κέρκυρα, το σημαντικότερο από τα νησιά του Ιονίου. Ο Βενιζέλος προσπάθησε και κατάφερε να αντιστρέψει το αρνητικό κλίμα των ελληνοϊταλικών σχέσεων με επιστέγασμα την υπογραφή της Συνθήκης Φιλίας στη Ρώμη στις 23 Σεπτεμβρίου 1928. Σύμφωνα με τον ίδιο τον Ελευθέριο Βενιζέλο, «όπως δε η Κύπρος δεν ημπόδισε επί ήμισυ ήδη αιώνα, αφ' ότου κατέχεται υπό της Μεγάλης Βρετανίας, τας αρίστας προς την τελευταίαν ταύτην σχέσεις της Ελλάδος, δεν δύναται και δεν πρέπει και η Δωδεκάνησος να εμποδίση την ανάπτυξιν και εμπέδωσιν των σχέσεων φιλίας και εμπιστοσύνης μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας»¹⁰⁰. Επιπλέον η Αθήνα υπέγραψε μία σειρά συμφωνιών με τις Μεγάλες Δυνάμεις της Αντάντ και την Άγκυρα, ενώ εντάχθηκε – μαζί με την τότε Νοτιοσλαβία (Γιουγκοσλαβία), τη Ρουμανία και την Τουρκία – στο Βαλκανικό Σύμφωνο.

Το παραπάνω σύμφωνο υπογράφηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1934 και προέβλεπε τη διατήρηση του status quo στη Βαλκανική, τον σεβασμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και τη μη λήψη κάποιου μέτρου εις βάρος άλλου βαλκανικού κράτους, δίχως προηγούμενη συνεννόηση με τα υπόλοιπα μέλη του συμφώνου¹⁰¹. Επιπλέον, στο σύμφωνο ελήφθη πρόνοια (σε προσηρητημένο μυστικό πρωτόκολλο) για την περίπτωση επιθέσεως μίας εξωβαλκανικής δύναμης κατά ενός συμβεβλημένου μέλους, στην οποία θα συνέπραττε μια βαλκανική

⁹⁷ *Ο.π.* σελ. 250-251.

⁹⁸ Βλ. Στάθης Βασιλείου, «Ο Διπλωματικός Αγώνας πριν την ιταλική εισβολή του 1940», στην ιστοσελίδα www.historical-quest.com, 26/10/2011.

⁹⁹ Κύριος αντίπαλος της ελληνικής προσάρτησης της Θράκης υπήρξαν οι ΗΠΑ, οι οποίες με αρωγό τον Αμερικανό Πρόεδρο Γούντροου Ουίλσον, υποστήριζαν με εμμονή την εδαφική διέξοδο της Βουλγαρίας στο Αιγαίο. Βλ. Αλέξης Αλεξανδρής, «Η απελευθέρωση της Δυτικής Θράκης», στην ιστοσελίδα www.kathimerini.gr, 19/05/2020.

¹⁰⁰ Χαρ. Νικολάου, *Διεθνείς Πολιτικές και Στρατιωτικές Συνθήκες – Συμφωνίες και Συμβάσεις, Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1996*, σελ. 343-344.

¹⁰¹ Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Το Βαλκανικόν Σύμφωνον και η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1928-1934, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1974*, σελ. 23.

χώρα.¹⁰² Το Βαλκανικό Σύμφωνο Φιλίας δεν είχε όμως θετική υποδοχή, τόσο διεθνώς όσο και εσωτερικό της χώρας. Με εξαίρεση τη Γαλλία, η οποία ενθουσιάστηκε για το αποτέλεσμα παρουσιάζοντάς το ως επιτυχία της γαλλικής πολιτικής, η Ιταλία εξοργίστηκε και χρειάστηκε μεγάλες προσπάθειες να καταβληθούν από τον τότε Έλληνα υπουργό Εξωτερικών Δημήτριο Μάξιμο, να πείσει τη Ρώμη ότι το σύμφωνο δεν στρεφόταν εναντίον τους. Το Λονδίνο δεν έδειξε κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον αλλά επέμενε για την προσάρτηση της Βουλγαρίας σε αυτό, ενώ τέλος στην Ελλάδα αντέδρασαν πολλοί Έλληνες πολιτικοί, όπως ο Βενιζέλος, ο Γεώργιος Καφαντάρης και λιγότερο ο Ιωάννης Μεταξάς¹⁰³.

Το υπόψη σύμφωνο δεν έμελλε να κρατήσει πολύ. Οι πρώτοι που έσπευσαν να το καταπατήσουν ήταν οι Σέρβοι. Ύστερα από τρία χρόνια διάρκειας ισχύος του συμφώνου, η Νοτιοσλαβία και η Βουλγαρία έφθασαν στη σύναψη του Συμφώνου Αιωνίου Φιλίας του Βελιγραδίου, γνωστότερου ως Συμφώνου Στογιαντίνοβιτς – Κιοσειβάνωφ από τα ονόματα των Υπουργών Εξωτερικών των δύο χωρών, οι οποίοι το υπέγραψαν την 24^η Φεβρουαρίου 1937. Το συγκεκριμένο σύμφωνο προέβλεπε το εξής: «ακατάλυτος ειρήνη και ευθεία και αιώνια φιλία θα υπάρχει μεταξύ των Βασιλείων της Νοτιοσλαβίας και της Βουλγαρίας»¹⁰⁴. Στην ουσία, με την υπογραφή του παραπάνω συμφώνου, το αντίστοιχο Βαλκανικό σύμφωνο έπαψε να έχει ισχύ και εποφθαλμιούσε το διαμοιρασμό της βορείου Ελλάδος από τη Σερβία – Βουλγαρία.

Το 1936, ανέλαβε τα ηνία της διακυβέρνησης της χώρας ο Ιωάννης Μεταξάς. Συγκεκριμένα, την 13^η Απριλίου ανέλαβε κοινοβουλευτικός πρωθυπουργός, αλλά την 4^η Αυγούστου επέβαλε δικτατορία. Ο προσανατολισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ήταν ξεκάθαρος και είχε διατυπωθεί εμπιστευτικώς από τον ίδιο τον Μεταξά σε σύσκεψη του Ανώτατου Ναυτικού Συμβουλίου, λίγο μετά την εγκαθίδρυση του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Η χώρα θα τασσόταν στον πλευρό της Μεγάλης Βρετανίας σε περίπτωση διεξαγωγής πολέμου της τελευταίας με τη Γερμανία.

Πράγματι, τον Σεπτέμβριο του 1939 ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος με την εισβολή της Γερμανίας στην Πολωνία. Η Ελλάδα, τον Οκτώβριο του 1940, εισήλθε στον πόλεμο αντιμετωπίζοντας επιτυχώς τους Ιταλούς εισβολείς. Ωστόσο, δεν κατάφερε το ίδιο με τη γερμανική εισβολή και έτσι, επακολούθησε η ξενική κατοχή. Μετά τη λήξη του πολέμου, η χώρα επικεντρώθηκε στην προσπάθεια ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου, απελευθέρωσης της Βόρειας Ηπείρου και ευνοϊκής διαρρύθμισης της ελληνοβουλγαρικής μεθορίου. Δυστυχώς, η ελληνική διπλωματία κατάφερε να επιτύχει από όλα τα παραπάνω, μόνο το πρώτο, αφού οι μεγάλοι νικητές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου δεν τήρησαν όσα διακήρυτταν κατά τη διάρκεια του πολέμου στην πράξη, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει εισέλθει στη δίνη του εμφυλίου πολέμου. Σημειώνεται ότι, ο πόλεμος αυτός υπήρξε και ένας διεθνής πόλεμος, καθώς

¹⁰² Βλ. *Ιωάννης Μεταξάς, Το προσωπικό του ημερολόγιο, τ. 4^{ος}, (1933 – 1941), Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1980, σελ. 75-76.*

¹⁰³ *Ο.π. σελ. 75 καθώς βλ. Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 252-253.*

¹⁰⁴ *Χαρ. Νικολάου, Διεθνείς Πολιτικές και Στρατιωτικές Συνθήκες – Συμφωνίες και Συμβάσεις, Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1996, σελ. 380-381.*

ανταγωνιστικά συμφέροντα ελίσσονταν για την εξασφάλιση μίας καλύτερης θέσης στη μεταπολεμική παγκόσμια σκηνή.

Εκτός του ότι η Ελλάδα είχε επιλέξει ξεκάθαρα να ταχθεί με το μέρος της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία φυσικά δε θα επέτρεπε σε καμία των περιπτώσεων η Ελλάδα να φύγει από τη σφαίρα επιρροής της. Η λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μπορεί να ανέδειξε και τους Βρετανούς νικητές, όμως η παλαιά πανίσχυρη Βρετανική αυτοκρατορία άρχισε να οδηγείται σε παρακμή με ραγδαίο ρυθμό, εγκαταλείποντας πολλές από τις υπερπόντιες κτήσεις ανά την υφήλιο. Ωστόσο, οι Βρετανοί δεν ήταν έτοιμοι να παραχωρήσουν τα πολυτιμότερα αποκτήματά τους, κυρίως στη Μέση Ανατολή. Η Ελλάδα ήταν ζωτικής σημασίας κομμάτι της νέας στρατηγικής του Λονδίνου στη Μέση Ανατολή. Τα συμφέροντα του Λονδίνου στην Ελλάδα ήταν μέρος της βρετανικής μεταπολεμικής πολιτικής, η οποία στόχο είχε να αντικατασταθεί η αποικιακή εξουσία στη Μέση Ανατολή με την προσχώρηση των νέων, ανεξάρτητων αραβικών και μουσουλμανικών κρατών σε μια ανασυνταχθείσα βρετανική σφαίρα επιρροής, που θα στηριζόταν σε αμοιβαία συμφέροντα και ασφάλεια¹⁰⁵. Σε έγγραφο προς το υπουργικό συμβούλιο στις 11 Αυγούστου 1945 ο υπουργός Εξωτερικών των Εργατικών Έρνεστ Μπέβιν τόνισε ότι: «Θα πρέπει να διατηρήσουμε τη θέση μας στην Ελλάδα ως μέρος της πολιτικής μας στη Μέση Ανατολή και, αν αυτό δεν επιβεβαιωθεί και τακτοποιηθεί, θα μπορούσε να έχει δυσμενείς συνέπειες στην καθολική θέση μας στη Μέση Ανατολή»¹⁰⁶.

4.1.3 Η Μεταπολεμική Περίοδος

Μετά το τέλος του εμφύλιου πολέμου και την επικράτηση του Εθνικού Στρατού, η επίσημη πολιτική της Ελλάδος εναρμονίστηκε πλήρως με τη Δύση, γεγονός που πιστοποιήθηκε από την ένταξή της στο NATO¹⁰⁷. Η ένταξη στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο έλαβε χώρα επί ημερών κυβέρνησης του Κέντρου με πρωθυπουργό τον Νικόλαο Πλαστήρα και η κύρωση πραγματοποιήθηκε από το ελληνικό Κοινοβούλιο την 18^η Φεβρουαρίου 1952. Οι μόνοι που το καταψήφισαν ήταν οι βουλευτές της ΕΔΑ και ο ανεξάρτητος βουλευτής της Αριστεράς Μιχαήλ Κύρκος.¹⁰⁸ Επακολούθησε η σύναψη συμφωνίας για την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων σε ελληνικό έδαφος¹⁰⁹. Τα επόμενα χρόνια, η ελληνική εξωτερική πολιτική ασχολήθηκε με το Κυπριακό ζήτημα, η έκβαση του οποίου κλόνισε την εμπιστοσύνη μίας μεγάλης μερίδας της κοινής γνώμης προς τους Δυτικούς συμμάχους και το NATO¹¹⁰. Το κλίμα αυτό έγινε πιο βαρύ μετά την επταετία 1967 – 1974, αν και το τότε καθεστώς προέβη σε ανοίγματα προς τις χώρες του ανατολικού συνασπισμού¹¹¹. Ωστόσο, ο προσανατολισμός της εξωτερικής πολιτικής της

¹⁰⁵ Βλ. *André Gerolymatos, Εμφύλιος – Ελλάδα, 1943-1949: Ένας Διεθνής Πόλεμος, μτφρ. Διονύσης Αρκαδιανός, Εκδόσεις Διόπτρα, Αθήνα 2018, σελ. 17-18.*

¹⁰⁶ *Alan Bullock, Ernest Bevin: Foreign Secretary, 1945-1957 (London: Heinemann, 1983), σελ. 160.*

¹⁰⁷ Βλ. *Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981, τ. Β΄, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2001, σελ. 30-35.*

¹⁰⁸ *Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 255.*

¹⁰⁹ Βλ. *Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, σελ. 35-39.*

¹¹⁰ *Ο.π. σελ. 75-87.*

¹¹¹ *Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας, σελ. 255.*

χώρας δεν αμφισβητήθηκε ακόμη και μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Είναι χαρακτηριστική η φράση του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή στη Βουλή, την 12^η Ιουνίου 1976: «Η Ελλάδα, πολιτικά, αμυντικά, οικονομικά, πολιτιστικά, ανήκει εις την Δύσιν». Ωστόσο, εξίσου χαρακτηριστική ήταν και η απάντηση στο ανωτέρω του τότε αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης Ανδρέα Παπανδρέου: «Προτιμούμε να ανήκομεν εις τους Έλληνες»¹¹².

Προηγουμένως, είχε πραγματοποιηθεί η αποχώρηση της χώρας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Η απόφαση του Καραμανλή υπήρξε απόρροια της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο και της απραξίας της Ουάσιγκτον προκειμένου να μην διαταραχθούν οι αμερικανο-τουρκικές σχέσεις¹¹³. Ωστόσο, η παραπάνω απόφαση είχε σημαντικές συνέπειες, τόσο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, όσο και στις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Η εθελούσια αποχώρηση της χώρας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, πιο πολύ έβλαψε τα ελληνικά συμφέροντα, παρά εκβίασε τη Δύση. Το κενό ισχύος στην περιοχή καλύφθηκε από την Τουρκία. Την περίοδο της μη συμμετοχής μας στο στρατιωτικό σκέλος προέκυψαν όλα αυτά τα φαινόμενα που τα αντιμετωπίζουμε διαρκώς μέχρι σήμερα, όπως τους Luns rules (κυρίως κανόνες για το τρόπο συμμετοχής της Λήμνου στις νατοϊκές ασκήσεις), τις οδηγίες για το Αιγαίο (Aegean Guidelines) κ.ο.κ. Η Ελλάδα πέτυχε εκ νέου την είσοδό της στο στρατιωτικό σκέλος του Συμφώνου το 1980 κατόπιν διαπραγματεύσεων υπό την κυβέρνηση του Γεώργιου Ράλλη, χωρίς ποτέ όμως να βρούμε το Status Quo Ante, δηλαδή τα δεδομένα του 1974 σε θέματα που αφορούν τα όρια της επιχειρησιακής ευθύνης, τη δομή διοίκησης και τη δομή δυνάμεων. Μόνο το 2011, με τη νέα δομή διοίκησης του NATO, απέφερε στην Ελλάδα προς όφελός της μία κρίσιμη μεταβολή, στην οποία αναφερόταν ότι η Σμύρνη έπαψε να είναι αεροπορικό στρατηγείο και έγινε χερσαίο στρατηγείο. Αυτό έχει σημασία για το πως και υπό ποια ιδιότητα πραγματοποιούνται πλόες τουρκικών σκαφών ή πτήσεις αεροσκαφών στον χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου¹¹⁴.

Ωστόσο, γενικότερα, ένας από τους βασικούς πυλώνες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ήταν και εξακολουθεί να είναι έως σήμερα, η προώθηση των εθνικών συμφερόντων στους υπερεθνικούς οργανισμούς. Καμία ελληνική κυβέρνηση δεν σκέφτηκε ποτέ σοβαρά να απομακρυνθεί η χώρα πλήρως από διεθνείς οργανισμούς, στους οποίους η Αθήνα ανέκαθεν στηριζόταν για την αντιμετώπιση της εξ Ανατολών απειλής. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα έχει συνάψει διάφορες (διμερείς, τριμερείς και πολυμερείς) συμφωνίες συνεργασίας με άλλες χώρες, εκμεταλλευόμενη το πρόγραμμα «Συνεταιρισμός για την Ειρήνη – PfP (Partnership for Peace)», ενώ συμμετέχει και σε άλλους περιφερειακούς οργανισμούς στα πλαίσια της Ευρω-ατλαντικής Επιτροπής Συνεργασίας (EAPC) (Euro-Atlantic Partnership Committee), με σκοπό τη δημιουργία δομών ασφαλείας, σταθερότητας και συνεργασίας.

¹¹² Χαρακτηριστική είναι η επιστολή του Παπανδρέου προς τον Καραμανλή με ημερομηνία 2/10/1975, η οποία παρατίθεται στα Παραρτήματα της παρούσης εργασίας.

¹¹³ Γ. Βούλγαρης – Ηλ. Νικολακόπουλος – Σωτ. Ριζάς – Τ. Σακελλαρόπουλος – Ιωαν. Στεφανίδης, *Ελληνική Πολιτική Ιστορία, 1950-2004*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2011, σελ. 109-110.

¹¹⁴ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσίων Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 58, 132.

Ταυτόχρονα, από τη δεκαετία του 1960, η Ελλάδα αποφάσισε να προσεγγίσει τις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες και κατέστη το πρώτο συνδεδεμένο με αυτές μέλος. Η συγκεκριμένη διαδικασία εντατικοποιήθηκε μετά το 1974, καθώς αποτέλεσε στρατηγική επιλογή της κυβερνήσεως Καραμανλή¹¹⁵. Η χώρα έγινε τελικά μέλος της τότε Ε.Ο.Κ. το 1981, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στη Βαλκανική χερσόνησο. Από τότε η Ελλάδα κατόρθωσε να ενισχύσει τους δεσμούς της με τα περισσότερα βαλκανικά κράτη, ενώ η ενσωμάτωση των δυτικών Βαλκανίων στους διεθνείς οργανισμούς κατέστη βασικός στόχος της Υψηλής Στρατηγικής της¹¹⁶. Το 2001 προσχώρησε η χώρα μας και στη ζώνη του ευρώ.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι, η Αθήνα στήριξε εξ αρχής και εξακολουθεί να στηρίζει έως σήμερα, καθώς έχει συνεισφέρει για την υλοποίησή της, τη δημιουργία μίας Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Αμύνης και Ασφάλειας, θεωρώντας την ένα επιπλέον εργαλείο (μαζί με το ΝΑΤΟ) για την εμπέδωση της ειρήνης και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή. Η πρώτη κοινή ευρωπαϊκή ειρηνευτική αποστολή είναι η επιχείρηση ALBA, η οποία βοήθησε την Αλβανία να ξεπεράσει την έντονη εσωτερική κρίση που τη συντάραξε, την άνοιξη του 1998. Η αποστολή αυτή υπήρξε αποτέλεσμα μίας κοινής πρωτοβουλίας Αθηνών και Ρώμης. Στη συνέχεια, το 2003, αποφασίσθηκε η πρώτη αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της διαχειρίσεως κρίσεων (European Union Police Mission – EUPM) στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Επίσης, η Ελλάδα συμμετέχει σε επιχειρήσεις του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η «Αλθαία» (European Union Force – EUFOR Althea), που διαδέχθηκε τη ΝΑΤΟϊκή επιχείρηση «Stabilization Force» (SFOR), στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ή η «Αταλάντα» στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας για την καταπολέμηση της πειρατείας (European Union Naval Force – EUNAVFOR Somalia – Operation Atalanta)¹¹⁷.

Όσον αφορά το Κυπριακό ζήτημα, ο Ελληνισμός από το 1974 έως το 2020 έχει καταφέρει μία εντυπωσιακή διπλωματική επιτυχία. Επετεύχθη ο θεμελιώδης στόχος της ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, καθώς και η ένταξή της στην Ευρωζώνη το 2008. Έχει διατηρήσει αλώβητη τη διεθνή νομική προσωπικότητα της Κύπρου ως μόνο αναγνωρισμένο κράτος-μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Έχει οριοθετήσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) με τις όμορες χώρες -το Ισραήλ, την Αίγυπτο και τον Λίβανο- και ενεργεί σοβαρά για την προώθηση των παραχωρήσεων που έχει κάνει στις σοβαρότερες ενεργειακές εταιρείες του κόσμου¹¹⁸. Δυστυχώς όμως, τα παραπάνω γεγονότα δεν στάθηκαν εμπόδιο στις παράνομες τουρκικές αμφισβητήσεις ως προς τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΑΟΖ και την υφαλοκρηπίδα της, ούτε άλλαξε το τραγικό δεδομένο της συνεχιζόμενης κατοχής του βορείου τμήματος της νήσου και της παρουσίας κατοχικών στρατευμάτων.

¹¹⁵ Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, τ. Β', Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2001, σελ. 250-269.

¹¹⁶ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 258.

¹¹⁷ Στο ίδιο, σελ. 259.

¹¹⁸ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 212.

Τέλος, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από το παρόν κεφάλαιο, το πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο ήταν -ήδη από την έναρξη της ιστορικής περιόδου που επικράτησε να ονομάζεται μεταπολίτευση- ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η Ελλάδα αναγνωρίζει ως μόνη νομική διαφορά μεταξύ των δύο χωρών την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο¹¹⁹. Όλες οι υπόλοιπες δήθεν διαφορές αποτελούν μονομερείς διεκδικήσεις της Τουρκίας που δεν θεμελιώνονται ούτε στο Διεθνές Δίκαιο, ούτε σε όσες διεθνείς συνθήκες διέπουν τις σχέσεις των δύο χωρών, αλλά ανακαλύφθηκαν από την Άγκυρα μετά το 1974, προκειμένου να αποτελέσουν ένα επιπλέον εργαλείο πίεσης για να υποχρεώσει την Ελλάδα όπως διαπραγματευθεί τα κυριαρχικά της δικαιώματα στο Αιγαίο και όπως εγκαταλείψει τη στήριξη που προσφέρει στην Κυπριακή Δημοκρατία¹²⁰.

Το 1981, από του επίσημου βήματος της Βουλής των Ελλήνων, ο Πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου διακήρυξε το περίφημο *casus belli*. Προειδοποίησε ότι οποιαδήποτε επίθεση της Τουρκίας εναντίον της Κύπρου θα θεωρείτο ως ισοδυναμούσα με επίθεση εναντίον της Ελλάδας και θα οδηγούσε σε ελληνοτουρκικό πόλεμο. Το 1993, ο Ανδρέας Παπανδρέου, σε μία κίνηση έμπρακτης υλοποίησης των εθνικών, αλλά και συμβατικών υποχρεώσεων της Ελλάδας έναντι της Κύπρου, προχώρησε σε συμφωνία με την τότε Κυπριακή Κυβέρνηση και εξήγγειλε το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, το οποίο στηριζόταν στην ανάγκη μιας ενιαίας αντιμετώπισης του τουρκικού επεκτατισμού. Έτσι, έγινε συνείδηση στο Έθνος ότι στην Κύπρο δίνεται η μάχη ολόκληρου του Ελληνισμού και πως αν η μάχη αυτή χαθεί, θα υπάρξει βαθύ ρήγμα και στην υπόλοιπη περίμετρο του Ελληνισμού¹²¹.

Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου εντάσσεται σε μία ευρύτερη αντίληψη της στρατηγικής του Ελληνισμού. Με λίγα λόγια, η θέση είναι ότι η Ελλάδα χωρίς την Κύπρο είναι ακρωτηριασμένη, αλλά και η Κύπρος δεν μπορεί να επιβιώσει, ως μέρος του Ελληνισμού, χωρίς πολυδιάστατη και λειτουργική σύνδεση με την Ελλάδα. Το υπόψη Δόγμα δεν αποτελούσε ένα μετέωρο στρατιωτικό εγχείρημα, αλλά αναπόσπαστο μέρος μίας ευρύτερης εθνικής στρατηγικής, όπου ο Ελληνισμός θα ήταν δυναμικός παίκτης στην περιοχή και η άμυνα θα στήριζε (και θα στηριζόταν από) μια δυναμική οικονομική, πολιτική και πολιτιστική παρουσία στον ευρύτερο χώρο. Γι' αυτό, βασικοί πυλώνες της Εθνικής αυτής Στρατηγικής θεωρήθηκαν οι εξής:

- Ο σαφής ευρωπαϊκός προσανατολισμός του Ελληνισμού.
- Η επιθετική οικονομική πολιτική της Ελλάδας και της Κύπρου, η οικονομική, πολιτική και πολιτιστική συνεργασία στα Βαλκάνια στις χώρες του Εύξεινου Πόντου, στην Ανατολική Μεσόγειο, και στην Αφρική, η οικονομική συνεργασία με τη Ρωσία και η συμμετοχή σε δραστηριότητες ανάπτυξης ενεργειακών κόμβων.

¹¹⁹ Στο ίδιο, σελ. 15.

¹²⁰ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 260.*

¹²¹ Βλ. Γιαννάκης Α. Ομήρου, «Το ξεχασμένο δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου», στην ιστοσελίδα <https://www.philenews.com>, 22/11/2020.

- Η αμυντική πολιτική που καλύπτει τον ενιαίο χώρο του Ελληνισμού και αναπτύσσει δίκτυα αμυντικής συνεργασίας στην περιοχή¹²².

Προς υλοποίηση των παραπάνω από την Ελλάδα, ετέθη ως εθνική στρατιωτική στρατηγική η αμυντική επάρκεια, η ευέλικτη αντίδραση και η ικανότητα κάλυψης του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας – Κύπρου. Για τις ανάγκες του Ενιαίου Αμυντικού Δόγματος πραγματοποιήθηκαν κοινές στρατιωτικές ασκήσεις στον αέρα, την ξηρά και τη θάλασσα, αναβαθμίστηκε ο επιχειρησιακός συντονισμός των δύο Επιτελείων και συμπληρώθηκε η αναγκαία εκείνη υποδομή που επιτρέπει στην Ελλάδα να βοηθήσει στρατιωτικά την Κύπρο. Η αεροπορική βάση «Ανδρέας Παπανδρέου» στην Πάφο κατέστη επιχειρησιακά έτοιμη¹²³.

4.1.4 Ο Ρόλος της Τουρκίας

Η Τουρκία, όλη αυτήν τη χρονική περίοδο που εξετάζεται στο παρόν κεφάλαιο, αλλά έως και σήμερα, δεν έπαψε ποτέ να εκδηλώνει τον αναθεωρητισμό της και να εξωτερικεύει τις επεκτατικές τις βλέψεις, οι οποίες βασίζονται στις νεοοθωμανικές της αντιλήψεις. Οι επεκτατικοί πολιτικοί της σκοποί απορρέουν από το δόγμα της (το οποίο έχει ξεκάθαρο επιθετικό χαρακτήρα), που αποτυπώνεται τόσο στις βασικές αρχές σε στρατηγικό επίπεδο, όσο και από τη δομή, την οργάνωση, τη διάταξη, το οπλοστάσιο και το είδος των αποστολών των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων. Επιπλέον, η εκπόνηση μεγάλων εξοπλιστικών προγραμμάτων αποβλέπει στη μεταβολή του ισοζυγίου ισχύος μεταξύ των δύο χωρών. Η Αθήνα «απαντά», ενισχύοντας και τις ένοπλες δυνάμεις της στο πλαίσιο του αποτρεπτικού δόγματος, προσπαθώντας να καταστήσει τα ελληνο-τουρκικά ζητήματα ως ευρωτουρκικά. Αυτή ήταν η επιθυμία του Κωνσταντίνου Καραμανλή και αποτελούσε έναν από τους δύο σοβαρούς λόγους (ο άλλος ήταν η οικονομική ανάπτυξη), για τους οποίους ο ίδιος επιθυμούσε διακαώς την ένταξη της χώρας στην τότε Ε.Ο.Κ.¹²⁴.

Σταδιακά, μετά το 1996, η Αθήνα μετέβαλε πολιτική, επιθυμώντας να πάψει όπως αποτελεί το μοναδικό εμπόδιο στην ευρωπαϊκή προοπτική της Άγκυρας. Κατά αυτόν τον τρόπο, προέβη σε μία κίνηση καλής θελήσεως έναντι της γειτονικής χώρας, επιδιώκοντας παράλληλα να εκθέσει όσους Ευρωπαίους πραγματικά δεν επιθυμούν την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹²⁵. Με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα πίστευε ότι εάν η γειτονική χώρα εντασσόταν στην ευρωπαϊκή οικογένεια, θα αναγκαζόταν να μεταβάλλει την πολιτική της έναντι της Ελλάδας, ως κράτος πια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλο που η χώρα προέβη σε πολλές κινήσεις καλής θελήσεως, η Τουρκία δεν ανταποκρίθηκε θετικά, κλιμακώνοντας ωστόσο τα τελευταία χρόνια τις προκλήσεις της.

¹²² Βλ. «Μιλά ο Αρσένης: Η γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας-Κύπρου», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 2/7/20.

¹²³ Βλ. Γιαννάκης Α. Ομήρου, «Το ξεχασμένο δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου», στην ιστοσελίδα <https://www.philenews.com>, 22/11/2020.

¹²⁴ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 261.

¹²⁵ Γ. Βοσκόπουλος, «Η ελληνική εξωτερική πολιτική στον 21^ο αιώνα», στο *περ. Διακλαδική Επιθεώρηση*, τ.12, Μάρτιος 2008, σελ. 65.

Η χώρα μας έχει πια απέναντί της, όπου μετά από 15 «ειδυλλιακά» χρόνια - γιατί από τα 45 χρόνια της μεταπολίτευσης τα 15 καλύτερα χρόνια χωρίς σημαντικά επεισόδια ήταν τα τελευταία 15 χρόνια διακυβέρνησης Ερντογάν – μία Τουρκία που μας κάνει να αναρωτηθούμε για το αν την καταλαβαίνουμε στοιχειωδώς και για το ποια πραγματικά είναι¹²⁶. Μετά δε το πραξικόπημα του 2016, έχουν αναδειχθεί και οι τρεις μεγάλες και μόνιμες παγίδες υπό τις οποίες διατελεί η Τουρκία, δηλαδή το μεσαίο κατά κεφαλήν εισόδημα που πιέζεται λόγω της δημογραφικής έκρηξης, ο δημοκρατικός αυταρχισμός και μία περίεργη διεθνής απομόνωση καθώς, η γειτονική χώρα αναγκάζεται πια να δηλώνει αδιάφορη για την ευρωπαϊκή προοπτική¹²⁷.

Είναι σαφής η απομάκρυνσή της από τα στοιχεία που ορίζουν τη συμπεριφορά αφενός μεν μίας ευρωπαϊκής φιλελεύθερης δημοκρατίας, αφετέρου δε μίας δυτικής χώρας-μέλους του ΝΑΤΟ. Η Άγκυρα επικαλούμενη και εκμεταλλεύομενη τη γεωγραφική της θέση, τον κίνδυνο της τρομοκρατίας και την ανάγκη προστασίας της εσωτερικής και εξωτερικής της ασφαλείας, καθώς και της εδαφικής ακεραιότητας, διεκδικεί και προσπαθεί να επιβάλει εν τοις πράγμασι έναν συνολικό τουρκικό εξαιρετισμό σε σχέση με τη Δύση και μια περιφερειακά ηγεμονική θέση σε σχέση με τη δική της αντίληψη περί Ανατολής. Το παραπάνω γεγονός της το αναγνωρίζουν σε μεγάλο βαθμό τόσο οι ΗΠΑ, όσο και η Ρωσία.

Όσο αφορά τις στενά εννοούμενες ελληνοτουρκικές σχέσεις, η Τουρκία έχει παύσει να αναγνωρίζει τα 10 ναυτικά μίλια (ν.μ.), που έχει θεσπίσει η Ελλάδα ως αιγιαλίτιδα ζώνη της για θέματα του αέρα, παραβιάζοντας συστηματικά και απροκάλυπτα τη ζώνη αυτή. Και απειλεί με πόλεμο (*casus belli*), εάν η χώρα μας ασκήσει το νόμιμο δικαίωμα της να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα πέραν των 6 ν.μ. Επιπλέον, εκχωρεί παρανόμως στον εαυτό της τη μισή (και πλέον) υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου και παραβιάζει εμπράκτως την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Επιπρόσθετα δε, επεκτείνει παρανόμως τα όρια του FIR Κωνσταντινουπόλεως μέχρι το μέσον του Αιγαίου εις βάρος του FIR Αθηνών και απαιτεί την αποστρατικοποίηση των νήσων του Α. Αιγαίου¹²⁸. Επιπρόσθετα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, διεκδικεί μία ζώνη που καλύπτει το μισό Αιγαίο, βασιζόμενη στην ανυπόστατη κατά το Διεθνές Δίκαιο θεωρία της ευθυδικίας. Κατά αυτόν τον τρόπο, επιχειρεί να εγκλωβίσει εντός της ζώνης αυτής πληθώρα ελληνικών νήσων, οι οποίες δεν θα έχουν εναέριο χώρο, χωρικά ύδατα και υφαλοκρηπίδα¹²⁹. Στο πλαίσιο αυτό, δεν παραμένει μόνο στην προβολή δηλώσεων, αλλά δεν διστάζει να προχωρήσει και σε έμπρακτη αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας, όπως έκανε στα Ίμια το 1996 και συνεχίζει να κάνει επί δεκάδων άλλων νήσων και νησίδων, φθάνοντας μέχρι τη Γαύδο. Ο δε σχηματισμός της 4^{ης} τουρκικής Στρατιάς το 1975, με έδρα τη Σμύρνη, καταδεικνύει τις προθέσεις της¹³⁰.

¹²⁶ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 65-66.

¹²⁷ Στο ίδιο, σελ. 66.

¹²⁸ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 262.

¹²⁹ Στο ίδιο, σελ. 262.

¹³⁰ Στο ίδιο, σελ. 263.

Τονίζεται ότι η Τουρκία μαστίζεται από διαφθορά και σκληρότητα του κράτους και διακατέχεται μονίμως από φοβίες χωριστικών, διασπαστικών και ανατρεπτικών κινήσεων εκ λόγων φυλετικών (κυρίως Κούρδοι), θρησκευτικών (Ισλαμιστές/Αλούιτες), κοινωνικών και οικονομικών. Παράλληλα, αγωνιά και προσπαθεί να διατηρήσει τον έλεγχο της κατάστασης και των επιβαλλόμενων στο εσωτερικό συνθηκών. Επιδιώκει ειδικές οικονομικές σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ασκεί πιέσεις μέσω της απειλής να προωθήσει μεγάλους αριθμούς λαθρομεταναστών (κυρίως μέσω Ελλάδος) προς της Ευρώπη. Το τελευταίο προσπάθησε να το πετύχει όταν τον Φεβρουάριο του 2020, άνοιξε τα σύνορά της πιέζοντας την Ελλάδα να δεχθεί πολύ μεγάλο αριθμό προσφύγων/λαθρομεταναστών μέσω του Έβρου, παράλληλα με τις προωθήσεις που γίνονται μέσω των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου. Η αντίδραση όμως της χώρας μας ήταν υποδειγματική, αφού η σθεναρή αντίσταση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και Σωμάτων Ασφαλείας με τη συμπαράσταση των τοπικών παραγόντων, απέτρεψε αυτή τη μαζική εισβολή και η στάση της Άγκυρας καταδικάστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση¹³¹.

Προσπάθειες εξομάλυνσης των σχέσεων και μείωσης των εντάσεων μεταξύ των δύο χωρών πραγματοποιήθηκαν κατά καιρούς. Στο πλαίσιο αυτό, υπογράφηκε το μνημόνιο Παπούλια-Γιλμάζ, καθώς και συμφωνία μίας σειράς από σημαντικά Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ). Η Αθήνα συμμετείχε με την Άγκυρα από το 2002 έως περίπου το 2013, σε αλληπαλλήλους (περίπου 55) γύρους διερευνητικών επαφών για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ των δύο χωρών. Η τελευταία συνάντηση μεταξύ των δύο χωρών πραγματοποιήθηκε το 2016 στην Αθήνα, ολοκληρώνοντας τον 60^ο γύρο διερευνητικών επαφών και από τότε δεν διεξήχθη άλλος γύρος με ευθύνη της Άγκυρας. Επανεκκίνησαν οι διερευνητικές επαφές μόλις φέτος το 2021 ύστερα από 5 ολόκληρα χρόνια με τη διεξαγωγή του 61^{ου} γύρου στην Κωνσταντινούπολη.

Με εξαίρεση μόνο τα διαστήματα των διερευνητικών επαφών, η στάση της Τουρκίας είναι ακριβώς όπως περιγράφεται ανωτέρω. Εκτός όλων των παραπάνω, αυτή την περίοδο ο Ερντογάν αντιμετωπίζει ένα μεγάλο φάσμα προβλημάτων, καλείται να διαχειριστεί μία κρίση υγειονομική, μία κρίση οικονομική που προϋπήρχε και που τώρα έχει ενταθεί, έχει ανοιχτά μέτωπα στην εξωτερική του πολιτική και στην πολιτική άμυνας και ασφάλειας και ο της επενδύει στα μέτωπα αυτά – χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Σύρτης και της Λιβύης. Επιπλέον έχει δημιουργήσει ο ίδιος εσωτερικό πολιτικό πρόβλημα το οποίο σχετίζεται με την αναθεώρηση της Συντάγματος της Τουρκίας, μετατρέποντας το κοινοβουλευτικό σύστημα σε ιδιόρρυθμο προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης. Αυτό σημαίνει ότι για να επανεκλεγεί ως Πρόεδρος, απαιτείται στον δεύτερο γύρο να συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία, δηλαδή το 50% πλέον ενός των ψήφων¹³². Το παραπάνω τα προηγούμενα χρόνια ήταν εφικτό για τον Ερντογάν. Ωστόσο, τώρα τα πράγματα έχουν αλλάξει, με αποτέλεσμα να καλείται να αντιμετωπίσει για πρώτη φορά όλες τις κρίσεις μαζί.

¹³¹ Βλ. Γρηγόρης Δεμέστιχας, *Μακροπρόθεσμη Εθνική Στρατηγική*, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2020, σελ. 59-60.

¹³² Βλ. Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 135.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Τα Κρίσιμα Γεγονότα που στιγμάτισαν την Τελευταία Δεκαετία

5.1 Η Επίδραση της Δεκαετούς Οικονομικής Κρίσης

Το 2009 η Ελλάδα εισήλθε σε μία οικονομική κρίση, κυρίως δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική, ως μια από τις πιο αδύναμες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το παραπάνω αποτέλεσε απόρροια των γεγονότων ότι, από το 2008 η οικονομική κρίση εμφανίστηκε πρώτα στην Ευρώπη, συμπαρασύροντας τις πιο ευάλωτες οικονομίες των κρατών της και επιπρόσθετα το ίδιο έτος, η χώρα μας διέθετε (μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ανήκαν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση), ένα από τα μεγαλύτερα δημόσια χρέη ως ποσοστό του ΑΕΠ. Παρά την εξαγγελία, αρχικά, μίας σειράς από δημοσιονομικά μέτρα, η ελληνική οικονομία αδυνατούσε να αντέξει τις πιέσεις που δεχόταν από τους διεθνούς επενδυτές και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Για να αποφευχθεί η πτώχευση, απαιτούνταν οικονομική ενίσχυση, γεγονός το οποίο οδήγησε την Ελλάδα το Μάιο του 2010 στην υπογραφή του πρώτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (Μνημόνιο). Το 2012 και το 2015 οι ελληνικές κυβερνήσεις εκείνων των περιόδων υπέγραψαν αντίστοιχα άλλα δύο μνημόνια, για να μπορέσει η ελληνική οικονομία οριστικά να ξεπεράσει τις αδυναμίες της και να εισέλθει σε τροχιά ανάπτυξης.

Οι συνέπειες της ανωτέρω κρίσης δεν επηρέασαν μόνο την οικονομία, αλλά όλους τους τομείς της ελληνικής κοινωνίας. Τα επώδυνα μέτρα αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής που λήφθηκαν, κλόνισαν συθέμελα την καθημερινότητα των Ελλήνων πολιτών, δημιουργώντας μεγάλο κλίμα αβεβαιότητας για το μέλλον της επιβίωσής τους στην Ελλάδα. Υπήρξε μείωση του ΑΕΠ και απότομη αύξηση του δημοσίου χρέους. Χάθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες θέσεων εργασίας, εισοδήματα μειώθηκαν και οι φόροι αυξήθηκαν. Από την περίοδο όπου το χρέος της Ελλάδας σταθεροποιήθηκε στο επίπεδο του 100% του ΑΕΠ, το 2007 εκτινάχθηκε από το 103% σε 172% το 2011. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επηρεαστεί η δημοσιονομική και ευρύτερα η οικονομική κυριαρχία της χώρας. Δεν είναι τυχαίο ότι το δημόσιο χρέος, το public debt, ονομάζεται και κυρίαρχο χρέος, sovereign debt¹³³. Όλα τα παραπάνω επηρέασαν και την ευρωπαϊκή πολιτική της χώρας, καθώς έθεσε σε δοκιμασία την ίδια τη συμμετοχή της στην Ευρωζώνη και τη θέση της στους πραγματικούς εσωτερικούς συσχετισμούς στην ΕΕ¹³⁴. Η περίοδος της κρίσης επέφερε τριγμούς στις σχέσεις μεταξύ των Κρατών-Μελών, με αποτέλεσμα να χωριστεί «άτυπα» η ΕΕ στις πλούσιες χώρες του Βορρά και στις αντίστοιχες φτωχές του Νότου, αναδεικνύοντας το μέγεθος των ανισοτήτων μεταξύ τους. Ειδικά σε χώρες όπως η Ελλάδα, το παραπάνω φαινόμενο πήρε διεθνείς διαστάσεις, οδηγώντας στην ενίσχυση αντιευρωπαϊκών και αντιδυτικών τάσεων στο εσωτερικό της ελληνικής κοινωνίας.

Παράλληλα, η δημοσιοοικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά την εικόνα της χώρας διεθνώς. Άνοιξε νέα πεδία διεθνούς διαπραγμάτευσης, κυρίως με την Ευρωζώνη και το ΔΝΤ, σε σχέση με τα προγράμματα προσαρμογής, την κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών, το

¹³³ Στο ίδιο, σελ. 99.

¹³⁴ Ευάγγελος Βενιζέλος, σελ. 99.

δανεισμό της χώρας, το «κούρεμα» και την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους. Στα νέα αυτά πεδία διατέθηκε και διατίθεται ένα μεγάλο μέρος του διπλωματικού κεφαλαίου της χώρας¹³⁵.

Επιπρόσθετα, επηρεάστηκε η εθνική ισχύς, καθώς η οικονομία αποτελεί πολύ σημαντική παράμετρο της. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της γρήγορης δημοσιονομικής προσαρμογής, μειώθηκαν δραστικά οι δαπάνες για αμυντικό εξοπλισμό και η διαδικασία απόκτησης νέων οπλικών συστημάτων πραγματοποιήθηκε με έντονη διστακτικότητα και υπό αυστηρά πλαίσια, ενώ υπήρξε περικοπή κονδυλίων που αποσκοπούσαν στην αναβάθμιση ή στη συντήρηση του ήδη υπάρχοντος υλικού. Το τελευταίο αποτυπώνεται στο γεγονός ότι το τελευταίο Ενιαίο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Ανάπτυξης – Εκσυγχρονισμού (ΕΜΠΑΕ) για τις ελληνικές ΕΔ πραγματοποιήθηκε από το 2006 έως το 2010. Το μοναδικό πρόγραμμα για το οποίο υπεγράφη σύμβαση για την υλοποίησή του την περίοδο της οικονομικής κρίσης ήταν ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση των αεροσκαφών P-3B Orion, με κόστος 500 εκατ. ευρώ, καθώς και πραγματοποιήθηκε η παραλαβή των υπερσύγχρονων υποβρυχίων type 214 και ορισμένο αριθμό ελικοπτέρων NH-90.

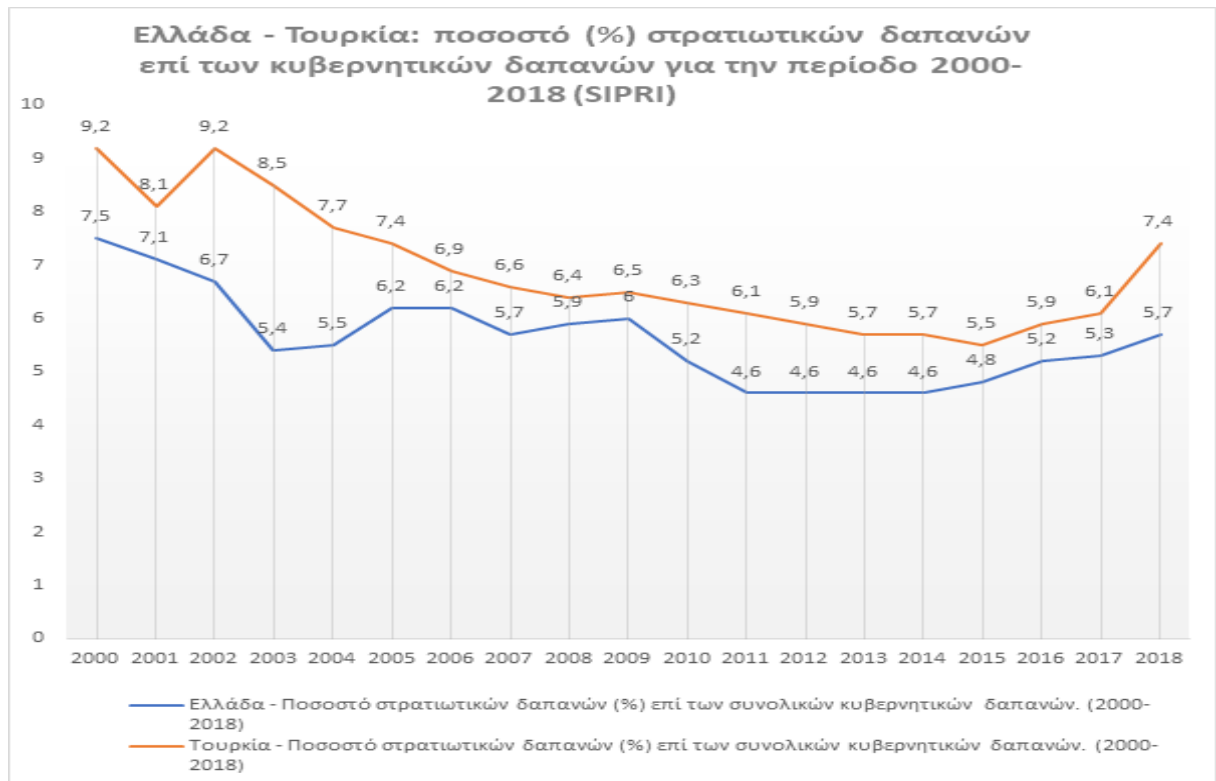
Εκτός από τη μεγάλη επίδραση της οικονομικής κρίσης στον τομέα των αμυντικών δαπανών, το ίδιο επιβαρυνόμενο κόστος επέφερε και στο προσωπικό των ΕΔ της χώρας. Τα στελέχη και οι στρατιώτες των ΕΔ αποτελούν το ισχυρότερο οπλικό μας σύστημα, τον σημαντικότερο πολλαπλασιαστή ισχύος. Οι μειώσεις όμως που δέχτηκαν στη μισθοδοσία τους ήταν σημαντικές. Ωστόσο, το τελευταίο δεν αποτέλεσε εμπόδιο να συνεχίσουν ακούραστοι, επί καθημερινής βάσεως, να διεκπεραιώνουν οποιαδήποτε αποστολή τους ανατέθηκε. Μέσω της άρτιας εκπαίδευσης και το υψηλό επίπεδο του επαγγελματισμού τους, κατάφεραν να διατηρήσουν το υπάρχον υλικό σε άριστη κατάσταση και τα οπλικά συστήματα επιχειρησιακά. Ταυτόχρονα δε, η προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο ήταν και εξακολουθεί να είναι τεράστια και ευρέως αναγνωρισμένη.

Δυστυχώς όμως, το αποτύπωμα της οικονομικής κρίσης στο προσωπικό των ΕΔ δεν είναι μόνο το μισθολογικό. Το κυριότερο, το οποίο δεν αντιμετωπίζεται με προσωρινές λύσεις αλλά με μόνιμες μόνο, είναι η στελέχωσή του. Η τελευταία φορά που εντάχθηκε νέο προσωπικό στις ΕΔ ήταν το 2010. Από τότε δεν ενισχύθηκε ξανά, ενώ παράλληλα, λόγω του κλίματος αβεβαιότητας που δημιούργησε η κρίση, πολλά στελέχη οδηγήθηκαν στην παραίτηση, δίχως την δυνατότητα αναπλήρωσής τους. Το παραπάνω, σε συνδυασμό με την υπογεννητικότητα που υπάρχει στη χώρα μας, όξυνε ακόμα περισσότερο το πρόβλημα της πρόσληψης νέου δυναμικού και την επίλυσή του ακόμα πιο άμεση.

Την ίδια χρονική περίοδο, στην απέναντι πλευρά του Αιγαίου, η Τουρκία ενίσχυε τις ένοπλες δυνάμεις της. Αναλυτικά, μόνο για το 2011, η Άγκυρα προγραμματίσει να δαπανήσει πάνω από 4 δις. ευρώ για εξοπλισμούς όταν η χώρα μας, το ίδιο έτος, προέβλεπε για την επόμενη δεκαπενταετία αμυντικές δαπάνες ύψους μόνο 14,5 δις. ευρώ για όλα τα έτη συνολικά. Στη συνέχεια, αγόρασε από τη Ρωσία το 2017 το υπερσύγχρονο αντιαεροπορικό οπλικό σύστημα S-400, παρά τις έντονες αντιδράσεις των ΗΠΑ, ενώ συμμετείχε στο πρόγραμμα κατασκευής του μαχητικού 5^{ης} γενιάς F-35, η απόκτηση του οποίου θα γείρει υπέρ της σε μεγάλο βαθμό την πλάστιγγα στο δίπολο Ελλάδα-Τουρκία.

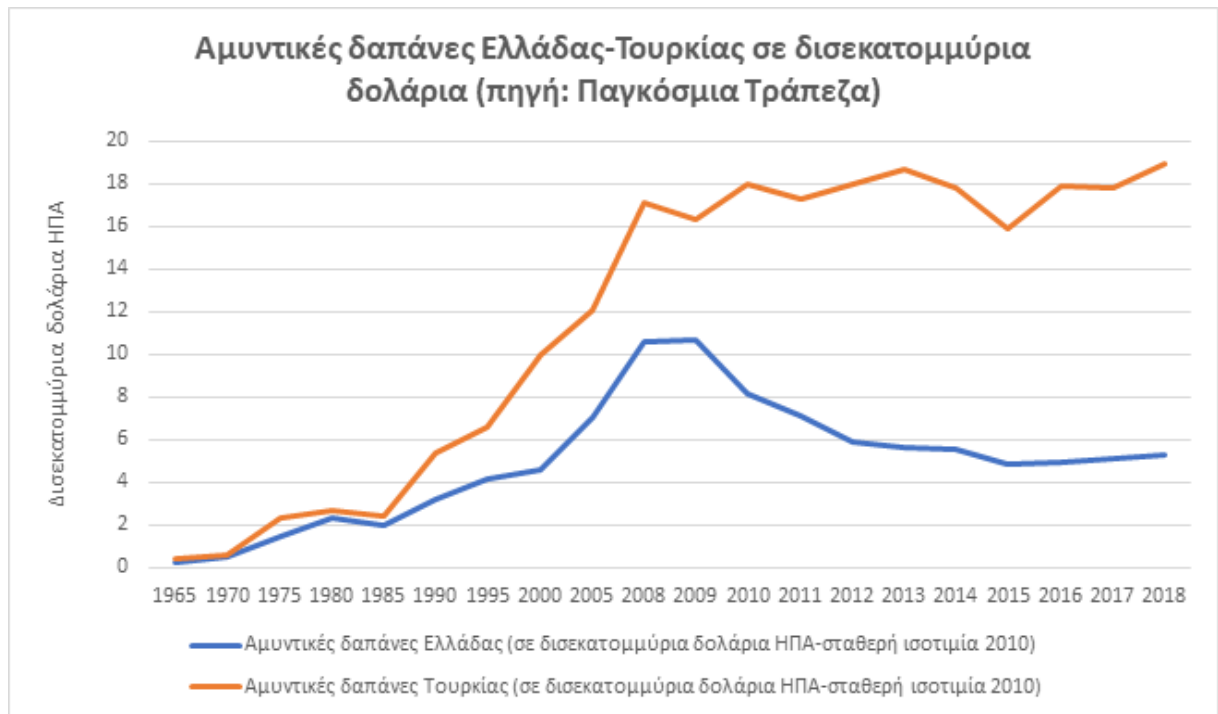
¹³⁵ Στο ίδιο.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια δίνει μεγάλη έμφαση στην ενίσχυση του πολεμικού της ναυτικού, με αποκορύφωμα τις διεργασίες της για την κατασκευή δικού της αεροπλανοφόρου. Έχει επενδύσει σε μεγάλο βαθμό στην εγχώρια αμυντική βιομηχανία, γεγονός το οποίο δεν συμβαίνει με την αντίστοιχη ελληνική. Παράγει το δικό της πυροβόλο, τύπου Firtina, ενώ είναι σε εξέλιξη η παραγωγή του δικού της άρματος μάχης ALTAY. Στα Σχήματα 6.1 και 6.2 απεικονίζονται οι αμυντικές δαπάνες Ελλάδας-Τουρκίας σε ποσοστό επί των κυβερνητικών δαπανών και σε δισεκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 2010-2018, αντίστοιχα.



Πηγή: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), 2020

Σχήμα 6.1: Ποσοστό Στρατιωτικών Δαπανών (%) επί των Συνολικών Κυβερνητικών Δαπανών Ελλάδας – Τουρκίας (2000-2018).

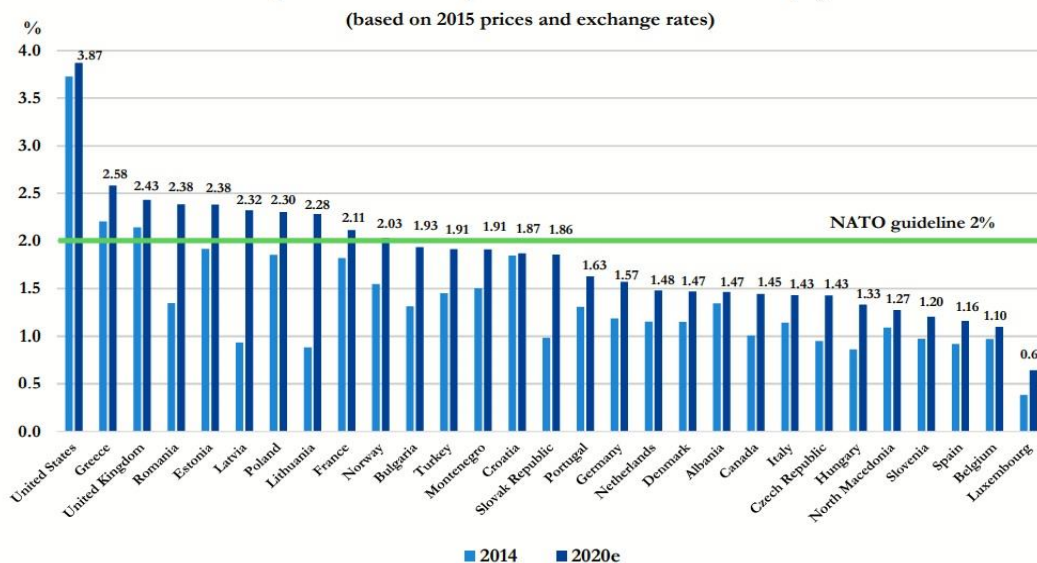


Πηγή: The World Bank, 2020

Σχήμα 6.2: Αμυντικές Δαπάνες Ελλάδας-Τουρκίας σε δισεκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 1965-2018.

Από τα ανωτέρω, διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι η Τουρκία, τη χρονική περίοδο που εξετάζεται, δαπάνησε πολύ περισσότερα χρήματα για την άμυνά της παρά η Ελλάδα. Ωστόσο, διαπιστώνεται και ένα πολύ σημαντικό στοιχείο. Η χώρα μας, παρά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον αμυντικό της προϋπολογισμό, συνέχισε να είναι από τις λίγες χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ που δαπανά ακόμη έως και σήμερα το 2% του ΑΕΠ ως προς το σύνολο των αμυντικών δαπανών περιλαμβανομένων και των λειτουργικών. Το συγκεκριμένο γεγονός διαπιστώνεται καλύτερα και από το Σχήμα 6.3.

Graph 3 : Defence expenditure as a share of GDP (%)

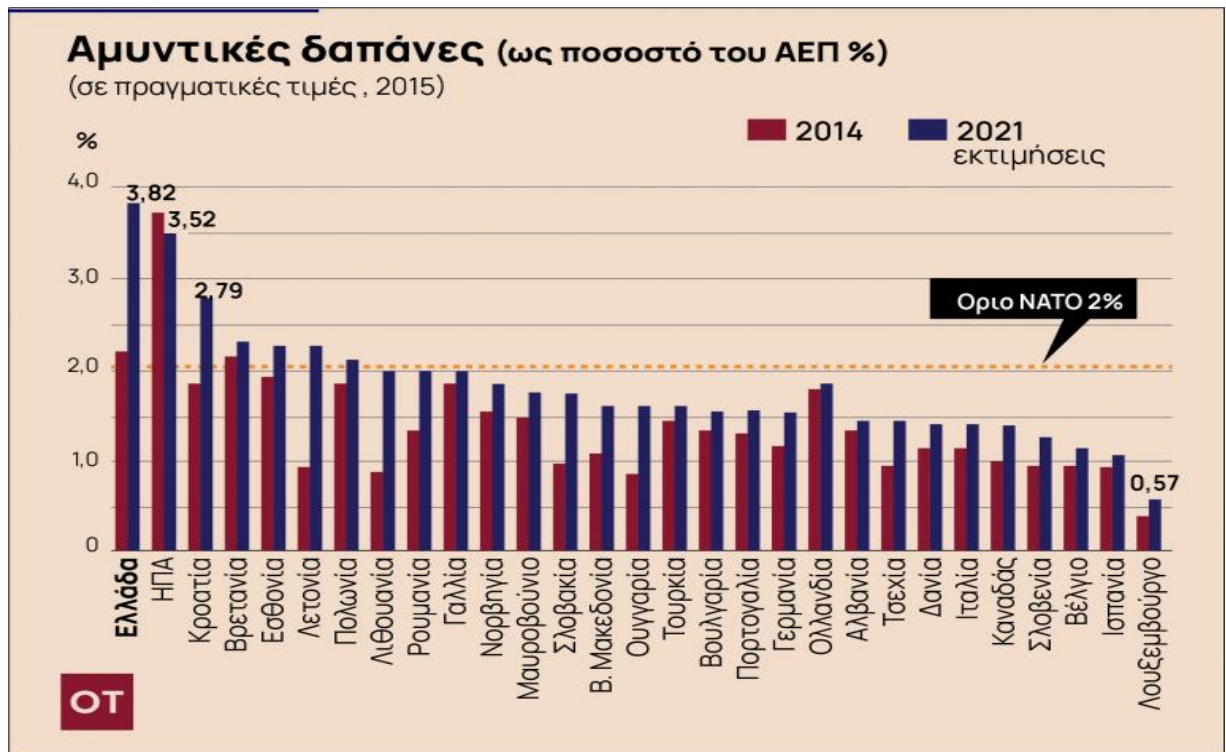


Πηγή: NATO, 2021

Σχήμα 6.3: Ποσοστό επί του ΑΕΠ των Αμυντικών Δαπανών της Ελλάδας στο NATO.

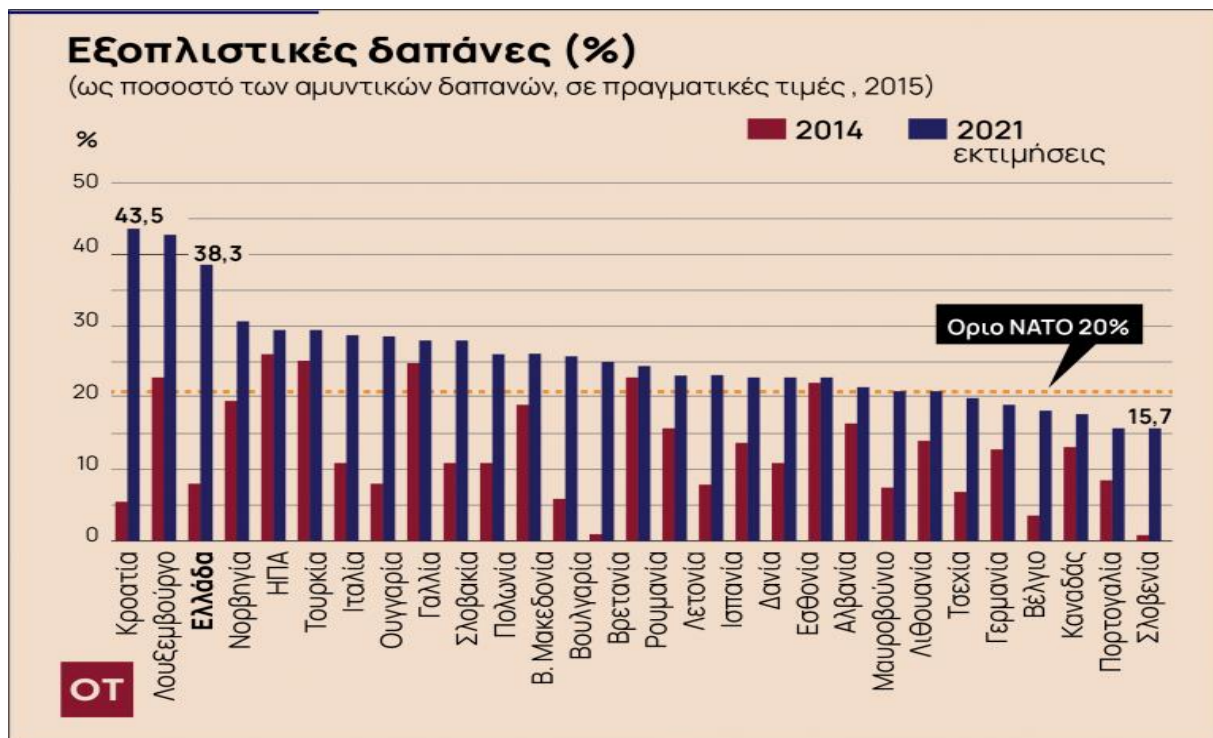
Από την παραπάνω έρευνα, παρατηρείται ότι η Ελλάδα όχι μόνο τηρεί υπεύθυνα τις δεσμεύσεις της απέναντι στη νατοϊκή συμμαχία, αλλά βρίσκεται στη 2^η θέση για το έτος 2020 με ποσοστό αμυντικών δαπανών 2,58% επί του ΑΕΠ, με τη Τουρκία να βρίσκεται στη 12^η θέση, δαπανώντας 1,91% επί του ΑΕΠ, μην υπερβαίνοντας ούτε το ελάχιστο όριο του NATO που είναι το 2%. Φέτος, για το 2021, η χώρα μας θα βρεθεί στην πρώτη θέση με το μεγαλύτερο ποσοστό αμυντικών δαπανών επί του ΑΕΠ της, δαπανώντας το 3,82%, αφήνοντας πίσω τις ΗΠΑ με ποσοστό 3,52% και αναδεικνύοντας την σε «πρωταθλήτρια» της Βορειοατλαντικής συμμαχίας.

Το υπόψη ποσοστό της χώρας μας αντιστοιχεί, με βάση τις προβλέψεις, σε πάνω από 6,5 δις. ευρώ (8 δις σε δολάρια), με αύξηση της τάξης του 49% σε σύγκριση με το 2020. Επιπλέον, φέτος η Ελλάδα αναμένεται ότι θα επιτύχει και τον έτερο στόχο, καθώς το 38,3% των συνολικών δαπανών θα κατευθυνθούν προς την αγορά νέων οπλικών συστημάτων. Η Τουρκία για φέτος αναμένεται να διαθέσει το 1,57% του ΑΕΠ της, πολύ κάτω από το 2% που έχει ορίσει η Συμμαχία για τις αμυντικές δαπάνες, ενώ για νέους εξοπλισμούς θα διαθέσει το 29% του ποσού που αντιστοιχεί στο παραπάνω ποσοστό. Όλα τα ανωτέρω αποτυπώνονται στα διαγράμματα των Σχημάτων 6.4 και 6.5.



Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος (ΟΤ), 2021

Σχήμα 6.4. Διάγραμμα 6.4: Ποσοστό επί του ΑΕΠ των Αμυντικών Δαπανών της Ελλάδας για το 2021.



Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος (ΟΤ), 2021

Σχήμα 6.5. Διάγραμμα 6.5: Ποσοστό επί του ΑΕΠ των Εξοπλιστικών Δαπανών της Ελλάδας για το 2021.

Εκτός από την τήρηση των δεσμεύσεών της στο NATO, η Ελλάδα δεν υποχώρησε σε καμία των περιπτώσεων στα εθνικά της θέματα. Δεν μεταβλήθηκαν την περίοδο 2008-2017 οι θεμελιώδεις προτεραιότητες και οι βασικές θέσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας¹³⁶. Επιπλέον, τη συγκεκριμένη περίοδο, η χώρα μας προώθησε τις πολύ σημαντικές διμερείς συνεργασίες με το Ισραήλ και την Αίγυπτο στη Μεσόγειο και τις αντίστοιχες τριμερείς με τη συμμετοχή της Κύπρου.

Την ίδια χρονική περίοδο, η Αθήνα ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες όσον αφορά τον τομέα της ενεργειακής πολιτικής. Με την ψήφιση του Νόμου 4001/2011, έθεσε τα απώτερα όρια τις ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ και κίνησε τις διαδικασίες παραχώρησης θαλασσιών οικοπέδων για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Συνέχισε παράλληλα τις διερευνητικές επαφές με την Τουρκία για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, όχι μόνο στο Αιγαίο, αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο, τόσο για την υφαλοκρηπίδα, όσο και για την ΑΟΖ¹³⁷. Στο επίπεδο αυτό έγιναν επίσης σημαντικές κινήσεις με την Αλβανία, την Ιταλία και την Αίγυπτο.

¹³⁶ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 100.

¹³⁷ Στο ίδιο.

Επιπρόσθετα, σύναψε τη συμφωνία με την κοινοπραξία του TAP (Trans Adriatic Pipeline) για τη διέλευση του αγωγού από τη χώρα μας. Η κατασκευή του συγκεκριμένου αγωγού φυσικού αερίου αναβάθμισε την γεωπολιτική σημασία της Ελλάδας και της απέφερε σημαντικά οικονομικά οφέλη. Τέθηκε σε πλήρη λειτουργία το 2020 και συμβάλλει στον ενεργειακό εφοδιασμό της Ελλάδας και της Δυτικής Ευρώπης, ενισχύοντας την ενεργειακή ασφάλεια της τελευταίας και μειώνοντας την εξάρτησή της από το ρωσικό αέριο, καθώς διαφοροποιεί τις πηγές προμήθειας ενέργειας. Επίσης, σύμφωνα με αναλυτές, έχει καταστήσει την Ελλάδα ως ενεργειακό κόμβο. Ο αγωγός TAP, ο οποίος διέρχεται μέσω Ελλάδας και εν συνεχεία μέσω Αλβανίας φτάνοντας υποθαλάσσια μέχρι την Ιταλία, αποτελεί συνέχεια του αγωγού TANAP (Trans Anatolian Pipeline) που συνδέει την Τουρκία με την Ελλάδα και του αγωγού South Caucasus Pipeline στα σύνορα του Αζερμπαϊτζάν με την Τουρκία. Ο αγωγός TAP μεταφέρει φυσικό αέριο από το γιγαντιαίο κοιτάσμα Shah Deniz II του Αζερμπαϊτζάν προς την Ευρώπη.

Την περίοδο 2010-2011 σηματοδοτήθηκε μία σημαντική εξέλιξη για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις: η αλλαγή στη δομή της διοίκησης και δυνάμεων του ΝΑΤΟ. Την άνοιξη του 2011 ολοκληρώθηκε μία πολύ κρίσιμη διαπραγμάτευση, σύμφωνα με την οποία καταργήθηκε το αεροπορικό στρατηγείο της Σμύρνης και αντικαταστάθηκε από χερσαίο στρατηγείο, το οποίο δεν αποτελεί παράγοντα κρίσιμο για το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Το παραπάνω γεγονός αποτέλεσε μεγάλη τομή, αφού μέχρι τότε η Τουρκία προέβαινε σε παραβάσεις των κανόνων εναέριας κυκλοφορίας και παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου υπό δύο διαφορετικές σημαίες, υπό τουρκική σημαία αλλά και υπό Νατοϊκή¹³⁸.

Τέλος, σε περιφερειακό επίπεδο, υπήρξε να μεν αποδυνάμωση της οικονομικής παρουσίας της χώρας στα δυτικά Βαλκάνια λόγω της οικονομικής κρίσης, αλλά ξεκίνησε η ενταξιακή διαδικασία για τη Σερβία στην ΕΕ. Το 2014, όταν η Ελλάδα κατείχε την Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συν εκλήθη η πρώτη διακυβερνητική σύσκεψη για την ένταξη της Σερβίας στην ΕΕ. Επίσης η Ελλάδα συνέβαλε στη ενταξιακή πορεία του Μαυροβουνίου στην ΕΕ¹³⁹.

¹³⁸ Στο ίδιο, σελ. 107.

¹³⁹ Βλ. στο ίδιο, σελ. 108.

5.2 Η Ελληνοτουρκική Κρίση στον Έβρο

Τον Ιούλιο του 2019, κατόπιν βουλευτικών εκλογών, νέα κυβέρνηση ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας. Μία κυβέρνηση η οποία κλήθηκε από την αρχή να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της δημοσιοοικονομικής κρίσης που βίωσε η Ελλάδα, με στόχο να βγει η χώρα από αυτήν την κατάσταση, η οποία ταλαιπώρησε σε μεγάλο βαθμό τους Έλληνες πολίτες για μία δεκαετία. Ωστόσο, δεν έμελλε η χώρα να πάψει να αντιμετωπίζει εμπόδια.

Λίγους μήνες μετά, η Ελλάδα, με την έναρξη του 2020, βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα νέο είδος απειλής, προερχόμενη από την Τουρκία στα σύνορα του Έβρου. Η γειτονική χώρα εργαλειοποιώντας το μεταναστευτικό-προσφυγικό ως πολιορκητικό κριό, με σκοπό να κατακλίσει μέσω της Ελλάδας την ΕΕ με μετανάστες-πρόσφυγες, άνοιξε τα σύνορα της στους τελευταίους. Αιτία για το παραπάνω γεγονός, σύμφωνα με τη τουρκική πλευρά, αποτέλεσε ο θάνατος δεκάδων Τούρκων στρατιωτών από την επίθεση συριακών και ρωσικών δυνάμεων στο Ιντλίμπ, προκαλώντας την οργισμένη αντίδραση του Ερντογάν, ο οποίος κατηγόρησε την ΕΕ ότι δεν τηρεί τις υποσχέσεις της. Έτσι, στις 28 Φεβρουαρίου 2020 χιλιάδες άνθρωποι διαφόρων εθνικοτήτων, εμφανίστηκαν στα ελληνοτουρκικά σύνορα, έτοιμοι να τα περάσουν και να βρουν διέξοδο στην Ευρώπη¹⁴⁰.

Επρόκειτο περί μιας οργανωμένης επιχείρησης, υποστηριζόμενης από οργανωμένες ομάδες που υπάγονταν στον έλεγχο της Αστυνομίας και Στρατοχωροφυλακής, υπό την καθοδήγηση, συντονισμό και υποστήριξη της Τουρκικής κυβέρνησης. Εκτιμάται ότι το άνοιγμα των συνόρων από τον Πρόεδρο Ερντογάν αποσκοπούσε να πείσει τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις σχετικά με την στάση τους στο θέμα της Συρίας, ενώ ταυτοχρόνως, απέβλεπε και στη δημιουργία ενός τετελεσμένου εις βάρος της Ελλάδος.

Η αντίδραση της χώρας μας σε αυτήν την υβριδική απειλή ήταν άμεση και αποτελεσματική. Η ελληνική απάντηση δόθηκε σε πολλαπλά επίπεδα απέναντι σε αυτήν την μαζική εισβολή μεταναστών-προσφύγων. Ακολουθήθηκε μια «ολιστική» προσέγγιση για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης στον Έβρο, καθώς και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, περιοχή που υπήρχαν στο παρελθόν μαζικές εισροές παράνομων μεταναστών. Πολιτική και στρατιωτική ηγεσία συνεργαστήκανε αρμονικά με αποτέλεσμα την επιτυχή αντιμετώπιση της παραπάνω κρίσης, στέλνοντας μηνύματα τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό.

Αναφορικά με το πολιτικό επίπεδο, την 1^η Μαρτίου 2020, κατόπιν σύγκλησης του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας (ΚΥΣΕΑ), υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού, πάρθηκαν οι παρακάτω αποφάσεις:

- Η αναβάθμιση, σε μέγιστο επίπεδο, των μέτρων φύλαξης των ανατολικών, χερσαίων και θαλάσσιων, συνόρων της χώρας από τα Σώματα Ασφαλείας και τις Ένοπλες Δυνάμεις για την αποτροπή παράνομων εισόδων στη χώρα.

¹⁴⁰ Βλ. *Επεισόδια στον Έβρο το 2020 – Βικιπαίδεια*, στην ιστοσελίδα www.el.wikipedia.org.

- Η επίκληση του άρθρου 78 παράγραφος 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να ληφθούν προσωρινά μέτρα υπέρ της Ελληνικής Δημοκρατίας, για την αντιμετώπιση επείγουσας κατάστασης λόγω αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. στο πλαίσιο της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και
- Η υποβολή αιτήματος στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX) για τη συνδρομή της ομάδας Rapid Border Intervention Team (RABIT). Η ομάδα αυτή που δημιουργήθηκε το 2007 και η οποία περιλαμβάνει και συνοριοφύλακες άλλων κρατών μελών, παρεμβαίνει κατόπιν αιτήματος ενός κράτους μέλους και δρα σε καταστάσεις που έχουν επείγοντα και εξαιρετικό χαρακτήρα, σε σύντομο χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τις πέντε εργάσιμες ημέρες μετά τη λήψη της αίτησης.

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, αρχικά τα Σώματα Ασφαλείας και έπειτα με τη συνδρομή των Ενόπλων Δυνάμεων (κυρίως του Στρατού Ξηράς), σήκωσαν τον κύριο όγκο της συγκεκριμένης απειλής. Υπό τις κατευθύνσεις και τον συντονισμό του Εθνικού Συντονιστή, θέση για την οποία όρισε ο Πρωθυπουργός τον Υφυπουργό Εθνικής Άμυνας, το αποτέλεσμα της εν λόγω επιχείρησης ήταν απολύτως επιτυχές. Οι παραπάνω φορείς, σε συνδυασμό με την υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, απέτρεψαν την εισροή παράνομων μεταναστών, διαφύλαξαν την ασφάλεια των ελληνικών συνόρων και συνεπώς τη διασφάλιση των ευρωπαϊκών συνόρων. Η διαδικασία της «ολιστικής προσέγγισης» που ακολουθήθηκε, δηλαδή της χρήσης όλων των διαθέσιμων μέσων προς την επίτευξη του συγκεκριμένου πολιτικού σκοπού, ανέδειξε την Ελλάδα νικητή έναντι της υβριδικής αυτής απειλής, υποκινούμενης από την Τουρκία¹⁴¹.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Ελλάδα κέρδισε εξ αρχής την υποστήριξη των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε στις Βρυξέλλες η Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, δήλωσε ότι «η πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι μία ευρωπαϊκή πρόκληση». Ο Γάλλος Πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν υπογράμμισε την πλήρη αλληλεγγύη της χώρας του προς την Ελλάδα και τη Βουλγαρία που είναι αντιμέτωπες με αυξημένη εισροή μεταναστών από τη Τουρκία, αλλά και την πρόθεση του να παράσχει άμεση βοήθεια ώστε να προστατευθούν τα σύνορα στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προσπαθειών»¹⁴², ενώ στο ίδιο μήκος κύματος, ο Υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας, Χάικο Μάας σε δηλώσεις του ανέφερε ότι «δεν επιτρέπεται να αφήσουμε την Ελλάδα μόνη της», επισημαίνοντας ότι η λύση στο θέμα θα πρέπει να είναι ευρωπαϊκή¹⁴³.

Στις 3 Μαρτίου 2020, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη από την ηγεσία της ΕΕ στην περιοχή του Έβρου. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Σαρλ Μισέλ, η Πρόεδρος

¹⁴¹ Βλ. Αλέξανδρος Κολοβός, *Κρίση στον Έβρο: Η Ολιστική Προσέγγιση και οι Προκλήσεις για Ολοκληρωμένη Δράση*, ΕΛΙΑΜΕΠ, στην ιστοσελίδα <https://www.academia.edu>, Ιούνιος 2020.

¹⁴² Βλ. «Προσφυγικό Έβρος: Αυτή είναι η αντίδραση από Ευρωπαϊκή Ένωση, Γερμανία, Γαλλία και ΗΠΑ», στην ιστοσελίδα www.flash.gr, 2/3/2020.

¹⁴³ Βλ. Μαρία Ψαρά, «Σαφές Μήνυμα: Η Ευρώπη θα στηρίζει την Ελλάδα για τους πρόσφυγες/μετανάστες», στην ιστοσελίδα www.ethnos.gr, 3/3/2020.

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, και ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Νταβίντ Σασόλι, βρέθηκαν στην χώρα μας, τους οποίους υποδέχθηκε ο Έλληνας πρωθυπουργός, Κυριάκος Μητσοτάκης, με σκοπό να επιθεωρήσουν την εξελισσόμενη κατάσταση που επικρατεί στα ελληνοτουρκικά σύνορα. Παράλληλα, στην Αλεξανδρούπολη παρευρέθηκαν και ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αρμόδιος για την προώθηση του Ευρωπαϊκού Τρόπου Ζωής, Μαργαρίτης Σχοινάς, ο πρωθυπουργός της Κροατίας Andrej Plenković και ο αναπληρωτής πρωθυπουργός και υπουργός Εσωτερικών της Κροατίας, Davor Božinović, οι οποίοι συμμετείχαν και αυτοί στην επίσκεψη στον Έβρο¹⁴⁴.

5.2.1 Συμπεράσματα

Όλες οι κρίσεις των τελευταίων δεκαετιών μεταξύ Ελλάδος-Τουρκίας προέρχονταν από τις διεκδικήσεις της Άγκυρας στο Αιγαίο, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα, με απώτερο σκοπό τον εξαναγκασμό της ελληνικής πλευράς σε υποχώρηση. Διεκδικήσεις οι οποίες δεν έχουν καμία βάση σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά η γειτονική μας χώρα προβαίνει σε τέτοιες ενέργειες με σκοπό να οδηγήσει τη χώρα μας να βρεθεί προ τετελεσμένων γεγονότων¹⁴⁵. Η κρίση του Έβρου το 2020 αποτέλεσε όμως, μία πρωτόγνωρη κατάσταση στα ελληνοτουρκικά, καθώς η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με ένα νέο είδος απειλής, υποβόσκουσα από την Άγκυρα.

Η χώρα μας αντιμετώπισε με απόλυτη επιτυχία τη συγκεκριμένη υβριδική απειλή και έστειλε μήνυμα όχι μόνο προς τη Τουρκία αλλά προς κάθε κατεύθυνση ότι τα σύνορα της είναι απαραβίαστα και με την ασφάλειά τους και των πολιτών του, το ελληνικό κράτος δεν διαπραγματεύεται. Το σημαντικότερο όμως στοιχείο που εξήλθε από την αντιμετώπιση της παραπάνω κρίσης είναι ότι, για πρώτη φορά, έπειτα από πολλά χρόνια, η Ελλάδα φάνηκε ότι διαθέτει μια συγκεκριμένη Εθνική Στρατηγική, η οποία πληροί απόλυτα τις τέσσερις βασικές διαστάσεις που συντελούν στον επιτυχή σχεδιασμό της.

Εξαρχής και εγκαίρως διαγνώσθηκε η απειλή. Η ελληνική κυβέρνηση είχε στην κατοχή της πληροφορίες που αφορούσαν την προώθηση χιλιάδων μεταναστών από τη Τουρκία προς τα ελληνοτουρκικά σύνορα του Έβρου, με αποτέλεσμα την άμεση αντίδραση της Αθήνας. Έπειτα, η ηγεσία της χώρας καθόρισε τους πολιτικούς στόχους της Υψηλής της Στρατηγικής, οι οποίοι ήταν η ασφάλεια του κράτους και των πολιτών της, μέσω της απαγόρευσης διέλευσης σε οποιονδήποτε επιθυμούσε να περάσει τα ελληνικά σύνορα παράνομα. Στη συνέχεια, για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, έθεσε σε εφαρμογή όλα τα διαθέσιμα μέσα που διέθετε με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Σώματα Ασφαλείας και Ένοπλες Δυνάμεις, υπό την καθοδήγηση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, πέτυχαν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Τέλος, η συγκεκριμένη Εθνική Στρατηγική ήταν αποδεκτή τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της χώρας. Η ελληνική κοινωνία στην πλειοψηφία της υποστήριξε τη στρατηγική της κυβέρνησης, με αποτέλεσμα και την εσωτερική νομιμοποίησή της. Εκτός των συνόρων, η χώρα μας κέρδισε την έμπρακτη υποστήριξη της ΕΕ. «Η Ελλάδα κατάφερε να καταστήσει σαφές ότι

¹⁴⁴ Βλ. «Στον Έβρο η ηγεσία της Ε.Ε. – Πτήση πάνω από τα ελληνοτουρκικά σύνορα», στην ιστοσελίδα www.ethnos.gr, 3/3/2020.

¹⁴⁵ Βλ. Γρηγόρης Δεμέστιχας, *Μακροπρόθεσμη Εθνική Στρατηγική*, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2020, σελ. 118-119.

οι ελληνοτουρκικές διαφορές είναι διαφορές που αφορούν και την Ευρώπη. Αξιοποίησε τη συμμετοχή της στη μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια για να ενισχύσει το δίκαιο των θέσεων της»¹⁴⁶. Τα ελληνικά σύνορα μετατράπηκαν σε σύνορα της Ευρώπης.

¹⁴⁶ Βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεωμανουήλ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 51.*

5.3 Η Ελληνοτουρκική Κρίση του 2020

5.3.1 Το Προοίμιο

Τα πραγματικά αίτια που οδήγησαν στην ελληνοτουρκική κρίση το καλοκαίρι του 2020 εναπόκεινται σε μια σειρά γεγονότων που έχουν τις ρίζες τους στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των σχέσεων Ελλάδας-Τουρκίας για τα επόμενα χρόνια, αλλά κυρίως συντέλεσαν στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της γειτονικής χώρας γενικότερα, χαράσσοντας από τη μεριά της μία νέα υψηλή στρατηγική.

Ο καταλυτικός παράγοντας της διαμόρφωσης της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής την τελευταία δεκαετία συνδέεται με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο: τον ακαδημαϊκό Αχμέτ Νταβούτογλου, ο οποίος διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας από το Μάιο του 2009 έως τον Αύγουστο του 2014. Πριν εισέλθει ακόμα στον πολιτικό στίβο, ως πανεπιστημιακός είχε παρουσιάσει το στρατηγικό του όραμα για την Τουρκία και ως ανώτατος σύμβουλος του πρωθυπουργού Ερντογάν ασκούσε μεγάλη επιρροή στην εξωτερική πολιτική της χώρας, με αποτέλεσμα να αποτελέσει τον βασικό αναμορφωτή της. Το όραμά του, που συχνά αποκαλείται «Δόγμα Νταβούτογλου», στόχευε στην ανάδειξη της Τουρκίας ως κεντρικής δύναμης και όχι μόνο ως περιφερειακής, αφού βάσει της ιστορίας και της πολιτικής της κληρονομιάς, ανήκει στην ομάδα των προνομιούχων κρατών που διαθέτουν στρατηγικό βάθος¹⁴⁷.

Στο βιβλίο του με τίτλο «Το στρατηγικό βάθος-Η διεθνής θέση της Τουρκίας», αναλύει ενδελεχώς το όραμά του για τη νέα εξωτερική πολιτική της Τουρκίας. Σε αυτό ασκεί έντονη κριτική στη μονοδιάστατη εξωτερική πολιτική της χώρας του, όπου σύμφωνα με τον ίδιο, εξυπηρετεί τα συμφέροντα της Δύσης. Η Τουρκία δεν πρέπει να παίζει τον ρόλο περιφερειακής δύναμης στα Βαλκάνια, τον Καύκασο ή τη Μέση Ανατολή, αλλά ως χώρα πρέπει συγχρόνως να ανήκει στη Μέση Ανατολή, στα Βαλκάνια, στον Καύκασο, στην Κεντρική Ασία, στην Κασπία, στη Μεσόγειο, στον Περσικό Κόλπο και στον Εύξεινο Πόντο¹⁴⁸.

Σύμφωνα με τον ίδιο τον Νταβούτογλου: «Η Τουρκία διαθέτει πολλαπλές περιφερειακές ταυτότητες που την εφοδιάζουν με τη δυνατότητα αλλά και την ευθύνη μιας ολοκληρωμένης και πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής. Ο μοναδικός συνδυασμός της Ιστορίας και της γεωγραφική μας θέσης συνεπάγεται και μία αίσθηση ευθύνης. Η έμπρακτη συμβολή στην επίλυση διενέξεων και στην παγίωση της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας σε όλες αυτές τις περιοχές αποτελεί ένα κάλεσμα καθήκοντος, που πηγάζει από την πολυδιάστατη ιστορία της Τουρκίας»¹⁴⁹.

Συνεπώς η Άγκυρα δεν πρέπει να ακολουθεί μία στρατηγική σύμπλευσης όπως έκανε όλα αυτά τα χρόνια και να είναι προσδεμένη στο άρμα της Δύσης και συγκεκριμένα των ΗΠΑ. Αντιθέτως, πρέπει να χαράζει εκ νέου την υψηλή στρατηγική της, βασισμένη στις εκ των έσω δυνατότητες της χώρας και σε δικές της προτεραιότητες οι οποίες δεν είναι απαραίτητα εναρμονισμένες με αυτές της Δύσης.

¹⁴⁷ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 223.

¹⁴⁸ Βλ. Ιωάννης Γρηγοριάδης, *Η Νέα Τουρκική Ηγεμονία: Διαστάσεις του Πολιτικού Ισλάμ*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2014, σελ. 269-314.

¹⁴⁹ Ιωάννης Γρηγοριάδης, *ο.π.*

Σε διάλεξή του προς υψηλόβαθμους Τούρκους διπλωμάτες, ο Αχμέτ Νταβούτογλου τόνισε ότι στην εκατοστή επέτειο ιδρύσεως της Τουρκικής Δημοκρατίας (το 2023), η Τουρκία θα ανήκει στην ομάδα των δέκα ισχυρότερων κρατών του κόσμου. Συγκεκριμένα είπε τα εξής: «Από το 2023, όταν η χώρα μας θα τιμήσει την εκατοστή επέτειο ιδρύσεως της Τουρκικής Δημοκρατίας, οραματίζομαι μία Τουρκία η οποία πλέον θα ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως πλήρες μέλος, αφού θα έχει ολοκληρώσει τις ενταξιακές της υποχρεώσεις, συμβιώνοντας ειρηνικά με τα όμορα κράτη της, συνάπτοντας οικονομικές σχέσεις που προάγουν το κοινό όραμα ασφάλειας, ούσα αποτελεσματικός παράγοντας στη λήψη αποφάσεων σε περιοχές που σχετίζονται με τα εθνικά μας συμφέροντα, ενεργώντας σε όλες τις διαστάσεις των διεθνών σχέσεων και παραμένοντας ανάμεσα στις δέκα ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου»¹⁵⁰.

Για την επίτευξη του ανωτέρω, αιχμή του δόρατος της πολιτικής της Άγκυρας έναντι των γειτόνων της υπήρξε η πολιτική «μηδενικών προβλημάτων», η οποία υποσχόταν επίλυση κάθε είδους διαφοράς, που συνιστούσε «εμπόδιο» για την ανάπτυξη στενών διμερών σχέσεων κατά το παρελθόν. Σύμφωνα με το δόγμα Νταβούτογλου, η καλλιέργεια στενών σχέσεων με τις γειτονικές χώρες απαιτούσε την τοποθέτηση των μεταξύ τους διαφορών στο παρελθόν. Προϋπέθετε, δηλαδή, τη δημιουργία μιας «επίπλαστης ειρήνης» μεταξύ της Τουρκίας και των γειτόνων της, μίας κατάστασης δίχως αναταραχές, γεγονός που θα ευνοούσε ουσιαστικά το μέρος εκείνο που διέθετε αυξημένες δυνατότητες. Το παραπάνω επεδίωκε να το επιτύχει, βασιζόμενος στον ρόλο του Ισλάμ, το οποίο επηρέασε καθοριστικά την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας διαμέσου του κυβερνώντος Κόμματος Δικαιοσύνης και Αναπτύξεως (AKP). Αρχικά σημειώθηκαν ορισμένες επιτυχίες κατά την προ της Αραβικής Άνοιξης εποχή με μία μερίδα Αραβικών χωρών της Μέσης Ανατολής, όπως η Συρία, αλλά όπως αποδείχθηκε αργότερα, η πολιτική αυτή απέτυχε, επειδή αποτελούσε ένα εργαλείο για τις νέο-οθωμανικές φιλοδοξίες της Άγκυρας, οι οποίες πια είναι προφανείς¹⁵¹.

Έτσι, χρησιμοποιώντας το Ισλάμ ως εργαλείο ήπιας ισχύος, η Τουρκία τα τελευταία 15 χρόνια έχει προβεί σε ποικίλες ενέργειες με σκοπό την υλοποίηση του δόγματός της. Σε διάφορα κράτη του κόσμου, η τουρκική κυβέρνηση χρηματοδοτεί την ανέγερση τζαμιών, την ισλαμική διδασκαλία, καθώς και τη συντήρηση οθωμανικών μνημείων. Ποικιλοτρόπως στηρίζει άλλα μουσουλμανικά κράτη όπως το Αφγανιστάν, το Μπαγκλαντές, τη Σομαλία. Μάλιστα στην τελευταία, δημιουργεί μία νέα γενιά εκπαιδευομένων και θέτει της βάσεις για να διαμορφώσει μία νέα στρατιωτική-κοινωνιολογική ταυτότητα, που προορίζεται να αλλάξει ριζικά το μέλλον της Σομαλίας, έχοντας ουσιαστικά μετατρέψει τη μικρή, διαλυμένη οικονομικά χώρα ως προτεκτοράτο της. Εν ολίγοις, η Τουρκία εκπαιδεύει τουρκόφωνους Σομαλούς στρατιώτες με την ελπίδα ότι θα συμβάλουν τελικά σε μία νέα γεωπολιτική πραγματικότητα στο Κέρας της Αφρικής. Σημειωτέον ότι η μεγαλύτερη υπερπόντια στρατιωτική της βάση της Τουρκίας βρίσκεται στη Σομαλία, το CAMP TURKSOM. Προσφέρει 400 εκτάρια γης για την εκπαίδευση

¹⁵⁰ *Ιωάννης Γρηγοριάδης, ο.π.*

¹⁵¹ *Για όλα τα παραπάνω, βλ. Ηλίας Κουσκουβέλης, Σπυρίδων Λίτσας, Νικόλαος Ραπτόπουλος, Κλεάνθης Κυριακίδης, Η Αραβική Άνοιξη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 80-83, καθώς και Ilias Kouskouvelis, The Problem with Turkey's "Zero Problems", Middle East Quarterly, 2013.*

Σομαλών στρατιωτών, φιλοξενεί τουρκικό στρατό και Σομαλούς στρατιώτες, ενώ κατασκευή της κόστισε περίπου 50 εκατομμύρια δολάρια, το 2017»¹⁵².

Παράλληλα, οι τουρκικές εταιρείες εκμεταλλεύονται στο έπακρον τον αέρα και τους θαλάσσιους λιμένες του Μογκαντίσου, ενώ οι τοπικές αγορές γεμίζουν με τουρκικά αγαθά. Η Turkish Airways πραγματοποιεί ακόμη και τακτικές πτήσεις προς το Μογκαντίσου, όπου την καθιστά τον πρώτο σημαντικό ξένο αερομεταφορέα που το κάνει. Ένα από τα μεγαλύτερα νοσοκομεία της σομαλικής πρωτεύουσας πήρε το όνομα του από τον Ερντογάν και το ένα τρίτο των ιατρών στο νοσοκομείο είναι Τούρκοι. Η Τουρκία έχει επίσης προσφέρει χιλιάδες υποτροφίες σε Σομαλούς φοιτητές, ενώ οι Τούρκοι έχουν κατασκευάσει δεκάδες νέα σχολεία στην πρωτεύουσα της Σομαλίας¹⁵³.

Στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, απομακρύνθηκε ο Νταβούτογλου, γεγονός το οποίο συντέλεσε στην ανάδειξη του Ερντογάν ως τον απόλυτο κυρίαρχο στο στρατόπεδο των ισλαμιστών και στην ανάληψη των ηνίων της εξωτερικής πολιτικής πλήρως από αυτόν. Από τότε ο Τούρκος Πρόεδρος άρχισε να εκδηλώνει τις πραγματικές του προθέσεις για το μέλλον της Τουρκίας. Το όραμα του Ερντογάν ήταν και εξακολουθεί να είναι η αναβίωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο Νταβούτογλου στο δόγμα του είχε επισημάνει τον ρόλο της Τουρκίας στον αποκαλούμενο «αφρο-ευρασιατικό» χώρο, δηλαδή μία περιοχή που καλύπτει εδάφη από τρεις ηπείρους. Με βάση το τελευταίο, υπεισέρχεται το νεο-οθωμανικό όραμα του Ερντογάν, όπου επιθυμία του είναι να κυριαρχήσει απόλυτα στον ανωτέρω χώρο και να καταστήσει τη χώρα του μια αυτοκρατορική δύναμη.

Μετά δε το πραξικόπημα του 2016, ο Ταγίπ Ερντογάν έγινε ο απόλυτος κυρίαρχος στα πολιτικά δρώμενα της χώρας, θέτοντας σε εφαρμογή σταδιακά την νέο-οθωμανική πολιτική του. Ακολουθεί και εφαρμόζει μία στρατηγική υπερεξάπλωσης, που αποσκοπεί στην υλοποίηση της παραπάνω πολιτικής. Εισέβαλλε αρχικά στη Συρία, καταλαμβάνοντας εδάφη της, με τη βοήθεια Σύρων Ισλαμιστών ως σύμμαχοι της Τουρκίας. Χρησιμοποιώντας τη σκληρή ισχύ της ως εργαλείο επιβολής της θέλησής της, παρενέβη στη Συρία εναντίον των Κούρδων που κατοικούσαν εκεί, αλλά και ενάντια του καθεστώσ Άσαντ. Ωστόσο τόσο η αντίδραση των ΗΠΑ, που είναι σύμμαχοι με τους Κούρδους, όσο και της Ρωσίας που υποστηρίζει το συριακό καθεστώς, έβαλαν «φρένο» στα επεκτατικά σχέδια του Τούρκου «Σουλτάνου» στην περιοχή, ο οποίος έχει περιοριστεί στο έλεγχο ορισμένων εδαφών της Βόρειας Συρίας.

Στην περίπτωση της Λιβύης, εφαρμόζοντας την ίδια στρατηγική, στα πλαίσια της υπογραφής του παράνομου τουρκολυβικού μνημονίου, η Άγκυρα έστειλε στρατιωτικό εξοπλισμό, τουρκικές δυνάμεις και Σύρους μισθοφόρους για να ενισχύσουν τον Αλ Σαράτζ, επικεφαλής της διεθνώς αναγνωρισμένης κυβέρνησης της Λιβύης στον ένοπλο αγώνα του εναντίον του στρατηγού Χαφτάρ, ο οποίος υποστηρίζεται από την Αίγυπτο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία που δεν επιθυμούν οι παραπάνω χώρες να εδραιωθεί στη Τρίπολη μια κυβέρνηση φιλική προς τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Η τουρκική ενίσχυση ήταν τόσο σημαντική σε σημείο όπου οι δυνάμεις του Χαφτάρ που πολιορκούσαν τη

¹⁵² Βλ. «Ο τουρκόφωνος στρατός της Σομαλίας: Πως η Τουρκία σχεδιάζει να κυριαρχήσει στο Κέρασ της Αφρικής», στην ιστοσελίδα <https://www.capital.gr>, 9/12/20.

¹⁵³ Βλ. «Είναι η Σομαλία το νέο-οθωμανικό προτεκτοράτο του Ερντογάν;», στην ιστοσελίδα <https://www.capital.gr>, 30/12/19.

Τρίπολη, αναγκάστηκαν να λύσουν την πολιορκία και να οπισθοχωρήσουν, παραδίδοντας αρκετά εδάφη από αυτά που είχε καταλάβει ο Λιβυκός Εθνικός Στρατός του Χαφτάρ στον Σαράτζ.

Όσον αφορά τη χώρα μας, οι αμφισβητήσεις της Άγκυρας ήταν πάντοτε στοχευμένες. Το 2019 έχει ήδη κατοχυρωθεί ως το έτος με τις περισσότερες τουρκικές παραβιάσεις στα χρονικά. Έως και την 31^η Οκτωβρίου οι παραβιάσεις του ελληνικού Εθνικού Εναέριου Χώρου (ΕΕΧ) είχαν ανέλθει σε 3957, ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ (του 2003 με 3938 παραβιάσεις, του 2017 με 3317, του 2018 με 3705)¹⁵⁴.

Η Τουρκία δεν αποδέχεται την ελληνική κυριαρχία σε πολλές νησίδες και βραχονησίδες. Τα τελευταία χρόνια έχει προβεί σε πολυδάπανες αγορές ερευνητικών σκαφών καθώς και φροντίζει να ενισχύσει το πολεμικό της ναυτικό για να αμφισβητήσει την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Γαύδου. Η Τουρκία, λίγους μήνες μετά την κρίση των Ιμίων τον Ιούνιο του 1996, κατά τη διάρκεια της νατοϊκής άσκησης “Dynamic-Mix”, εντελώς ξαφνικά και αναίτια έθεσε θέμα εξαίρεσης από την άσκηση της νήσου Γαύδου, ως περιοχή ακαθορίστου κυριότητας. Κατά την άποψη της Τουρκίας, ένας μεγάλος αριθμός νησιών, νησίδων και βραχονησίδων (τα περισσότερα από τα οποία είναι μέρος μικρών νησιωτικών συμπλεγμάτων), θεωρούνται περιοχές αμφισβητούμενης ιδιοκτησίας. Η διεύρυνση της τουρκικής αμφισβήτησης προκαλεί εντύπωση, με δεδομένο ότι τα νησιά αυτά απέχουν εκατοντάδες χιλιόμετρα από τα τουρκικά παράλια και άρα το «επιχείρημα» της γειτνίασης δεν ισχύει. Τότε, ελάχιστοι συνέδεσαν το γεγονός με ενεργειακά ζητήματα στην περιοχή νοτίως της Κρήτης¹⁵⁵.

Κατόπιν δηλώσεων που έκανε δημοσίως ο εμπνευστής του δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας» της Τουρκίας, στις 14 Σεπτεμβρίου 2020, ο απόστρατος υποναύαρχος Τζιχάτ Γιαϊτζί, τα αποθέματα φυσικού αερίου στην εν λόγω θαλάσσια περιοχή εκτιμώνται ότι επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες της Τουρκίας για 572 χρόνια¹⁵⁶.

5.3.1.1 «Γαλάζια Πατρίδα»

Το 2006, εκπονήθηκε η θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας». Γεννήθηκε αρχικά ως όραμα, προτού αποτυπωθεί σε ανεπίσημους χάρτες το 2011. Οι περισσότεροι συνδέουν τον παραπάνω όρο με τον απόστρατο πλέον υποναύαρχο Τζιχάτ Γιαϊτζί, αλλά σύμφωνα με την εφημερίδα “Χουριέτ” πατέρας του όρου «Γαλάζια Πατρίδα» είναι ο σήμερα απόστρατος ναύαρχος Τζεμ Γκιουρντενίτζ. Ο όρος αυτός επινοήθηκε όταν ήταν διευθυντής Σχεδιασμού Πολιτικής στο αρχηγείο του τουρκικού Πολεμικού Ναυτικού. Σύμφωνα με δημόσια συνέντευξή του, συνέλαβε ουσιαστικά «το πνεύμα των καιρών» για τη τουρκική θαλάσσια γεωπολιτική του 21^{ου} αιώνα. Το δόγμα στηρίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος έχει ως στόχο να

¹⁵⁴ Βλ. «Η τακτική Ταγίπ Ερντογάν: Ποντάρει στο δόγμα των δυνάμηση πολέμων», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 3/11/2019.

¹⁵⁵ Βλ. Λάμπρος Τζούμης, «Η τουρκική αμφισβήτηση της Γαύδου το 1996 και οι επικείμενες έρευνες νότια της Κρήτης», στην ιστοσελίδα <https://www.militaire.gr>, 26/9/2018.

¹⁵⁶ Βλ. Γ. Μανδαλίδης, «Ξαναχτύπησε ο Γιαϊτζί: Η Κρήτη έχει φυσικό αέριο που φτάνει στη Τουρκία για 572 χρόνια», στην ιστοσελίδα <https://www.cnn.gr>, 15/9/2020.

υποδείξει τις τουρκικές περιοχές θαλάσσιας δικαιοδοσίας υπό εθνική κυριαρχία, όπως τα χωρικά ύδατα, η υφαλοκρηπίδα, η ΑΟΖ, ενώ ο δεύτερος αποσκοπεί στη δημιουργία μιας θαλάσσιας κοσμοθεωρίας για την Τουρκία¹⁵⁷.

Αρχικά, ελάχιστοι δώσανε σημασία στην παραπάνω θεωρία. Με το πέρασμα των χρόνων όμως όλο και περισσότεροι αρχίσανε να την υιοθετούν. Το 2011 άρχισε να αποτυπώνεται σε χάρτες. Ως δόγμα, έλαβε μορφή μετά το 2018. Ο όρος «Γαλάζια Πατρίδα» σηματοδοτεί τις θάλασσες, την υφαλοκρηπίδα, αλλά και τις ΑΟΖ που η Τουρκία θεωρεί ότι της ανήκουν, ενώ συνδυάζεται και με τις ναυτικές πολεμικές δυνάμεις που προασπίζονται τις θαλάσσιες περιοχές¹⁵⁸. Σύμφωνα με τη σημερινή τουρκική ηγεσία, η καλούμενη «Γαλάζια Πατρίδα», επεκτείνεται σε μία έκταση συνολικά 462 τετραγωνικών χιλιομέτρων στις τρεις θάλασσες που περιβάλλουν τη Τουρκία: το Αιγαίο, την Ανατολική Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.

Οι Τούρκοι έχουν πάψει να μιλούν πλέον για μια «δίκαιη» επίλυση του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Θεωρούν ότι ο διαμοιρασμός της υφαλοκρηπίδας της Ανατολικής Μεσογείου πρέπει να γίνει μόνον μεταξύ των χωρών που έχουν ηπειρωτικές ακτές. Όπως υποστηρίζουν, τα ελληνικά νησιά (στα οποία συμπεριλαμβάνουν και την Κύπρο, Κρήτη, Γαύδο, Κάρπαθο, Ρόδο και Καστελόριζο) θα πρέπει να περιορισθούν μόνο στα χωρικά ύδατα τους¹⁵⁹.

5.3.1.2 Τουρκολιβικό Μνημόνιο

Απόρροια του δόγματος «Γαλάζια Πατρίδα» αποτελεί το μνημόνιο Τουρκίας-Λιβύης για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ μεταξύ τους. Εμπνευστής του παραπάνω παρανόμου και ανυπόστατου νομικώς μνημονίου, όπως πολλοί υποστηρίζουν, είναι ο Γιαϊτζί. Το μνημόνιο υπεγράφη από τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και τον Φαγέζ αλ Σαράτζ στην Κωνσταντινούπολη την 27^η Νοεμβρίου 2019, με την Άγκυρα να προβαίνει σε μια ακόμη αναμενόμενη κίνηση κλιμάκωσης. Η ενέργεια της γειτονικής μας χώρας να υπογράψει το συγκεκριμένο μνημόνιο με τη Λιβύη, προστίθεται στις συνεχείς και ολοένα αυξανόμενες προκλήσεις της Τουρκίας εναντίον της Ελλάδας.

Αμέσως μετά τη γνωστοποίηση της τουρκικής επιστολής στον ΟΗΕ για προβολή διεκδικήσεων δυτικά του 28^{ου} μεσημβρινού και οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας ανάμεσα σε Τουρκία και Αίγυπτο, που πρακτικά εκμηδενίζει την επήρεια της Κύπρου και του Καστελόριζου, η Άγκυρα προχωρεί και στην υπογραφή του μνημονίου με τη Λιβύη, ολοκληρώνοντας την πλήρη προβολή των αξιώσεων της στο σύνολο της Ανατολικής Μεσογείου. Εξαφανίζει ουσιαστικά την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ της Ρόδου, Καρπάθου, Κάσου και Κρήτης, νησιά που έχουν μέτωπο και στην Ανατολική Μεσόγειο. Όσον αφορά την Κρήτη, δεν είναι καθόλου τυχαία η συγκεκριμένη οριοθέτηση συνορευουσών θαλάσσιων

¹⁵⁷ Βλ. Γ. Σκαφιδάς, «Αυτή είναι η τουρκική «Γαλάζια Πατρίδα»: Πως ξεκίνησε», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 2/9/2019.

¹⁵⁸ Βλ. «Τι σημαίνει ο όρος «Γαλάζια Πατρίδα» που χρησιμοποιούν οι Τούρκοι στρατηγού», στην ιστοσελίδα <https://www.iefimerida.gr>, 20/12/2018.

¹⁵⁹ Στο ίδιο.

ζωνών με τη Λιβύη, αφού πλαισιώνει σε μεγάλο βαθμό το νοτιοανατολικό και νότιο τμήμα της Κρήτης και δίδει την ευκαιρία για ανεύρεση και εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων της περιοχής με τη χρήση των ερευνητικών πλοίων και γεωτρύπανων που διαθέτει τα τελευταία χρόνια.

Η Αθήνα αντέδρασε άμεσα και απέρριψε συλλήβδην τα επίσημα κείμενα που κατατέθηκαν στον ΟΗΕ και την τουρκολιβυκή συμφωνία. Θεωρήθηκε από τη χώρα μας άκυρη και γεωγραφικά παράλογη ενώ την απέρριψαν και η Κύπρος και η Αίγυπτος ως παράνομη. Σύμφωνα με την ΕΕ, η συμφωνία «παραβίαζε τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών, δεν συμμορφώνονταν με το νόμο της θάλασσας και δεν μπορούσε να έχει νομικές συνέπειες για τρίτα κράτη. Επίσης, σύμφωνα με το Άρθρο 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, όλα τα νησιά δικαιούνται αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και υφαλοκρηπίδα¹⁶⁰.

Επιπλέον, η Τουρκία συνέβαλε και στη στρατιωτική ενίσχυση του καθεστώσ Σαράτζ με εξοπλισμό, τουρκικές δυνάμεις και Σύρους μισθοφόρους οι οποίοι συντέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στη νίκη του Σαράτζ εναντίον του Χαφτάρ και την άρση της πολιορκίας της Τρίπολης. Η παραπάνω κίνηση προκάλεσε αντιδράσεις διεθνώς και ενόχλησε ειδικότερα πολλές αραβικές χώρες, τα ΗΑΕ και τη Σαουδική Αραβία, οι οποίες βλέποντας στο πρόσωπο της Τουρκίας μία χώρα που προσδοκά να αποκτήσει τη θέση του οδηγού στο πολιτικό Ισλάμ, αμφισβητώντας και παρακάμπτοντας την παραδοσιακή πρωτοκαθεδρία των Αράβων ως απόγονων του προφήτη Μωάμεθ¹⁶¹.

5.3.1.3 Η Ελληνοϊταλική Συμφωνία για την ΑΟΖ

Η Αθήνα, μπροστά σε αυτόν τον έκδηλο τουρκικό επεκτατισμό, δεν έμεινε μόνο σε ρητορικές δηλώσεις και απευθύνσεις σε διεθνείς οργανισμούς. Οι εξελίξεις τρέχανε σε βάρος της και ο χρόνος για μία ακόμη φορά δεν ήταν σύμμαχος της χώρας μας. Η χρονική συγκύρια ήταν τέτοια όπου η Τουρκία, εκμεταλλεζόμενη τον «άνεμο» του τουρκολιβυκού μνημονίου, διαμήνυε προς πάσα κατεύθυνση ότι θα πρέπει να έχει λόγο, ρόλο, ανάμειξη σε οποιαδήποτε συμφωνία θα αφορά στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου. Έτσι, η Ελλάδα από την παθητική στάση που τηρούσε, πέρασε στην αντεπίθεση, εφαρμόζοντας μία ενεργητική διπλωματία.

Στις 9 Ιουνίου του 2020 η χώρα μας με την Ιταλία υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ τους. Ήταν 24 Μαΐου του 1977 όταν Ελλάδα και Ιταλία υπέγραψαν τη συμφωνία για τη μεταξύ τους οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας στο Ιόνιο Πέλαγος, επί κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Καραμανλή και Τζούλιο Αντρεότι αντίστοιχα, την πρώτη και μοναδική έως σήμερα συμφωνία για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας που έχει συνάψει η Ελλάδα με κάποια γειτονική της χώρα¹⁶². Η παραπάνω συμφωνία επήλθε πάλι ως απόρροια της ελληνοτουρκικής κρίσης του 1976 στο Αιγαίο. Ήταν η εποχή του «βυθίσατε το ΧΟΡΑ», όπου η Τουρκία έστειλε στο Β. Αιγαίο το πλοίο θαλάσσιων ερευνών «ΧΟΡΑ» για εκτέλεση σειсмоγραφικών

¹⁶⁰ Βλ. Βασίλης Νέδος, «Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 13/04/2021.

¹⁶¹ «Ελληνοτουρκική κρίση του Oruc Reis: Μια αποτίμηση», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 22/8/2020.

¹⁶² Βλ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου, «Ελληνοϊταλική συμφωνία για υφαλοκρηπίδα», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 10/11/2021.

παρατηρήσεων και σε περιοχές που ήταν σαφώς στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Η χώρα αντέδρασε αποτελεσματικά και δεν επέτρεψε στο παραπάνω πλοίο να πραγματοποιήσει έρευνες στο Αιγαίο. Υπογράφηκε το πρωτόκολλο της Βέρνης, το οποίο αποτελεί ένα *moratorium*, καθώς οι δύο χώρες συμφώνησαν να απέχουν από έρευνες στην υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο. Όμως τότε δεν υπήρχε στο μυαλό μας αυτό που λέμε σήμερα Ανατολική Μεσόγειος, καθώς επί δεκαετίες ως χώρα ήμασταν προσανατολισμένοι στον στενό ορίζοντα του Αιγαίου¹⁶³.

Η ανεύρεση μεγάλων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου μετέφερε το κέντρο βάρους ενδιαφέροντος της Τουρκίας στη συγκεκριμένη περιοχή, προβαίνοντας σε μονομερείς και παράνομες ενέργειες εναντίον των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας αλλά και της Κύπρου. Η χώρα μας στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου της θάλασσας, 43 χρόνια μετά τη συμφωνία του 1977, υπέγραψε με την Ιταλία συμφωνία που ουσιαστικά οριοθετεί στο ίχνος της υφαλοκρηπίδας και την ΑΟΖ των δύο χωρών.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τουρκικών προκλήσεων και διεκδικήσεων η ελληνοϊταλική συμφωνία για την ΑΟΖ έρχεται να λειτουργήσει ποικιλοτρόπως:

- Για πρώτη φορά στα χρονικά η Ελλάδα υπογράφει συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με γειτονική χώρα, η οποία επεκτείνει – επικαιροποιεί την ήδη υπάρχουσα του 1977 για την υφαλοκρηπίδα Ελλάδας – Ιταλίας.
- Στέλνει μήνυμα αποφασιστικότητας προς την πλευρά της Τουρκίας. Η Ελλάδα επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα στα 12 ν.μ. αυξάνοντας την επικράτεια της κατά 130000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.
- Με την υπογραφή αυτής της συμφωνίας η ελληνική διπλωματία πέτυχε παράλληλα ακόμα μία μεγάλη και συμβολική επιτυχία. Αποτελεί το «βατήρα» για το ενδεχόμενο υπογραφής μιας συμφωνίας Ελλάδας – Αλβανίας για οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Το τελευταίο επιβεβαιώθηκε με την επίσκεψη του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Νικόλαο Δένδια στην Αλβανία, όπου συμφωνήθηκε η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ να γίνει μέσω του Δικαστηρίου της Χάγης.
- Τέλος, η ελληνοϊταλική συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ, εντός του ότι αποτελεί υπόδειγμα ειρηνικής επίλυσης μεταξύ δύο γειτονικών χωρών, επιβεβαιώνει ότι τα νησιά έχουν επίρεια σε σύγκριση με τις ηπειρωτικές ακτές και ότι ο κανόνας της μέσης γραμμής αποτελεί τη συνήθη μέθοδο οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών, απαντώντας στην τουρκική επιχειρηματολογία ότι τα νησιά δεν έχουν υφαλοκρηπίδα, γεγονός το οποίο διαφαίνεται μέσα από το τουρκολιβυκό μνημόνιο¹⁶⁴.

Το αρνητικό της παραπάνω συμφωνίας ήταν ότι κάποια νησιά του Ιονίου Πελάγους και συγκεκριμένα οι Διαπόντιοι Νήσοι και οι Σποράδες δεν έχουν πλήρη επίρεια, γεγονός το οποίο

¹⁶³ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 227.

¹⁶⁴ Βλ. Χρήστος Α. Ροζάκης, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2021, σελ. 115-118.

αντανακλάται στην τροποποιημένη μέση γραμμή, η οποία έχει συρθεί ανατολικά της πραγματικής μέσης γραμμής. Με στόχο την επίτευξη της συμφωνίας, η ελληνική διπλωματία επιδεικνύοντας ευελιξία, συμβιβάστηκε και αποδέχτηκε την παραπάνω παραχώρηση προς την Ιταλία, καθώς η γειτονική μας χώρα ήθελε να κατοχυρωθούν παραδοσιακά αλιευτικά δικαιώματα των Ιταλών αλιέων στις συγκεκριμένες ελληνικές παράκτιες περιοχές¹⁶⁵.

5.3.1.4 Η Ελληνοαιγυπτιακή Συμφωνία για την ΑΟΖ¹⁶⁶.

Η Ελλάδα δεν παρέμεινε στην σύναψη συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ μόνο με την Ιταλία. Μπορεί να εκπέμπεσε ένα ισχυρό μήνυμα προς την Άγκυρα ότι η διεθνώς αναγνωρισμένη ελληνοϊταλική συμφωνία αποδείκνυε ότι τα νησιά έχουν επήρεια και όχι το αντίθετο που ισχυρίζεται η Τουρκία και προσπαθούσε να περάσει μέσω του μνημονίου Ερντογάν-Σαράτζ, αλλά χρειαζόταν κάτι ακόμα πιο δυνατό για να πετύχει την ακύρωση του παραπάνω μνημονίου. Το τελευταίο αποτελούσε ακόμα «μεγάλο αγκάθι» για την χώρα μας και μείζον θέμα για την εξωτερική πολιτική μας ως προς την αντιμετώπισή του. Απαιτούνταν μία πιο αποφασιστική απάντηση από την ελληνική πλευρά προς την νέο-οθωμανική επεκτατική πολιτική του «Σουλτάνου».

Η απάντηση αυτή δεν άργησε να έρθει. Η χώρα μας υπερασπίζεται σθεναρά την εθνική μας κυριαρχία και τα εθνικά μας κυριαρχικά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων σημαντική θέση κατέχουν τα κυριαρχικά δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ. Με φάρο το τελευταίο, η Ελλάδα διαπραγματεύτηκε με την Αίγυπτο και υπέγραψε συμφωνία τμηματικής (μερικής) οριοθέτησης δυτικά του 28^{ου} μεσημβρινού με στόχο να θέσει εκτός ισχύος το παράνομο τουρκολιβυκό μνημόνιο, αφού η ελληνοαιγυπτιακή συμφωνία υπόκειται στους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, αναδεικνύοντας την ισχύ αλλά και την εγκυρότητα της.

Φυσικά, στόχος της χώρας μας ήταν και είναι η ολοκληρωμένη οριοθέτηση με την Αίγυπτο. Η τμηματική οριοθέτηση είναι μία αιγυπτιακή προτίμηση και ελληνικός συμβιβασμός. Όμως η συγκεκριμένη κίνηση από την πλευρά της Ελλάδας κρίνεται επιτυχής, δεδομένων των συνθηκών που διαμορφώθηκαν από την υπογραφή του μνημονίου Ερντογάν – Σαράτζ. Η χώρα μας αποδέχθηκε για την επίτευξη της παραπάνω συμφωνίας εκπτώσεις από τις αρχές της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής και της πλήρους επήρειας των νησιών, αλλά ο στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής επετεύχθη. Η ελληνοαιγυπτιακή συμφωνία έστειλε κυριολεκτικά στον «κάλαθο των αχρήστων» την ανυπόστατη συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης.

5.3.2 Απόπλους του Oruc Reis

Η απροσδόκητη, αλλά και παράλληλα αιφνιδιαστική, διπλωματική κίνηση της χώρας μας να προβεί σε υπογραφή συμφωνίας, μερικής έστω οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο,

¹⁶⁵ Βλ. Ευάγγελος Βενιζέλος, ο.π., σελ. 227-228.

¹⁶⁶ Βλ. στο ίδιο, σελ. 242-248.

προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Τουρκίας. Η Ελλάδα προβαίνοντας σε «έξυπνες» διπλωματικές κινήσεις έδωσε μία άμεση και αποτελεσματική απάντηση στις νέο-οθωμανικές πολιτικές επεκτατισμού της Άγκυρας, «βάζοντας φρένο» στα μεγαλεπήβολα σχέδιά της.

Η Τουρκία, στον απόηχο της ελληνοαιγυπτιακής συμφωνίας, εξέδωσε νέα πανtex, με την οποία δέσμευε θαλάσσια περιοχή στην υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας και Κύπρου. Στην συγκεκριμένη περιοχή ανακοίνωσε ότι θα διεξαχθούν σεισμικές έρευνες, τις οποίες θα πραγματοποιούσε το τουρκικό ερευνητικό πλοίο Oruc Reis. Το υπόψη πλοίο, συνοδευόμενο από δύο πλοία υποστήριξης το «ATAMAN» και το «GENGIZ HAN» και πέντε τουρκικές πολεμικές φρεγάτες, απέπλευσαν από το λιμάνι της Αττάλειας με σβησμένους τους πομπούς σηματοδότησης τα μεσάνυχτα της Κυριακής 10 Αυγούστου 2020 με προορισμό την περιοχή που δέσμευσε με πανtex η Τουρκία.

Η Ελλάδα, παρακολουθώντας τις κινήσεις των τελευταίων ημερών από την απέναντι πλευρά, δεν αιφνιδιάστηκε καθόλου με την παραπάνω ενέργεια. Για ακόμη μία φορά, σε διάστημα λίγων ημερών από την τελευταία επιφυλακή, οι ελληνικές ΕΔ, βρέθηκαν πάλι σε κατάσταση ύψιστης ετοιμότητας εν μέσω καλοκαιριού και αδειών του προσωπικού. Ο ελληνικός στόλος με «μεθ' ορμής ακαθέκτου» αναπτύχθηκε ταχύτητα και κατέλαβε θέσεις μάχης σε καίριες θέσεις με σκοπό την αποτροπή του Oruc Reis να προβεί σε έρευνες σε ύδατα της ελληνικής υφαλοκρηπίδας.

Η κινητοποίηση των ελληνικών ΕΔ θύμισε εποχή της κρίσης του Σιμισί. Όπως και τότε, έτσι και τώρα πολιτική και στρατιωτική ηγεσία συνεργαζόμενες αρμονικά προέβαλαν την απαιτούμενη στάση στην εξελισσόμενη κρίση. Μέρα-νύχτα ο στόλος μας παρακολουθούσε την πορεία του τουρκικού ερευνητικού και της συνοδείας του, μην επιτρέποντας το να προβεί σε οποιαδήποτε έρευνα. Ο Στρατός Ξηράς βρισκόταν από το Ορμένιο του Βορείου Έβρου μέχρι τη Γαύδο και το Καστελόριζο στη θέση του, ενώ η Πολεμική Αεροπορία αναχαίτιζε οποιοδήποτε τουρκικό μαχητικό παραβίαζε τους εθνικούς μας αιθέρες.

Σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο η Ελλάδα δραστηριοποιήθηκε έντονα με κέρδος την ολοένα αυξανόμενη αλληλεγγύη και έμπρακτη υποστήριξη διεθνώς. Η Αθήνα ισχυροποίησε ακόμα περισσότερο τις ήδη πολύ καλές σχέσεις με τις αραβικές χώρες που είχε και συγκεκριμένα με την Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ, κράτη τα οποία υποστήριζαν ένθερμα τις ελληνικές θέσεις στην υπόψη κρίση μαζί με το Ισραήλ. Οι ΗΠΑ διά στόματος του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Πομπέο, κάλεσαν την Τουρκία να σταματήσει τις παράνομες ενέργειές της μέσω των θαλασσίων ερευνών που το τουρκικό ερευνητικό πλοίο ORUC REIS ισχυρίζεται ότι διεξάγει εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, οι οποίες δυναμιτίζουν περαιτέρω την ασφάλεια και την ειρήνη στην περιοχή. Η ΕΕ, από την πλευρά της, συγκάλεσε εκτάκτως το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών με την τουρκική προκλητικότητα να αποτελεί κορυφαίο θέμα στην ατζέντα της συνάντησης, όπου εκφράστηκε για μία ακόμα φορά η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη προς την Ελλάδα και την Κύπρο. Η Γαλλία, από την έναρξη της κρίσης, υποστήριξε τις ελληνικές θέσεις και τάχθηκε εναντίον των τουρκικών επιδιώξεων τόσο σε διπλωματικό, όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο το οποίο αναφέρεται παρακάτω¹⁶⁷.

¹⁶⁷ Βλ. «Ελληνοτουρκική κρίση του Oruc Reis: Μία αποτίμηση», στην ιστοσελίδα www.protothema.gr, 22/8/2020.

5.3.3 Η Επακούμβηση

Κίνδυνος ατυχήματος υπήρχε καθημερινά, αλλά χάρις τον επαγγελματισμό και την ψυχραιμία των πληρωμάτων μας, τόσο στον αέρα όσο και στη θάλασσα, αποφευγόταν όσο και αν το επιδίωκε η τουρκική πλευρά. Ήταν 12 Αυγούστου του 2020 όταν ο Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, απευθυνόμενος στον ελληνικό λαό, προειδοποίησε την γειτονική μας χώρα ότι ήταν πολύ πιθανό να λάβει χώρα ένα «ατύχημα» μεταξύ των δύο χωρών. Την επόμενη κιόλας μέρα γνωστοποιήθηκε ότι συνέβη ατύχημα μεταξύ δύο πολεμικών πλοίων, της ελληνικής φρεγάτας ΛΗΜΝΟΣ και της τουρκικής ναυαρχίδας KEMAL REIS.

Το τουρκικό πολεμικό πλοίο στην προσπάθειά του να εμβολίσει το αντίστοιχο ελληνικό, όχι απλά δεν τα κατάφερε, αλλά έπαθε και μεγάλη ζημιά με αποτέλεσμα να πλεύσει προς την στεριά για να επισκευαστεί. Η υψηλή ναυτοσύνη του πληρώματος και οι άψογοι ελιγμοί του καπετάνιου του ΛΗΜΝΟΣ, αντιπλοίαρχου Ιωάννη Σαλιάρη, ανέδειξαν την τουρκική πλευρά ως υπαίτια του περιστατικού και την αποφυγή ενός θερμού επεισοδίου μεταξύ των δύο χωρών, γεγονός που επιδίωκε καθημερινά να εκβιάσει η Τουρκία. Παράλληλα, το τουρκικό πλοίο αδυνατούσε να συνεχίσει την αποστολή του μετά το ρήγμα που υπέστη από το ΛΗΜΝΟΣ, ενώ το τελευταίο παρέμεινε στο στόλο και πήρε μέρος σε κοινή άσκηση με τους Γάλλους.

5.3.4 Συγκέντρωση Πολεμικών Δυνάμεων

Στη συγκεκριμένη ελληνοτουρκική κρίση η χώρα μας δεν ήταν μόνη της. Πέρα από τα πολεμικά πλοία και υποβρύχια των δύο αντίπαλων χωρών, στρατιωτικές δυνάμεις από διάφορες χώρες έφθασαν στην περιοχή προς υποστήριξη στην Ελλάδα. Αρχικά κατέφθασε το αμερικανικό υπερπλοίο USS Hershel Woody Williams, το οποίο αγκυροβόλησε στη ναυτική βάση της Σούδας. Το υπόψη πλοίο πλήρως επανδρωμένο με προσωπικό αποτελεί πλωτή βάση που έχει επάνω του πλήθος ελικοπτέρων, αποβατικών σκαφών και μονάδες πεζοναυτών. Παράλληλα, στην Κύπρο βρισκόταν η γαλλική φρεγάτα τύπου La Fayette, ενώ η Γαλλία ανακοίνωσε την αποστολή του αεροπλανοφόρου Charles de Gaulle στην περιοχή. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν κοινές αεροπορικές ασκήσεις μεταξύ Ελλάδας, Γαλλίας και μαχητικών αεροσκαφών των ΗΑΕ.

Η Ελληνική Πολεμική Αεροπορία επέδειξε για ακόμη μία φορά την ανωτερότητά της. Έξι ελληνικά F-16 κατάφεραν να προσγειωθούν ανενόχλητα στην Πάφο και με την ίδια ευκολία επέστρεψαν στη βάση τους, εκθέτοντας την τουρκική αεράμυνα, φανερώνοντας τις αδυναμίες τόσο της πολεμικής της αεροπορίας, όσο και των αντιαεροπορικών της οπλικών συστημάτων S400, τα οποία ενεργοποίησε τα ραντάρ τους για να εντοπίσουν τα ελληνικά μαχητικά, αλλά απέτυχαν. Στις αερομαχίες που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της κρίσης, τα ελληνικά φτερά επικράτησαν σε όλες, στέλνοντας για πολλοστή φορά μήνυμα αποφασιστικότητας στην τουρκική πλευρά για την υπεράσπιση της εδαφικής μας κυριαρχίας και των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων.

Στο ίδιο επίπεδο από πλευράς αποτελέσματος κυμάνθηκε και ο αγώνας στη θάλασσα. Ο ελληνικός στόλος, ανεπτυγμένος σε θέσεις-κλειδιά του ανατολικού Αιγαίου και της νοτιοανατολικής Μεσογείου, δεν άφησε κανένα περιθώριο στον αντίστοιχο τουρκικό για

περαιτέρω κινήσεις. Συγκεκριμένα, ήταν αμέτρητες οι προσπάθειες που κατέβαλλαν τα τουρκικά ελικόπτερα ανθυποβρυχιακού πολέμου, οι φρεγάτες καθώς και τα υποβρύχια, να εντοπίσουν τα υπερσύγχρονα ελληνικά υποβρύχια Type 214, τα οποία έπλεαν σε τουρκικά ύδατα ανενόχλητα. Αξιοσημείωτο θα μείνει στην ιστορία της υπόψη κρίσης η καταδίωξη του τουρκικού υποβρυχίου που δέχθηκε από αντίστοιχο ελληνικό και ελληνικά ελικόπτερα ανθυποβρυχιακού πολέμου, όταν εντοπίστηκε και εγκλωβίστηκε στο βυθό της θάλασσας, μέχρι να «παραδοθεί» εκτοξεύοντας φωτοβολίδα.

Ταυτόχρονα, ο εκνευρισμός της Τουρκίας καθημερινά εντεινόταν περισσότερο με την πλειοψηφία των Τούρκων πολιτικών να εκτοξεύουν ολοένα και πιο εμπρηστικές δηλώσεις προς πάσα κατεύθυνση, ακόμα και σε αρχηγούς κρατών. Η διεθνής απομόνωση στην οποία περιήλθε η Άγκυρα, έπειτα από τις «έξυπνες» διπλωματικές κινήσεις της Αθήνας, κατέδειξε στον «Σουλτάνο» ότι τα μεγαλεπήβολα σχέδια του για την αναβίωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας μόνο στα χαρτιά μπορούσαν να παραμείνουν. Όσο και να επιδίωκε ο ίδιος να εκβιάσει ένα θερμό επεισόδιο με την Ελλάδα για να επιτύχει τους απώτερους σκοπούς του, οι ορθοί χειρισμοί της ελληνικής κυβέρνησης σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, δεν του άφησαν κανένα περιθώριο για την υλοποίησή τους.

5.3.5 Αποτίμηση

Κάτω από τη διεθνή πίεση, προβαίνοντας συνεχώς σε προκλητικές ρητορικές και λεκτικές απειλές εναντίον κυρίως Ελλάδας και Γαλλίας, ο Τούρκος Πρόεδρος απέσυρε το *Oguc Reis* πίσω στη βάση του, προφασιζόμενος ότι χρήζει συντήρησης, μην φανερώνοντας τον πραγματικό λόγο, που ήταν η υποχώρηση της Άγκυρας. Η αναθεωρητική Τουρκία, όσο και αν προσπάθησε να παρασύρει τη χώρα μας σε ένα θερμό επεισόδιο υπό τύπου όπως στην κρίση των Ιμίων το 1996, απέτυχε οικτρά.

Η Ελλάδα, ύστερα από αρκετές δεκαετίες, απέβαλε την πολιτική κατευνασμού και επέδειξε όχι μόνο στην Τουρκία αλλά και διεθνώς, ότι είναι μία χώρα πυλώνας σταθερότητας στην περιοχή, σεβόμενη τις Διεθνείς Συνθήκες και το Δίκαιο της Θάλασσας και έτοιμη να υπερασπιστεί το σημαντικότερο αγαθό ενός κράτους, την εδαφική ακεραιότητά του. Η Ελλάδα, εφαρμόζοντας μία «έξυπνη» διπλωματία, κατάφερε να αφυπνίσει την Ευρώπη, να συνάψει ισχυρές συμμαχίες με δρώντες όχι μόνο της Ανατολικής Μεσογείου καθώς και στον αραβικό κόσμο, φθάνοντας έως την Ινδία. Ο διεθνής συνασπισμός που δημιούργησε η Ελλάδα σε βάρος της τουρκικής παραβατικότητας, έχοντας ακόμα και τις ΗΠΑ στο πλευρό της, οδήγησε στη διπλωματική απομόνωση της Άγκυρας και στην καταδίκη της προκλητικότητας της από την ΕΕ. Η χώρα μας κατάφερε να καταστήσει τα νοτιοανατολικά της σύνορα, το όριο των νοτιοανατολικών συνόρων της ΕΕ.

Σε στρατιωτικό επίπεδο, οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας μας απέδειξαν στο πεδίο την αποτρεπτική τους ικανότητα. Παρά τις συνέπειες της δεκαετής οικονομικής κρίσης, η αντίδραση των ΕΔ ήταν άμεση. Αποδείχθηκε πόσο υψηλό ήταν το επίπεδο ετοιμότητας τους, προβάλλοντας την ελληνική «σκληρή» ισχύ όχι μόνο απέναντι στην Τουρκία, αλλά και διεθνώς. Κατά τη διάρκεια της κρίσης οι ΕΔ μας συμμετείχαν σε πολλές κοινές ασκήσεις με τις αντίστοιχες των χωρών όχι μόνο της ευρύτερης περιοχής αλλά και του αραβικού κόσμου και

ευρωπαϊκών χωρών, όπως η Γαλλία, αποσπώντας τα ευμενή τους σχόλια, αναβαθμίζοντας και αναδεικνύοντας με αυτό το τρόπο τη Στρατιωτική Διάσταση της Υψηλής Στρατηγικής της Ελλάδος. Ο μεγαλύτερος κινητήριος μοχλός των ΕΔ μας, το άριστα καταρτισμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό του, απέδειξε για πολλοστή φορά την ποιοτική υπεροχή του έναντι της αντίστοιχης των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων, καταδεικνύοντας ότι η αριθμητική υπεροχή δεν αποτελεί πάντα τον σημαντικότερο πολλαπλασιαστή ισχύος σε μια σύγκρουση.

Παρ' όλα αυτά, η επιτυχής ελληνική αντιμετώπιση της κρίσης του Ογuc Reis αφύπνισε και την ίδια την Ελλάδα. Η χώρα μας αντιλήφθηκε ότι από εδώ και στο εξής θα έχει απέναντι της μια Τουρκία η οποία θα εξακολουθεί να ασκεί αναθεωρητική πολιτική, μία πολιτική επεκτατισμού και διεκδικήσεων επί ελληνικών εδαφών και χωρικών υδάτων, περισσότερο από κάθε άλλη φορά στο παρελθόν. Η αναγκαιότητα ενίσχυσης των ΕΔ της χώρας καθίσταντο επιτακτική για να μπορέσουν να διατηρούν την αποτρεπτική τους ικανότητα μελλοντικά. Προς τούτο, η ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με την στρατιωτική ηγεσία πήρε σημαντικές αποφάσεις, εξαγγέλλοντας διά στόματος του Έλληνα πρωθυπουργού, ένα επίδοξο πρόγραμμα εξοπλισμού, το οποίο θα συντελούσε στην αύξηση της πολεμικής μας υπεροχής. Το υπόψη πρόγραμμα περιλάμβανε τα κάτωθι:

- Απόκτηση 18 υπερσύγχρονων αεροσκαφών Rafale, τα οποία θα αντικαταστήσουν τα Mirage 2000 EGM/BGM από τις αρχές του 2021 μέχρι τέλους του 2022. Σε συνδυασμό με τα εκσυγχρονισμένα F-16 σε τύπου Viper και τα υπόλοιπα ελληνικά φτερά, η αποτρεπτική ισχύς της Πολεμικής Αεροπορίας αυξάνεται κατακόρυφα σε σημείο που δεν θα μπορεί να αγνοηθεί από κανέναν.
- Αγορά 4 ελικοπτέρων Romeo, τα πιο σύγχρονα και αξιόμαχα μέσα ανθυποβρυχιακού πολέμου στον κόσμο.
- 36 γερμανικές τορπίλες DM-2A4 για τα υποβρύχια 214, σύγχρονα αντιαρματικά όπλα για τον Στρατό Ξηράς και νέοι κατευθυνόμενοι πύραυλοι για την Πολεμική Αεροπορία.
- 4 νέες φρεγάτες πολλαπλού ρόλου και τον εκσυγχρονισμό των 4 υπαρχόντων φρεγατών τύπου MEKO.
- Ποσοτική ενίσχυση των ΕΔ της χώρας μας με την πρόσληψη νέου προσωπικού το οποίο σε βάθος 5ετίας θα αριθμεί περί 15.580 άνδρες και γυναίκες στελέχη.
- Τέλος, ενεργοποίηση της Εγχώριας Αμυντικής Βιομηχανίας. Με την απόκτηση και εκσυγχρονισμό των παραπάνω οπλικών συστημάτων σκοπός είναι να πραγματοποιηθεί μέρος τους στην χώρα μας με απώτερο στόχο την ενίσχυση της Αμυντικής μας Βιομηχανίας, η οποία με τη σειρά της θα αποβαίνει στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας. Νέες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν, ενώ ήδη υπάρχουν επενδυτές που ενδιαφέρονται να επενδύσουν στο τομέα της άμυνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η Διαμόρφωση της Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής Σήμερα

6.1 Η Ελλάδα μετά την Κρίση του Αυγούστου

Ο τρόπος αντιμετώπισης της Τουρκίας από τη χώρα μας κατά την ελληνοτουρκική κρίση του Oguc Reis, έστειλε πολλαπλά μηνύματα τόσο στο εξωτερικό, όσο και στο εσωτερικό. Διεθνώς, η Ελλάδα κατάφερε να συνάψει ισχυρές συμμαχίες με κράτη όχι μόνο της ευρύτερης περιοχής αλλά και με χώρες του αραβικού κόσμου, φθάνοντας μέχρι την Ινδία. Ανέδειξε τη γεωγραφική θέση του Καστελόριζου, όχι μόνο ως το απώτατο κομμάτι γης ελληνικής κυριαρχίας στα νοτιοανατολικά σύνορα της Ελλάδας, αλλά ως το όριο των νοτιοανατολικών συνόρων της Ευρώπης. Κέρδισε την υποστήριξη των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών καθώς και των ΗΠΑ. Η Ελλάδα, όντας υπέρ διατήρησης του status quo, χώρα πυλώνας σταθερότητας στην περιοχή, σεβόμενη τις Διεθνείς Συνθήκες, μέσω άψογων διπλωματικών χειρισμών, κατάφερε να κερδίσει την εύνοια και την υποστήριξη των παραπάνω δρώντων. Κατέδειξε σε φίλους και εχθρούς την αποφασιστικότητα, την ικανότητα και την αδιάλλακτη στάση της σε ότι αφορά τα θέματα εθνικής κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Στο εσωτερικό, η στάση της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία από την αρχή έως το τέλος της κρίσης του Oguc Reis, είχε την υποστήριξη της πλειονότητας των Ελληνίδων και Ελλήνων πολιτών. Ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες επιτυχίας της στρατηγικής που εφάρμοσε η χώρα μας απέναντι στη Τουρκία στην υπόψη κρίση, ήταν η επίτευξη εσωτερικής νομιμοποίησης. Επιπλέον, όπως τονίστηκε και στο Κεφάλαιο 5, διαπιστώθηκε το υψηλότατο επίπεδο ετοιμότητας και αντίδρασης των ελληνικών ΕΔ, αποδεικνύοντας την ικανότητα τους να κάνουν αυτό για το οποίο προορίζεται η ύπαρξή τους· η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας της πατρίδας μας, στέλνοντας παράλληλα μήνυμα αποτροπής όχι μόνο στην Τουρκία, αλλά και σε οποιονδήποτε επιβουλεύεται την εθνική μας κυριαρχία. Η προβολή της ελληνικής «σκληρής» ισχύος ως μέσο αποτροπής αποδείχτηκε μετρήσιμη και μη αμφισβητήσιμη.

Η ελληνική στάση στην συγκεκριμένη κρίση ανέδειξε στην επιφάνεια ένα ακόμα θετικό στοιχείο. Η Ελλάδα, μετά τα γεγονότα της κρίσης του Έβρου το 2020, επιβεβαίωσε, ότι διαθέτει και εφαρμόζει την Υψηλή Στρατηγική της ως χώρα. Μια στρατηγική η οποία πληρούσε όλες τις βασικές διαστάσεις που αποτελούν προϋπόθεση για τον επιτυχή σχεδιασμό της. Αρχικά, η χώρα μας, παρακολουθώντας τις διεθνείς και κυρίως τις περιφερειακές εξελίξεις, ύστερα από τις ρητορικές της Άγκυρας για τη θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας» αλλά κυρίως, μετά την υπογραφή του παράνομου τουρκολιβυκού μνημονίου, η έκδοση της τουρκικής πανtex στην Ανατολική Μεσόγειο σε ύδατα ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, βρήκε τη χώρα μας προετοιμασμένη. Στη συνέχεια, η Αθήνα καθόρισε ποιες είναι οι προτεραιότητες της παραπάνω στρατηγικής. Η υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων, αποτέλεσαν για την Ελλάδα πρώτιστο στόχο της στρατηγικής της. Για την επίτευξη των ανωτέρω, χρησιμοποιήθηκαν όλα τα διαθέσιμα μέσα, τα οποία επέφεραν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χώρας συνεργάστηκαν αρμονικά για την αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής. Οι ΕΔ αποδείχθηκαν ότι είναι έτοιμες να εκτελέσουν την

αποστολή τους, ενώ η ελληνική κυβέρνηση, εφαρμόζοντας μια άκρως επιτυχημένη διπλωματία, πέτυχε την απομόνωση της Άγκυρας και παράλληλα, την ενίσχυση της χώρας μας διεθνώς. Τέλος, η εφαρμογή της συγκεκριμένης Εθνικής Στρατηγικής έχαιρε τόσο εσωτερικής όσο και διεθνούς νομιμοποίησης.

Απέναντι στον τουρκικό αναθεωρητισμό, η Ελλάδα, για δεύτερη συνεχή φορά, όρθωσε τα τείχη της και έβαλε φρένο στα νέο-οθωμανικά σχέδια της Άγκυρας. Η στάση της χώρας μας αναγνωρίστηκε τόσο στο εσωτερικό, όσο και διεθνώς, αποδεικνύοντας ότι έχει αφήσει στο παρελθόν την πληγμένη της εικόνα λόγω της δεκαετούς δημοσιοοικονομικής κρίσης και επιδιώκει να περάσει σε μία νέα εποχή, σε μια νέα Ελλάδα η οποία πρωταγωνιστεί και δεν αποτελεί θεατής των εξελίξεων. Διαπιστώθηκε ότι, η στρατηγική της εξισορρόπησης και αποτροπής που εφάρμοσε η Αθήνα, δηλαδή η αντιμετώπιση των τουρκικών απειλών μέσω της εσωτερικής ενδυνάμωσης και της αναζήτησης συμμαχιών, αποτελεί τη μόνη βιώσιμη ελληνική στρατηγική¹⁶⁸. Μία νέα Υψηλή Στρατηγική η οποία μαρτυρά σημάδια ωριμότητας, με κεντρική της πτυχή την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας, βασισμένη ούτε στην «σκληρή ισχύ», ούτε στην «ήπια», αλλά στον συνδυασμό και των δύο, δηλαδή την «έξυπνη ισχύ». Αποδείχτηκε ότι η συγκεκριμένη πτυχή ισχύος αποτελεί τη βάση πάνω στον οποία πρέπει να στηριχθεί και να διαμορφωθεί η ελληνική Υψηλή Στρατηγική. Η καλλιέργεια και η σύναψη νέων συμμαχιών, πέρα των παραδοσιακών, καθώς και η ενίσχυση της αποτρεπτικής ισχύος των ΕΔ ανέδειξαν τη στροφή του σχεδιασμού της Εθνικής μας Στρατηγικής στην έξυπνη ισχύ, ως επιτακτική, για την αντιμετώπιση μελλοντικών τουρκικών προκλήσεων.

Οι τρέχουσες εξελίξεις στα ελληνοτουρκικά και η διατήρηση της αναθεωρητικής στάσης της Άγκυρας, δεν αφήνουν περιθώρια εφησυχασμού για την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας. Η κρίση του Αυγούστου του 2020 άνηκε πια στο παρελθόν, όμως η πιθανότητα να ξεσπάσει μία ακόμη σύντομα, παραμένει μεγάλη. Οι εσωτερικές αναταραχές, η οικονομική κατάρρευση της Τουρκίας και η δύση του πολιτικού βίου του Ερντογάν αποτελούν πολύ σημαντικούς παράγοντες που θα οδηγήσουν στην αύξηση της τουρκικής επιθετικότητας μελλοντικά. Αναμένεται ο ίδιος ο Ερντογάν να το επιδιώξει. Για τους λόγους αυτούς, η Ελλάδα επιβάλλεται να αναλάβει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Προβαίνοντας στην ενίσχυση των ΕΔ και τη σύναψη αμυντικών συμφωνιών. Ενέργειες, οι οποίες όπως διαπιστώνονται από την παρακάτω ανάλυση της παρούσης εργασίας, αποσκοπούν η Ελλάδα να έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

¹⁶⁸ Βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεωμανούλης, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 228.*

6.2 Δόγμα Ελλάδος¹⁶⁹

Το δόγμα της χώρας μας χαρακτηρίζεται ως αμυντικό-αποτρεπτικό. Δύο έννοιες όμως οι οποίες είναι αντιφατικές μεταξύ τους. Με τον όρο αποτροπή εννοούμε την ικανότητα επιβολής κόστους στον αντίπαλο, έτσι ώστε ο αντίπαλος να μην τολμήσει να κάνει την κίνηση την οποία σκοπεύει να κάνει. Επιπλέον, βασική παράμετρος της αποτροπής είναι η ισχύς των ΕΔ της εκάστοτε χώρας και στη συγκεκριμένη περίπτωση της δικής μας χώρας. Φαινομενικά, ο εξοπλισμός των ΕΔ αποβαίνει στο γεγονός ότι επιθυμεί από τη πλευρά του ο δρών να επιτεθεί στον αντίπαλο παρά να επιδεικνύει αμυντικό χαρακτήρα.

Στην περίπτωση της Ελλάδας όμως, το παραπάνω δεν ισχύει. Ο εξοπλισμός των ΕΔ μας έχει ως σκοπό την ενίσχυση της αποτρεπτικής τους ικανότητας. Εξοπλίζεται τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά. Με ανανέωση του προσωπικού τους και απόκτηση μέσων, τα οποία θα συμβάλουν σε τέτοιο βαθμό έτσι ώστε να μην καταρρεύσει η αποτροπή. Εάν όμως η αποτροπή δεν επαρκέσει και περάσουμε στο στάδιο της άμυνας, τότε δίνεται η έμφαση στο ενεργητικό κομμάτι του όρου. Αποσκοπεί δηλαδή στην καταστροφή του αντιπάλου και όχι στην τήρηση παθητικής στάσης. Καθημερινά οι ελληνικές ΕΔ εκπαιδεύονται σκληρά για την επίτευξη του ανωτέρω.

Έτσι, η Ελλάδα προέβη στην ανακοίνωση του εξοπλιστικού προγράμματος που αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Με «έξυπνες» προσεγγίσεις, επέλεξε την απόκτηση των συγκεκριμένων οπλικών συστημάτων με στόχο την κατακόρυφη ενίσχυση της αποτρεπτικής της ικανότητας, στέλνοντας μηνύματα προς κάθε κατεύθυνση. Παράλληλα προάγεται η αναβάθμιση και αξιοποίηση του υπάρχοντος υλικού με εμπλοκή της Ελληνικής Αμυντικής Βιομηχανίας, έτσι ώστε να υπάρχει και ταυτόχρονη ενίσχυση της οικονομίας της χώρας.

Επιπλέον, κατόπιν υποβολής από το ΓΕΕΘΑ, εγκρίθηκε στις 27 Απριλίου του 2021 από το ΚΥΣΕΑ, η νέα Δομή Δυνάμεων με ορίζοντα υλοποίησης των σχεδίων που περιλαμβάνει το 2034. Καθορίζει αρχικά την αναδιοργάνωση των ειδικών δυνάμεων και προχωράει στη συγκρότηση της Διοίκησης Ειδικού Πολέμου (ΔΕΠ), υπό την σχεδίαση και υλοποίηση της από το ίδιο το ΓΕΕΘΑ. Ουσιαστικά οι ειδικές δυνάμεις, περνάνε σε μία εποχή, αποκτώντας το στοιχείο που τους έλειπε όλα τα χρόνια, την διακλαδικότητα.

Η ΔΕΠ υπάγεται απευθείας στον αρχηγό ΓΕΕΘΑ Κωνσταντίνο Φλώρο και περιλαμβάνει το σύνολο των ειδικών δυνάμεων και της Διοίκησης Ειδικού Πολέμου. Θα διοικείται από αντιστράτηγο, υπεύθυνο για τον επιχειρησιακό έλεγχο των ειδικών δυνάμεων σε καιρό ειρήνης, αλλά και ο οποίος θα λειτουργεί ως σύμβουλος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ για τα συγκεκριμένα ζητήματα. Στη ΔΕΠ υπάγονται δύο σχηματισμοί επιπέδου μεραρχίας, τα επιτελεία διοίκησης των οποίων θα είναι οργανωμένα κατά τα συμμαχικά πρότυπα. Γενικότερα είναι πασιφανές ότι οι ελληνικές ειδικές δυνάμεις είναι οργανωμένες στα πρότυπα των αντίστοιχων αμερικανικών. Στην περίπτωση της ΔΕΠ όμως, ο τρόπος οργάνωσης της

¹⁶⁹ Ερώτηση περί του δόγματος της Ελλάδας του καθηγητή Ηλία Κουσκουβέλη στον Α/ΓΕΕΘΑ Στγο Κωνσταντίνο Φλώρο. Βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεωργαντήλ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 118-121.*

αποσκοπεί στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και είναι περισσότερο προσαρμοσμένος στα ελληνικά δεδομένα.

Οι σχηματισμοί που θα την απαρτίζουν θα είναι μία μεραρχία των ειδικών δυνάμεων με το σύνολο των δυνάμεων καταδρομών – αλεξιπτωτιστών και πεζοναυτών (I ΜΠ) και επιπρόσθετα συγκροτείται η Διακλαδική Διοίκηση Ειδικών Επιχειρήσεων (ΔΔΕΕ), στην οποία θα ενσωματωθεί η 13^η Διοίκηση Ειδικών Επιχειρήσεων (που παύει να υφίσταται), καθώς επίσης το Τμήμα Ναυτικών Ειδικών Επιχειρήσεων (ΤΝΕΕ) και η Μονάδα Υποστήριξης Ειδικών Επιχειρήσεων (ΜΥΕΕ). Επιπλέον, συγκροτείται Μονάδα Αεροπορικών Ειδικών Επιχειρήσεων (ΜΑΕΕ). Σε αυτήν θα υπάγονται τα παλαιότερα ελικόπτερα του Στρατού Ξηράς τύπου Σινούκ (CH-47D) αλλά και τα γαλλικά NH-90. Ο αεροπορικός πυλώνας της ΔΕΠ δίνει τη δυνατότητα για αποτελεσματική σχεδίαση και διεξαγωγή ειδικών αποστολών και οι χειριστές των ελικοπτέρων θα λαμβάνουν ειδική εκπαίδευση. Η έδρα της ΜΑΕΕ θα βρίσκεται στο αεροδρόμιο των Μεγάρων, όπου οι εργασίες για τις νέες εγκαταστάσεις βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη.

Οι διαδικασίες υλοποίησης της ΔΕΠ προχωράνε με ταχύτατο ρυθμό, καθώς και η εκπαίδευση και επιμόρφωση του προσωπικού της. Ο Α/ΓΕΕΘΑ Στγος Κωνσταντίνος Φλώρος, όπου η σύλληψη της δημιουργίας της ΔΕΠ πιστώνεται στον ίδιο, έχει θέσει σε εφαρμογή ένα αρκετά αυστηρό χρονοδιάγραμμα, με σκοπό την συντομότερη επιχειρησιακή ετοιμότητα της. Στο πλαίσιο αυτό, καταβάλλεται προσπάθεια προμήθειας σύγχρονων υλικών και μέσων. Επί τούτω έχουν γίνει ήδη κάποιες κινήσεις, με τη βοήθεια του Γραφείου Αμυντικής Συνεργασίας (ODC) της πρεσβείας των ΗΠΑ στην Αθήνα, μέσω του οποίου παραλήφθηκε δωρεάν υλικό για τις επικοινωνίες ανάμεσα στα στελέχη της ΔΕΠ. Επιπροσθέτως, έχουν διατεθεί κονδύλια για την αγορά νέων υλικών (κράνη, διόπτρες νυχτερινής παρατήρησης, εξαρτήσεις μάχης, τυφέκια). Παράλληλα, εν εξελίξει βρίσκονται οι διαδικασίες για την αγορά σκαφών και οχημάτων ειδικών επιχειρήσεων.

Ταυτόχρονα, το στρατόπεδο «Υποστρατήγου Ανδρέα Καλλίνσκη» στη Νέα Πέραμο (Μεγάλο Πεύκο) αλλάζει χαρακτήρα και διαμορφώνεται σε πρότυπο κέντρο εκπαίδευσης ειδικών επιχειρήσεων – ειδικών δυνάμεων, στο οποίο θα εκπαιδεύεται και προσωπικό από άλλες χώρες. Πρόσφατα, ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ βρέθηκε στην τελετή παραλαβής του νέου στεγάστρου του κολυμβητηρίου μάχης του στρατοπέδου, το οποίο αποτελεί καινοτόμο σχεδίαση και κατασκευή της μονάδας μελετών και κατασκευών του ΓΕΕΘΑ (ΓΕΕΘΑ/ΜΟΜΚΑ). Επιπλέον, έχει ήδη δρομολογηθεί η μετεγκατάσταση των υποδομών του 13ου Λόχου Τεχνικού (13 ΛΤΧ) με τη δημιουργία υποδομών για ελλιμενισμό, αποθήκευση και συντήρηση του συνόλου των πλωτών μέσων της νέας ΔΔΕΕ και ειδικότερα των νέων σκαφών ειδικών επιχειρήσεων (Viking), των οποίων η απόκτηση εγκρίθηκε πρόσφατα από τη Βουλή.

Σύμφωνα με στρατιωτικές πηγές, τα βασικά πλεονεκτήματα τα οποία παρέχει η νέα ΔΕΠ είναι η ενότητα διοικήσεως, η ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων, η αμεσότητα στην έκδοση και εκτέλεση διαταγών, η βέλτιστη αξιοποίηση του έμψυχου δυναμικού και των διατιθέμενων μέσων, η διακλαδικότητα, η επίτευξη οικονομίας κλίμακας στην προμήθεια υλικών, η τυποποίηση της εκπαίδευσης και των τακτικών/τεχνικών διαδικασιών και η κοινή αντίληψη¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Βλ. Βασίλης Νέδος, «Ειδικές Δυνάμεις: Αλλάζουν σελίδα – Η «Κ» παρουσιάζει τη νέα δομή τους», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 28/4/21.

6.3 Ο Νέος Ρόλος του «Αεροπλανοφόρου» της Ελλάδας¹⁷¹

Μία από τις βασικές μέριμνες της νέας δομής δυνάμεων σχετίζεται με την αναβάθμιση της Κρήτης επιχειρησιακά και συγκεκριμένα του ναύσταθμού της. Προβλέπει τη δημιουργία ενός δεύτερου ναυστάθμου, ο οποίος θα λειτουργεί συμπληρωματικά προς τον Ναύσταθμο της Σαλαμίνας. Υπό το φως των ραγδαίων εξελίξεων των τελευταίων ετών, τόσο στην Ανατολική Μεσόγειο λόγω των τουρκικών διεκδικήσεων, όσο και στον τομέα της ενέργειας με την ανεύρεση μεγάλων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων νοτιώς της Κρήτης, αναδεικνύουν την τεράστια γεωστρατηγική σημασία και τον κομβικό ρόλο του νησιού που διαδραματίζει στις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Η ανάγκη της Ελλάδας να αποκτήσει μία εξωστρεφή επιχειρησιακή παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο, καθιστά επιτακτική την αναβάθμιση της Κρήτης επιχειρησιακά.

Σε πρώτο πλάνο, δεν έχει καθοριστεί ακόμα ακριβώς η μορφή που θα έχει ο νέος Ναύσταθμος Κρήτης. Αρχικά, το μόνο σίγουρο είναι ότι μια μοίρα θα μπορεί να σταθμεύει για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Μελλοντικά, θα είναι δυνατή η μόνιμη στάθμευση. Για τον σκοπό αυτόν όμως αναγκαία είναι η αναβάθμιση των υφιστάμενων λιμενικών υποδομών στον Ν.Κ., του Ναυτικού Νοσοκομείου Κρήτης (ΝΝΚ), όπως επίσης και η δημιουργία επαρκών κτιριακών υποδομών για τη φιλοξενία των στελεχών του Πολεμικού Ναυτικού (Π.Ν.). Ο πλέον δύσκολος παράγοντας στην εξίσωση είναι να δημιουργηθούν και στον Ν.Κ. εξειδικευμένα συνεργεία για όλους τους τύπους των πλοίων.

Για τον λόγο αυτόν, εξετάζεται η πρώτη μοίρα του Π.Ν. που θα σταθμεύσει στον Ν.Κ. να αποτελείται από πλοία ενός τύπου, ώστε μαζί με τα πολεμικά να μεταφερθεί στην Κρήτη και το σύνολο των υπηρεσιών επισκευής και υποστήριξής τους. Αν στον Ν.Κ. μεταφερθούν οι (όποιες) νέες τέσσερις φρεγάτες προμηθευτεί το Π.Ν., κάποιες από τις ήδη υφιστάμενες ΜΕΚΟ, ή «S», ή αν επιλεγεί μια «μεικτή» λύση με τη μόνιμη στάθμευση υποβρυχίων ή πυραυλακάτων, αυτό είναι ακόμα άγνωστο. Αξίζει, πάντως, να σημειωθεί πως στη συντριπτική τους πλειονότητα οι βελτιώσεις που έγιναν στον Ν.Κ. την τελευταία δεκαετία, πραγματοποιήθηκαν χάρις στο πλεονάζον υλικό που χρησιμοποιήθηκε από τους Αμερικανούς για την αναβάθμιση των δυνατοτήτων των νατοϊκών εγκαταστάσεων της Σούδας.

Τα επόμενα χρόνια αναμένεται η Κρήτη να μετατραπεί σε κομβικό σημείο για την προβολή ισχύος των Ενόπλων Δυνάμεων (Ε.Δ.). Πέρα από την αεροπορική βάση Σούδας και τον Ν.Κ., η Κρήτη διαθέτει νατοϊκές εγκαταστάσεις υψηλού κύρους (ΝΜΙΟΤC, Πεδίο Βολής Κρήτης) και προσφέρεται για την υψηλή συγκέντρωση δυνάμεων με πολλαπλές δυνατότητες. Επιπλέον, στην πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση του Αυγούστου του 2020 αναδείχθηκαν και μονάδες που μέχρι πρότινος ήταν περιορισμένης σημασίας, όπως η Προκεχωρημένη Βάση Κυριαμαδίου, το μάχιμο προσωπικό της οποίας διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στην υποστήριξη της παρατεταμένης προσπάθειας που έλαβε χώρα μεταξύ Κρήτης και Καστελόριζου.

¹⁷¹ Για το νέο ρόλο της Κρήτης βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας*, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηεμμανουήλ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 113 και «Σχέδια ενεργοποίησης του Ναυστάθμου Κρήτης», στην ιστοσελίδα <https://www.enoplos.gr>, 4/5/2021.

6.4 Αύξηση Στρατιωτικής Θητείας¹⁷²

Κατόπιν συνεδρίασης του ΚΥΣΕΑ, που πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 21 Ιανουαρίου 2021, εγκρίθηκε η αύξηση της στρατιωτικής θητείας των νεών στρατιωτών στο Στρατό Ξηράς από εννέα σε δώδεκα μήνες. Ήταν 13 Σεπτεμβρίου του 2020, όταν ο Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε από το βήμα της ΔΕΘ στο πλαίσιο της ενίσχυσης των ΕΔ της χώρας, αλλαγές στη στρατιωτική θητεία. Η συγκεκριμένη απόφαση τέθηκε σε εφαρμογή από την Γ' ΕΣΣΟ του Μαΐου 2021 και αφορά στους υπόχρεους πλήρους θητείας που δεν θα υπηρετήσουν σε στρατόπεδα της ελληνικής μεθορίου, ενώ η θητεία παραμένει 9μηνη μόνο για όσους υπηρετούν σε νησιά ή Έβρο. Αναφορικά με όσους είναι υπόχρεοι μειωμένης στρατιωτικής θητείας, καλούνται πλέον να υπηρετήσουν εννέα μήνες, αντί για οκτώ που ισχύει μέχρι σήμερα. Σημειώνεται ότι οι συγκεκριμένες αλλαγές δεν αφορούν στους στρατιώτες της Πολεμικής Αεροπορίας και του Πολεμικού Ναυτικού, όπου η θητεία είναι ήδη 12μηνη.

Συγκεκριμένα, η Υπουργική Απόφαση που εκδόθηκε το προσεχές διάστημα περιλάμβανε τα κάτωθι:

- Εξίσωση της διάρκειας της πλήρους θητείας των στρατευσίμων του Στρατού Ξηράς με αυτήν των στρατευσίμων στο Πολεμικό Ναυτικό και την Πολεμική Αεροπορία, σε 12 μήνες για όλους.
- Καθορισμός θητείας διάρκειας εννέα μηνών για τους υπόχρεους πλήρους θητείας που υπηρετούν σε συγκεκριμένες Μονάδες του Στρατού Ξηράς, του Πολεμικού Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορίας με ειδικά επιχειρησιακά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά, υπό την προϋπόθεση της παραμονής τους στη συγκεκριμένη Μονάδα για το σύνολο της θητείας τους.
- Καθορισμός για τους Δοκίμους Εφέδρους Αξιωματικούς Στρατού, Ναυτικού, Αεροπορίας διάρκεια θητείας δεκαεπτά και δεκατεσσάρων μηνών αντιστοίχως.

Η εν λόγω Υπουργική Απόφαση εντάσσεται στο πλαίσιο των εξαγγελιών του Πρωθυπουργού σχετικώς με τη συνολική αναβάθμιση των Ενόπλων Δυνάμεων σε μέσα και προσωπικό, με στόχο την επίλυση των προβλημάτων από τη φθίνουσα απόδοση των κλάσεων σε Στρατευσίμους, δήλωσε ο ΥΕΘΑ Νικόλαος Παναγιωτόπουλος μετά τη λήξη της συνεδρίασης του ΚΥΣΕΑ. Η αύξηση της στρατιωτικής θητείας στο Στρατό Ξηράς αποτέλεσε μία γενναία απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης, καθώς εμπεριείχε πολιτικό κόστος. Παρ' όλα αυτά αποδεικνύεται η βούληση της πολιτικής ηγεσίας της χώρας μας να αναλάβει το οποιοδήποτε κόστος προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη επιχειρησιακή ετοιμότητα των ελληνικών ΕΔ. Ειδικά, το μέτρο εφαρμογής θητείας εννέα μηνών στις περιοχές της ελληνικής παραμεθορίου είχε θετική απήχηση τόσο στη στρατιωτική ηγεσία, καθώς συνέβαλε σε μεγάλο ποσοστό στην αύξηση της επάνδρωσης των Μονάδων εκστρατείας των συνόρων, όσο και στην τοπική ενίσχυση των παραπάνω περιοχών, τονίζοντας την οικονομία και το ελληνικό στοιχείο αυτών.

¹⁷² Βλ. «Αύξηση στρατιωτικής θητείας: Ποιους αφορά – Πότε εφαρμόζεται», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 22/01/2021.

Στην ελληνοτουρκική κρίση του Αυγούστου 2020, δεν ανταποκρίθηκε μόνο το σύνολο των στελεχών των ΕΔ. Όλοι οι κληρωτοί οπλίτες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην άμεση και αποτελεσματική ελληνική αντίδραση έναντι της τουρκικής προκλητικότητας. Από το κομμάτι της προετοιμασίας έως την επάνδρωση και ετοιμότητα του συνόλου των μέσων, ο Έλληνας στρατιώτης έδειξε το υψηλό επίπεδο πειθαρχίας και εκπαίδευσης που τον διακατέχει καθώς και παράλληλα αναδείχτηκε η τεράστια σημασία που έχει η συνέχιση του θεσμού της στρατιωτικής θητείας των Ελλήνων πολιτών.

6.5 Σύναψη Αμυντικών Συμφωνιών

6.5.1 Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας-ΗΑΕ¹⁷³

Από τα πρώτα έτη ανεξαρτησίας του κράτους των ΗΑΕ (1971), η Ελλάδα έχει συνάψει διπλωματικές σχέσεις και οι διμερείς τους σχέσεις βρίσκονται σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο, με αμοιβαία βούληση για περαιτέρω ανάπτυξη των ήδη πολύ καλών σχέσεων σε όλους τους τομείς. Η λειτουργία της ελληνικής πρεσβείας στο Αμπου Ντάμπι ξεκινά από το 1989, ενώ και στην Αθήνα λειτουργεί πρεσβεία των ΗΑΕ. Ζουν και εργάζονται περί τους 1500 Έλληνες, οι περισσότεροι εκ των οποίων βρίσκονται στη πρωτεύουσα της χώρας και το Ντουμπαί.

Το εξαιρετικό επίπεδο των σχέσεων των δύο κρατών αποδείχθηκε εμπράκτως στη «δύσκολη» χρονικά περίοδο για τη χώρα μας, στην ελληνοτουρκική κρίση του Αυγούστου του 2020. Τα ΗΑΕ έστειλαν 4 F-16 E προς πραγματοποίηση κοινών αεροπορικών ασκήσεων με την Πολεμική μας Αεροπορία, σταθμεύοντας στην αεροπορική βάση της Σούδας για έναν μήνα, ενώ παράλληλα στα ανατολικά της Ρόδου εκτυλίσσονταν τα πρώτα επεισόδια της έντασης με το «Ορούτς Ρέις», με τους δύο στόλους Ελλάδας και Τουρκίας να βρίσκονται σε πλήρη ανάπτυξη στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Η ανωτέρω στάση των ΗΑΕ έδειξε ξεκάθαρα τις προθέσεις τους απέναντι στην Ελλάδα αλλά και στην Τουρκία. Το Άμπου Ντάμπι, όπως και η Σαουδική Αραβία από την πρώτη στιγμή βρέθηκαν απέναντι στην νεοοθωμανική πολιτική του Ερντογάν και της προσπάθειάς του να ηγηθεί του μουσουλμανικού κόσμου. Τα πρωτεία της μουσουλμανικής θρησκείας και των πιστών της ανήκαν ιστορικά και δικαιωματικά στις χώρες του αραβικού κόσμου αφού η Μεδίνα και η Μέκκα ήταν οι πόλεις στις οποίες γεννήθηκε η παραπάνω θρησκεία από τον Μωάμεθ.

Η Ελλάδα, γνωρίζοντας την επικρατούσα κατάσταση των σχέσεων Τουρκίας-ΗΑΕ και εκμεταλλευόμενη το άριστο κλίμα συνεργασίας Αθήνας-Αμπου Ντάμπι, προχώρησε σε μία «έξυπνη» διπλωματική κίνηση. Στις 18 Νοέμβριου 2020 υπεγράφη αμυντική συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα και τα ΗΑΕ. Το κείμενο της συμφωνίας υπεγράφη στο Αμπου Ντάμπι από τους υπουργούς Εξωτερικών των δύο χωρών Νίκο Δένδια και τον σείχη Αμπντουλάχ μπιν Ζαγέντ Αλ Ναχιάν, υπό το βλέμμα του Έλληνα πρωθυπουργού και του διαδόχου του θρόνου των ΗΑΕ. Σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, οι δύο πλευρές δεσμεύονται να συμβάλουν στην άμυνα και τη διατήρηση της ασφάλειας, της κυριαρχίας, της ενότητας, της προστασίας και της εδαφικής ανεξαρτησίας της Ελλάδας και των ΗΑΕ, στον βαθμό του εφικτού και όπου είναι πρακτικά δυνατόν. Οι ίδιες πηγές επισήμαιναν ότι πρόκειται για ρήτρα με καθαρά αμυντικό χαρακτήρα, που νομικά αποτελεί το μέγιστο που μπορεί να αναπτυχθεί ανάμεσα σε δύο χώρες που δεν έχουν κοινά σύνορα και δεν ανήκουν σε κοινές συμμαχικές οργανώσεις.

¹⁷³ Βλ. Βασίλης Νέδος, «Ισχυρή συμμαχία Ελλάδας – ΗΑΕ», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 23/11/20.

6.5.1.1 Αποτίμηση της συμφωνίας

Η επίτευξη της αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας-ΗΑΕ, αποτέλεσε σημαντική διπλωματική επιτυχία, καθώς συμβάλλει στην ενίσχυση της ασφάλειας και της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας. Υπογραμμίζεται ότι από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και έπειτα, η Ελλάδα δεν έχει προχωρήσει σε διμερείς συμφωνίες αντίστοιχου χαρακτήρα και αποδεικνύεται από τη διπλωματική κίνηση αυτή από πλευράς και των δύο χωρών η τήρηση κοινής στάσης απέναντι στον αποσταθεροποιητικό χαρακτήρα της Τουρκίας. Η σύναψη της συγκεκριμένης συμφωνίας αναδεικνύει τη θέληση αλλά και την ικανότητα της Ελλάδας να συνεργάζεται αμυντικά και με κράτη που δεν ανήκουν στην κατηγορία εκείνων της ευρύτερης περιοχής της, καθώς αποτελεί για την χώρα μας την πρώτη σύναψη αμυντικής συμφωνίας με όμορο κράτος. Το ίδιο ισχύει και για τα ΗΑΕ, αφού για πρώτη φορά υπογράφουν συμφωνία αμυντικού χαρακτήρα με Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ.

Επιπλέον, η ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής έχει χαρακτηριστικά συμφωνίας τύπου SOFA (Status of Forces Agreement), βασικός σκοπός των οποίων είναι η διευκόλυνση της στάθμευσης και μεταστάθμευσης στρατιωτικών δυνάμεων και η χρήση των σχετικών υποδομών. Με βάση το τελευταίο, έχει ήδη αποφασιστεί η εκπαίδευση τεχνικών από τα ΗΑΕ στην ΕΑΒ και η διαμονή τους στο Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στον Αυλώνα. Επιπρόσθετα, η Πολεμική Αεροπορία των ΗΑΕ διαθέτει Mirage 2000-9, τα οποία μπορούν να διασυνδεθούν με τα αντίστοιχα της χώρας μας, Mirage 2000-5 και μπορούν να επιχειρούν από κοινού στο πεδίο. Επιπρόσθετα τα ΗΑΕ, κατόπιν συμφωνίας με τη Γαλλία στις 3 Δεκεμβρίου 2021, παρήγγειλαν 80 μαχητικά αεροσκάφη τύπου Rafale. Η προμήθεια των τελευταίων, αναμένεται να αντικαταστήσει τον στόλο των Mirage 2000-9, γεγονός το οποίο σηματοδοτεί την αύξηση του ελληνικού ενδιαφέροντος για την απόκτησή τους, αφού η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους μνηστήρες προμήθειας των παραπάνω μαχητικών, με το ισχυρότερο προβάδισμα όμως, λόγω των άριστων σχέσεων που έχει με τα ΗΑΕ.

6.5.2 Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-Σαουδικής Αραβίας¹⁷⁴

Όπως και με τα ΗΑΕ, οι διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Σαουδικής Αραβίας βρίσκονταν και εξακολουθούν να βρίσκονται σε πολύ υψηλό επίπεδο. Η γενέτειρα χώρα της μουσουλμανικής θρησκείας και του Προφήτη της, Μωάμεθ, εκπροσωπείται στη χώρα μας με πρεσβεία στην Αθήνα. Αντίστοιχα και στη Σαουδική Αραβία λειτουργεί ελληνική πρεσβεία στην πρωτεύουσα της χώρας, Ριάντ, καθώς και Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στην πόλη Τζέντα. Στην τελευταία λειτουργεί επίσης Ελληνική Κοινότητα, καθώς και Ελληνικό Γυμνάσιο και Λύκειο. Οι κυριότεροι τομείς συνεργασίας των ελληνικών επιχειρήσεων με των αντίστοιχων σαουδαρικών είναι ο τομέας των πετρελαιοειδών και ο κατασκευαστικός τομέας.

Την Τρίτη 20 Απριλίου 2021, ο υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας, συνοδευόμενος από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, Νίκο Παναγιωτόπουλο υπέγραψε συμφωνία συνεργασίας με τον υπουργό Εξωτερικών της Σαουδικής Αραβίας Faisal Bin Farhan, κατά τη συνάντησή

¹⁷⁴ Βλ. «Η αμυντική συμφωνία Ελλάδας και Σαουδικής Αραβίας εκπέμπει και ισχυρό πολιτικό μήνυμα», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 07/05/2021.

τους στο Ριάντ. Η συμφωνία προέβλεπε τη μεταφορά μίας ελληνικής συστοιχίας Patriot στη Σαουδική Αραβία προς ενίσχυση της αεράμυνάς τους έναντι των επιθέσεων των Χούθι. Παράλληλα, σύμφωνα με αναλυτές, η σύναψη της παραπάνω συμφωνίας εκπέμπει και ισχυρό πολιτικό μήνυμα, αφού εμπεριέχει γεωπολιτική σκοπιμότητα από τη πλευρά της Σαουδικής Αραβίας. Η επιθυμία της Τουρκίας να αναλάβει τα ηνία του μουσουλμανικού κόσμου, η κλιμάκωση των εντάσεων στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις, αλλά και η απόφαση των ΗΠΑ να αποσύρουν τον στρατιωτικό εξοπλισμό τους από τη χώρα, οδήγησαν το Ριάντ στην υπογραφή της συμφωνίας με την Ελλάδα.

6.5.2.1 Αποτίμηση

Σύμφωνα με ανάρτησή του υπουργού Εξωτερικών στο Twitter, η Ελλάδα και η Σαουδική Αραβία αναβαθμίζουν τη διπλωματική και αμυντική συνεργασία τους με στόχο την περιφερειακή σταθερότητα. Η Ελλάδα, μετά την σύναψη αμυντικής συμφωνίας με τα ΗΑΕ, προβαίνει στην υπογραφή μιας αντίστοιχης με ακόμα μια χώρα του Κόλπου, εγκαθιδρύοντας την ελληνική παρουσία στην περιοχή. Η ελληνική εξωτερική πολιτική, έχοντας ως κύριο στόχο την προσύνδεση της χώρας με τις παραπάνω χώρες, έκανε ένα ακόμα βήμα μπροστά¹⁷⁵. Αποτελεί μεγάλη πρόοδο στη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών και συνεισφέρει στην ευρύτερη ασφάλεια των ενεργειακών πηγών της Δύσης.

Η αποστολή της συστοιχίας Patriot από την Ελλάδα στη Σαουδική Αραβία, δημιούργησε μεγάλες αντιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας μας. Πολλοί ισχυρίστηκαν ότι δημιουργείται κενό στην αεράμυνα της χώρας μας, ενώ άλλοι ότι η Ελλάδα προβαίνει σε ιμπεριαλιστικές ενέργειες. Τίποτα όμως από τα παραπάνω δεν ισχύει. Η χώρα μας, με μία ακόμη «έξυπνη» διπλωματική κίνηση, δηλώνοντας ως αφορμή την ασφάλεια των ενεργειακών πηγών της Δύσης και εκμεταλλευόμενη το εχθρικό κλίμα των σχέσεων Τουρκίας-Σαουδικής Αραβίας, σύναψε αμυντική συμφωνία με ακόμα μία αραβική χώρα του Κόλπου. Το αναμενόμενο θα ήταν το Ριάντ να ζητούσε στρατιωτική βοήθεια από τη Τουρκία, μία μουσουλμανική χώρα και χώρα του ΝΑΤΟ, χωρίς να προκαλέσει την αντίδραση των ΗΠΑ. Ωστόσο, λόγω της αναθεωρητικής στάσης της Άγκυρας και της επιθυμίας αναβίωσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας και ανάληψης της ηγεσίας του μουσουλμανικού κόσμου από τη τελευταία, ώθησε τη Σαουδική Αραβία στην υπογραφή συμφωνίας με άλλη χώρα του ΝΑΤΟ, μη μουσουλμανική, την Ελλάδα, στέλνοντας παράλληλα ισχυρό μήνυμα στην Τουρκία.

6.5.3 Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας-Ισραήλ

6.5.3.1 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή¹⁷⁶

Οι διμερείς διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ, ειδικά από το 2010, διανύουν μία χρυσή περίοδο, καθώς Αθήνα και Ιερουσαλήμ έχουν σφυρηλατήσει μία νέα ισχυρή στρατηγική συνεργασία. Ήταν η χρονολογία εκείνη, όπου για πρώτη φορά από την αναγνώριση του Ισραήλ

¹⁷⁵ «Δένδιας για την αμυντική συμφωνία με Σαουδική Αραβία: Στόχος η σύνδεση της Ελλάδας με τις χώρες του Κόλπου», στην ιστοσελίδα <https://www.tanea.gr>, 20/4/21.

¹⁷⁶ Βλ. «Ο Γιώργος Παπανδρέου σε ιστορική επίσκεψη στο Ισραήλ», στην ιστοσελίδα <https://www.in.gr>, 21/7/2010.

έως τότε, Έλληνας πρωθυπουργός επισκέπτεται το Τελ Αβίβ. Μία διπλωματική κίνηση υψηλού συμβολισμού από τον Γιώργο Παπανδρέου και της κυβέρνησής του, με στόχο την αναβάθμιση του ρόλου της Ελλάδος στην ευρύτερη περιοχή καθώς και των σχέσεων της με το Ισραήλ και τη Παλαιστίνη. Η χρονική περίοδος ήταν απολύτως κατάλληλη για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, λόγω της κλιμάκωσης των εντάσεων τόσο ανάμεσα στην Ιερουσαλήμ και τη Γάζα, όσο και στη διπλωματική σύγκρουση Ισραήλ-Τουρκίας, εξαιτίας της αιματηρής ισραηλινής επέμβασης στη διεθνή νηοπομπή που μετέφερε ανθρωπιστική βοήθεια στη Λωρίδα της Γάζας.

Εκτός του τομέα της διπλωματίας, η εμβάθυνση των σχέσεων Αθήνας-Ιερουσαλήμ διαφαίνεται και σε σειρά τομέων αμοιβαίως επωφελούς συνεργασίας όπως η οικονομία, η άμυνα, το εμπόριο, ο τουρισμός, οι επενδύσεις, η τεχνολογία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η ναυτιλία και η εκπαίδευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι χιλιάδες Ισραηλινοί τουρίστες επισκέπτονται κάθε χρόνο τη χώρα μας και ειδικότερα τη Θεσσαλονίκη, πόλη με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική σημασία για τους Εβραίους ανά τον κόσμο. Η Ελλάδα εκπροσωπείται στο Ισραήλ από την Πρεσβεία μας στο Τελ Αβίβ και το Ισραήλ διατηρεί Πρεσβεία στην Αθήνα.

Η πολυδιάστατη συνεργασία των δύο χωρών αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης, της ευμάρειας και της σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, σε μία χρονική περίοδο όπου οι προκλήσεις και οι παράνομες διεκδικήσεις στην περιοχή από την Άγκυρα είναι εντονότερες από ποτέ. Μία σχέση με στρατηγικό βάθος, χωρίς την εξάρτηση από οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Το Ανώτατο Υπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας αποτελεί το θεσμικό επιστέγασμα της άριστης συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Ισραήλ και αποβλέπει στην προαγωγή ειδικών προγραμμάτων συνεργασίας, ενώ πολιτικές διαβουλεύσεις μεταξύ των δύο Υπουργείων Εξωτερικών διεξάγονται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Τόσο σε διμερές, όσο και σε τριμερές επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου, η Αθήνα εργάζεται συστηματικά για την ανάπτυξη ενεργειακής συνεργασίας με την Ιερουσαλήμ. Στο τριμερές πλαίσιο, οι τρεις χώρες (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος) έχουν εκφράσει την ισχυρή τους βούληση να αναπτύξουν τη συνεργασία τους σε όλα τα επίπεδα. Κατά την πλέον πρόσφατη 6^η Τριμερή Σύνοδο Κορυφής, στις 20/3/2019, με την συμμετοχή του ΥΠΕΞ των ΗΠΑ, κ. Pompeo, επιβεβαιώθηκε η πολιτική βούληση όλων των συμμετεχόντων ως προς την υλοποίηση του σχεδίου κατασκευής του αγωγού φυσικού αερίου EastMed¹⁷⁷.

Κομβικής σημασίας αποτέλεσε η απόφαση από ελληνικής πλευράς για την μεγαλύτερη εμβάθυνση των ελληνοισραηλινών σχέσεων, με βάση τον Νόμο 4018/30.09.2011, η δυνατότητα στους επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος και στους κατιόντες τους να ανακτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Μία κίνηση υψηλού συμβολισμού και συναισθηματικής αξίας, για ένα πολύ ευαίσθητο κομμάτι της ιστορίας του εβραϊκού λαού.

Στον τομέα της άμυνας, που απασχολεί την παρούσα εργασία, Ελλάδα και Ισραήλ προχώρησαν αρχικά σε συμφωνία τύπου leasing για την ενοικίαση από ελληνικής πλευράς δύο μη επανδρωμένων ισραηλινών αεροσκαφών Heron για 3 χρόνια έναντι 35,5 εκ. ευρώ, με οψιόν αγοράς μετά το πέρασμα του παραπάνω χρονικού διαστήματος. Η συμφωνία υπεγράφη

¹⁷⁷ Βλ. «Ισραήλ – Διμερείς Σχέσεις της Ελλάδος», στην ιστοσελίδα <https://www.mfa.gr>, (ημερομηνία πρόσβασης: 4/3/2022).

ψηφιακά λόγω των περιορισμών μετακινήσεων ελέω κορονοϊού, ανάμεσα στον Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων, Αντιπτεράρχου (Ι) Θεόδωρου Λάγιου (ε.α). και του Γενικού Διευθυντή του Υπουργείου Άμυνας του Ισραήλ, Υποστράτηγου (ε.α) Udi Adam¹⁷⁸.

Τα υπερσύγχρονα μη επανδρωμένα αεροσκάφη, έχουν τη δυνατότητα εκτέλεσης αποστολών σε απόσταση άνω των 1.000 χιλιομέτρων από την βάση τους. Μεταξύ άλλων, ο εξοπλισμός τους περιλαμβάνει ραντάρ θαλάσσιας επιτήρησης, αισθητήρες νύχτας και προαιρετικά σύστημα ηλεκτρονικής νοημοσύνης (ELINT). Ο σταθμός εδάφους των drones έχει εγκατασταθεί στην Σκύρο, ενώ τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη μπορούν να μετασταθμεύουν και σε άλλα νησιά του Αιγαίου, παρέχοντας σε πραγματικό χρόνο εικόνα και πληροφορίες από το Αιγαίο 24 ώρες το 24ωρο.

Τα 2 ισραηλινά UAV προσγειώθηκαν στη Σκύρο τον Απρίλιο του 2021 και άμεσα τέθηκαν σε επιχειρησιακή χρήση από την Πολεμική Αεροπορία. Νωρίτερα, προηγήθηκε η εκπαίδευση των Ελλήνων χειριστών τους στο Ισραήλ καθώς επίσης και ο έλεγχος των επιχειρησιακών και τεχνικών προδιαγραφών των αεροσκαφών από κλιμάκιο της Πολεμικής Αεροπορίας. Η απόκτηση τους αποτελεί την απάντηση στην ανάπτυξη των τουρκικών drones σε Έβρο και Αιγαίο¹⁷⁹.

Ως απόρροια του άριστου κλίματος των ελληνοισραηλινών σχέσεων και σε συνέχεια της σύναψης αμυντικών συμφωνιών Ελλάδα με Σαουδική Αραβία και ΗΑΕ, η χώρα μας προχώρησε στη σύναψη αντίστοιχης συμφωνίας με ακόμα μία χώρα της Μέσης Ανατολής, το Ισραήλ. Σύμφωνα με ανακοίνωση του υπουργείου Εθνικής Άμυνας του Ισραήλ, την Κυριακή 18 Απριλίου 2021, η Ελλάδα υπέγραψε με το Ισραήλ τη μεγαλύτερη έως σήμερα συμφωνία για την προμήθεια αμυντικού εξοπλισμού.

Η παραπάνω συμφωνία περιλαμβάνει τη λειτουργία ενός κέντρου εκπαίδευσης για την ελληνική Πολεμική Αεροπορία, με μέρμινα της ισραηλινής εταιρείας αμυντικών ηλεκτρονικών συστημάτων Elbit Systems Ltd, βάση συμβολαίου ύψους περίπου 1,65 δις. δολαρίων. Η εταιρεία Elbit ανακοίνωσε ότι θα προμηθεύσει ολόκληρο τον εκπαιδευτικό στόλο της ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας - που αποτελείται από δεκάδες εκπαιδευτικά αεροσκάφη M-346 και T-6 - με νέα εκπαιδευτικά αεροσκάφη M-346 και θα τον συντηρεί για περίπου μια εικοσαετία. Κατά αυτό το τρόπο δημιουργείται ένα διεθνές εκπαιδευτικό κέντρο πτήσεων στην 120 Πτέρυγα εκπαίδευσης αέρος στην Καλαμάτα με σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα τα οποία θα προετοιμάζουν τους Έλληνες πιλότους του αύριο¹⁸⁰.

¹⁷⁸ «Η Ελλάδα εκμισθώνει drones από το Ισραήλ – Που θα χρησιμοποιηθούν», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 6/5/2020.

¹⁷⁹ Βλ. Κώστας Αλατζάς, «Heron: Τον Απρίλιο φτάνουν τα ισραηλινά drones στην Ελλάδα», στην ιστοσελίδα <https://www.onalert.gr>, 12/3/2021.

¹⁸⁰ «Reuters: Τη μεγαλύτερη διμερή αμυντική συμφωνία υπέγραψαν Ελλάδα και Ισραήλ», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 18/4/2021.

6.5.3.2 Αποτίμηση της Συμφωνίας

Η επίσκεψη η τότε Έλληνα Πρωθυπουργού Γιώργου Παπανδρέου στο Ισραήλ το 2010, αποτέλεσε μια «έξυπνη» διπλωματική κίνηση από ελληνικής πλευράς, αναδεικνύοντας μετά από χρόνια δείγμα της ελληνικής υψηλής στρατηγικής. Σε μια περίοδο εντάσεων του Ισραήλ τόσο με την Παλαιστίνη, όσο και με τη Τουρκία, η ελληνική διπλωματία ενεργοποιήθηκε άμεσα και εκμεταλλεζόμενη την παρούσα κατάσταση, αναβάθμισε το ρόλο της Ελλάδας στην περιοχή και βελτίωσε σε μεγάλο βαθμό τις ελληνοισραηλινές σχέσεις.

Ως απόρροια του εξαιρετικού κλίματος των σχέσεων Ελλάδας-Ισραήλ και της επικρατούσας γεωπολιτικής κατάστασης, υπογράφηκαν οι συμφωνίες για τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη Heron και τη δημιουργία Διεθνούς Κέντρου Εκπαιδύσεως Πτήσεων αντίστοιχα. Η πρώτη αναδεικνύει το υψηλό επίπεδο των αμυντικών σχέσεων των δύο χωρών. Όπως δήλωσε τότε, ο Yair Kulas, επικεφαλής του Οργανισμού Διεθνούς Αμυντικής Συνεργασίας (SIBAT) του Ισραηλινού Υπουργείου Αμυνας, «είναι υψίστης σημασίας η επιλογή της Ελλάδας να εξοπλίσει τις δυνάμεις της με ένα ισραηλινό σύστημα, ιδιαίτερα σε μια περίοδο παγκόσμιας κρίσης κορονοϊού»¹⁸¹. Τα συγκεκριμένα UAV, με τις δυνατότητες που διαθέτουν, παρέχουν τη δυνατότητα στο Ελληνικό Επιτελείο να έχει το «μάτι» του από άκρη σε άκρη στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο και να αποκτά άμεσα εικόνες και πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο όλο το 24ωρο.

Από την άλλη, η σύναψη της αμυντικής συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών, ενισχύει ακόμα περισσότερο τις σχέσεις τους στον αμυντικό τομέα. Η δημιουργία του Διεθνούς Κέντρου Εκπαιδύσεως Πτήσεων στην Καλαμάτα δεν επαυξάνει μόνο το επίπεδο εκπαίδευσής των αυριανών πιλότων της Πολεμικής μας Αεροπορίας, αλλά στοχεύει στην προσέλκυση εκπαιδευομένων και από άλλες χώρες όπως την Ιορδανία, τα ΗΑΕ και την Ιταλία. Η επιλογή της συγκεκριμένης ισραηλινής εταιρίας για την διεκπεραίωση του υπόψη έργου δεν είναι καθόλου τυχαία, αφού η ίδια πανίσχυρη Ισραηλινή αεροπορία την έχει επιλέξει για την εκπαίδευση των πιλότων της και η αξιοπιστία της είναι αναγνωρισμένη διεθνώς. Έτσι, επιλύεται ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα για την Πολεμική Αεροπορία, όσον αφορά τη μελλοντική εκπαίδευση των νέων ιπταμένων της και ταυτόχρονα αναδεικνύεται η Στρατιωτική Διάσταση της ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής.

6.5.4 Ελληνογαλλική Συμφωνία

6.5.4.1 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή¹⁸²

Προτού αναφερθούν οι σχέσεις Ελλάδας-Γαλλίας σήμερα, είναι χρήσιμο να γίνει μια ιστορική ανασκόπηση. Από την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης και την μετέπειτα ίδρυση του ελληνικού κράτους, στη συνδρομή της αναδιοργάνωσης του Ελληνικού Στρατού Ξηράς μετά τον ατυχή πόλεμο του 1897, η οποία συνέβαλε στην εποποιία των Βαλκανικών Πολέμων και τον διπλασιασμό της χώρας μας, καθώς και στη στενή υποστήριξη για την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ, η Γαλλία ήταν εκεί. Αποκορύφωμα στη σχέση των δύο χωρών αποτέλεσε

¹⁸¹ «Η Ελλάδα εκμισθώνει drones από το Ισραήλ – Που θα χρησιμοποιηθούν», *ο.π.*

¹⁸² Βλ. Βασίλης Νέδος, «Αμυνα: Συμμαχία δύο αιώνων», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 2/6/2021.

η επίσκεψη του Γάλλου Προέδρου Σαρλ ντε Γκολ στην Αθήνα το 1963 επί πρωθυπουργίας Κωνσταντίνου Καραμανλή. Η εμπάθυνση των ελληνογαλλικών σχέσεων τότε, οδήγησε μετέπειτα σε μια κίνηση που θα άλλαζε το μέλλον της Πολεμικής μας Αεροπορίας.

Η Ελλάδα προχώρησε στην απόκτηση γαλλικών μαχητικών αεροσκαφών, τύπου Mirage F-1CG, όπλο τεχνολογικής ανωτερότητας έναντι των Τούρκων στο Αιγαίο. Η κίνηση αυτή δημιούργησε μια παράδοση συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γαλλία, ανάμεσα στην Πολεμική Αεροπορία και την Dassault Aviation. Στη συνέχεια, το 1988, κατέφθασαν στην Αθήνα τα πρώτα από τα 40 Mirage-2000, μαχητικά αεροπορικής υπεροχής καθώς επίσης εντάχθηκαν στο οπλοστάσιο της Πολεμικής Αεροπορίας και οι πύραυλοι Exocet. Το 2001 αποφασίστηκε η αναβάθμιση δέκα αεροσκαφών Mirage-2000 σε Mirage-2000-5 ICMS Mk-III, καθώς και η προμήθεια 15 νέων γαλλικών μαχητικών αεροσκαφών του παραπάνω τύπου, φθάνοντας στο σήμερα, με την πρόσφατη απόφαση για προμήθεια 18 μαχητικών Rafale, συνολικής αξίας 2,32 δις. ευρώ, με τον πλήρη εξοπλισμό τους, όπως τα βλήματα Exocet, MICA, SCALP καθώς και τους πυραύλους αέρος-αέρος Meteor.

Ένα μαχητικό γενιάς 4.5, το οποίο προσθέτει στην Πολεμική μας Αεροπορία το επιχειρησιακό πλεονέκτημα έναντι της αντίστοιχης τουρκικής και το καθιστά «game changer» στο Αιγαίο, γεγονός το οποίο δεν περνά καθόλου απαρατήρητο από τη γειτονική μας χώρα. Πέρα από τις δυνατότητές του, η απόκτηση των Rafale υποδηλώνει κυρίως την αλλαγή στάσης της Ελλάδος απέναντι στην Τουρκία. Προβάλλει την αυτοπεποίθηση της χώρας μας με την οποία αντιμετωπίζει τον τουρκικό αναθεωρητισμό.

Εκτός από τη στενή συνεργασία στα εξοπλιστικά θέματα, οι βαθύτατοι δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών έγκεινται και σε άλλα πιο σημαντικά γεγονότα. Συγκεκριμένα, το γεγονός το οποίο διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στην μετέπειτα εξέλιξη των σχέσεων Αθήνας-Παρισιού, ήταν το μεταπολιτευτικό λαϊκό αίσθημα. Ήταν το έτος 1975, όταν επισκέφθηκε την Ελλάδα ο Πρόεδρος της Γαλλίας Ζισκάρ ντ' Εστέν προκειμένου να συναντηθεί με τον φίλο του Κωνσταντίνο Καραμανλή. Το σύνθημα «Ελλάς-Γαλλία συμμαχία» έσειε στους δρόμους της Αθήνας από χιλιάδες διαδηλωτές, σε μια εποχή όπου το ελληνικό έθνος ήταν βαθιά πληγωμένο λόγω του προ λίγων μηνών βιώματος του διδακτορικού καθεστώτος αλλά και της τουρκικής εισβολής στη βόρεια Κύπρο.

Επιπλέον, σημαντική ήταν η γαλλική συνεισφορά και σε δημόσια έργα, τα οποία συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων έργων είναι η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου η οποία σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε με πυλώνα τη γαλλική εταιρεία Vinci. Η γαλλική εταιρεία Alstrom συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία του Μετρό της Αθήνας. Επιπρόσθετα, η γαλλική αλληλεγγύη φάνηκε και την περίοδο της δημοσιοοικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Η Γαλλία από την αρχή υποστήριξε την παραμονή της χώρας μας στη ζώνη του ευρώ. Τέλος, η γαλλική υποστήριξη προς την Ελλάδα έναντι της τουρκικής προκλητικότητας ήταν πάντα εκδηλωτική. Ειδικά, την περίοδο της κρίσης του Ouc Reis, η Γαλλία αποτέλεσε έναν από τους πιο ισχυρούς μας συμμάχους.

6.5.4.2 Περιεχόμενο της Ελληνογαλλικής Συμφωνίας

Όλα τα παραπάνω, συντέλεσαν σε μεγάλο βαθμό σήμερα στη σύναψη συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών. Μία πολιτική συμφωνία στρατηγικής σημασίας, ένα δεσμευτικό

αμυντικό δόγμα που προβλέπει ρητά ότι σε περίπτωση πολεμικής απειλής κατά της ελληνικής εδαφικής κυριαρχίας η Γαλλία θα προστρέξει στρατιωτικά προς ενίσχυση της Ελλάδας. Η συμφωνία υπογράφηκε την Τρίτη 28 Σεπτεμβρίου 2021 στο Παρίσι από τους υπουργούς Εξωτερικών Νίκο Δένδια και Ζαν Υβ Λε Ντριάν και Άμυνας Νίκο Παναγιωτόπουλο και Φλοράνς Παρλί, παρουσία του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη και του προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας Εμμανουέλ Μακρόν.

Το σημαντικότερο από τα 31 άρθρα της συμφωνίας είναι το άρθρο 2 το οποίο ορίζει το εξής: «Η κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και η κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας παρέχουν η μία στην άλλη βοήθεια και συνδρομή, με όλα τα κατάλληλα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους, κι εφόσον υφίσταται ανάγκη με τη χρήση ένοπλης βίας, εάν διαπιστώσουν από κοινού ότι μία ένοπλη επίθεση λαμβάνει χώρα εναντίον της επικράτειας μιας από τις δύο, σύμφωνα με το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Σύμφωνα με τη διατύπωση αυτή, η Γαλλία δεσμεύεται να παρέχει στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα σε περίπτωση που η τελευταία αντιμετωπίσει ένοπλη επίθεση από τρίτη χώρα σε βάρος της εδαφικής της κυριαρχίας. Πρόκειται για μια συμφωνία βαρύνουσας σημασίας, η οποία στέλνει πολλαπλά μηνύματα σε όλους τους δρώντες που δραστηριοποιούνται στη Μεσόγειο και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, σε μια εποχή οπου η τουρκική επιθετικότητα εντείνεται διαρκώς.

Με το παραπάνω σύμφωνο στρατηγικής συνεργασίας, η Ελλάδα πέτυχε να συμπεριληφθεί η ρήτρα αμοιβαίας στρατιωτικής συνδρομής που μπορεί να ενεργοποιηθεί σε περίπτωση που η χώρα δεχτεί ένοπλη επίθεση εναντίον τμήματος ή μέρους της κυριαρχίας της, ακόμη κι αν ο επιτιθέμενος είναι άλλο μέλος του NATO. Στην περίπτωση αυτή, αν η Τουρκία για παράδειγμα, προβεί στο ακραίο σενάριο εκδήλωσης επιθετικής ενέργειας εναντίον τμήματος της ελληνικής επικράτειας, η Γαλλία -αν και μέλος του NATO- είναι υποχρεωμένη να συνδράμει άμεσα την Ελλάδα στρατιωτικά και παράλληλα το ίδιο το NATO να διατηρήσει ουδέτερη στάση, διότι με βάση το καταστατικό του δεν μπορεί να εμπλακεί σε διένεξη μεταξύ μελών της Συμμαχίας¹⁸³.

Επιπλέον, με βάση τη συμφωνία, η Ελλάδα θα προμηθευτεί από τη γαλλική «Naval» τρεις φρεγάτες τύπου FDI με την δυνατότητα προσθήκης μιας ακόμα (3+1). Στο τραπέζι των τεχνικών διαπραγματεύσεων παραμένει βεβαίως και η συζήτηση για κάποιες κορβέτες τύπου «Gowind» που αυτή τη στιγμή μένει να υπάρξει κατάληξη στην τελική διαμόρφωσή τους. Η απόφαση για την αγορά των συγκεκριμένων φρεγατών δεν ελήφθη φυσικά «εν μία νυκτί». Οι επαφές μεταξύ Αθηνών και Παρισιού για το πιο φιλόδοξο πρόγραμμα της γαλλικής ναυπηγικής βιομηχανίας των τελευταίων ετών έχουν ιστορία περίπου δύο ετών. Ήταν Οκτώβριος του 2019, όταν μετέβη στο Λοριάν, ο τότε αρχηγός ΓΕΝ Νικόλαος Τσουνης, για την πρώτη κοπή ελάσματος χάλυβα που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για τη ναυπήγηση της πρώτης Belharra.

Παρά τις όποιες άλλες προτάσεις από άλλες χώρες, η χώρα μας, δικαίως, κατέληξε στις γαλλικές με τη διαμόρφωσή τους στις ελληνικές απαιτήσεις. Η φρεγάτα FDI αποτελεί ένα όπλο που δίνει τη δυνατότητα υλοποίησης σύνθετων αποστολών, με κύρια την προβολή ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο. Με βάση τη συμφωνία που υπογράφηκε η γαλλική Naval Group θα

¹⁸³ «Αμυντική συμφωνία Ελλάδας – Γαλλίας: Κίνηση ματ που ξαναφέρνει την ισορροπία στο Αιγαίο», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 7/10/2021.

παραδώσει τις πρώτες δύο φρεγάτες αυτού του τύπου μέσα στο 2025 και τη τρίτη το 2026. Με βάση την ελληνική διαμόρφωση, η φρεγάτα FDI θα διαθέτει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Μήκος 122 μ.
- Πλάτος 17,7 μ.
- Μέγιστο εκτόπισμα 4500 τόνοι
- Μέγιστη ταχύτητα 27 κόμβοι
- Ελικοδρόμιο για την προσγείωση των υπερσύγχρονων ελικοπτέρων Romeo που σκοπεύει να αποκτήσει η χώρα μας.
- Εκτοξευτή RAM CIWS (Close In Weapon System) με 21 πυραύλους RIM-116Block 2B.
- Εκτοξευτή ανθυποβρυχιακών τορπιλών MU-90.
- Εκτοξευτές 8 πυραύλων τύπου Exocet MM40 Block 3 C, οι οποίοι αποτελούν τους πιο εξελιγμένους του είδους τους.
- Ραντάρ Sea Fire, τεχνολογίας AESA-Gan. Το συγκεκριμένο ραντάρ είναι ο βασικός λόγος που καθιστά τους Aster 30, όπλο ακριβείας που προσεγγίζει το 100% (one shot-one kill).
- Εκτοξευτές 32 αντιαεροπορικών βλημάτων τύπου Aster 30. Πρόκειται για εκείνο το χαρακτηριστικό που προσδίδει στην FDI τη δυνατότητα αντιαεροπορικής άμυνας περιοχής με εμβέλεια από 3 έως 100 χλμ.
- Σύστημα αντιμέτρων SYLENA MK2 (Lacroix).
- Πυροβόλο Leonardo STRALES 76 mm.

Ένα υπερσύγχρονο όπλο στα χέρια του Πολεμικού Ναυτικού, το οποίο με τις δυνατότητες που παρέχει θα εξασφαλίζει την κυριαρχία στις ελληνικές θάλασσες και παράλληλα εκπέμπει μήνυμα αποτροπής σε οποιονδήποτε επιθυμεί να προβεί σε ενέργειες αμφισβήτησης της εδαφικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας¹⁸⁴.

6.5.4.3 Αποτίμηση της Συμφωνίας

Σύμφωνα με τον αναπληρωτή διευθυντή του Γαλλικού Ιδρύματος Στρατηγικής Ανάλυσης, Μπρούνο Τερτρέ, η συμφωνία ορόσημο με τη Γαλλία αλλάζει τις ισορροπίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Υποστηρίζει πως με την αμυντική συμφωνία η Ελλάδα ενισχύει τις αποτρεπτικές της δυνατότητες και η Γαλλία στέλνει ένα ξεκάθαρο μήνυμα στην Τουρκία¹⁸⁵. Ενισχύεται η ικανότητα της Ελλάδας να αμύνεται και να αποτρέπει οποιαδήποτε επιθετική δύναμη, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ένας προβληματικός γείτονας και εκπέμπεται ισχυρό πολιτικό μήνυμα μέσω του οποίου επιβεβαιώνεται ότι η Γαλλία θα βοηθήσει τη χώρα μας να αμυνθεί εάν η επικράτειά της δεχθεί επίθεση. Πρόκειται για μια ξεκάθαρη απόδειξη ότι

¹⁸⁴ Βλ. Βασίλης Νέδος, «Τα Rafale άνοιξαν το δρόμο στις Belharra», *Η Καθημερινή*, Αθήνα 3/10/2021, σελ. 8.

¹⁸⁵ Συνέντευξη στον Απόστολο Μαγγηριάδη, «Ισχυρό μήνυμα προς την Τουρκία», *Η Καθημερινή*, Αθήνα 3/10/2021, σελ. 12.

οι ευρωπαϊκές χώρες μπορούν να ενισχύσουν τους δεσμούς τους χωρίς να ζητήσουν την άδεια από την Ουάσιγκτον.

Οι ΗΠΑ, μετά την ανακοίνωση της υπογραφής της ελληνογαλλικής αμυντικής συμφωνίας, αντέδρασαν θετικά και χαιρέτισαν την πράξη αυτή. Δεν μπορούσαν να κάνουν και αλλιώς όμως. Η αιφνιδιαστική κίνηση από την μεριά της Ουάσιγκτον να υπογράψει στρατηγική συμφωνία με το Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία, την επονομαζόμενη AUKUS, αφήνοντας «εκτός παιχνιδιού» το Παρίσι, δεν της άφηνε περιθώρια να φέρει οποιαδήποτε αντίδραση στην συμφωνία Ελλάδας-Γαλλίας. Η οργισμένη αντίδραση των Γάλλων, που εξαιτίας του AUKUS, χάλασε η συμφωνία από τη μεριά των Αυστραλών για την αγορά γαλλικών υποβρυχίων ύψους πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ, οδήγησε τους ίδιους σε αλλαγή προσανατολισμού και στη στενότερη προσέγγιση της Αθήνας, αναβαθμίζοντας ακόμα περισσότερο το ρόλο της Γαλλίας στην Ανατολική Μεσόγειο και στην ευρύτερη περιοχή.

Ωστόσο υπάρχει ένα κρίσιμο σημείο της συμφωνίας το οποίο δεν πρέπει να περνάει απαρατήρητο. Η αμυντική ρήτρα που προβλέπεται από το άρθρο 2 της συμφωνίας περί στρατιωτικής βοήθειας από τη μεριά των Γάλλων υπέρ της Ελλάδας σε περίπτωση εχθρικής εισβολής στην επικράτειά της, δεν αναφέρεται ούτε σε υφαλοκρηπίδα, ούτε σε ΑΟΖ. Οι τελευταίες δύο έννοιες αποτελούν μέρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων ενός κράτους και όχι εδαφική κυριαρχία. Όπως συγκεκριμένα επισημαίνει ο Ευάγγελος Βενιζέλος, «η υφαλοκρηπίδα, ακόμη και μετά την οριοθέτησή της και η ΑΟΖ ακόμη και μετά την ανακήρυξη και οριοθέτησή της δεν συνιστούν «επικράτεια» στην οποία ασκείται εθνική κυριαρχία, αλλά ζώνες στις οποίες ασκούνται ειδικά κυριαρχικά δικαιώματα». Με άλλα λόγια, θα πρέπει να θεωρείται μαξιμαλιστικό να αναμένεται από οποιονδήποτε ότι, οι Γάλλοι να συνδράμουν στρατιωτικά την Ελλάδα σε περίπτωση που τρίτη χώρα προβεί σε ενέργειες αμφισβήτησης ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, ακόμα και αν πρόκειται για παράδειγμα για την οριοθετημένη ζώνη με την Αίγυπτο.

Τέλος στο άρθρο 18 της συμφωνίας προβλέπεται ότι η συνεργασία Ελλάδας-Γαλλίας μπορεί να λάβει και την μορφή «συμμετοχής σε κοινές αναπτύξεις δυνάμεων ή αναπτύξεις σε θέατρα επιχειρήσεων προς υποστήριξη κοινών συμφερόντων, όπως, για παράδειγμα, τις υπό γαλλική διοίκηση επιχειρήσεις στο Σαχέλ». Στο Μάλι είναι αναπτυσσόμενη δύναμη 4.500 Γάλλων στρατιωτικών, με αποστολή την εξουδετέρωση των ισλαμιστών τρομοκρατών της Τζαμάατ αλ-Ισλάμ ουά-Μουσλιμίν, μιας οργάνωσης συνδεδεμένης με την Αλ Κάιντα. Δεν θα πρέπει να θεωρείται καθόλου απίθανο το Παρίσι να ζητήσει μελλοντικά από την Αθήνα αποστολή ελληνικής στρατιωτικής δύναμης στην πρώην γαλλική αποικία¹⁸⁶.

6.5.5 Ελληνοαμερικανική Συμφωνία

Σε συνέχεια της άσκησης της ενεργητικής διπλωματικής στρατηγικής από την Αθήνα, έναν μήνα περίπου μετά την υπογραφή της ελληνογαλλικής στρατηγικής συμφωνίας, η Ελλάδα προχώρησε στην ανανέωση της αμυντικής συμφωνίας με τις ΗΠΑ στις 14 Οκτωβρίου 2021. Σύμφωνα με το τροποποιητικό πρωτόκολλο της πενταετούς Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής

¹⁸⁶ Βλ. «Αμυντική συμφωνία Ελλάδας – Γαλλίας: Κίνηση ματ που ξαναφέρει την ισορροπία στο Αιγαίο», ο.π.

Συνεργασίας Ελλάδας και ΗΠΑ, αυξάνεται σημαντικά η παρουσία των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων σε μια σειρά από συγκεκριμένες τοποθεσίες (Αλεξανδρούπολη, Λάρισα, Στεφανοβίκειο, Σούδα) και προβλέπει μελλοντικά την ένταξη κάποιων νέων.

Παράλληλα, επιτρέπεται η χρήση των εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων και από τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις ενώ η επιλογή τοποθεσιών, όπως είναι το στρατόπεδο της Αλεξανδρούπολης, μετά τα γεγονότα του Έβρου, καθώς και η Κρήτη, με την Άγκυρα να εμμένει στο παράνομο τουρκολιβικό μνημόνιο, καταδεικνύουν την πρόθεση της Ουάσιγκτον να διατηρεί ισχυρό αποτύπωμα σε περιοχές κείρας σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα. Σε μία περίοδο διεθνών ανακατατάξεων και αναπροσαρμογής των προτεραιοτήτων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει πυλώνας σταθερότητας και ειρήνης στην ευρύτερη περιοχή για τις ΗΠΑ. Η Ουάσιγκτον ενισχύει το γεωπολιτικό και στρατηγικό της αποτύπωμα στη χώρα μας, σε μια χρονική περίοδο που απομακρύνεται από την Ευρώπη και στρέφει το στρατηγικό της ενδιαφέρον στον Ειρηνικό, στέλνοντας παράλληλα μήνυμα προς την Άγκυρα, πως «δεν μας βάζει στο ίδιο καλάθι με την Τουρκία».

Η επιλογή της Αλεξανδρούπολης κάθε άλλο παρά τυχαία δεν είναι, αφού υποδηλώνει μεταξύ άλλων την αμερικανική βούληση ενίσχυσης της ασφάλειας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με παράκαμψη των Στενών, προσφέροντας όμως πολλαπλά οφέλη στην περιοχή του Έβρου και της Θράκης. Επιπλέον, εκτός από ενεργειακός κόμβος, η Αλεξανδρούπολη γίνεται και πύλη εισόδου προς τα Βαλκάνια, παρακάμπτοντας τη Μαύρη Θάλασσα και βάζοντας «δύσκολα» στα σχέδια του Ερντογάν στην περιοχή. Η «Σούδα του Βορρά» μετατρέπεται σε περιοχή κομβικής σημασίας για τις ΗΠΑ, αφού αποτελεί το «μέσο» για τη μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων προσωπικού, υλικού και μέσων των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων, ενισχύοντας τη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ και την αμερικανική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή προς όφελος της Ελλάδας.

Ένα άλλο θετικό γεγονός που αναδεικνύεται από την ελληνοαμερικανική συμφωνία είναι ότι θωρακίζεται περαιτέρω η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της χώρας με την παρουσία αμερικανικών δυνάμεων στις παραπάνω περιοχές, καθώς επίσης για πρώτη φορά σε συμβατικό κείμενο που αφορά στη χώρα μας, οι ΗΠΑ ξεκαθαρίζουν ότι η απειλή χρήσης βίας είναι μη αποδεκτή πρακτική. Αποτελεί ουσιαστικά η αναφορά αυτή μία έμμεση αμερικανική καταδίκη του τουρκικού casus belli. Επιβεβαιώνεται η απόφαση για αμοιβαία προστασία της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας απέναντι σε ενέργειες που απειλούν την ειρήνη, συμπεριλαμβανομένων και των ενόπλων επιθέσεων¹⁸⁷.

6.5.5.1 Αποτίμηση

Οι δύο αμυντικές συμφωνίες με Γαλλία και Ηνωμένες Πολιτείες, τις οποίες υπέγραψε η Ελλάδα μέσα σε έναν μήνα θωρακίζουν τη χώρα έναντι οποιασδήποτε απειλής και αναβαθμίζουν τον γεωστρατηγικό και πολιτικό ρόλο που διαδραματίζει στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια. Αναδεικνύεται ο ρόλος της Ελλάδας ως παράγοντας ειρήνης και σταθερότητας, κερδίζοντας την ψήφο εμπιστοσύνης των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας.

¹⁸⁷ Βλ. Γιάννης Καντέλης, «Ασπίδα προστασίας: Τι περιλαμβάνει και τι σημαίνει η ελληνοαμερικανική αμυντική συμφωνία – Οι λεπτομέρειες», στην ιστοσελίδα <https://www.iefimerida.gr>, 15/10/2021.

Θωρακίζονται τα εθνικά μας συμφέροντα, ενισχύεται η κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, αλλά και οι διατλαντικοί δεσμοί. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών, Νίκου Δένδια, «η συγκεκριμένη συμφωνία κατοχυρώνει τα ελληνικά συμφέροντα και δημιουργεί μια ασπίδα προστασίας της χώρας μας. Επίσης, δημιουργεί ένα κέλυφος κατά το οποίο οι ΗΠΑ μπορούν να επενδύσουν στην Ελλάδα, στη βελτίωση όχι μόνο των αμυντικών εγκαταστάσεων της χώρας αλλά και μέσα σε ένα ευρύτερο και γενικότερο πλαίσιο συνεργασίας που δημιουργείται και βελτιώνεται»¹⁸⁸.

Αναδεικνύεται η γεωστρατηγική και επιχειρησιακή αξία της θέσης της Αλεξανδρούπολης, ως απόρροια της αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας-ΗΠΑ. Ο Α/ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Κωνσταντίνος Φλώρος, την Παρασκευή 3 Δεκεμβρίου 2021, στα πλαίσια της «απόβασης» του τεράστιου αμερικανικού στρατιωτικού υλικού και προσωπικού στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, κατόπιν δήλωσής του, αποκάλεσε την τελευταία «Σούδα του Βορρά», τονίζοντας τον στρατηγικό ρόλο της πόλης. Πραγματικά, ήταν τόσο ισχυρή η δύναμη πυρός που αποβιβάστηκε στην Αλεξανδρούπολη, που έμοιαζε σαν προετοιμασία πολέμου από τους Αμερικανούς. Οι ΗΠΑ εκφράζουν ανοιχτά πλέον τη βούληση για δημιουργία στην Αλεξανδρούπολη μίας τεράστιας αμερικανικής Βάσης, ανάλογης δυναμικής και δυνατοτήτων με τη Σούδα.

Η επιλογή της συγκεκριμένης τοποθεσίας δεν είναι καθόλου τυχαία από το Αμερικανικό Πεντάγωνο. Η Αλεξανδρούπολη παρέχει άμεση έξοδο προς το Αιγαίο, τις βαλκανικές χώρες, την κεντρική, αλλά και την ανατολική Ευρώπη. Είναι προφανές ότι η Ουάσιγκτον επιχειρεί να «κλειδώσει» τα Βαλκάνια και να επιτύχει άμεση πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα. Δικαίως λοιπόν θεωρείται τη δεδομένη χρονική στιγμή το πιο ασφαλές σημείο για τον σκοπό αυτό και για την αμερικανική - νατοϊκή επιρροή στην περιοχή. Ο δε πόλεμος στην Ουκρανία, που ξέσπασε από την εισβολή της Ρωσίας, αναδεικνύει την Αλεξανδρούπολη ως μία περιοχή όχι μόνο στρατηγικού, αλλά και ενεργειακού ενδιαφέροντος. Το κλείσιμο της στρόφιγγας παροχής φυσικού αερίου από τη Μόσχα προς ορισμένα κράτη της Ευρώπης και η, παράλληλα, επιτακτική ανάγκη της ΕΕ να απεξαρτηθεί από τη Ρωσία στο θέμα της ενέργειας, οδήγησαν στην εύρεση εναλλακτικών κόμβων για την επίλυση αυτού του τόσο ζωτικού ενδιαφέροντος. Η λύση βρέθηκε μέσω της Αλεξανδρούπολης, αφού επιλέχθηκε να γίνει ο νέος πλωτός τερματικός σταθμός LNG, μέσω του οποίου προβλέπεται να καλύπτεται πλήρως όχι μόνο η εθνική αγορά, αλλά και ένα σημαντικό τμήμα της αγοράς φυσικού αερίου στα Βαλκάνια. Η Ελλάδα, μέσω της πρωτεύουσας του ακριτικού νομού Έβρου, αναβαθμίζεται και καθίσταται μελλοντικά ως ένας περιφερειακός ενεργειακός κόμβος. Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, εκτός από «λιμάνι του ΝΑΤΟ», μετατρέπεται σε ενεργειακή πύλη των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Ευρώπης, αναβαθμίζοντας τη θέση της στον παγκόσμιο γεωπολιτικό χάρτη¹⁸⁹.

Θετικό γεγονός επίσης, ως αποτέλεσμα μετά την υπογραφή του Συμφώνου αμοιβαίας στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο κρατών, ήταν η δωρεάν παραχώρηση μεγάλου

¹⁸⁸ Βλ. Γιάννης Καντέλης, «Ασπίδα προστασίας: Τι περιλαμβάνει και τι σημαίνει η ελληνοαμερικανική αμυντική συμφωνία, ο.π.

¹⁸⁹ Βλ. Παναγιώτης Μίχος, «Η Ελλάδα ως ενεργειακή πύλη των Βαλκανίων», στην ιστοσελίδα <https://www.tovima.gr> 30/4/2022.

αριθμού Τεθωρακισμένων Οχημάτων Ασφαλείας (Armored Security Vehicles – ASV) M1117 Guardian. Η παραπάνω κίνηση αποτελεί το πρώτο έμπρακτο βήμα στρατιωτικής στήριξης των ΗΠΑ προς την Ελλάδα. Η παραχώρηση έγινε με τη διαδικασία EDA (Excess Defence Article / Πλεονάζον Αμυντικό Υλικό) δηλαδή πρόκειται για δωρεάν παραχώρηση προς τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Πρόκειται για οχήματα τα οποία παραχώρησαν οι ΗΠΑ, από τα στρατηγικά τους αποθέματα, στη χώρα μας, με την ελληνική πλευρά να αναλαμβάνει μόνο το κόστος μεταφοράς, εξοπλισμού και συντήρησής τους το οποίο δεν ξεπερνά τα 100 εκατ. ευρώ.

Ήταν η σειρά του Στρατού Ξηράς να ενισχυθεί εξοπλιστικά μετά την Πολεμική Αεροπορία και το Πολεμικό Ναυτικό αντίστοιχα. Οι ανάγκες του, τόσο για τροχοφόρα οχήματα πολλαπλών χρήσεων όσο και για ελαφρά ερπυστριοφόρα ήταν τεράστιες. Τα M1117 Guardian εκτιμάται πως θα χρησιμοποιηθούν για τη σταδιακή αντικατάσταση των παλαιών θωρακισμένων οχημάτων μεταφοράς προσωπικού M113, «Λεωνίδα», όπως και των, επίσης παλαιών, οχημάτων ρωσικής κατασκευής BMP-1. Το προαναφερθέν όχημα είναι τροχοφόρο, ζυγίζει 13 τόνους, έχει μήκος 6 μέτρα, πλάτος 2,6 μέτρα και ύψος 2,6 μέτρα, με ιδιαίτερα προηγμένη θωράκιση για τις διαστάσεις του. Έχει δυνατότητα μεταφοράς 5-6 ατόμων (πλήρωμα και επιβαίνοντες στρατιώτες) και ο εξοπλισμός του μπορεί να περιλαμβάνει εκτοξευτές βομβίδων και πολυβόλα διαφόρων διαμετρημάτων.

Ήδη τα πρώτα 44 από αυτά έφτασαν στη χώρα μας, στις εγκαταστάσεις του 301 ΕΒ στους Αγ. Αναργύρους Αττικής, από το Καϊζερσλάουτερν της Γερμανίας από όπου και μεταφέρθηκαν σιδηροδρομικώς. Η επίσημη παραλαβή τους πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 2 Δεκεμβρίου 2021, παρουσία της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Η πρώτη τους δημόσια εμφάνιση αναμένεται να γίνει στη στρατιωτική παρέλαση της Εθνικής Εορτής της 25^{ης} Μαρτίου 2022 και μετά να μεταβούν άμεσα στις μηχανοκίνητες Μονάδες του Έβρου και των νησιών του Αιγαίου προς ενίσχυσή τους.

Στις αρχές του έτους πρόκειται να ξεκινήσει το δεύτερο στάδιο μεταφοράς των M1117 Guardian προς τη χώρα μας, αυτή τη φορά από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ειδικότερα, μέσα στον Ιανουάριο του 2022, αναμένεται να έρθουν με πλοίο από τις ΗΠΑ ακόμη 450 οχήματα, η επιλογή των οποίων πραγματοποιήθηκε κατά τους προηγούμενους μήνες από επιτελείς του Πεζικού και του Τεχνικού Σώματος. Τα εν λόγω οχήματα, όπως και τα υπόλοιπα που απομένουν μέχρι να συμπληρωθεί ο αριθμός των 1.200 που θα παραλάβει συνολικά ο Στρατός Ξηράς, προέρχονται από τα στρατηγικά αποθέματα οπλισμού που εναποθέτουν οι ΗΠΑ στην αχανή έκταση που έχουν δεσμεύσει γι' αυτό το σκοπό, στην Πολιτεία της Αριζόνα. Εντός σύντομου χρονικού διαστήματος αναμένεται να αναχωρήσει για τις ΗΠΑ ένα ακόμη κλιμάκιο επιτελών του ΓΕΣ, προκειμένου να επιλέξει τα υπόλοιπα, περίπου, 700 M1117¹⁹⁰.

Τέλος, η ομιλία Έλληνα Πρωθυπουργού, για πρώτη φορά στην Ιστορία, στο αμερικανικό Κογκρέσο στις 17 Μαΐου 2022 καθώς και η εκδήλωση, από αμερικανικής πλευράς, προς τιμή των 201 ετών από την Εθνική μας Παλιγγενεσία, επισφράγισε το άριστο κλίμα των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης μίλησε ως εκπρόσωπος ολόκληρου

¹⁹⁰ Βλ. «Μετά τις Belharra οι Ένοπλες Δυνάμεις ενισχύονται με 1200 τεθωρακισμένα M1117», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 30/11/2021.

του Ελληνισμού, θέτοντας επί τάπητος μπροστά σε ολόκληρο το Κογκρέσο των ΗΠΑ, τα εθνικά μας θέματα και απέσπασε το καθολικό χειροκρότημα από το ακροατήριο¹⁹¹.

¹⁹¹ Βλ. Σταύρος Παπαντωνίου, «Ομιλία Μητσοτάκη στο Κογκρέσο: Ο αναθεωρητισμός πρέπει να ηττηθεί – Τα 8 μηνύματα του πρωθυπουργού», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 18/5/2022.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - Η Διαμόρφωση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων του Μέλλοντος

7.1 Πολεμική Αεροπορία

Η ενίσχυση της Πολεμικής μας Αεροπορίας αποτελούσε χρόνιο ζήτημα για το Ελληνικό Πεντάγωνο. Η ποιότητα τόσο των ιπταμένων μας όσο και των μαχητικών μας αεροσκαφών υπερεπέρυσε της ποσοτικής υπεροχής της αντίστοιχης τουρκικής αεροπορίας. Ωστόσο, η ένταξη της Άγκυρας στο πρόγραμμα κατασκευής του F-35, μαχητικού 5^{ης} γενιάς και ενσωμάτωσής του στο δυναμικό του τουρκικού στόλου με τη ταυτόχρονη επίδραση της δημοσιοοικονομικής κρίσης στη χώρα μας και κατ' επέκταση στην ενίσχυση των Ενόπλων Δυνάμεων, προκάλεσε έντονη ανησυχία στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χώρας μας. Η παραπάνω εξέλιξη θα ανέτρεπε την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των δύο χωρών και θα έγειρε τη πλάστιγγα υπέρ της Τουρκίας, αφού η αεροπορική της υπεροχή δεν θα μπορούσε να αμφισβητηθεί.

Ωστόσο, η επιλογή της Τουρκίας να προβεί στην αγορά του αντιαεροπορικού συστήματος S-400 από τη Ρωσία, είχε αρνητικές συνέπειες για την ίδια, τις οποίες πλήρωσε με την εκτόπισή της από το πρόγραμμα F-35, βάση των αμερικανικών κυρώσεων που της επιβλήθηκαν. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί η τεράστια προσφορά και ο μεγάλος αγώνας που διενήργησε η ελληνική ομογένεια των ΗΠΑ και συγκεκριμένα ο Ελληνοαμερικανός γεροστιαστής Menentez, που παρά τις όποιες αντιδράσεις συνάντησαν, πέτυχαν να επιβληθούν κυρώσεις στην Άγκυρα και να μην μπορεί να αποκτήσει το υπερσύγχρονο μαχητικό αεροσκάφος.

Η χώρα μας, έχοντας βγει από την δημοσιοοικονομική κρίση και αντιμετωπίζοντας επιτυχώς την Τουρκία τόσο στο Έβρο, όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο, κινήθηκε αποφασισμένα προς την ενίσχυση των Ενόπλων Δυνάμεων με προτεραιότητα στην Πολεμική Αεροπορία. Κατόπιν εξαγγελίας του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη από το βήμα της ΔΕΘ το Σεπτέμβριο του 2020, η Ελλάδα θα προέβαινε στην προμήθεια 18 γαλλικών μαχητικών 4,5 γενιάς Rafale, τα οποία σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των F-16 στην έκδοση Vigor που είναι ήδη σε εξέλιξη, τα ελληνικά «φτερά» θα άλλαζαν επίπεδο και η ισχύς τους δεν θα μπορούσε να αγνοηθεί από κανέναν. Έπειτα, η επίλυση του μακροχρόνιου προβλήματος της συντήρησης των Mirage 2000-5 με την προμήθεια των ανταλλακτικών τους, αύξησε ακόμα περισσότερο την επιχειρησιακή ετοιμότητα και διαθεσιμότητα του αεροπορικού μας στόλου.

Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας εργάστηκε πυρετωδώς και κατάφερε να μετουσιώσει τα λόγια του Έλληνα πρωθυπουργού σε πράξη. Τα πρώτα 6 ελληνικά Rafale προσγειώθηκαν στην 114 Πτέρυγα Μάχης στην Τανάγρα στις 19 Ιανουαρίου 2022 και εντάχθηκαν στην 332 Μοίρα. Η Πολεμική μας Αεροπορία αποκτούσε ένα υπερσύγχρονο μαχητικό, πλήρως εξοπλισμένο, με δυνατότητες που «τρομάζουν» την πολεμική αεροπορία των γειτόνων μας. Η αγορά τους συντελεί σε μεγάλο βαθμό στην επαύξηση της αποτρεπτικής ικανότητας των ΕΔ και στέλνουν πολλαπλά μηνύματα προς κάθε κατεύθυνση.

Ως τα τέλη του 2022, προβλέπεται να προμηθευτεί η χώρα μας άλλες 6 «ριπές» και τις υπόλοιπες 6 το καλοκαίρι του 2023. Αναμένεται η οριοθέτηση του χρονικού ορίζοντα υλοποίησης της απόκτησης ακόμα 6 Rafale, που πραγματοποιήθηκε από την ενεργοποίηση της οψιόν αγοράς από τον Έλληνα πρωθυπουργό, κάνοντας πράξη και τις εισηγήσεις των επιτελών της Πολεμικής Αεροπορίας για μια πλήρη Πολεμική Μοίρα Rafale αποτελούμενη από 24 αεροσκάφη. Τα οποία, μαζί με τα 24 Mirage 2000-5 της 331 Πολεμικής Μοίρας «Θησέας» θα μετατρέψουν την 114 Πτέρυγα Μάχης στον «εφιάλτη» της Τουρκικής πολεμικής αεροπορίας.

Όλα τα παραπάνω έρχονται σε μία χρονική συγκυρία, όπου η παρουσία της Τουρκικής αεροπορίας δείχνει «αναιμική», τόσο εξαιτίας των προβλημάτων με τους ιπτάμενους έπειτα από την απόπειρα πραξικοπήματος όσο και από τις μειωμένες διαθεσιμότητες σε μαχητικά, η ενίσχυση της HAF δείχνει να δημιουργεί διεύρυνση του πλεονεκτήματος που έχουν τα Ελληνικά «γεράκια» στο Αιγαίο. Πλεονέκτημα ποιοτικό τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό όσο πλέον και σε αεροσκάφη. Με τους γείτονες να παραμένουν στα F-16C/D και σε F-4 όλα τους με ραντάρ ξεπερασμένης τεχνολογίας. Την ίδια ώρα που η Πολεμική Αεροπορία με την απόκτηση των Rafale και την αναβάθμιση των 84 F-16 Block 52+ και Block 52+ Adv σε Viper θα διαθέτει 108 μαχητικά 4,5 γενιάς με ραντάρ ψηφιακής σάρωσης AESA. Και με την μελλοντική αναβάθμιση των 38 F-16 Block 50 αλλά και την αναγέννηση των 24 Mirage 2000-5, ακόμη 62 ισχυρά αεροσκάφη ικανότατα τόσο σε αποστολές αναχαίτισης, όσο και κρούσης¹⁹².

Η ενίσχυση της Πολεμικής Αεροπορίας δεν σταματά εδώ. Έγκυρα δημοσιεύματα αναφέρουν το έντονο ενδιαφέρον της HAF για την απόκτηση των μαχητικών αεροσκαφών Mirage 2000-9 της αεροπορίας των ΗΑΕ. Η συγκεκριμένη έκδοση αποτελεί την πιο σύγχρονη παγκοσμίως του γαλλικού μαχητικού και τα ΗΑΕ τα διατηρούν σε άριστη κατάσταση. Παράλληλα, στις 3 Δεκεμβρίου 2021 το Άμπου Ντάμπι προχώρησε σε συμφωνία με τη γαλλική Dassault για την προμήθεια 80 μαχητικών Rafale, τα οποία προορίζονται να αντικαταστήσουν τα υπάρχοντα Mirage. Αποτελεί χρυσή ευκαιρία για την Πολεμική μας Αεροπορία να προμηθευτεί τα παραπάνω αεροσκάφη αφού στη συγκεκριμένη περίπτωση η Ελλάδα έχει το προβάδισμα έναντι οποιοδήποτε άλλου μνηστήρα λόγω της αμυντικής συμφωνίας της χώρας μας με τα ΗΑΕ, αλλά και με τη Γαλλία. Μια ενδεχόμενη επίσημη πρόταση από ελληνικής πλευράς για την απόκτηση των Mirage 2000-9, αναμένεται σίγουρη η συγκατάθεση των Γάλλων.

7.1.1 Ελληνικό Drone «Αρχύτας»¹⁹³

Η ενοκίαση από ελληνικής πλευράς για τρία χρόνια των ισραηλινών μη επανδρωμένων αεροσκαφών Heron με οψιόν αγοράς μετά την πάροδο του ανωτέρω χρονικού διαστήματος, υποδηλώνει την επιτακτική ανάγκη της χώρας μας να επενδύσει και στον τομέα των UAVs. Η εγχώρια παραγωγή του τουρκικού drone Bayraktar έχει προβληματίσει σε μεγάλο βαθμό το

¹⁹² Βλ. Κώστας Σαρκιάς, «Τα 24 Rafale «μούδιασαν» την Άγκυρα – Με 170 πανίσχυρα μαχητικά τα Ελληνικά «γεράκια» - Κυριαρχία στον αέρα και η προοπτική των F-35», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 12/9/2021.

¹⁹³ Βλ. Παναγιώτης Μίχος, «Τα σχέδια κατασκευής ενός ελληνικού drone», στην ιστοσελίδα <https://www.tovima.gr>, 28/10/2021.

Ελληνικό Επιτελείο, αφού οι Τούρκοι τα χρησιμοποιούν συνεχώς σε παραβιάσεις εναντίον της χώρας μας, καθώς τα εξάγουν και προς άλλες χώρες, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την εγχώρια αμυντική τους βιομηχανία και παράλληλα την τουρκική οικονομία. Η χώρα μας δεν έχει βρει μέχρι στιγμής την απάντηση στην παραπάνω απειλή και το κενό που έχει δημιουργηθεί στο τομέα αυτό ανάμεσα στις δύο χώρες, φαίνεται αδύνατο να καλυφθεί.

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή, ο κομβικός ρόλος της χρήσης των τουρκικών drones στην έκβαση του πολέμου Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, όπου τα Bayraktar TB2 αποτελέσαν το βασικό λόγο επικράτησης του Μπακού, η χρήση τους κατά τη διάρκεια της ελληνοτουρκικής κρίσης για συλλογή πληροφοριών και παραβίαση του εθνικού εναέριου χώρου, όπως επίσης και η χρήση γενικότερα των μη επανδρωμένων αεροσκαφών ως βασική μεταβλητή της φύσης του σύγχρονου πολέμου, καθιστούσαν την επίλυση της έλλειψης τους από ελληνικής πλευράς κάτι παραπάνω από επιτακτική. Η ενοικίαση των ισραηλινών Heron αποτελούσε μεν μία λύση, προσωρινή δε. Απέναντι στην εγχώρια παραγωγή, χρήση και εξαγωγή UAVs από την Άγκυρα, η Αθήνα έπρεπε να δώσει την δική της απάντηση και να προβεί στην κατασκευή του δικού της μη επανδρωμένου αεροσκάφους.

Η ελληνική απάντηση δεν άργησε να έρθει. Η σύμπραξη της Ελληνικής Αεροπορικής Βιομηχανίας (ΕΑΒ) με τρία ελληνικά πανεπιστήμια (Αριστοτέλειο, Δημοκρίτειο, Θεσσαλίας) για την κατασκευή του πρώτου εξ ολοκλήρου ελληνικού drone, με τη χρηματοδότηση του Υπουργείου Οικονομικών, αποτελεί μια πολύ θετική εξέλιξη στην επίλυση του συγκεκριμένου ζητήματος. Ο «Αρχύτας», το πρόγραμμα παραγωγής του μη επανδρωμένου αεροσκάφους, μαρτυρά ότι η Αθήνα διαθέτει πλέον τη βούληση – έστω και ετεροχρονισμένα – να δημιουργήσει και να χρησιμοποιήσει ένα δικό της προϊόν, το οποίο θα ενισχύσει την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας. Ακόμα, θα συνδράμει σε θέματα Πολιτικής Προστασίας, αλλά και σε εμπορικές χρήσεις.

Το πρόγραμμα παραγωγής «Αρχύτας» ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 2021 και αναμένεται το πρώτο ελληνικό drone να είναι επιχειρησιακά έτοιμο σε δύομιση περίπου χρόνια. Θα κατασκευαστούν αρχικά τρία drones, τα οποία θα βρίσκονται σε εργαστηριακό επίπεδο, οι δοκιμές των οποίων θα είναι εκτενείς και χρονοβόρες με σκοπό να εντοπιστούν τυχόν αδυναμίες ή παραλείψεις. Πρόκειται για μη επανδρωμένα αεροσκάφη που θα πετούν σε όλη την επικράτεια της χώρας και για τον λόγο αυτόν, θα πρέπει να πληρούν όλα τα εχέγγυα. Το drone θα είναι ελαφρύ και θα ζυγίζει έως 200 κιλά, καθώς θα κατασκευαστεί από σύνθετα υλικά, ενώ μόνο ο κινητήρας του θα είναι μεταλλικός.

Οι αποστολές του πρώτου ελληνικού μη επανδρωμένου αεροσκάφους σχετίζονται με την επιτήρηση, κατάδειξη και συλλογή πληροφοριών. Το μεγάλο του πλεονέκτημα έγκειται στο γεγονός ότι θα έχει τη δυνατότητα κάθετης απογείωσης/προσγείωσης. Το παραπάνω στοιχείο προσδίδει τεράστιο όφελος στον χρήστη του, αφού το συγκεκριμένο drone θα είναι ικανό να απογειώνεται/προσγειώνεται από οπουδήποτε, καθώς δεν απαιτείται διάδρομος απογείωσης.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τη χρήση του στις ΕΔ, αυξάνει σε μεγάλο βαθμό την επιχειρησιακή τους ικανότητα. Για παράδειγμα, το παραπάνω drone θα είναι ικανό να απογειώνεται από μια φρεγάτα του Πολεμικού Ναυτικού, η οποία θα επιχειρεί μόνη της στην Ανατολική Μεσόγειο, να επιτηρεί την περιοχή ενδιαφέροντος και να παρέχει σε πραγματικό χρόνο εικόνα και πληροφορία, στοιχεία απαραίτητα για την επιτυχή εξέλιξη των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, θα μπορεί να απογειώνεται ακόμα και από ένα μικρό ελληνικό νησί ή βραχονησίδα, πλησίον των τουρκικών παράλιων και να παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες χωρίς να γίνεται αντιληπτό.

Το ελληνικό μη επανδρωμένο αεροσκάφος θα έχει εμβέλεια πτήσης έως 200 χιλιόμετρα από τη βάση του, τέσσερις ώρες αυτονομία και ταχύτητα που θα φθάνει έως τα 110 χιλιόμετρα την ώρα. Θα είναι drone πολλαπλών ρόλων. Ένα «Μάτι στον Ουρανό», το οποίο θα διαθέτει υψηλή τεχνολογία ώστε να παίρνει την πληροφορία που χρειάζεται πάνω από κρίσιμες υποδομές και σε κρίσιμες καταστάσεις. Στη συνέχεια, η πληροφορία θα φτάνει στο κέντρο ελέγχου και από εκεί και πέρα θα δρουν στελέχη για οτιδήποτε είναι αυτό που έχει γίνει αντιληπτό στο έδαφος. Επιπρόσθετα, δύναται να επιχειρεί και υπό αντίξοες συνθήκες, όπως να πετά με ανέμους έως έξι μποφόρ, συνθήκες που επικρατούν συνήθως στο Αιγαίο. Το πιο σημαντικό προτέρημα που θα διαθέτει, είναι ο τρόπος αντιμετώπισης τυχόν παρεμβολών. Εάν υπάρξει παρεμβολή στο UAV, αυτό σταματά αυτόματα την αποστολή του και επιστρέφει εκεί απ' όπου απογειώθηκε.

7.1.1.1 Διαφορές και Ομοιότητες με το Bayraktar TB2

Δύο είναι οι κύριες διαφορές μεταξύ του τουρκικού drone και του αντίστοιχου ελληνικού. Αρχικά, το πρώτο φέρει οπλισμό και, δεύτερον, είναι μεγαλύτερο σε μέγεθος. Κατά τα λοιπά, οι υπόλοιπες δυνατότητές τους είναι ίδιες, όπως το σύστημα επικοινωνίας και η μεταφορά εικόνας. Εφόσον η κατασκευή του «Αρχύτας» κριθεί επιτυχημένη, προβλέπεται να αρχίσει η διαδικασία για τη σχεδίαση ενός drone που θα φέρει οπλισμό. Όπως τονίζουν πηγές που γνωρίζουν άριστα το ζήτημα, αυτό που γίνεται τώρα είναι η πρώτη προσπάθεια για σχεδίαση. Εάν πετύχουμε στο πρώτο, βρήκαμε εργαλεία να πετύχουμε ό,τι θέλουμε. Η κατασκευή του συγκεκριμένου drone θα ενισχύσει την ΕΑΒ, τόσο σε οικονομικό, όσο και σε επίπεδο prestige, το οποίο τα τελευταία χρόνια καταβαραθρώθηκε λόγω της δημοσιοοικονομικής κρίσης. Η αξιοπιστία του θα συντελέσει στην έλξη αγοραστών εντός αλλά και εκτός της χώρας. Σε στρατιωτικό επίπεδο, η Πολεμική Αεροπορία, με την προμήθεια του ελληνικού drone, σε συνδυασμό και με τα ισραηλινά Heron που ήδη διαθέτει, θα έχει κυριολεκτικά μάτια σε όλη την ελληνική επικράτεια, ενώ και η διάθεση του υπόψιν drone στο Πολεμικό Ναυτικό, θα αυξήσει κατά πολύ τις επιχειρησιακές του δυνατότητες.

7.1.2 Στο βάθος...F-35¹⁹⁴

Η έγκριση του αμυντικού προϋπολογισμού των ΗΠΑ, ο οποίος συμπεριλαμβάνει το νομοσχέδιο των γερουσιαστών Μενέντεζ και Ρούμπιο, που πρακτικά αποβλέπει στην αύξηση της αμερικανικής εμπλοκής για την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ελλάδας, περιλάμβανε και την προμήθεια F-35 για τη χώρα μας, εφόσον η ελληνική κυβέρνηση προβεί στη διαδικασία απόκτησής του. Μια πολύ σημαντική εξέλιξη που αναδεικνύει για πολλοστή φορά τις επιτυχείς ενέργειες της ελληνικής ομογένειας των ΗΠΑ για την υποστήριξη θεμάτων

¹⁹⁴ Βλ. Βασίλης Νέδος, «Ο ελληνικός γρίφος για τα F-35», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 19/12/2021.

ελληνικού ενδιαφέροντος, αλλά και τη στροφή της αμερικανικής κυβέρνησης όσον αφορά την παροχή στρατιωτικού υλικού υπέρ της Ελλάδας και κατά της Τουρκίας, αναγνωρίζοντας την πρώτη ως ένα αξιόπιστο και ισχυρό σύμμαχο, ευρισκόμενη στο νοτιοανατολικότερο άκρο της Νατοϊκής Συμμαχίας, αλλά και πλώνα σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Ωστόσο, παρά τον ενθουσιασμό που εκδηλώνεται από την παραπάνω απόφαση των ΗΠΑ, υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν από την ελληνική πλευρά, εάν επιθυμεί να προβεί στην απόκτηση του υπερσύγχρονου μαχητικού. Αρχικά, το πρώτο βήμα αφορά στις ανάγκες της Πολεμικής Αεροπορίας τη δεδομένη χρονική στιγμή. Η μετάβαση στο F-35 είναι αναπόφευκτη για λόγους που σχετίζονται με τα άλματα τεχνολογίας που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια συνολικότερα. Η βέλτιστη λύση θα ήταν να αποκτηθεί ένας μικρός αριθμός μαχητικών F-35, το καθένα από τα οποία θα ηγείται ενός σμήνους F-16 Viper, τα οποία λόγω της αναβάθμισής τους (που ήδη είναι σε εξέλιξη), θα παρέχουν τη δυνατότητα διαλειτουργικότητας με τα μαχητικά 5^{ης} γενιάς. Το τελευταίο συνεπάγεται την καθιέρωση της HAF σε μία από τις ισχυρότερες της περιοχής, καθώς θα επιχειρεί με αναβαθμισμένα F-16, F-35 και Rafale.

Στη συνέχεια, το δεύτερο και πιο κομβικό βήμα είναι το κόστος του εν λόγω μαχητικού. Αυτή τη στιγμή ένα F-35 κοστίζει 100 εκατ. δολάρια, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται το κόστος για τη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων και υποδομών για τη στάθμευσή τους, την εκπαίδευση των Ελλήνων πιλότων, την προμήθεια και εγκατάσταση εξομοιωτή 5^{ης} γενιάς, καθώς και την εκπαίδευση των τεχνικών της Πολεμικής Αεροπορίας. Μπορεί παγκοσμίως να υπάρχει υψηλή ζήτηση για την προμήθεια του υπόψη μαχητικού, ακόμα και από χώρες που δεν ανήκουν στο NATO, όπως η Ελβετία και η Φιλανδία, γεγονός το οποίο συνεπάγεται αύξηση της παραγωγής του, άρα χαμηλότερη τιμή πώλησης. Ωστόσο τα δημοσιοοικονομικά δεδομένα της Ελλάδας δεν της επιτρέπουν να προβεί στην απόκτησή του τη δεδομένη στιγμή. Ο αμυντικός προϋπολογισμός είναι ήδη επιβαρυνμένος με την απόκτηση των γαλλικών 18 Rafale και των τριών φρεγατών FDI και αναμένεται να επιβαρυνθεί περισσότερο με την απόκτηση επιπλέον 6 «ριπών» και νέων κορβέτων. Στα προηγούμενα προστίθεται και η αναβάθμιση των ΜΕΚΟ, καθώς και η απόκτηση οπλικών συστημάτων για το Στρατό Ξηράς.

Τέλος, τρίτο και τελευταίο βήμα αποτελεί η διαδικασία απόκτησης του F-35. Ακόμα και να εκταμιευτούν τα απαιτούμενα κονδύλια, το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από τη στιγμή που φύγει από την Αθήνα για την Ουάσιγκτον η LOR (Letter of Request) για LOA (Letter of Offer and Acceptance), απαιτούνται πέντε χρόνια μέχρι τη στιγμή που το πρώτο F-35 θα προσγειωθεί σε κάποιο ελληνικό αεροδρόμιο. Και αυτό διότι, θα πρέπει να γίνουν όλα τα απαραίτητα –και χρονοβόρα– βήματα της αμερικανικής γραφειοκρατίας και στη συνέχεια να εκπαιδευθούν στις ΗΠΑ οι πρώτοι χειριστές καθώς και να γίνουν οι απαραίτητες επενδύσεις στις υφιστάμενες υποδομές. Οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται αυτή τη στιγμή από τις ΗΠΑ στην αεροπορική βάση της Λάρισας, είναι πολύ πρώιμο να χαρακτηρισθούν ως προοίμιο για τη δημιουργία μιας πτέρυγας που θα φιλοξενήσει την πρώτη Μοίρα ελληνικών F-35.

7.2 Πολεμικό Ναυτικό

Η ελληνοτουρκική κρίση του Αυγούστου του 2020 ανέδειξε τον κομβικό ρόλο του Πολεμικού Ναυτικού στην επιτυχή αντιμετώπισή της. Επωμίστηκε το μεγαλύτερο βάρος της τουρκικής προκλητικότητας σε σύγκριση με τους υπόλοιπους Κλάδους των ΕΔ, συμπληρώνοντας οι μονάδες και τα πληρώματά τους πολλά 24ωρα στη θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου, επιτηρώντας το Oruc Reis και τον τουρκικό στόλο που το πλαισίωνε, με σκοπό την υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας. Αναδείχθηκε η ύψιστη επιχειρησιακή ετοιμότητά τους, ενώ παράλληλα αναδύθηκε και το πολύ σημαντικό ζήτημα της παλαιότητας των μονάδων επιφανείας του ελληνικού στόλου. Με εξαίρεση τα υπερσύγχρονα υποβρύχια, δεν θα ήταν υπερβολή να αποδίδονταν στον στόλο μας το επίθετο «γερασμένος». Με πλοία 30 και πλέον χρόνων ζωής, κλήθηκε η ηγεσία του Πολεμικού Ναυτικού να αντιμετωπίσει μία παρατεταμένη κρίση, πάρα πολλά μίλια μακριά από τη βάση τους, χωρίς ίχνος ενίσχυσης, έστω και αναβάθμισής τους την τελευταία δεκαετία λόγω της δημοσιοοικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Η εξαγγελία του Έλληνα Πρωθυπουργού τον Σεπτέμβριο του 2020 για την προμήθεια 4 νέων φρεγατών πολλαπλού ρόλου, έδωσε βαθιά ανάσα στους επιτελείς του Πολεμικού Ναυτικού. Επιτέλους, μετά από τόσα χρόνια στασιμότητας θα ενισχύονταν ο στόλος με καινούριες μονάδες επιφανείας. Κατόπιν πολλών προτάσεων και συζητήσεων με πολλούς «μνηστήρες», η Ελλάδα κατέληξε στην επιλογή των γαλλικών Belharra, μέσω της υπογραφής της ελληνογαλλικής αμυντική συμφωνίας. Συγκεκριμένα, η χώρα μας θα προμηθευτεί 3 φρεγάτες FDI με οψιόν αγοράς συν μίας. Οι πρώτες δύο θα παραληφθούν μέσα στο 2025 και η τρίτη το 2026, η οποία πληροί τις απαιτήσεις του Πολεμικού Ναυτικού στο έπακρον, στέλνοντας μήνυμα αποτροπής προς κάθε κατεύθυνση.

Ωστόσο, η ενίσχυση του Πολεμικού Ναυτικού δεν παραμένει μόνο στην προμήθεια νέων φρεγατών. Όπως είχε ανακοινώσει ο Πρωθυπουργός από το βήμα της ΔΕΘ τον Σεπτέμβριο του 2020, η Ελλάδα θα προχωρήσει και στην απόκτηση των κορυφαίων στο είδος τους ελικοπτέρων ανθυποβρυχιακού πολέμου MH-60 Romeo. Συγκεκριμένα, η χώρα μας θα προβεί στην αγορά τεσσάρων τέτοιων ελικοπτέρων, με το πρώτο βάσει εκτιμήσεων να αρχίσει να παραδίδεται τέλος του 2022, αρχές του 2023. Τα παραπάνω ελικόπτερα, τα οποία θα τοποθετηθούν στις φρεγάτες FDI που θα αποκτήσουμε, σε συνδυασμό με τα υπερσύγχρονα υποβρύχια που διαθέτουμε, θα αποτελούν έναν μόνιμο «εφιάλη» για τους Τούρκους επιτελείς και μία πανίσχυρη δύναμη αποτροπής στον ανθυποβρυχιακό πόλεμο.

Επιπλέον, εξετάζεται σε πολύ προχωρημένο επίπεδο και η προμήθεια πλοίων κλάσεως κορβέτας. Τέσσερις είναι οι βασικοί μνηστήρες για τις τέσσερις κορβέτες που σχεδιάζει να προμηθευτεί το Πολεμικό Ναυτικό. Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, μιας αναθεωρητικής δύναμης όπως η γειτονική μας Τουρκία, η οποία προσπαθεί να αδράξει την οποιαδήποτε ευκαιρία για εδαφικές διεκδικήσεις εις βάρος της Ελλάδας και των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, καθιστούν επιτακτική την ανάγκη περαιτέρω θωράκισης των ελληνικών συνόρων έναντι της τουρκικής απειλής.

Συγκεκριμένα, Γαλλία, Ολλανδία, Ιταλία και Μεγάλη Βρετανία είναι οι τέσσερις υποψήφιοι μνηστήρες για το πρόγραμμα κορβέτων της Ελλάδας, έχοντας καταθέσει τις

προτάσεις τους στην ηγεσία του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Οι αρμόδιοι επιτελείς του ΓΕΝ έχουν ήδη εκκινήσει τη διαδικασία αξιολόγησης των τεσσάρων προσφορών, με στόχο (στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα), να έχουν καταλήξει στην βέλτιστη πρόταση, η οποία θα προωθηθεί στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, με σκοπό να παρθεί η τελική πρόταση.

Βασικό ρόλο για την τελική επιλογή της μελλοντικής κορβέτας του ελληνικού στόλου, αποτελεί μία σειρά από κριτήρια που έχουν τεθεί από την ελληνική πλευρά προς τους τέσσερις μνηστήρες του υπόψιν προγράμματος, τα οποία σχετίζονται με τη διασύνδεση των πλοίων με τα υπόλοιπα οπλικά συστήματα του Πολεμικού Ναυτικού, η συμμετοχή της ελληνικής αμυντικής και ναυπηγικής βιομηχανίας στην κατασκευή τους, τα όπλα που αποδεσμεύουν, το μέγεθος μεταφοράς τεχνολογίας κ.ά. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραληφθεί και το οικονομικό κόστος του συγκεκριμένου προγράμματος. Παρότι η διαγωνιστική διαδικασία προχωρά με γοργούς ρυθμούς, η προμήθεια του πλοίου κλάσεως κορβέτας που θα επιλεγεί, θα ενταχθεί στο στόλο μετά το 2026-2027. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι τα δημοσιοοικονομικά περιθώρια έχουν στενέψει, καθώς αφενός η πανδημία και η αγορά των ήδη πανάκριβων Rafale και φρεγατών FDI, αφετέρου δε οι επικείμενες οικονομικές συνέπειες του ρωσο-ουκρανικού πολέμου, δεν αφήνουν κανένα περιθώριο αυτή τη στιγμή για περαιτέρω αγορές στα εξοπλιστικά.

Ενδεικτικά, κάθε κορβέτα αναμένεται να κοστίσει 500 εκ. ευρώ περίπου, συμπεριλαμβανομένων όλων των όπλων που θα φέρει. Συνεπώς, συνολικά, απαιτούνται περί τα 2 δις. ευρώ για την προμήθεια των συγκεκριμένων πλοίων, ποσό το οποίο θα επιβαρύνει ακόμη περισσότερο τον ήδη επιβαρυσμένο αμυντικό προϋπολογισμό της χώρας για τα επόμενα χρόνια. Με βάση τις μέχρι τώρα προσφορές, η επικρατέστερη διαφαίνεται να είναι η γαλλική. Η αναλογία κόστους-κατασκευής σε ελληνικά ναυπηγεία είναι η καλύτερη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες προτάσεις και σε συνδυασμό με τη αμυντική στρατηγική συμφωνία που συνδέει Ελλάδα-Γαλλία, αναμένεται να είναι και η τελική επιλογή¹⁹⁵.

7.2.1 Εκσυγχρονισμός Φρεγατών Τύπου MEKO

Στις εξαγγελίες του Έλληνα πρωθυπουργού από το βήμα της ΔΕΘ τον Σεπτέμβριο του 2020 για τον εξοπλισμό των ΕΔ, περιλαμβανόταν και ο εκσυγχρονισμός των τεσσάρων φρεγατών τύπου MEKO που διαθέτει η χώρα μας. Πλοία, με πολλά χρόνια ενεργού υπηρεσίας, που αποτελούν όμως τη ραχοκοκαλιά του στόλου μας, εκτελώντας αποστολές σε όλες τις θάλασσες της Μεσογείου και όχι μόνο. Τα συγκεκριμένα πλοία ήταν εκείνα που σήκωσαν το μεγαλύτερο βάρος της ελληνοτουρκικής κρίσης του Αυγούστου του 2020 και «όρθωσαν» τείχος απέναντι στην τουρκική προκλητικότητα και τις αντίστοιχες διεκδικήσεις.

Ωστόσο, η φύση του σύγχρονου πολέμου και η μετατόπιση του κέντρου βάρους από το Αιγαίο στην Ανατολική Μεσόγειο, ανέδειξε ακόμα περισσότερο την ανάγκη εκσυγχρονισμού μέσης ζωής των φρεγατών τύπου MEKO για να μπορούν να συνεχίζουν να είναι

¹⁹⁵ Βλ. Γιώργος Διονυσόπουλος, «Εξοπλιστικά: Τέσσερις μνηστήρες για τις τέσσερις κορβέτες που σχεδιάζει να προμηθευτεί το Ναυτικό», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 2/4/2022.

επιχειρησιακές. Σε συνδυασμό με τις φρεγάτες FDI HN και τις νέες κορβέτες που θα αποκτηθούν, η ναυτική ισχύς της Ελλάδας δεν θα μπορεί να αγνοηθεί από κανέναν. Ωστόσο, απαίτηση της ελληνικής πλευράς είναι η αναβάθμιση των συγκεκριμένων φρεγατών να γίνει σε ελληνικά ναυπηγεία, με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κόστους, τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την ενίσχυση της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, στην αρχή, ο σχεδιασμός ήταν να αναβαθμιστούν μόνο δύο φρεγάτες, η τρίτη να χρησιμοποιηθεί ως εκπαιδευτικό πλοίο και η τέταρτη να παροπλιστεί ώστε να εξασφαλιστεί στοκ ανταλλακτικών. Κατόπιν όμως διεργασιών από τους επιτελείς του Πολεμικού Ναυτικού αποφασίστηκε η αναβάθμιση και των τεσσάρων φρεγατών τύπου MEKO 200HN και μάλιστα με ένα πλήρες πακέτο το οποίο περιλαμβάνει οπλισμό, αισθητήρες αλλά και πρόωση το οποίο θα αγγίζει περίπου τα 500 εκ και για τα τέσσερα πλοία. Διαπιστώθηκε ότι ο εκσυγχρονισμός και των τεσσάρων είναι οικονομικά πολύ πιο συμφέρον σε σύγκριση με τον αντίστοιχο για δύο, όπου το κόστος τους εκτινάσσονταν. Η τελική απόφαση αναμένεται να ληφθεί έως τις αρχές καλοκαιριού και θα συνδυαστεί με την συμφωνία για τις καινούργιες κορβέτες του Στόλου¹⁹⁶.

7.2.2 Τορπίλες Βαρέως Τύπου για τα 214

Δεν είναι μόνο οι νέες φρεγάτες, τα υπερσύγχρονα ελικόπτερα ανθυποβρυχιακού πολέμου, οι νέες κορβέτες και ο εκσυγχρονισμός των φρεγατών τύπου MEKO HN που τρομάζουν την Άγκυρα. Είναι και οι 44 νέες τορπίλες στην φαρέτρα των «214» φαντασμάτων. Μετά την αρχική συμφωνία για την αγορά των τεσσάρων υποβρυχίων τύπου 214, πριν 22 χρόνια, 17 χρόνια μετά την παραλαβή του πρώτου υποβρυχίου «Παπανικολής», ένα βαρυσήμαντο ζήτημα για την ενίσχυση του Πολεμικού Ναυτικού δρομολογήθηκε. Με φονική εμβέλεια που αγγίζει τα 50 χλμ, ταχύτητα περίπου 45 κόμβων, χρήση οπτικής ίνας για ανταλλαγή δεδομένων με το υποβρύχιο, η τορπίλη βαρέως τύπου που έχει επιλέξει το ναυτικό επιτελείο για να εξοπλίσει τους αόρατους θηρευτές του βυθού, προστίθενται στην φαρέτρα του στόλου, δημιουργώντας επιπλέον πονοκέφαλο σε εκείνους που επιχειρούν διαρκώς ν' αμφισβητούν τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας¹⁹⁷.

Τα υπερσύγχρονα ελληνικά υποβρύχια τύπου 214, κλάσης «Παπανικολής», με τις νέες τορπίλες SeaHake Mod 4, θα αποτελέσουν ένα μόνιμο «πονοκέφαλο» στους επιτελείς της γειτονικής μας χώρας. Η πικρή γεύση που έμεινε στα χείλη των Τούρκων κατά την κρίση του Oduc Reis, οφείλεται στις ενέργειες των παραπάνω υποβρυχίων, τα οποία αθέατα κλείδωναν τους στόχους που έπρεπε. Με τον εξοπλισμό τους με τις νέες τορπίλες, στέλνεται το μήνυμα στην Άγκυρα ότι το ισοζύγιο δυνάμεων στη θάλασσα αλλάζει. Το κόστος τους φθάνει στα 112 εκ. ευρώ και αναμένεται να παραδοθούν τους πρώτους μήνες του 2023.

¹⁹⁶ Βλ. Κώστας Σαρκιάς, «Μετά τις belharra έρχεται αναβάθμιση των φρεγατών MEKO – Σε εξέλιξη η «ναυμαχία» για τις κορβέτες – Το παρασκήνιο, οι προτάσεις και οι αποφάσεις», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 3/4/2022.

¹⁹⁷ «Δεν είναι μόνο οι Belharra που τρομάζουν την Άγκυρα: Είναι και οι 44 νέες τορπίλες στη φαρέτρα των «214» φαντασμάτων», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.gr>, 10/2/2022.

7.3 Στρατός Ξηράς

Η ενίσχυση του Πολεμικού Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορίας κρίνονταν επιβεβλημένη από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, μετά τα γεγονότα της ελληνοτουρκικής κρίσης του Αυγούστου του 2020. Οι παραπάνω δύο Κλάδοι των ΕΔ σήκωσαν το μεγαλύτερο βάρος της έκδηλης τουρκικής προκλητικότητας σε θάλασσα και αέρα, βάζοντας φρένο στις νεοοθωμανικές αξιώσεις της Άγκυρας στην Ανατολική Μεσόγειο. Για να μπορέσει η Ελλάδα να υπερασπίζεται την εδαφική της κυριαρχία και τα κυριαρχικά της δικαιώματα, κρίθηκε απαραίτητο να πέσει το βάρος της ενίσχυσης στον Στόλο και τα ελληνικά φτερά. Ο Στρατός Ξηράς παρέμεινε απ' έξω από τον εξοπλιστικό πρόγραμμα των ΕΔ, χωρίς να υποτιμηθεί, αλλά γιατί δόθηκε προτεραιότητα στους δύο άλλους Κλάδους. Τώρα είναι η σειρά του να χαμογελάσει και να μπει σε νέα εποχή, αλλάζοντας άνευ προηγουμένου την ισχύ του. Η αρχή έγινε με τη δωρεά προμήθεια των τεθωρακισμένων οχημάτων M1117 Guardian από τις ΗΠΑ και έπεται συνέχεια, τόσο με αγορά νέων υπερσύγχρονων οπλικών συστημάτων, όσο και με την αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων, συντελώντας στην κατακόρυφη αύξηση της αποτρεπτικής ισχύος του Στρατού Ξηράς και εν γένει των ΕΔ.

7.3.1 Spike NLOS

Μετά τα Rafale και τις Belharra έρχεται το «χτύπημα» του Στρατού Ξηράς με τα πανίσχυρα ισραηλινά αντιαρματικά Spike NLOS. Ακόμα μία έξυπνη επιλογή του ελληνικού Επιτελείου, η οποία αυξάνει κατακόρυφα την αποτρεπτική ισχύ των ΕΔ. Στα σενάρια που θέτει η Άγκυρα περί αποστρατικοποίησης των ελληνικών νησιών, ο Στρατός Ξηράς δίνει την καλύτερη απάντηση με την απόκτηση του παραπάνω πανίσχυρου οπλικού συστήματος.

Έμπειρα στελέχη του Στρατού Ξηράς επισημαίνουν πως το Spike NLOS είναι ένα όπλο με μεγάλη δύναμη πυρός, ιδανικό για την άμυνα της χώρας μας στα σύνορα, ικανό να ανταποκριθεί στις ανάγκες του Έβρου αλλά και των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Έχοντας στη φαρέτρα τους συγκεκριμένους πυραύλους, οι Ένοπλες Δυνάμεις θα μπορούν να αμυνθούν ακόμη πιο αποτελεσματικά σε ενδεχόμενη αποβατική ενέργεια, ενώ παράλληλα, με το βεληνεκές να ξεπερνά τα 30 χιλιόμετρα θα μπορούν να προκαλέσουν πλήγμα τόσο σε ναυτικές δυνάμεις της Τουρκίας όσο και σε στρατηγικά σημεία στα Μικρασιατικά παράλια¹⁹⁸.

Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, Αντγός Χαράλαμπος Λαλούσης, κινούμενος αθόρυβα και μελετώντας προσεκτικά όλες τις αναφορές που έλαβε στα χέρια του για το συγκεκριμένο αντιαρματικό, αντιλήφθηκε αμέσως ότι το όπλο αυτό ταιριάζει απόλυτα στα Ελληνικά δεδομένα και θωρακίζει στο έπακρον τα σύνορα μας, με εφιαλτικές συνέπειες για κάθε επίδοξο αντίπαλο. Ο Στρατός Ξηράς αναμένεται να προμηθευτεί πάνω από 25 συστήματα Spike Nlos, τα οποία θα τοποθετηθούν τόσο στον Έβρο, όσο και στα ακριτικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

¹⁹⁸ Βλ. Βασίλης Σκουλαράκος, «Ένοπλες Δυνάμεις: Spike NLOS για Έβρο, νησιά και... Ναυτικό – Τρίτο πλήγμα στον Ερντογάν», στην ιστοσελίδα <https://www.newsbomb.gr>, 19/10/2021.

Παράλληλα, το σύστημα Spike Nlos μπορεί να τοποθετηθεί και στα επιθετικά ελικόπτερα της Αεροπορίας Στρατού, τα Apache Delta, τα οποία θα δημιουργήσουν το μακρύ δόρυ των ΕΔ στον Έβρο και στα νησιά του Αιγαίου. Οι Spike των Apache Delta Longbow έχουν τέσσερις φορές μεγαλύτερο βεληνεκές από τους υφιστάμενους αντιαρματικούς Hellfire ενώ και αυτοί, όπως των εποχούμενων συστοιχιών, βάλουν και κατά στόχων ευκαιρίας με μεγαλύτερη άνεση και την ευελιξία που προσφέρει το αεροπορικό μέσο.

Το *colpo grosso*, η κίνηση-ματ με το Spike Nlos, πραγματοποιήθηκε όμως από το Πολεμικό Ναυτικό. Ο Α/ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στέλιος Πετράκης σε συνεργασία με τον Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγο Χαράλαμπο Λαλούση, διαπίστωσαν ότι το συγκεκριμένο οπλικό σύστημα μπορεί και να τοποθετηθεί και σε πλοία του Πολεμικού Ναυτικού, αυξάνοντας σε μεγάλο βαθμό την ισχύ πυρός τους. Έτσι, εισηγήθηκαν την απόκτηση των πανίσχυρων ισραηλινών αντιαρματικών, με σκοπό την εγκατάστασή τους στις κανονιοφόρους κλάσης «ΜΑΧΗΤΗΣ» και στα Σκάφη Ανορθόδοξου Πολέμου Mark V της Διοίκησης Υποβρυχίων Καταστροφών. Με τον τρόπο αυτόν, αναβαθμίζεται η αποτρεπτική ισχύς της χώρας μας, με τις ΕΔ μας να έχουν στην κατοχή τους ένα όπλο μεγάλου βεληνεκού που μπορεί να επιφέρει ανεπανόρθωτα πλήγματα.

Η προμήθεια του αντιαρματικού συστήματος Spike Nlos εγκρίθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 6 Οκτωβρίου 2021 και το κόστος του, συμπεριλαμβανομένου τις ανάγκες του Στρατού Ξηράς και του Πολεμικού Ναυτικού, αγγίζει τα 370 εκατομμύρια ευρώ. Δεν έχει καθοριστεί ακόμα πότε θα προμηθευτεί η χώρα μας το παραπάνω οπλικό σύστημα, αφού αφενός η αγορά των φρεγατών FDI HN και αφετέρου η προτεραιότητα που έχει δοθεί στην διαδικασία απόκτησης νέων κορβέτων, έχουν στενέψει πολύ τα δημοσιοοικονομικά περιθώρια του προϋπολογισμού του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, με αποτέλεσμα να υπάρξει καθυστέρηση στην υλοποίηση του υπόψη προγράμματος¹⁹⁹.

7.3.2 Επιχείρηση «Σιδερένιος Θόλος»

Η προμήθεια στρατιωτικού υλικού από το Ισραήλ δεν παραμένει μόνο στα αντιαρματικά και μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Η Ελλάδα ενδιαφέρεται έντονα για την απόκτηση του υπερσύγχρονου αντιαεροπορικού οπλικού συστήματος Iron Dome (Σιδερένιος Θόλος). Η αξία του συγκεκριμένου οπλικού συστήματος αναδείχθηκε κατά τη σύρραξη των ισραηλινών Ενόπλων Δυνάμεων με την παλαιστινιακή ισλαμιστική οργάνωση Χαμάς στη Λωρίδα της Γάζας τον Μάιο του 2021.

Η σύγχρονη φύση του πολέμου, που καθιστά τη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών, κομβικής σημασίας για την εξέλιξη της πολεμικής διαδικασίας και, ειδικότερα, η παραβίαση σε καθημερινή βάση του εθνικού εναέριου χώρου της Ελλάδας από τα τουρκικά drones, καθιστά τη λήψη αντίμετρων για την αντιμετώπιση τους κάτι παραπάνω από επιτακτική. Η αναχαίτισή τους από μαχητικά αεροσκάφη της Πολεμικής Αεροπορίας επιφέρει μεγάλη επιβάρυνση στον προϋπολογισμό του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, αφενός διότι

¹⁹⁹ «Νέο *colpo grosso* της Ελλάδας με τους ισραηλινούς πυράλους Spike Nlos: Σε κανονιοφόρους, ΟΥΚ, Apache D και Έβρο», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.gr>, 5/10/2021.

επωμίζονται ήδη την αναχαίτιση των τουρκικών μαχητικών και αφετέρου δεν αποτελεί κομμάτι της αποστολής τους. Για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους απειλών, υπεύθυνες είναι οι Μοίρες Αντιαεροπορικού Πυροβολικού του Στρατού Ξηράς, που επανδρώνουν τα νησιά μας και τον Έβρο. Η παλαιότητα όμως των αντιαεροπορικών οπλικών συστημάτων τους (OS/AK, TOR M1 και HAWK), συντελεί στην άμεση αντικατάστασή τους με νέα, αφού πια, καμία από τις κατασκευάστριες χώρες των ανωτέρω οπλικών συστημάτων (Ρωσία, ΗΠΑ), δεν τα υποστηρίζει με καμία αναβάθμιση τόσο στο σύστημα, όσο και στα πυρομαχικά τους.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η Αθήνα εξετάζει πολύ σοβαρά την απόκτηση του πανίσχυρου συστήματος Iron Dome από το Ισραήλ. Σύμφωνα με την κατασκευάστρια εταιρεία Rafael Advanced Defense Systems, το συγκεκριμένο σύστημα είναι εξίσου αποτελεσματικό απέναντι σε κάθε είδους εναέρια απειλή όπως πυραύλους, όλμους, βλήματα πυροβολικού, αεροσκάφη, ελικόπτερα ακόμη και μη επανδρωμένα αεροσκάφη (UAV). Η τελευταία δυνατότητα ειδικά είναι που κεντρίζει το ενδιαφέρον των Ελλήνων επιτελών. Η Τουρκία, όντας ένας από τους μεγαλύτερους κατασκευαστές drones παγκοσμίως, τα οποία εξάγει σε διάφορες χώρες με πιο πρόσφατη περίπτωση αυτή της Ουκρανίας στον πόλεμο εναντίον της Ρωσίας, αυξάνει ολοένα τον στόλο τους, ο οποίος επιχειρεί σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. Η προμήθεια του Iron Dome αποτελεί την ελληνική απάντηση στην ανωτέρω απειλή.

Χρησιμοποιώντας ραντάρ 3D AESA, το «Iron Dome» έχει, σύμφωνα με τους κατασκευαστές του, τη δυνατότητα ταυτόχρονου εγκλωβισμού 1.100 στόχων και βεληνεκές που κυμαίνεται μεταξύ 4 και 70 χιλιομέτρων. Όταν ανιχνευτεί ένας πύραυλος, το ραντάρ παρακολουθεί την πορεία και την ταχύτητά του και μεταδίδει τα δεδομένα στο σύστημα ελέγχου πυρός μέσω του οποίου προσδιορίζεται το πιθανό σημείο πρόσκρουσης. Κάθε πυροβολαρχία θεωρείται ότι είναι ικανή να προστατέψει μία αστική περιοχή μέγιστης έκτασης 150 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Περίπου εκατό άτομα (χειριστές, τεχνικοί και προσωπικό ασφαλείας) στελεχώνουν κάθε πυροβολαρχία, η οποία συνήθως αποτελείται από μία μονάδα ραντάρ και τρεις εκτοξευτήρες, με τον κάθε εκτοξευτήρα να περιέχει 20 πυραύλους αναχαίτισης²⁰⁰.

Η μελλοντική αντικατάσταση των πυροβολαρχιών 9K33 OSA από αντίστοιχες Iron Dome στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, σε συνεργασία με τα ελληνικά αντιαεροπορικά όπλα μεγάλου βεληνεκού, όπως είναι οι συστοιχίες Patriot και S-300, τα βλήματα των οποίων έχουν εμβέλεια εμπλοκής τα 150 χλμ., θα δημιουργήσουν μια αδιαπέραστη ελληνική αντιαεροπορική ομπρέλα έναντι οποιαδήποτε εναέριας απειλής, πόσο μάλλον εκείνης των τουρκικών UAV, αφού με το που απογειώνονται από τα μικρασιατικά παράλια, θα στοχοποιούνται άμεσα.

7.3.3 Αναβάθμιση των M-270 MLRS

Ο Ελληνικός Στρατός, και ειδικότερα το Ελληνικό Πυροβολικό, διαθέτει στο οπλοστάσιό του τους πανίσχυρους Πολλαπλούς Εκτοξευτές Πυραύλων M-270 (MLRS). Αρχικά, προμηθεύτηκε τους πρώτους εκτοξευτές το 1994 και ολοκληρώθηκε η τελική

²⁰⁰ «Η Ελλάδα θέλει τον «Iron Dome» για τα νησιά του Αιγαίου», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 17/05/2021.

παραλαβή τους το 1998, αποκτώντας στο σύνολό του 36 εκτοξευτές, οι οποίοι έχουν διατεθεί ισάριθμα σε δύο Μοίρες Πυροβολικού. Το παραπάνω οπλικό σύστημα αποτελεί έως και σήμερα το όπλο με τη μεγαλύτερη ισχύ πυρός στο Στρατό Ξηράς. Έχει τη δυνατότητα να εκτοξεύσει διαφορετικούς τύπους ρουκετών, όπως M26 και M26 A2 (12 σε δύο κάλαθους των 6 ρουκετών), με μέγιστο βεληνεκές τα 45 χιλ. ή δύο τακτικούς πυραύλους ATACMS (Army Tactical Missile System), με μέγιστο βεληνεκές τα 165 χιλ.

Οι ρουκέτες χρησιμοποιούνται κυρίως, αλλά όχι μόνο, για προσβολή στόχων περιοχής, ενώ οι πύραυλοι ATACMS κατά σταθερών στόχων μεγάλης στρατηγικής σημασίας. Ο χρόνος εκτόξευσης και των 12 ρουκετών, ανεξαρτήτως τύπου, είναι λιγότερο από ένα λεπτό, ενώ η εκτόξευση και των δύο ATACMS πραγματοποιείται σε 25 δευτερόλεπτα. Ο ΠΕΠ M-270 είναι ταχυσκίνητος, ευέλικτος, με δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού θέσεως, χαρακτηριστικά τα οποία συντελούν στην εφαρμογή της τακτικής «Βάλλω και Μετακινούμαι» (Shoot and Scout), με την οποία εξασφαλίζεται η επιβίωση, αλλά και η επικράτηση του πυροβολικού στα σύγχρονα πεδία μαχών. Ο συνδυασμός των παραπάνω δυνατοτήτων το καθιστούν το «μακρύ χέρι» του Στρατού Ξηράς και αποτελεί τον στυλοβάτη του στρατηγικού ελιγμού του Αρχιστρατήγου σε περίοδο επιχειρήσεων, καθώς όντας στρατηγικό όπλο, παρέχει στον χερσαίο Διοικητή τη δυνατότητα να παρέμβει στον αγώνα και να αλλάξει άρδην την έκβασή του.

Με βάση τα παραπάνω προκύπτει το μέγεθος της τεράστιας σημασίας του για τις ΕΔ. Για να μπορέσει όμως το συγκεκριμένο οπλικό σύστημα να συνεχίσει να παρέχει τις υπηρεσίες του στον ΕΣ, αναγκαία είναι η αναβάθμισή του. Τα συμβατικά πυρομαχικά του λήγουν τέλη του 2022, ενώ το λογισμικό των πυραύλων ATACMS, παύει να υποστηρίζεται από τις ΗΠΑ. Στο παρελθόν κλιμάκια του Στρατού Ξηράς ταξίδεψαν σε ΗΠΑ και Γερμανία για την προμήθεια μεταχειρισμένων M-270, αλλά αφενός η δημοσιοοικονομική κρίση στη χώρα μας και αφετέρου η όχι και πολύ καλή υφιστάμενη κατάσταση του υλικού, αποτέλεσαν τους λόγους που δεν προχώρησε η προμήθειά τους, η οποία θα αύξανε ακόμα περισσότερο την ισχύ πυρός του Ελληνικού Πυροβολικού. Γι' αυτόν τον λόγο, η αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων εκτοξευτών είναι μονόδρομος, καθώς είναι πολύτιμα για την αποτρεπτική ισχύς της χώρας μας.

Δύο είναι οι προτάσεις που έχουν κατατεθεί επίσημα και εξετάζονται από τους Έλληνες επιτελείς. Η μία είναι η ευρωπαϊκή της γερμανικής εταιρείας Krauss-Maffei Wegmann και η άλλη είναι η αμερικανική της Lockheed Martin. Δύο πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις για την αναβάθμιση του M-270 MLRS, οι διαφορές των οποίων κρίνονται σε λεπτομέρειες και φυσικά στα «θέλω» της ελληνικής πλευράς. Όπως στην περίπτωση των φρεγατών και των μαχητικών αεροσκαφών, με την ίδια φιλοσοφία θα επιλεχθεί η βέλτιστη πρόταση από το Στρατό Ξηράς, όπου θα εξυπηρετεί τις επιχειρησιακές ανάγκες του Ελληνικού Πυροβολικού και εν γένει των ελληνικών ΕΔ.

A) Η Γερμανική Εκδοχή

Στα μέσα Οκτωβρίου του 2021, έλαβε χώρα στη ΔΠΒ/ΓΕΣ, η παρουσίαση της γερμανικής πρότασης από εκπροσώπους της KMW. Η συγκεκριμένη πρόταση για την αναβάθμιση των M-270, γνωστή ως MARS II, περιλαμβάνει την εγκατάσταση του συστήματος ελέγχου πυρός EFCS (European Fire Control System), την υιοθέτηση του ηλεκτρικού συστήματος κίνησης του εκτοξευτή ELDS (Electrical Launch Drive System) και την

εγκατάσταση του αυτόματου συστήματος κατάσβεσης πυρκαγιάς FEU (Fire Extinguishing Unit) στο διαμέρισμα του κινητήρα.

Το νέο σύστημα ελέγχου πυρός EFCS, αποτελεί την «καρδιά» του προγράμματος της γερμανικής αναβάθμισης των M-270. Θα επιτρέπει την αξιοποίηση πλειάδας πυρομαχικών, παλαιότερων και νεότερων, όπως τις ρουκέτες M-26, M-26A2, M-30A2 και M-31A2 GMLRS, GMLRS-ER (Extended Range), GLSDB της SAAB (Ground Launch Small Diameter Bomb) και τους πυράλλους MGM-140A Block.1, MGM-140A Block.1A και MGM-168 Block.4A.

Το ηλεκτρικό σύστημα κίνησης του εκτοξευτή ELDS, που αντικαθιστά το αρχικό υδραυλικό σύστημα, παρέχει σημαντικά οφέλη στη λειτουργία και στο επιχειρησιακό του κομμάτι. Επιτρέπει την ταχύτερη κίνηση και τάξη του εκτοξευτή, ενώ μειώνει και τις ανάγκες και το κόστος επισκευής και συντήρησης. Δεν παρουσιάζει διαρροές και δεν απαιτεί περίοδο προθέρμανσης, το οποίο σημαίνει ταχεία επιχειρησιακή ετοιμότητα, τα οποία είναι πλεονεκτήματα που δεν παρείχε το προηγούμενο υδραυλικό-μηχανικό σύστημα. Επιπρόσθετα, παρέχει την ικανότητα αθόρυβης λειτουργίας, χωρίς δηλαδή τη χρήση της κύριας μηχανής. Τέλος, παρουσιάζει μειωμένο χρόνο μεταξύ αρχής και πέρατος αποστολής βολής και μειωμένο χρόνο φόρτωσης/εκφόρτωσης των κάλαθων των πυρομαχικών.

Όσον αφορά το νέο σύστημα κατάσβεσης πυρκαγιάς στο διαμέρισμα του κινητήρα FEU, παρέχει τη δυνατότητα αυτόματου εντοπισμού και κατάσβεσης ακόμα και 24 ώρες μετά το πλήγμα. Εκτελεί αυτόματα παύση λειτουργίας του ανεμιστήρα στο διαμέρισμα του κινητήρα, ενσωματώνει θερμικούς αισθητήρες φωτιάς και οπτικοακουστικό σύστημα συναγεμού για ενεργοποίηση του πληρώματος. Επιπρόσθετα, ενισχύεται η θωράκιση της καμπίνας και ενσωματώνονται νέα και καλύτερα συστήματα επικοινωνιών. Το τελευταίο στοιχείο αποτελεί κομβικής σημασίας αφού οι επικοινωνίες αποτελούν τα «νεύρα» του Πυροβολικού και ειδικότερα, σύμφωνα με τη γερμανική πρόταση, αναμένεται να τοποθετηθούν ευρωπαϊκοί ασύρματοι της σειράς PR4G της Thales εξασφαλίζοντας ομοιογένεια αλλά και διασύνδεση με το υπόλοιπο δίκτυο επικοινωνιών του ΕΣ, εν αντιθέσει με την επικρατούσα κατάσταση, όπου οι αμερικανικοί SINCGARS της L3Harris δεν παρέχουν τις παραπάνω δυνατότητες. Τέλος, το συνολικό κόστος αναβάθμισης και των 36 ελληνικών εκτοξευτών M-270, θα αντιστοιχεί στο ποσό των 75 εκατομμυρίων ευρώ, χωρίς να περιλαμβάνεται η προμήθεια νέων ή έστω παλαιών πυρομαχικών²⁰¹.

Ανακεφαλαιώνοντας, η γερμανική πρόταση προσφέρει μεγάλα πλεονεκτήματα, όπως είναι η δυνατότητα αξιοποίησης όλων των αμερικάνικων πυρομαχικών, ανεξαρτήτως τύπου. Η αντικατάσταση του αρχικού υδραυλικού συστήματος από το ηλεκτρικό σύστημα κίνησης του εκτοξευτή, καθώς δε, η ενίσχυση της καμπίνας και η εγκατάσταση νέων ευρωπαϊκών ασυρμάτων, εκτοξεύει τις επιχειρησιακές του δυνατότητες. Το συνολικό ποσό για το παραπάνω πακέτο αναβάθμισης και των 36 εκτοξευτών του ΕΣ, σαφώς και είναι πολύ προσιτό, όμως δεν περιλαμβάνει καθόλου την προμήθεια πυρομαχικών. Το τελευταίο αποτελεί βαρύνουσα σημασίας, αφού η Ελλάδα προβαίνει στην αναβάθμιση των M-270 MLRS κυρίως λόγω λήξης πιστοποίησης των υπαρχόντων πυρομαχικών με παράλληλη επιθυμία της να αποκτήσει νέα, πιο

²⁰¹ Βλ. Ευθύμιος Λάζος, «Αποκλειστικό: Η γερμανική πρόταση εκσυγχρονισμού των M270 MLRS του Ελληνικού Στρατού», στην ιστοσελίδα <https://www.defencereview.gr>, 6/12/2021.

ισχυρά, που συντελούν στην αύξηση της αποτρεπτικής της ικανότητας. Τέλος, δεν διευκρινίζεται που θα πραγματοποιηθεί η αναβάθμιση των εκτοξευτών. Πάγια επιθυμία της ελληνικής πλευράς σε οποιαδήποτε εκσυγχρονισμό οπλικού της συστήματος είναι η συμμετοχή της ΕΑΒ προς όφελος της ελληνικής οικονομίας και άμυνας, στοιχείο το οποίο δεν φαίνεται να προσφέρουν οι Γερμανοί.

B) Η Αμερικανική Έκδοση

Την Παρασκευή 10 Δεκεμβρίου 2021, σε γνωστό ξενοδοχείο της Αθήνας, το αρμόδιο τμήμα (Missiles & Fire Control) της αμερικανικής Lockheed Martin παρουσίασε σε Έλληνες επιτελείς την αμερικανική πρόταση για την αναβάθμιση των ελληνικών πολλαπλών εκτοξευτών πυραύλων (ΠΕΠ) M-270 MLRS. Το παρόν έδωσε και η επικεφαλής της αντιπροσωπείας της εταιρείας, Ρίτα Φλάχερτι, Αντιπρόεδρος Στρατηγικής και Επιχειρηματικής Ανάπτυξης.

Η πρόταση των Αμερικανών περιλάμβανε κυρίως την αναβάθμιση του συστήματος στην έκδοση M270 A2, στην οποία έχουν προχωρήσει ήδη οι ΗΠΑ για τους αντίστοιχους εκτοξευτές τους. Ωστόσο, υπήρχε και η επιλογή του εκσυγχρονισμού του εκτοξευτή στο επίπεδο A1. Για την ακρίβεια, η LM πρότεινε στον Ελληνικό Στρατό μία αναβάθμιση σε «ενδιάμεσο επίπεδο» M270A1 που παρουσιάστηκε ως M270A1 Plus, η οποία θα ενσωματώνει και τμήμα των τεχνολογικών καινοτομιών του M270A2. Επίσης, θα υπάρχει η δυνατότητα εμπλοκής της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας, καθώς σύμφωνα με την LM, τα Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (ΕΑΣ) αναμένεται να αναλάβουν ακόμα και ποσοστό 90+% των εργασιών. Ωστόσο, η διαδικασία εκσυγχρονισμού των εκτοξευτών των ελληνικών M270 MLRS, μπορεί να γίνει μόνο μέσω διακρατικής σύμβασης (FMS).

Η παραπάνω πρόταση ενσωματώνει το νέο σύστημα ελέγχου πυρός CFCS (Common Fire Control System), νέους κινητήρες και σύστημα μετάδοσης της κίνησης, βελτιωμένο εκτοξευτή και ισχυρότερη θωράκιση καμπίνας. Επίσης, ενσωματώνει νέους κάλαθους ρουκετών με δυνατότητα ανεφοδιασμού χωρίς να αφαιρούνται. Σήμερα, οι κάλαθοι που χρησιμοποιούνται αφαιρούνται και στη θέση τους τοποθετείται άλλος κάλαθος με αποτέλεσμα σπατάλη χρόνου στον ανεφοδιασμό και αυξημένες δαπάνες. Με τους νέους κάλαθους όχι μόνο θα υπάρχει οικονομικό όφελος, αλλά θα μειωθεί και ο χρόνος ανεφοδιασμού. Άλλες βελτιώσεις αφορούν στην ενσωμάτωση νέου κεντρικού ηλεκτρονικού υπολογιστή, κεραίας GPS, νέων οθονών και νέου συστήματος ελέγχου του εκτοξευτή από απόσταση. Το CFCS επιτρέπει τη χρήση των ρουκετών GMLRS-ER αυξημένου βεληνεκούς καθώς και των υπό ανάπτυξη βλημάτων PrSM (Precision Strike Missile), που θα αντικαταστήσουν τους ATACMS.

Όσον αφορά το ζήτημα των επικοινωνιών, η LM προτείνει τους αμερικανικούς SINGCARS της L3Harris. Ωστόσο, άφησαν ανοικτό το ενδεχόμενο εγκατάστασης ευρωπαϊκού τύπου ασυρμάτων. Το τελευταίο αποτελεί πολύ θετικό στοιχείο, αφού οι ασύρματοι της οικογένειας PR4G της Thales, που ήδη χρησιμοποιούνται εκτεταμένα στον ΕΣ, θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στο αμερικανικό πρόγραμμα αναβάθμισης των ελληνικών εκτοξευτών M-270 MLRS. Ωστόσο, δεν διευκρινίζεται εάν η ενσωμάτωση των PR4G θα συνεπάγεται πρόσθετο κόστος²⁰².

²⁰² «Οι ελληνικοί ΠΕΠ M270 MLRS προς αναβάθμιση... η πρόταση της LM, αιχμές και πολιτικά προβλήματα», στην ιστοσελίδα <https://www.defencepoint.gr>, 12/12/2021.

Στα μέσα Φεβρουαρίου του 2022, Έλληνες επιτελείς, μετέβησαν στις ΗΠΑ με σκοπό να παρακολουθήσουν βολές ΠΒ των αμερικανικών M-270 MLRS με ρουκέτες GMLRS, καθώς και να διαπιστώσουν επ'έργω τις δυνατότητες που προσφέρει η αναβάθμιση των Αμερικανών. Το παραπάνω ταξίδι δεν ήταν καθόλου τυχαίο, αφού στα μέσα Οκτωβρίου 2021 είχε προηγηθεί το ταξίδι του Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγου Χαράλαμπο Λαλούση στις ΗΠΑ. Πολλοί είπανε τότε, ότι με την επιστροφή του από αυτό το ταξίδι, έφερε στις βαλίτσες του την αμερικανική αναβάθμιση των ελληνικών εκτοξευτών M-270.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνεται ότι η πρόταση της LM αναμένεται να επιλεγθεί από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος. Η προμήθεια νέων βελτιωμένων πυρομαχικών, με ακρίβεια στόχευσης και παροχής δυνατότητας προσβολής στόχων σε μεγάλα βεληνεκή, η μελλοντική ανάπτυξη και παροχή του πυραύλου PrSM με μέγιστο βεληνεκές τα 499 χιλ., η τοποθέτηση νέων κάλαθων ρουκετών που θα ανεφοδιάζονται, χωρίς να αφαιρεθούν και κυρίως η πρόβλεψη για εμπλοκή της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες επιλογής της αμερικανικής πρότασης από την ελληνική πλευρά. Αναμένεται ωστόσο να καθοριστεί το συνολικό κόστος της αναβάθμισης και των 36 εκτοξευτών και ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησής τους.

7.3.4 Αναβάθμιση των Αρμάτων Μάχης Leopard²⁰³

Το τελευταίο χρονικό διάστημα, το Γενικό Επιτελείο Στρατού βρίσκεται σε προχωρημένες συζητήσεις, προκειμένου να προβεί στην αναβάθμιση του αρματικού δυναμικού της Ελλάδας. Οι συναντήσεις που διεξήχθησαν στη Γερμανία στα μέσα Φεβρουαρίου του 2022 ανάμεσα στον υπουργό Εθνικής Άμυνας Νίκο Παναγιωτόπουλο και των στελεχών της γερμανικής αμυντικής βιομηχανίας, αποσκοπούσαν στην ενίσχυση του Στρατού Ξηράς μέσω του εκσυγχρονισμού των ελληνικών αρμάτων μάχης, αλλά και γερμανικών αμυντικών επενδύσεων στη χώρα μας.

Το Ελληνικό Επιτελείο φαίνεται να έχει καταλήξει στην Γερμανική εταιρεία Krauss Maffei Wegmann για την αναβάθμιση τόσο των 183 αρμάτων μάχης Leo2A4 όσο και των 500 Leo1A5, τα οποία μαζί με τα υπερσύγχρονα Leo2 HEL, αποτελούν την «ραχοκοκαλιά» της άμυνας στη Θράκη και ειδικότερα στα χερσαία σύνορα στον Έβρο. Εφόσον παρθεί η τελική απόφαση για τον εκσυγχρονισμό του συνόλου των παραπάνω αρμάτων μάχης, το κόστος αναμένεται να αγγίξει το 1 δις ευρώ.

Οι Γερμανοί προσφέρουν ένα πλήρες πακέτο αναβάθμισης για τα Leo2A4 και ταυτόχρονα ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού για τα παλαιότερα, αλλά εξαιρετικά αποτελεσματικά Leo1A5, το οποίο αφορά νέο υπερσύγχρονο θερμικό σύστημα εντοπισμού στόχων και σκόπευσης. Το δε πρόγραμμα αναβάθμισης των 183 Leo2A4, περιλαμβάνει αντικατάσταση τόσο του κινητήρα, όσο και του συνόλου των ηλεκτρονικών-αισθητήρων του

²⁰³ Βλ. Κώστας Σαρκιάς, «STOP» στις «ορέξεις» των Τούρκων: Απροσπέλαστος ο Έβρος – Αναβάθμιση των αρμάτων μάχης Leopard – Το Ισραηλινό σύστημα αυτοπροστασίας Trophy», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 16/2/2022.

άρματος, επιπλέον θωράκιση και αλλαγή του πολυβόλου των 120 χιλ. με τοποθέτηση καινούριου σωλήνα ίδιου διαμετρήματος αλλά μεγαλύτερου μήκους. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα αναβαθμίσει τα Leo2A4 σε επίπεδο 2A7, την πιο σύγχρονη έκδοση του συγκεκριμένου άρματος έως σήμερα.

Το σημαντικότερο γεγονός όμως όσον αφορά την αναβάθμιση των παραπάνω αρμάτων, αφορά στην τοποθέτηση συστήματος αυτοπροστασίας, το οποίο σύμφωνα με πληροφορίες αναμένεται να είναι το Ισραηλινής κατασκευής Trophy. Το συγκεκριμένο ενεργητικό σύστημα προστασίας προστατεύει το άρμα μάχης από επιθέσεις αντιαρματικών πυραύλων, ρουκετών και βομβίδων με ταυτόχρονο εντοπισμό της θέσης από την οποία βάλλει ο εχθρός. Το πλεονέκτημα αυτό προσδίδει τεράστια επιχειρησιακή αξία στο άρμα. Από τις πρώτες μέρες του πολέμου στην Ουκρανία, έχει αναδειχθεί η έλλειψη συστήματος αυτοπροστασίας στα ρωσικά άρματα, με αποτέλεσμα να μετρούν τεράστιες απώλειες από τα ουκρανικά αντιαρματικά. Το σύστημα Trophy παρέχει ραντάρ αισθητήρων, το οποίο καλύπτει το άρμα μάχης ολοκληρωμένα σε 360 μοίρες, έτσι ώστε να δύναται να εκτοξεύει άμεσα αντίμετρα, όταν εντοπιστεί η απειλή. Εκρηκτικά βλήματα καλύπτουν το άρμα, παρέχοντας ασπίδα προστασίας εναντίον αντιαρματικών βλημάτων, τα οποία εξουδετερώνονται πριν καν χτυπήσουν τον πύργο ή το σκάφος του.

Ο Ισραηλινός στρατός χρησιμοποιεί το σύστημα Trophy από το 2009 με απόλυτη επιτυχία, ενώ πρόσφατα τοποθετήθηκε και στα Αμερικανικά άρματα μάχης Abrams M1A1/2. Στόχος του Γενικού Επιτελείου Στρατού είναι εντός του 2022 να «κλειδώσει» η συμφωνία και το συντομότερο δυνατόν να εκκινήσει η διαδικασία αναβάθμισης και των 683 αρμάτων μάχης. Αναβάθμιση η οποία στο μεγαλύτερο ποσοστό της θα πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την ελληνική αμυντική βιομηχανία και παράλληλα την ελληνική οικονομία. Άλλωστε το παραπάνω αποτελεί όρο από την ελληνική πλευρά για τη σύναψη της συμφωνίας, στον οποίο υπάρχει ήδη θετική απάντηση από την KMW.

Η παραπάνω συμφωνία εκσυγχρονισμού των Leo2A4 και Leo1A5, εφόσον υλοποιηθεί, σε συνδυασμό με τα πανίσχυρα Leo2 HELL, θα συντελέσουν στην ανάδειξη της Ελλάδας ως υπερδύναμης στο αρματικό δυναμικό παγκοσμίως. Θα εκτιναχθούν οι επιχειρησιακές δυνατότητες και η αποτρεπτική ισχύς των ΕΔ, όπου σε συνδυασμό με το άριστα καταρτισμένο προσωπικό των Ελλήνων αρματιστών, που αποδεδειγμένα ανήκει σε ένα από τα κορυφαία του κόσμου, τα χερσαία σύνορα της χώρας μας στον Έβρο θα είναι αδιαπέραστα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 – Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στην εξέταση γενικότερα, ύπαρξης ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής καθ' όλη την ιστορική πορεία του ελληνικού κράτους έως σήμερα, εστιάζοντας στη διαμόρφωση της τη τελευταία δεκαετία και δίνοντας κυρίως έμφαση στη στρατιωτική της διάσταση. Ένα ζήτημα, μείζονος σημασίας για τη χώρα μας αφού διαπιστώνεται από την ανωτέρω ανάλυση της εργασίας ότι, εκτός από την περίοδο ιδρύσεως του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το 1830 έως τη Μικρασιατική Καταστροφή το 1922, όπου με «φάρο» τη Μεγάλη Ιδέα, είχε χαράξει την Υψηλή της Στρατηγική η Ελλάδα, έκτοτε δεν υπήρχε καθορισμένη Εθνική Στρατηγική. Γεγονός το οποίο οδήγησε σε μεγάλες «ήττες» τη χώρα μας και γενικότερα τον Ελληνισμό, με αποκορύφωμα την απώλεια του βορείου τμήματος της Κύπρου μας καθώς και τη δημιουργία γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο μετά τη κρίση των Ιμίων.

Η Ελλάδα, με εξαίρεση τη στάση της στην κρίση του Σισμίκ, ακολουθούσε όλα τα χρόνια μία πολιτική κατευνασμού έναντι της Τουρκίας και επιδίδονταν σε μία κούρσα εξοπλισμών για να κρατήσει τις ισορροπίες στο Αιγαίο. Πολλές φορές όμως με αρνητικές συνέπειες, καθώς οι ελληνικές ΕΔ προμηθεύονταν με οπικά συστήματα χωρίς την απαραίτητη πρόβλεψη για την μελλοντική τους συντήρηση και με μηδαμινή συμμετοχή της Εγχώριας Αμυντικής Βιομηχανίας, γεγονός το οποίο ωθούσε τη χώρα μας στην εξάρτησή της για την ενίσχυση των ΕΔ, αποκλειστικά από τρίτους. Όλα αυτά συνέβαιναν, σε αντίθεση με τη γειτονική μας χώρα που επένδυε στην δική της αμυντική βιομηχανία, εξοπλίζοντας τις ΕΔ της με οπικά συστήματα τουρκικής προελεύσεως και κατασκευής.

Η δε, τελευταία δεκαετής δημοσιονομική κρίση στη χώρα μας συντέλεσε στη μη δυνατότητα απόκτησης νέων οπλικών συστημάτων ή αναβάθμισης των ήδη υπαρχόντων, ενώ, αντίθετα, η Άγκυρα συνέχιζε να εξοπλίζεται με σταθερούς ρυθμούς. Παράλληλα, η ανωτέρω κρίση σηματοδότησε και στη μείωση του προσωπικού των ΕΔ της χώρας, είτε με την αδυναμία πρόσληψης νέου προσωπικού, είτε με την παραίτηση σημαντικού αριθμού στελεχών λόγω των μεγάλων μειώσεων των οικονομικών τους απολαβών. Το σημαντικότερο όμως από όλα ήταν ο διεθνής «διασυρμός» της Ελλάδας, μειώνοντας το κύρος και «τσαλακώνοντας» την εικόνα της παγκοσμίως.

Το μόνο αξιοσημείωτο γεγονός, που συνέβη την περίοδο της οικονομικής κρίσης, το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία «σπίθα» αναβίωσης της ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής, αποτελεί σε διπλωματικό επίπεδο η επίσκεψη, για πρώτη φορά, Έλληνα πρωθυπουργού στο Ισραήλ το 2010, θέτοντας τις βάσεις για την περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων των δύο χωρών αλλά κυρίως, αναβαθμίζοντας το ρόλο της Ελλάδας στην ευρύτερη αλλά και ταυτοχρόνως τεράστιας ζωτικής σημασίας παγκοσμίως, περιοχή της Μέσης Ανατολής. Με εξαίρεση το παραπάνω γεγονός, η Ελλάδα ήταν μία χώρα, η οποία περιορίζονταν οι δράσεις της κυρίως στον χώρο των Βαλκανίων και της ευρύτερης περιοχής, με «πληγωμένη» την οικονομία της σε διάφορες χρονικές περιόδους, με αποκορύφωμα την τελευταία δεκαετή δημοσιοοικονομική κρίση, αντιμέτωπη με την επίλυση χρόνιων εθνικών θεμάτων, που όμως αποτελεί κράτος-μέλος της ΕΕ, σύμμαχος του ΝΑΤΟ, με τεράστια γεωστρατηγική αξία, πλούσια σε ιστορία και πολιτισμό. Μία Ελλάδα, που πορευόταν χωρίς σαφή προσανατολισμό, χωρίς διατυπωμένη και καθορισμένη Εθνική Στρατηγική, ταλαντευόμενη από τα εσωτερικά της

προβλήματα αλλά, ταυτοχρόνως, υποχρεωμένη να βρίσκεται πάντα σε ετοιμότητα να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και παράνομες διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο. Μία Ελλάδα, η οποία αδυνατούσε να θέσει σε ισχύ τα πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα της σε αέρα και θάλασσα λόγω του casus belli που διακηρύσσει η Άγκυρα εναντίον της, εάν προβεί στην παραπάνω ενέργεια. Μία χώρα που πολλοί, λόγω των παραπάνω συνθηκών, τις απέδιδαν τον υποτιμητικό όρο «Μικρής πλην τίμιας Ελλάδος», μιας Ελλάδας δηλαδή που θα πρέπει να είναι σοβαρή και μετρημένη αλλά από την άλλη να μην ζητάει πολλά.

Ωστόσο, η στάση της χώρας μας στην αντιμετώπιση των κρίσεων του Έβρου και του Ογυρ Reis, έδειξε ένα πολύ διαφορετικό πρόσωπο, αφήνοντας πίσω τον παραπάνω χαρακτηρισμό. Αναδείχθηκε, για πρώτη φορά, ύστερα από πολλά χρόνια, η ύπαρξη ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής, υπό την έννοια μιας κοινής βασικής στρατηγικής αντίληψης, που διαπνέει την κρατική και κοινωνική ηγεσία²⁰⁴. Μία Εθνική Στρατηγική, η οποία πληρούσε και τους τέσσερις βασικούς πυλώνες που αποτελούν προϋπόθεση για τον επιτυχή σχεδιασμό της. Η χώρα μας, παρακολουθώντας τις διεθνείς και περιφερειακές εξελίξεις, διέγνωσε εγκαίρως την τουρκική απειλή που παρουσιάστηκε και στις δύο κρίσεις. Έπειτα, έχοντας καθορίσει ως πρώτιστο στόχο της στρατηγικής της, την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων, χρησιμοποίησε όλα τα διαθέσιμα μέσα με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο για την επίτευξη του ανωτέρω. Πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο της χώρας, ως ένας «μοχλός» κινήθηκαν και στάθηκαν ενωμένοι και ακλόνητοι έναντι της τουρκικής απειλής.

Τέλος, η συγκεκριμένη ελληνική στρατηγική, έχαιρε τόσο εσωτερικής, όσο και εξωτερικής νομιμοποίησης. Η Ελλάδα, μακριά από στρατηγικές κατευνασμού και σύμπλευσης με τον αντίπαλο, ασκώντας στρατηγική εξισορρόπησης και αποτροπής, αντιμετώπισε επιτυχώς την τουρκική απειλή και στις δύο προαναφερθέντες κρίσεις. Αρχικά, βασιζόμενη στις δικές της ικανότητες, κινητοποιώντας δικούς της πόρους (εσωτερική εξισορρόπηση) και στη συνέχεια, προβαίνοντας στη δημιουργία συμμαχιών, πέραν των παραδοσιακών, (εξωτερική εξισορρόπηση), η χώρα μας έβαλε «φρένο» στα νέο-οθωμανικά σχέδια. Με όπλα την αποτρεπτική ισχύ των ΕΔ και την διπλωματία, η Ελλάδα βγήκε νικήτρια από τις παραπάνω κρίσεις, στέλνοντας πολλαπλά μηνύματα όχι μόνο στην Άγκυρα, αλλά και διεθνώς.

Ωστόσο, η εφαρμογή της ανωτέρω ελληνικής στρατηγικής, ανέδειξε μια πολύ σημαντική παράμετρο. Τη στροφή της ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής, ως προς τη διαμόρφωσή της, στην «έξυπνη ισχύ» (smart power) – δηλαδή τη συνδυασμένη χρήση μέσων καταναγκασμού, δομικών περιορισμών και μέσων πειθούς και επιρροής, προκειμένου να ελεγχθούν οι αντίζηλοι και να επιτευχθούν με το μικρότερο δυνατό κόστος οι εθνικοί στόχοι²⁰⁵. Η χώρα μας, ως αξιόπιστος σύμμαχος του NATO, κράτος-μέλος της ΕΕ και πυλώνας σταθερότητας και ειρήνης στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, βασιζόμενη στην «έξυπνη ισχύ» της, χτίζοντας νέες συμμαχίες με σημαντικές χώρες της ευρύτερης περιοχής της και διατηρώντας παράλληλα την αποτρεπτική ισχύ των ΕΔ της, αναδεικνύει την Υψηλή της Στρατηγική και συγκεκριμένα τη στρατιωτική διάσταση της.

²⁰⁴ Βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική. Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεωργανούλης, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 219.*

²⁰⁵ Στο ίδιο.

Διότι η Ελλάδα, μετά την αποτελεσματική διαχείριση των ελληνοτουρκικών κρίσεων, δεν εφησυχαστικέ. Αντιθέτως, τα παραπάνω γεγονότα αφύπνισαν τη χώρα μας η οποία προχώρησε στη σύναψη ισχυρών αμυντικών συμφωνιών και στον εξοπλισμό των ΕΔ της με υπερσύγχρονα οπλικά συστήματα, πάντα με γνώμονα την αύξηση του αποτρεπτικού τους χαρακτήρα. Η στρατηγική συμφωνία αμυντικού χαρακτήρα με τη Γαλλία, την παράλληλη προμήθεια των γαλλικών μαχητικών Rafale και των υπερσύγχρονων φρεγατών FDI, αποτελεί τρανταχτό παράδειγμα ανάδειξης της στρατιωτικής διάστασης της ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής. Η ελληνογαλλική συμφωνία, εκτός του ότι προβλέπει την παροχή στρατιωτικής βοήθειας μεταξύ των συμβαλλομένων εάν εμφανιστεί απειλή από τρίτη χώρα, αποτελεί μελλοντικά το «βάθρο» για την αναβίωση του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος-Κύπρου. Με την υποστήριξη μιας υπερδύναμης όπως η Γαλλία και με τις δυνατότητες των νέων μαχητικών και φρεγατών που θα προμηθευτεί η Αθήνα, δεν φαντάζει καθόλου ουτοπία η επίτευξη του ανωτέρω.

Στη συνέχεια, η άλλη μεγάλη αμυντική συμφωνία που υπέγραψε η Αθήνα, αυτή της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας, αποτέλεσε το επιστέγασμα των άριστων σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Με την αύξηση και εδραίωση της παρουσίας των αμερικανικών ΕΔ στη χώρα μας, στέλνεται το μήνυμα στη Τουρκία, ποια από τις δύο χώρες αποτελεί το πιο αξιόπιστο σύμμαχο των ΗΠΑ. Με την αναθεωρητική της πολιτική η Άγκυρα, αυτόματα, ώθησε την Ουάσιγκτον να στραφεί προς τη χώρα μας αποκλειστικά, η οποία αποτελεί πυλώνα σταθερότητας στο Αιγαίο, στην Ανατολική Μεσόγειο και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η ανάδειξη της Αλεξανδρούπολης σε «Σούδα του Βορρά» καταδεικνύει την παραπάνω πολιτική των ΗΠΑ, παραμερίζοντας τα Στενά του Βοσπόρου και χρησιμοποιώντας το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης για την αποστολή αμερικανικών και όχι μόνο, στρατευμάτων και υλικών στα πλαίσια της Νατοϊκής Συμμαχίας. Πέρα της επιχειρησιακής της αξίας, ο πόλεμος στην Ουκρανία με τη Ρωσία, αναδεικνύει και τη τεράστια αξία από πλευράς ενεργειακού ενδιαφέροντος της ακριτικής πρωτεύουσας, ως εναλλακτική λύση προμήθειας φυσικού αερίου (LNG) σε σημαντικό τμήμα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, καθιστώντας την Ελλάδα μελλοντικά ως ενεργειακό περιφερειακό κόμβο.

Τέλος, η ομιλία του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στην κοινή συνεδρίαση της Βουλής των Αντιπροσώπων και της Γερουσίας των ΗΠΑ αποτέλεσε το επισφράγισμα του άριστου κλίματος μεταξύ των δύο χωρών, επιβεβαιώνοντας ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις βρίσκονται στο καλύτερο επίπεδο όλων των εποχών. Η παραπάνω ενέργεια πρόκειται ως μία κίνηση αναγνώρισης του υψηλού κύρους της χώρας μας διεθνώς, στέλνοντας παράλληλα και μήνυμα προς τη Τουρκία.

Εκτός από τις παραπάνω βαρυσήμαντες αμυντικές συμφωνίες, η Ελλάδα προχώρησε και στη σύναψη συμφωνιών αμυντικού χαρακτήρα με το Ισραήλ, τη Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως σημαντικές συμφωνίες με μεγάλα οφέλη για τη χώρα μας. Ταυτόχρονα διατηρούμε άριστες σχέσεις με την Αίγυπτο, την Ιορδανία, τον Λίβανο και την Αρμενία. Η Ελλάδα κατάφερε μέσα σε έναν χρόνο με «έξυπνες» διπλωματικές κινήσεις να δημιουργήσει μια αλυσίδα από κράτη τα οποία βρίσκονται περιμετρικά της Τουρκίας, δημιουργώντας διπλωματική απομόνωση για τη γειτονική μας χώρα. Το άριστο επίπεδο των σχέσεων, για πρώτη φορά, μεταξύ Ελλάδας και αραβικών κρατών καταδεικνύει για μία ακόμη

φορά την καθορισμένη και ξεκάθαρη ελληνική Υψηλή Στρατηγική, αναδεικνύοντας τη στρατιωτική της διάσταση, όπου με όπλο την «έξυπνη» ελληνική διπλωματία, έχει αναβαθμίσει σε μεγάλο βαθμό τον ρόλο της στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή. Το αναμενόμενο ήταν οι παραπάνω μουσουλμανικές χώρες να ήταν στο πλευρό της Τουρκίας. Όμως, η νεοοθωμανική πολιτική επεκτατισμού της Άγκυρας, καθώς και η επιθυμία της να ηγηθεί ολόκληρου του μουσουλμανικού κόσμου, δεν αφήνει κανένα περιθώριο δημιουργίας καλού κλίματος των σχέσεων μεταξύ τους, στρέφοντάς τες προς τη χώρα μας, η οποία δεν άφησε την ευκαιρία να πάει χαμένη.

Πέραν από τις ανωτέρω διπλωματικές κινήσεις, η Ελλάδα κινήθηκε με τον ίδιο ορθολογικό τρόπο και στην ενίσχυση των ΕΔ της. Με «έξυπνες» και στοχευμένες προσεγγίσεις, προέβη στον εξοπλισμό τους με υπερσύγχρονα οπλικά συστήματα. Με βάση τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή μας και την εξέλιξη της τεχνολογίας, η Ελλάδα, σχεδιάζοντας τις ελληνικές ΕΔ του μέλλοντος, προέβη στην προμήθεια νέων μαχητικών αεροσκαφών, καινούριων φρεγατών και παράλληλα βρίσκεται σε διαδικασία εκσυγχρονισμού συγκεκριμένων οπλικών συστημάτων που έχει στην κατοχή της και απόκτησης επιπλέον οπλικών συστημάτων, τα οποία θα εξασφαλίσουν την αποτρεπτική ικανότητα της χώρας μας. Όλα τα παραπάνω, με κύρια επιδίωξη την συμμετοχή της ΕΑΒ, με απώτερο σκοπό την ενίσχυσή της και της ταυτόχρονης ανεξάρτησής μας από τρίτες χώρες και επιπλέον την ανάπτυξη της οικονομίας μας.

Όλες οι ανωτέρω διαδικασίες εξελίσσονται, ενώ η Τουρκία παράλληλα συνεχίζει να προβαίνει στις επιθετικές της ρητορικές και την αδιάλλακτη πολιτική της στην ευρύτερη περιοχή. Μία Τουρκία, η οικονομία της οποίας «βυθίζεται» ολοένα και περισσότερο και τα εσωτερικά της προβλήματα οξύνονται καθημερινά. Η οικονομική δυσπραγία και η παραμονή της χώρας στο ΝΑΤΟ υποχρεώνουν τη σημερινή πολιτικοστρατιωτική ελίτ να βαδίζει σε τεντωμένο σχοινί, καθώς πρέπει να αποφασίσει εάν θα κόψει ή όχι τους δεσμούς με τη Δύση. Άλλωστε, και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση καρκνοβατούν.²⁰⁶ Οι πρώτες συνέπειες από την εφαρμογή της παραπάνω πολιτικής της τωρινής κυβέρνησης ήταν οι κυρώσεις των ΗΠΑ έναντι της Άγκυρας εξαιτίας της επιλογής τους να αγοράσουν τους S-400 από τη Ρωσία. Τώρα, οι Τουρκία προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τον πόλεμο στην Ουκρανία, με τον ρόλο του διαμεσολαβητή, με απώτερο σκοπό να κερδίσει πάλι την εύνοια της Ουάσιγκτον, γεγονός για το οποίο δεν πρέπει να είναι πολύ αισιόδοξη. Η αδιάλλακτη στάση της να ψηφίσει υπέρ της ενταξιακής πορείας στο ΝΑΤΟ, της Φιλανδίας και της Σουηδίας, αποδεικνύει ακόμα μία φορά τη στρατηγική που εφαρμόζει η Τουρκία τα τελευταία χρόνια. Μία χώρα, η οποία δείχνει ότι ακολουθεί αναθεωρητική πολιτική, αντίθετη με αυτή της Δύσης, με ιμπεριαλιστική φιλοσοφία, αντίθετη στη διατήρηση του status quo.

Όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά, η Τουρκία συνεχίζει να προβαίνει σε παράνομες διεκδικήσεις και να απειλεί την Ελλάδα με casus belli, σε περίπτωση που η τελευταία επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ν.μ., το οποίο προβλέπεται να το κάνει η Αθήνα βάσει του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας. Εξακολουθεί να ζητάει αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και να παραβιάζει επί καθημερινής βάσεως τον εθνικό μας εναέριο χώρο.

²⁰⁶ *Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος – Τουρκίας, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021, σελ. 237.*

Αποκορύφωμα της προκλητικότητας της έναντι της Ελλάδας αποτελεί η θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας», με χάρτες που εμφανίζουν θάλασσες, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και της Κύπρου υπό τουρκικό καθεστώς. Το δε παράνομο και ανυπόστατο τουρκολυβικό μνημόνιο ήρθε να επισφραγίσει την ιμπεριαλιστική πολιτική της Τουρκίας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο εναντίον της χώρας μας.

Η «μεγαλομανία» του Τούρκου Προέδρου οδηγεί τη χώρα στην κατάρρευση, όχι μόνο σε οικονομικό αλλά και σε διπλωματικό επίπεδο. Το νεοοθωμανικό του όραμα, ότι η σημερινή Τουρκία καθώς και τα κράτη που αποτελούσαν παλαιές κτήσεις των Οθωμανών, αποτελούν συνέχεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έχει επιφέρει δυσανάλογα αποτελέσματα στη χώρα. Η εξωτερική πολιτική της Άγκυρας έχει απομακρύνει ακόμα και τις αραβικές χώρες, στις οποίες σκόπευε, εργαλειοποιώντας το Ισλάμ, να τις προσδέσει στο δικό της άρμα. Η διπλωματική απομόνωσή της τόσο στη Μέση Ανατολή, όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο είναι γεγονός, στο οποίο έχει συνεισφέρει και η ενεργητική ελληνική διπλωματία.

Δυστυχώς, ουδείς δύναται να προβλέψει τι θα επακολουθήσει στην μετά Ερντογάν εποχή, καθώς ο ίδιος ο Τούρκος Πρόεδρος δεν έχει δώσει το προβάδισμα σε κάποιον. Το 2023 διεξάγονται οι προεδρικές εκλογές στη γειτονική μας χώρα και το βλέμμα όλων είναι στραμμένο εκεί. Υπάρχουν πιθανότητες να επανεκλεγεί και το μόνο σίγουρο είναι ότι θα επιδιώξει το παραπάνω αποτέλεσμα. Ωστόσο για εμάς ως Ελλάδα μικρή σημασία πρέπει να έχει. Ας είμαστε ρεαλιστές. Ακόμα και αν ηττηθεί ο Ερντογάν και αναλάβει την εξουσία κάποιον άλλο κόμμα, τίποτα δεν θα αλλάξει, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας.

Εν κατακλείδι, 200 χρόνια μετά την Εθνική Παλιγγενεσία, η Ελλάδα του 2021 είναι μια ισχυρή χώρα, η οποία έχει το Διεθνές Δίκαιο με το μέρος της, έχει ισχυρούς συμμάχους και έχει επενδύσει σε μεγάλο βαθμό στην αποτρεπτική της ικανότητα, έτσι ώστε να μην επιτραπεί σε κανένα να αμφισβητήσει την κυριαρχία και τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Μία Ελλάδα με ισχυρή οικονομία, ενεργητική διπλωματία και ΕΔ, οι οποίες δεν μπορούν να αγνοηθούν από κανένα. Η εικόνα της χώρας μας, την περίοδο της δημοσιοοικονομικής κρίσης δεν θυμίζει καθόλου την Ελλάδα του σήμερα. Διεθνώς η χώρα μας ξαναβρήκε, όχι μόνο τη θέση που της ανήκε, αλλά είναι πιο ισχυρή από ποτέ. Εν μέσω πανδημίας και των σοβαρών κρίσεων που κλήθηκε να αντιμετωπίσει έναντι της Τουρκίας, η Ελλάδα σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, έδειξε την τεράστια δυναμική που διαθέτει, κερδίζοντας τον σεβασμό όλων.

Η Ελλάδα του 2022, εκατό χρόνια μετά τη τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής, κατέχει πια ρόλο πρωταγωνιστή και όχι θεατή στις παγκόσμιες εξελίξεις. Είναι μια χώρα δυνατή, η οποία υπολογίζεται από εχθρούς και φίλους. Με ισχυρές ΕΔ, οι οποίες εξακολουθούν να εξοπλίζονται με γνώμονα πάντα την ενίσχυση της αποτρεπτικής τους ικανότητας, ώστε να διασφαλίζεται η εθνική κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Με ισχυρό διπλωματικό αποτύπωμα σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, που ενδυναμώνει την εικόνα της χώρας μας συνεχώς. Εφαρμόζοντας την Υψηλή της Στρατηγική, βασιζόμενη στην «έξυπνη ισχύ» της, η Ελλάδα συνεχίζει να διατηρεί το υψηλό της κύρος διεθνώς, αναδεικνύοντας το ρόλο της «Έξυπνης Ελλάδας»²⁰⁷.

²⁰⁷ Ο όρος διατυπώνεται από τον καθηγητή κ. Σπυρίδων Λίτσα προς τον Έλληνα πρωθυπουργό, βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεμανούλης, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 48.*

Ωστόσο, σε καμία των περιπτώσεων δεν πρέπει η χώρα μας να επαναπαύεται. Πρέπει να βελτιώνει συνεχώς όλους τους συντελεστές της εθνικής της ισχύος. Να ενισχύει την αποτρεπτική και γενικότερα την αμυντική της ικανότητα. Να είναι έτοιμη να προστατεύσει την εθνική της ασφάλεια και να υπερασπιστεί την εδαφική της ακεραιότητα. Να προωθεί τις διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες και τις εταιρικές της σχέσεις. Να αξιοποιεί την ιδιότητά της ως κράτος-μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Να έχει πλήρη αίσθηση ποια είναι η θέση της τόσο στην ιστορία όσο και στο διεθνή και περιφερειακό συσχετισμό δυνάμεων. Αυτό είναι το υπόβαθρο της εθνικής υπόστασης που όμως δεν υποκαθιστά ούτε ακυρώνει τις πολιτικές και διπλωματικές πρωτοβουλίες, ιδίως όταν αυτές προβλέπονται ως υποχρεωτικές κατά το Διεθνές Δίκαιο, τον σεβασμό του οποίου θεωρούμε πυλώνα της εθνικής μας στρατηγικής²⁰⁸.

Σε μία χρονική περίοδο, όπου η ρητορική της Άγκυρας γίνεται ολοένα και οξύτερη, φανερώνοντας στο βάθος το διπλωματικό και πολιτικό αδιέξοδο του Τούρκου Προέδρου, η Αθήνα πρέπει να είναι σε απόλυτη ετοιμότητα. Οι, επί καθημερινής βάσεως, παραβιάσεις του εθνικού μας εναέριου χώρου και οι προκλητικές δηλώσεις της Τουρκίας περί αποστρατικοποίησης των νησιών μας, έχουν ως στόχο να δυναμιτίζουν το κλίμα των σχέσεων των δύο χωρών και να «τεστάρουν» την ελληνικές αντοχές. Η χώρα μας απαντάει στην τουρκική προκλητικότητα με όπλα το Διεθνές Δίκαιο, τις ισχυρές της συμμαχίες και την ενίσχυση του αποτρεπτικού χαρακτήρα των ΕΔ της. Με υπεράσπιση των δικαιωμάτων της και τη δημοσιοποίηση διεθνώς σε όλα τα φόρα της τουρκικής παραβατικότητας στην ευρύτερη περιοχή.

Διαπιστώνεται ότι, η δυνατή Ελλάδα ενοχλεί. Σύμφωνα με δηλώσεις του ο Έλληνας Πρωθυπουργός από το βήμα του συνεδρίου του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος στο Ρότερνταμ τόνισε ότι: Είμαστε μία αμυντική δύναμη, αλλά θέλουμε να στείλουμε ένα πολύ σαφές μήνυμα ότι κάθε αίσθηση απειλής της κυριαρχίας μας θα τιμωρηθεί με πολύ αυστηρό τρόπο. Αυτό που δεν μπορούμε να ανεχτούμε είναι μια νέα εκδοχή του ιστορικού αναθεωρητισμού, φαντασιώσεις περί χαμένων αυτοκρατοριών και μία προβολή ισχύος που δεν συνάδει με τη διεθνή τάξη η οποία εδράζεται σε κανόνες²⁰⁹, στέλνοντας παράλληλα μήνυμα στην Άγκυρα και στο δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας.

Όλα τα χρόνια η Ελλάδα, μέσω του διαλόγου και της διπλωματίας, προσπαθούσε να κρατήσει όρθιες τις γέφυρες επικοινωνίας με την Τουρκία. Με μοναδικό θέμα προς διευθέτηση την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, η Αθήνα συμμετείχε στις διερευνητικές επαφές με την Άγκυρα, η οποία όμως προέβαινε διαρκώς σε μονομερείς ενέργειες, αποχή από τις ανωτέρω επαφές και παράνομες διεκδικήσεις εις βάρος της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων. Η χώρα μας, ως δημοκρατική χώρα, πάντα ήταν, είναι και θα είναι υπέρ του διαλόγου και της ειρηνικής επίλυσης όλων των διαφορών. Όμως, αντιμέτωπη με την επιμονή της Τουρκίας στην αναθεωρητική πολιτική, η Ελλάδα δεν έχει κανέναν λόγο να ανοίξει διάλογο με το παράλογο, το οποίο οδηγεί τελικά σε αδιέξοδο.

²⁰⁸ Ευάγγελος Βενιζέλος, *Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ. 43-44.

²⁰⁹ Βλ. Απόσπασμα της ομιλίας του Έλληνα Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στο συνέδριο του ΕΛΚ στο Ρότερνταμ στις 31/5/2022.

Οι έντονες αντιδράσεις και ο τεράστιος εκνευρισμός του Ερντογάν και των υπουργών του για τις διπλωματικές επιτυχίες της Αθήνας, είναι η πραγματική νίκη της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας. Με όπλο την «έξυπνη ισχύ», η χώρα μας εξακολουθεί να εφαρμόζει μία σαφή και ξεκάθαρη Υψηλή Στρατηγική, της οποίας η επιτυχημένη υλοποίηση, ειδικά στο πλαίσιο της στρατιωτικής διάστασης, έχει φέρει σε θέση ισχύος την Αθήνα έναντι της Άγκυρας. Ωστόσο, όλες οι παραπάνω επιτυχίες που έχουν αναφερθεί στην παρούσα εργασία, δεν πρέπει σε καμία των περιπτώσεων να επισκιάζουν άλλα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την άμυνα της χώρας και τίθεται κρίσιμη η επίλυση τους. Αναβάθμιση των P-3B Orion, συντήρηση και αναβάθμιση των C-130, το ζήτημα της προμήθειας βλημάτων πυροβολικού RH-40BB (Base Bleed: καίομενης βάσης), διαμετρήματος 155 χλστ. και βεληνεκούς 40 χλμ. για τα αυτοκινούμενα (A/K) οβιδοβόλα PzH-2000GR του Ελληνικού Στρατού²¹⁰, καθώς και η αναβάθμιση των μαχητικών αεροσκαφών F-16 Block 50 και F-16 Block 30, είναι μερικά από τα χρόνια θέματα των ΕΔ τα οποία χρήζουν άμεσης επίλυσης.

Τέλος, το σημαντικότερο που πρέπει να κάνουμε ως χώρα, είναι η αποτύπωση της προαναφερθείσας εθνικής Υψηλής Στρατηγικής γραπτώς, υπό την έννοια ενός επίσημου στρατηγικού σχεδίου. Όλες οι ανωτέρω επιτυχίες της χώρας μας τόσο στην εξωτερική, όσο και στην αμυντική στρατηγική της, μαρτυρούν ότι η ελληνική Υψηλή Στρατηγική έχει πλέον φθάσει σε ένα επίπεδο υψηλής ωριμότητας. Χαρακτηρίζεται από αρμονία με το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον, επαρκή συνοχή και αντιστοιχία μέσων και στόχων, ενώ πολιτικός αποφεύγονται οι υπέρμετρες φιλοδοξίες και η υπερεξάπλωση, καθώς και υπάρχει προσήλωση σε πιο μακροπρόθεσμους στόχους. Βασιζόμενη στην «έξυπνη ισχύ», καλλιεργούνται ισχυρές και αξιόπιστες συμμαχίες και αναβαθμίζεται η αποτρεπτική ισχύς των ΕΔ μέσω ενός στοχευμένου εξοπλιστικού προγράμματος που εγγυάται στο μέλλον τη επάρκεια και τεχνολογική υπεροχή των ελληνικών στρατιωτικών μέσων, πετυχαίνοντας αποτελεσματικότερα την εξισορρόπηση και αποτροπή της τουρκικής απειλής. Με ξεκάθαρους κεντρικούς στόχους, έχοντας ως πρώτιστο την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας και στη συνέχεια η προστασία των στρατηγικών συμφερόντων της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο. Τέλος, σχεδιασμένη συνειδητά και ρεαλιστικά, στηριζόμενη στα συμφέροντα του ελληνικού κράτους αλλά και στην πραγματική εκτίμηση των κινδύνων και των ευκαιριών που δημιουργεί σε σχέση με τα συμφέροντα το διεθνές περιβάλλον²¹¹.

²¹⁰ Βλ. «ΤΑ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ “game changer” των PzH-2000GR που «αγνοούνται», Γερμανοί και KMW vs «χαλαρών» ΥΠΕΘΑ-ΓΔΑΕΕ», στην ιστοσελίδα <https://www.defencepoint.gr>, 6/4/2022.

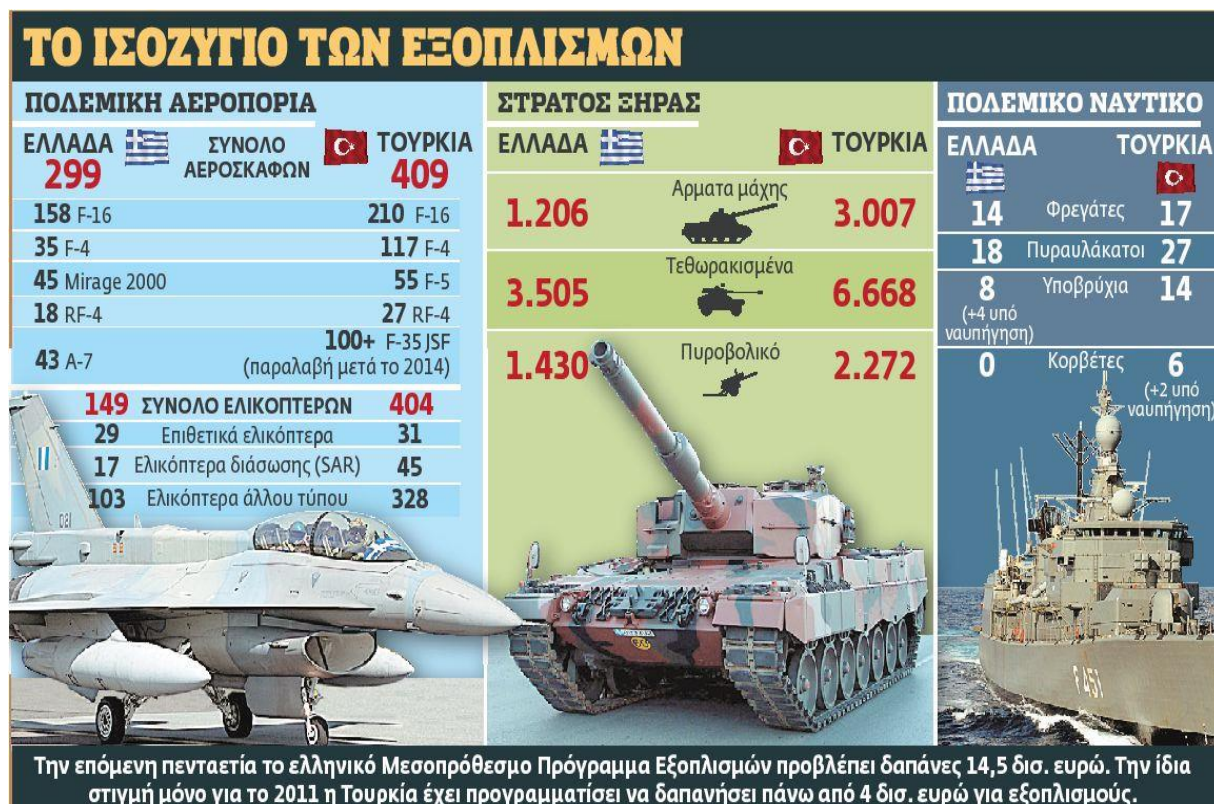
²¹¹ Βλ. *Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηγεωμανούλ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022, σελ. 219-240.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

Κεφάλαιο 5: Η Επίδραση της Δεκαετούς Οικονομικής Κρίσης

Το Ισοζύγιο των Εξοπλισμών Ελλάδας-Τουρκίας την Περίοδο της Δημοσιονομικής Κρίσης

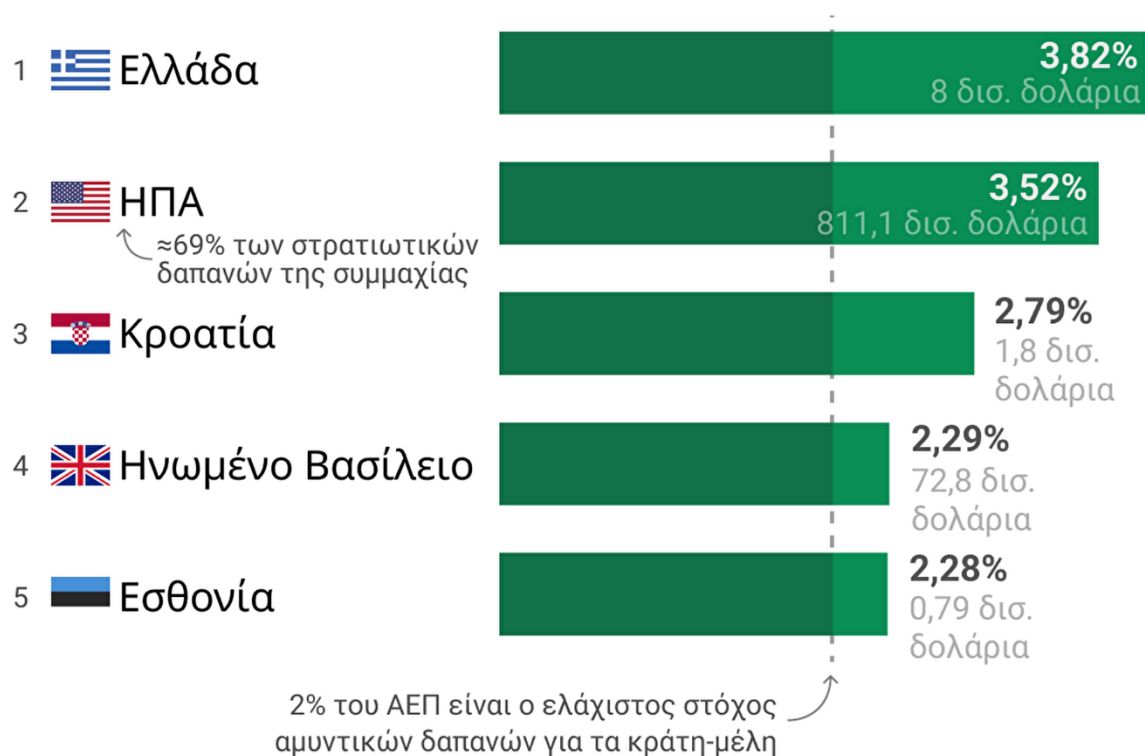


Παράρτημα Β
Κεφάλαιο 5: Η Επίδραση της Δεκαετούς Οικονομικής Κρίσης

Οι Μεγαλύτεροι Στρατιωτικοί Προϋπολογισμοί των Κρατών-Μελών του ΝΑΤΟ για το 2021

Στρατιωτικοί προϋπολογισμοί των κρατών-μελών του ΝΑΤΟ για το 2021

Οι 5 χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό δαπανών για την άμυνα ως προς το ΑΕΠ τους

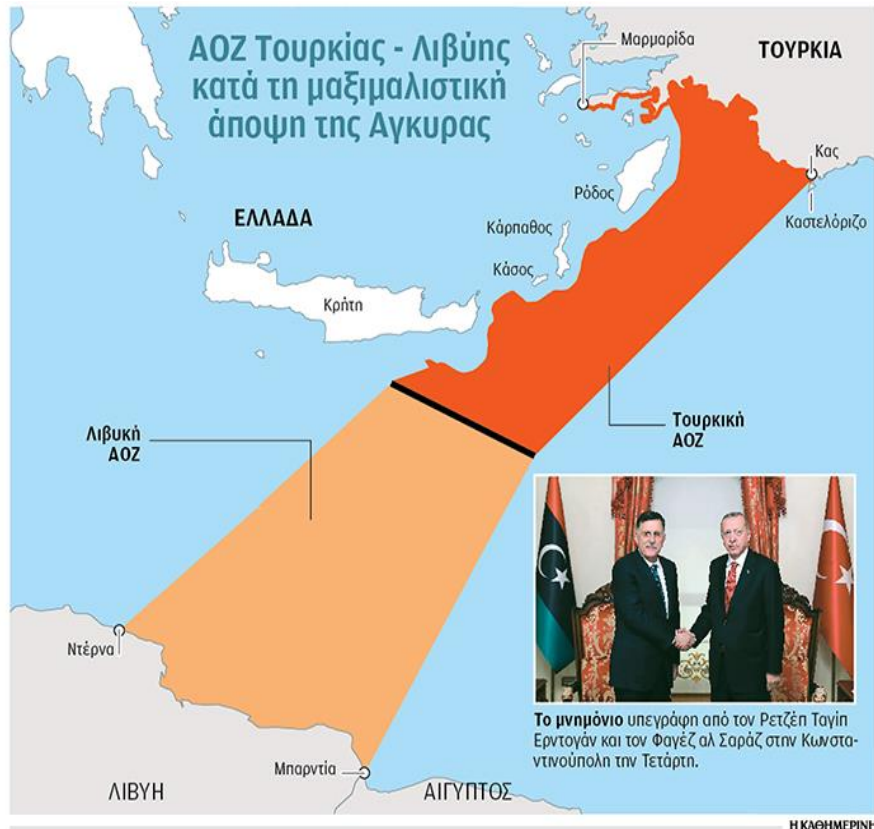


Πηγή: ΝΑΤΟ

SPUTNIK

Παράρτημα Γ Κεφάλαιο 5: Τουρκολιβυκό Μνημόνιο

Χάρτης του Τουρκολιβυκού Μνημονίου



Παράρτημα Δ

Κεφάλαιο 5: Η Ελληνοϊταλική και Ελληνοαιγυπτιακή Συμφωνία για την ΑΟΖ

Χάρτης με τις Περιοχές Οριοθέτησης της ΑΟΖ Ελλάδας – Ιταλίας - Αιγύπτου



Παράρτημα Ε

Κεφάλαιο 5: «Γαλάζια Πατρίδα»

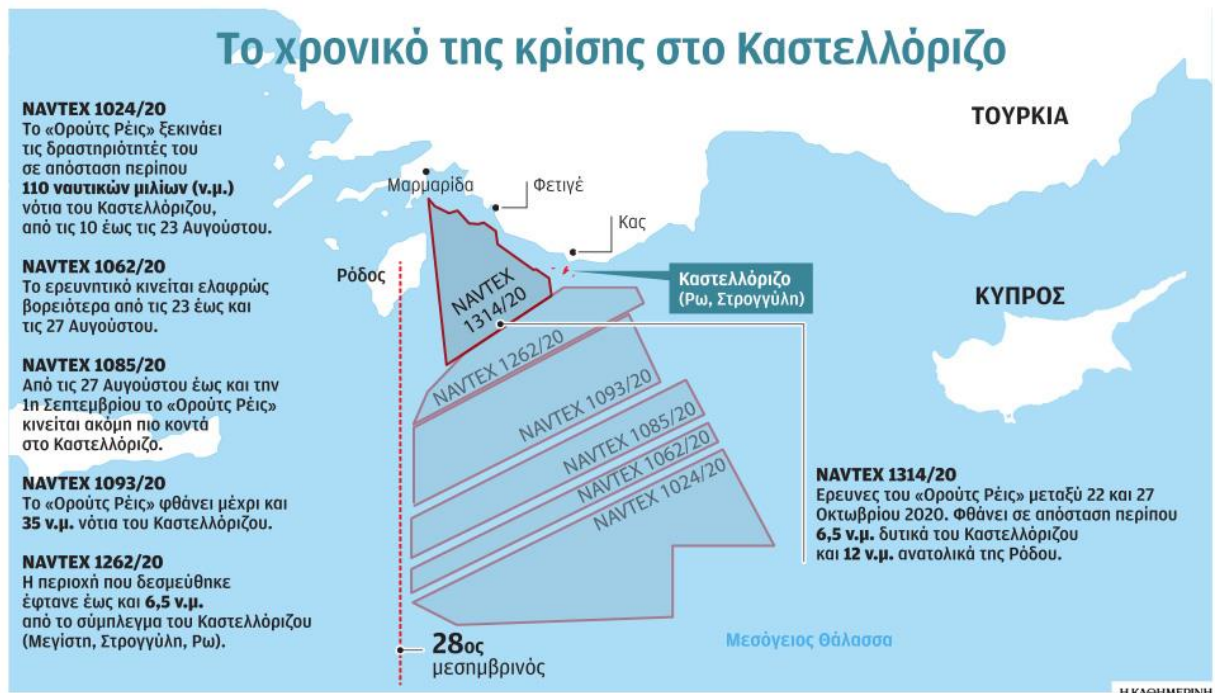
Χάρτης που Απεικονίζει τη «Γαλάζια Πατρίδα» της Τουρκίας



Παράρτημα ΣΤ

Κεφάλαιο 5: Η Ελληνοτουρκική Κρίση του Ορυς Reis





































Χάρτης που Απεικονίζει τις Περιοχές που Δεσμεύσαν οι Τούρκοι κατά την Κρίση του Αυγούστου 2020



Παράρτημα Z

Κεφάλαιο 5: Η Ελληνοτουρκική Κρίση του Ουρς Reis

Ισοζύγιο Στρατιωτικών Δυνάμεων Ελλάδας – Τουρκίας 2020

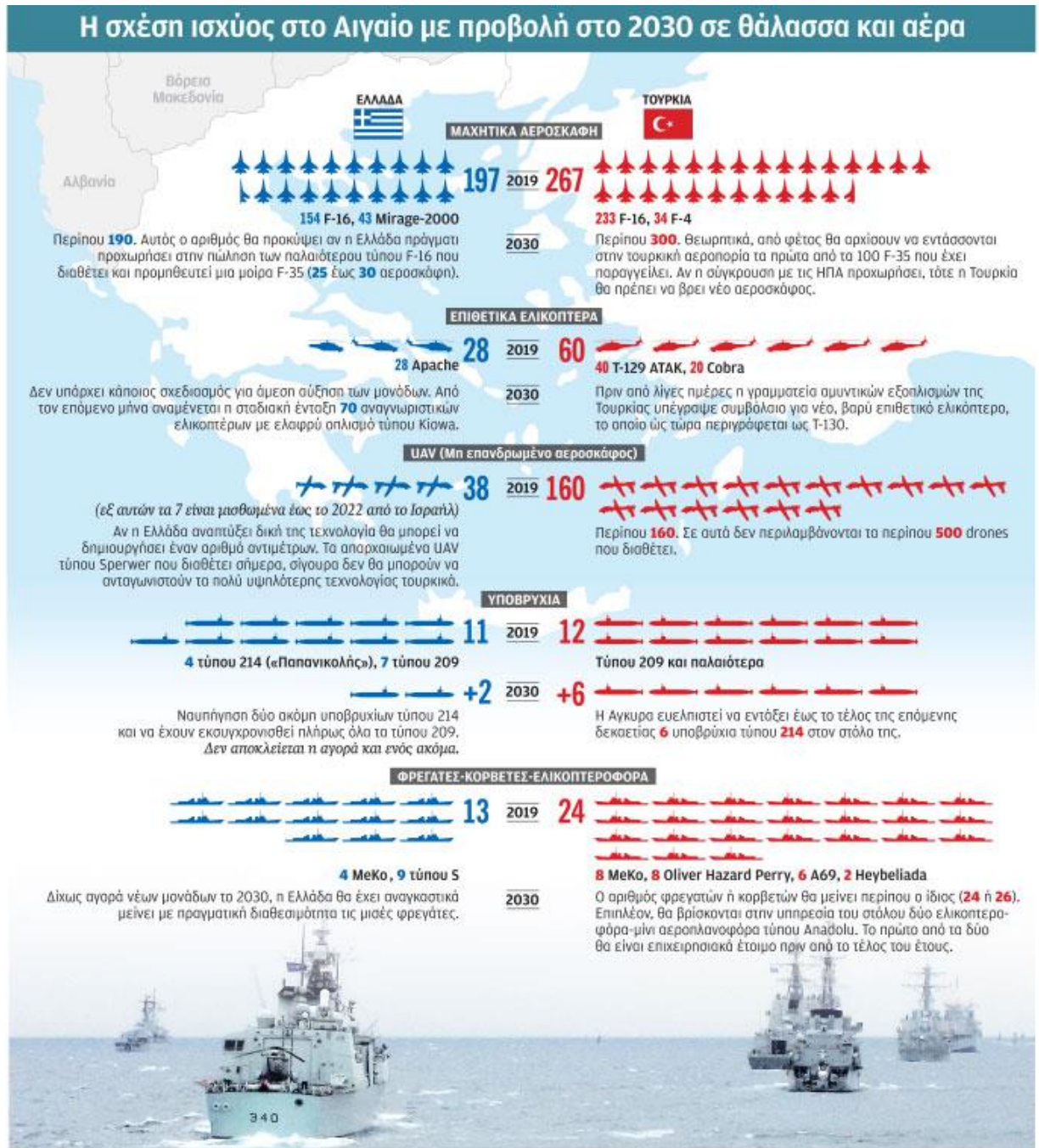
ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ (2020)			
ΣΤΡΑΤΟΣ ΞΗΡΑΣ		ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	93.500	260.200
	ΑΡΜΑΤΑ ΜΑΧΗΣ	1.328	2.379
	ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	648	907
	ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΜΑΧΗΣ	398	645
	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΑ ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΟΧΗΜΑΤΑ	242	250
	ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΑ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ	18	49
	ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ	168	330
	ΑΝΤΙΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ		ΔΙΠΛΑΣΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ			
	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	19.000	48.600
	ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ	11	12
	ΦΡΕΓΑΤΕΣ	13	19
	ΤΑΧΕΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΩΝ ΒΛΗΜΑΤΩΝ	18	19
	ΚΑΝΟΝΙΟΦΟΡΟΙ	10	19
	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ	6	16
	ΝΑΡΚΟΘΡΕΥΤΙΚΑ	4	11
	ΑΡΜΑΤΑΓΟΓΑ	5	5
	ΚΟΡΒΕΤΕΣ	-	10
	ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ	3	41
	ΑΠΟΒΑΤΙΚΑ	20	21
	ΠΛΟΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	5	2
	ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΚΑΦΗ	9	39
	ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	1	6
	ΜΗ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	-	16
	ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΑ ΑΝΘΥΠΟΒΡΥΧΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	18	32
	ΣΥΣΤΟΙΧΙΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΩΝ ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΞΗΡΑΣ	2	-
ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ			
	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	21.000	50.000
	ΜΑΧΗΤΙΚΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	232	253
	ΜΗ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	17	23
	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	28	38
	ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΩΣΗΣ	(ελαφρά + μέσου τύπου) 22	20
	ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ ΙΠΤΑΜΕΝΟΥ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ	-	7
	ΜΟΝΑΔΕΣ ΒΟΛΗΣ ΑΝΤΙΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΕΛΗΝΕΚΟΥΣ	8	1
	ΑΝΤΙΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΩΝ ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΙΚΡΟΥ ΒΕΛΗΝΕΚΟΥΣ	25	78
	ΑΝΤΙΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΩΝ ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΟΥ ΒΕΛΗΝΕΚΟΥΣ	-	8

ΠΗΓΗ: ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΞΕΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Παράρτημα Η

Κεφάλαιο 7: Η Διαμόρφωση των Ελληνικών ΕΔ του Μέλλοντος

Το Ισοζύγιο Στρατιωτικών Δυνάμεων Ελλάδας – Τουρκίας το 2030



Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Παράρτημα Θ

Κεφάλαιο 4: Η Μεταπολεμική Περίοδος

Η επιστολή του Ανδρέα Παπανδρέου προς τον Κωνσταντίνο Καραμανλή της 2ας Οκτωβρίου 1975

Προς τον Κύριον

Κωνσταντίνο Καραμανλήν

Πρόεδρον της Κυβερνήσεως

...Από έρευνα Ειδικής Ομάδας Εργασίας πάνω στο θέμα της Εθνικής μας Στρατηγικής και Τακτικής, προκύπτει ότι η εθνικοί κίνδυνοι εμφανίζονται σε τρεις τομείς.

α) Την τραγική και συνεχόμενη καταστροφή στην Κύπρο,

β) Τη δημιουργία νέου εθνικού ζητήματος στο Αιγαίο από το 1973, που αναφέρεται στη διεκδίκηση νήσων και θαλασσιού χώρου από τους Τούρκους – που αναγνωρίστηκε από την Ελλάδα με την προσφυγή στη διαδικασία της Χάγης για την υφαλοκρηπίδα και τις διαπραγματεύσεις για τον εναέριο χώρο του Αιγαίου, κατά την περίοδο 1974 – 75 και

γ) Την ουσιαστική εγκατάλειψη των Ελληνικών Δικαιωμάτων που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο για την αιγιαλίτιδα ζώνη των νήσων μας.

Δεν αμφισβητώ βέβαια πως σαν Πρωθυπουργός της χώρας έχετε τόσο την πρωτοβουλία όσο και την ευθύνη για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Όπως δεν αμφισβητώ πως το έργο σας ήταν ιδιαίτερα δύσκολο γιατί κληρονομήσατε τα ερείπια της εθνικής προδοσίας της χούντας του Παπαδόπουλου και του Ιωαννίδη. Αλλά, όταν οι ώρες είναι τόσο κρίσιμες και η μέχρι τώρα πορεία μας τόσο αρνητική για τα συμφέροντα της πατρίδας, είναι επιβεβλημένη η ενημέρωση του λαού και των εκπροσώπων των κομμάτων.

...Στόχος μου δεν είναι ο άγονος καταλογισμός ευθυνών αλλά η πλήρης κατανόηση των παραγόντων εκείνων που έχουν οδηγήσει στη σημερινή κρίσιμη για το Έθνος κατάσταση – κατανόηση που θα μου επιτρέψει να διατυπώσω υπεύθυνες θέσεις πάνω στη στρατηγική που πρέπει σήμερα να ακολουθήσουμε για να ξεπεράσουμε τους τεράστιους κινδύνους που απειλούν την εθνική μας υπόσταση...

...Που βαδίζουμε κ. Πρόεδρε; Συνεχίζουμε να εναποθέτουμε τη τύχη του Έθνους στην Ουάσιγκτον, το ΝΑΤΟ – σε εκείνους ακριβώς που σχεδίαζαν ή είναι υπεύθυνοι για την εθνική μας συμφορά;

Συνεχίζουμε να διαπραγματευόμαστε με τους Τούρκους για την Κύπρο αντί να σταθούμε αμετακίνητοι στη θέση πως το Κυπριακό είναι διεθνές πρόβλημα που μπορεί να βρει τη λύση του μόνο στα πλαίσια του ΟΗΕ; Συνεχίζουμε την αποδοχή τετελεσμένων χωρίς να καταστήσουμε σαφές πως ποτέ η Ελληνική Κυβέρνηση δεν πρόκειται να προσυπογράψει τη διχοτόμηση της Κύπρου; Συνεχίζουμε τις διαπραγματεύσεις για το Αιγαίο, υποσκάπτοντας έτσι τα απαραβίαστα δικαιώματά μας; Συνεχίζουμε την τακτική των υποχωρήσεων και παραχωρήσεων χωρίς να καταστήσουμε σαφές στη Τουρκία πως δεν πρόκειται να δώσουμε ούτε σπιθαμή του εδάφους μας ή της θάλασσας μας;

Αυτό κ. Πρόεδρε δεν εξασφαλίζει ούτε καν την ειρήνη. Αντίθετα δημιουργεί ακριβώς τις συνθήκες που θα ωθήσουν την Τουρκία σε διεκδικήσεις που καμία – τονίζω, καμία Ελληνική Κυβέρνηση δεν θα είναι σε θέση να δεχθεί, με συνέπεια βέβαια την πολεμική αναμέτρηση.

Εύχομαι σαν απλός Έλληνας πολίτης, κ. Πρόεδρε, να μπει η χώρα μας στη σωστή πορεία. Είναι αστείρευτες οι δυνάμεις του λαού μας...

Μετά τιμής

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική και μεταφρασμένη στα ελληνικά

Βενιζέλος Ευάγγελος, Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών και Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020

Βούλγαρης Γ. – Νικολακόπουλος Ηλ. – Ριζάς Σωτ. – Σακελλαρόπουλος Τ. – Στεφανίδης Ιωάν., Ελληνική Πολιτική Ιστορία, 1950-2004, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2011

Γρηγοριάδης Ιωάννης, Η νέα Τουρκική Ηγεμονία : Διαστάσεις του Πολιτικού Ισλάμ, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2014

Δεμέστιχας Γρηγόρης, Μακροπρόθεσμη Εθνική Στρατηγική, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2020

Ελληνική Υψηλή Στρατηγική, Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Επιμέλεια Αθανάσιος Πλατιάς & Χρήστος Χατζηεμμανουήλ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2022

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008

Κουσκουβέλης Ηλίας, Λήψη Αποφάσεων – Κρίση – Διαπραγμάτευση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997

Κουσκουβέλης Ηλίας, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα, Έκδοση, Αθήνα 2007

Κουσκουβέλης Ηλίας, Λίτσας Σπυρίδων, Ραπτόπουλος Νικόλαος, Κυριακίδης Κλεάνθης, Η Αραβική Άνοιξη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2012

Λίτσας Σπυρίδων, Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010

Λευκή Βίβλος, ΥΠΕΘΑ, Αθήνα 2015

Μεταξάς Ιωάννης, Το προσωπικό του ημερολόγιο, τ. 4^{ος}, (1933-1941), Εκδόσεις Γκαβόστη, Αθήνα 1980

Νικολάου Χαρ., Διεθνείς Πολιτικές και Στρατιωτικές Συνθήκες – Συμφωνίες και Συμβάσεις, Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1996

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική, 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

Παπαφλωράτος Ιωάννης, Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, Συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος- Τουρκία, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2021

- Πλατιάς Αθανάσιος, Διεθνής Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδόσεις Εστία, 8^η Έκδοση, Αθήνα 2020
- Ροζάκης Χρήστος, Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2021
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981, τ. β', Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2001
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, Το Βαλκανικόν Σύμφωνον και η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1928-1934, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1974
- Σπυρόπουλος Γεώργιος, Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση – Θεωρία και Πράξη, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010
- Beaufre André, Εισαγωγή στην Στρατηγική, Μετάφραση: Αντγός ε.α. Μαυρόπουλος Παναγιώτης, Εκδόσεις ΓΕΕΘΑ, Αθήνα 2015
- Bull Hedley, Η Άναρχη Κοινωνία, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007
- Carr Edward, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθηνά 2011
- Clausevitz Fon Karl, Περὶ του Πολέμου, Ε' Έκδοση, Εκδόσεις Βανιάς, Θεσσαλονίκη 1999
- Fuller G. F. C., Οι Ιδιοφυής Στρατηγική του Μεγάλου Αλεξάνδρου, Μετάφραση Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004
- Gerolymatos André, Εμφύλιος – Ελλάδα, 1943-1949: Ένας Διεθνής Πόλεμος, μτφρ. Διονύσης Αρκαδιανός, Εκδόσεις Διόπτρα, Αθήνα 2018
- Hart Liddel Basil, Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως, μτφρ. Κ. Γεωργαντάς, Εκδόσεις Βανιάς, Θεσσαλονίκη 1995
- Mearsheimer John, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007
- Nye Joseph, Ηγεσίες που Πρωτοπορούν, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009
- Nye Joseph, Ήπια ισχύς. Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005
- Regan Geoffrey, Μάχες που Άλλαξαν την Ιστορία, μτφρ. Γιάννης Νάκος, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2007
- Sun Tzu, Η Τέχνη του Πολέμου, Εκδόσεις Βανιάς, Θεσσαλονίκη 1991
- Sun Tzu, Η Τέχνη του Πολέμου, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2003
- Waltz Kenneth, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

Ξενόγλωσση

Barry Posen, *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2014

Bullock Alan, Ernest Bevin: *Foreign Secretary, 1945-1957* (London: Heinemann, 1983)

Copeland Daryl, “Hard Power Vs Soft Power”, *The Mark*, 2010

Crocker C.A., F.O. Hampson & P. Aall, *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World* (Washington: United States Institute of Peace Press, 2007)

Fuller J.F.C., *Armament and History*, London, Eyre & Spottiswoode, 1961

Kennedy Paul, *Grand Strategies in War and Peace*, New Haven: Yale University Press, 1991

Kouskouvelis Ilias, *The Problem with Turkey’s Zero Problems*, *Middle East Quarterly*, 2013.

Luttwak Edward, *Strategy: The Logic of War and Peace*, Cambridge, Mass., The Belknap Press of Harvard University Press, 1987

Morgenthau Hans, *Politics among Nations*, N. York, 1978

Nye Joseph, “Propaganda isn’t the Way: Soft Power”, *International Herard Tribune*, 2003

Nye Joseph, “Soft Power and Smart Power”, *Internationalepolitik, Transatlantic Edition*, 3/2006, Volume 7

Αρθρογραφία

Βοσκόπουλος Γ., «Η ελληνική εξωτερική πολιτική στον 21^ο αιώνα», στο περιοδικό *Διακλαδική Επιθεώρηση*, τ. 12, Μάρτιος 2008

Νέδος Βασίλης, «Τα Rafale άνοιξαν το δρόμο στις Belharra», στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, Αθήνα 03/10/2021

Συνέντευξη στον Απόστολο Μαγγηριάδη, «Ισχυρό μήνυμα προς την Τουρκία», στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, Αθήνα 03/10/2021

Πηγές από το Διαδίκτυο

Αλατζάς Κώστας, «Heron: Τον Απρίλιο φτάνουν τα ισραηλινά drones στην Ελλάδα», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 06/05/2020

Αλεξανδρή Αλέξης, «Η απελευθέρωση της Δυτικής Θράκης», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 19/5/2020

«Αμυντική συμφωνία Ελλάδας – Γαλλίας: Κίνηση ματ που ξαναφέρνει την ισορροπία στο Αιγαίο», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 07/10/2021

Απόσπασμα από την ομιλία του Έλληνα Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στο Ελληνικό Κοινοβούλιο τη 01/03/2022

Απόσπασμα από την ομιλία του Έλληνα Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στο συνέδριο του ΕΛΚ στο Ρότερνταμ στις 31/05/2022

«Αύξηση στρατιωτικής θητείας: Ποιους αφορά – Πότε εφαρμόζεται», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 22/01/2020

Βασιλείου Στάθης, «Ο Διπλωματικός Αγώνας πριν την Ιταλική εισβολή του 1940», στην ιστοσελίδα <https://www.historical-quest.com>, 26/10/2011

Δένδιας για την αμυντική συμφωνία με Σαουδική Αραβία: Στόχος η σύνδεση της Ελλάδας με τις χώρες του Κόλπου», στην ιστοσελίδα <https://www.tanea.gr>, 20/04/21

«Δεν είναι μόνο οι Belharra που τρομάζουν την Άγκυρα: Είναι και οι 44 νέες τορπίλες στην φαρέτρα των «214» φαντασμάτων», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 10/02/2022

Διονυσόπουλος Γιώργος, «Εξοπλιστικά: Τέσσερις μνηστήρες για τις τέσσερις κορβέτες που σχεδιάζει να προμηθευτεί το Ναυτικό», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 02/04/2022

«Είναι η Σομαλία το “νέο-οθωμανικό προτεκτοράτο” του Ερντογάν;», στην ιστοσελίδα <https://www.capital.gr>, 30/12/2019

«Ελληνοτουρκική κρίση του Oruc Reis: Μία αποτίμηση», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 22/08/2020

«Επεισόδια στον Έβρο το 2020 – Βικιπαίδεια», στην ιστοσελίδα <https://www.el.wikipedia.org>

«Η αμυντική συμφωνία Ελλάδας και Σαουδικής Αραβίας εκπέμπει και ισχυρό πολιτικό μήνυμα», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 07/05/2021

«Η Ελλάδα εκμισθώνει drones από το Ισραήλ – που θα χρησιμοποιηθούν», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 06/05/2020

«Η Ελλάδα θέλει τον “Iron Dome” για τα νησιά του Αιγαίου», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 17/05/2021

«Ισραήλ – Διμερείς Σχέσεις της Ελλάδας», στην ιστοσελίδα <https://www.mfa.gr>

Καντέλης Γιάννης, «Ασπίδα προστασίας: Τι περιλαμβάνει και τι σημαίνει η ελληνοαμερικανική αμυντική συμφωνία – Οι λεπτομέρειες», στην ιστοσελίδα <https://www.iefimerida.gr>, 15/10/2021

Κολοβός Αλέξανδρος, Κρίση στον Έβρο: Η Ολιστική Προσέγγιση και οι Προκλήσεις για Ολοκληρωμένη Δράση, ΕΛΙΑΜΕΠ, στην ιστοσελίδα <https://www.academia.edu>, Ιούνιος 2020

Λάζος Ευθύμιος, «Αποκλειστικό: Η γερμανική πρόταση εκσυγχρονισμού των M270 MLRS του Ελληνικού Στρατού», στην ιστοσελίδα <https://www.defencereview.gr>, 06/12/2021

Λίτσας Σπυρίδων, «Με επιστημονική ενάργεια και ρεαλισμό», Δημοκρατία, στην ιστοσελίδα <https://www.dimokratia.gr>, Απρίλιος 2014

Μανδαλιδης Γ., «Ξαναχτύπησε ο Γιαϊτζί: Η Κρήτη έχει φυσικό αέριο που φτάνει στη Τουρκία για 572 χρόνια», στην ιστοσελίδα <https://www.cnn.gr>, 15/09/2020

«Μετά τις Belharra οι Ένοπλες Δυνάμεις ενισχύονται με 1200 τεθωρακισμένα M117», στην ιστοσελίδα <https://www.protothema.gr>, 30/11/2021

«Μιλά ο Αρσένης: Η γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας-Κύπρου», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 02/07/2020

Μίχος Παναγιώτης, «Η Ελλάδα ως ενεργειακή πύλη των Βαλκανίων», στην ιστοσελίδα <https://www.tovima.gr>, 30/4/2022

Μίχος Παναγιώτης, «Τα σχέδια κατασκευής ενός ελληνικού drone», στην ιστοσελίδα <https://www.tovima.gr>, 28/10/2021

Νέδος Βασίλης, «Άμυνα: Συμμαχία δύο αιώνων», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 02/06/2021

Νέδος Βασίλης, «Ειδικές Δυνάμεις: Αλλάζουν σελίδα – Η «Κ» παρουσιάζει τη νέα δομή τους», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 28/04/2021

Νέδος Βασίλης, «Ισχυρή συμμαχία Ελλάδας-ΗΑΕ», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 23/11/2020

Νέδος Βασίλης, «Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 13/04/2021

Νέδος Βασίλης, «Ο ελληνικός γρίφος για τα F-35», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 19/12/2021

«Νέο colpo grosso της Ελλάδας με τους ισραηλινούς πυραύλους Spike NLOS: Σε κανονιοφόρους, ΟΥΚ, Apache D και Έβρο», στην ιστοσελίδα <https://www.hellasjournal.com>, 05/10/2021

«Ο Γιώργος Παπανδρέου σε ιστορική επίσκεψη στο Ισραήλ», στην ιστοσελίδα <https://www.in.gr>, 21/7/2010

«Ο τουρκόφωνος στρατός της Σομαλίας: Πως η Τουρκία σχεδιάζει να κυριαρχήσει στο Κέρασ της Αφρικής», στην ιστοσελίδα <https://www.capital.gr>, 04/12/2020

«Οι ελληνικοί ΠΕΠ M270 MLRS προς αναβάθμιση: Η πρόταση της LM, αιχμές και πολιτικά προβλήματα», στην ιστοσελίδα <https://www.defencepoint.gr>, 12/12/2021

Ομήρου Γιαννάκης, «Το ξεχασμένο δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου», στην ιστοσελίδα <https://www.philenews.com>, 22/11/2020

Παπαντωνίου Σταύρος, «Ομιλία Μητσοτάκη στο Κογκρέσο: Ο αναθεωρητισμός πρέπει να ηττηθεί – Τα 8 μηνύματα του πρωθυπουργού», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 18/5/2022

«Προσφυγικό Έβρος: Αυτή είναι η αντίδραση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Γερμανία, Γαλλία και ΗΠΑ», στην ιστοσελίδα <https://www.flash.gr>, 2/3/2020

Σαρκιάς Κώστας, «Μετά τις Belharra έρχεται αναβάθμιση των φρεγατών MEKO – Σε εξέλιξη η «ναυμαχία» για τις κορβέτες – Το παρασκήνιο, οι προτάσεις και οι αποφάσεις», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 03/04/2022

Σαρκιάς Κώστας, «Τα 24 Rafale “μούδιασαν” την Άγκυρα – Με 170 πανίσχυρα μαχητικά τα ελληνικά “γεράκια” – κυριαρχία στον αέρα και η προοπτική των F-35», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 12/09/2021

Σαρκιάς Κώστας, «STOP» στις ορέξεις των Τούρκων: Απροσπέλαστος ο Έβρος – Αναβάθμιση των αρμάτων μάχης Leopard – Το ισραηλινό σύστημα αυτοπροστασίας Trophy», στην ιστοσελίδα <https://www.newpost.gr>, 16/02/2022

Σκαφιδάς Γ., «Αυτή είναι η τουρκική «Γαλάζια Πατρίδα»: Πως ξεκίνησε», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 02/09/2019

Σκουλαράκος Βασίλης, «Ένοπλες Δυνάμεις: Spike NLOS για Έβρο, νησιά και...Ναυτικό – Τρίτο πλήγμα στον Ερντογάν», στην ιστοσελίδα <https://www.newsbomb.gr>, 19/10/2021

«Στον Έβρο η ηγεσία της ΕΕ – Πτήση πάνω από τα ελληνοτουρκικά σύνορα», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 3/3/2020

«Σχέδια ενεργοποίησης του Ναυστάθμου Κρήτης», στην ιστοσελίδα <https://www.enoplos.gr>, 4/5/2021

Συμβούλιο Διεθνών Σχέσεων, Συζήτηση για την Ελληνική Υψηλή Στρατηγική: Η Στρατιωτική Διάσταση. Με τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Στρατηγό Κωνσταντίνο Φλώρο, Μάιος 2021

«ΤΑ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ “game changer” των PzH 2000GR που «αγνοούνται», Γερμανοί και KMW vs «χαλαρών» ΥΠΕΘΑ-ΓΔΑΕΕ», στην ιστοσελίδα <https://www.defencepoint.gr>, 06/04/2022

Τζούμης Λάμπρος, «Η τουρκική αμφισβήτηση της Γαύδου το 1996 και οι επικείμενες έρευνες νότια της Κρήτης», στην ιστοσελίδα <https://www.militaire.gr>, 26/09/2018

«Τη μεγαλύτερη διμερή αμυντική συμφωνία υπέγραψαν Ελλάδα και Ισραήλ», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 18/04/2021

«Τι σημαίνει ο όρος «Γαλάζια Πατρίδα» που χρησιμοποιούν οι Τούρκοι στρατηγοί», στην ιστοσελίδα <https://www.iefimerida.gr>, 20/12/2018

Χατζηβασιλείου Ευάνθης, «Ελληνοϊταλική συμφωνία για υφαλοκρηπίδα», στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr>, 10/11/2021

Ψαρά Μαρία, «Σαφές Μήνυμα: Η Ευρώπη θα στηρίξει την Ελλάδα για τους πρόσφυγες/μετανάστες», στην ιστοσελίδα <https://www.ethnos.gr>, 3/3/2020